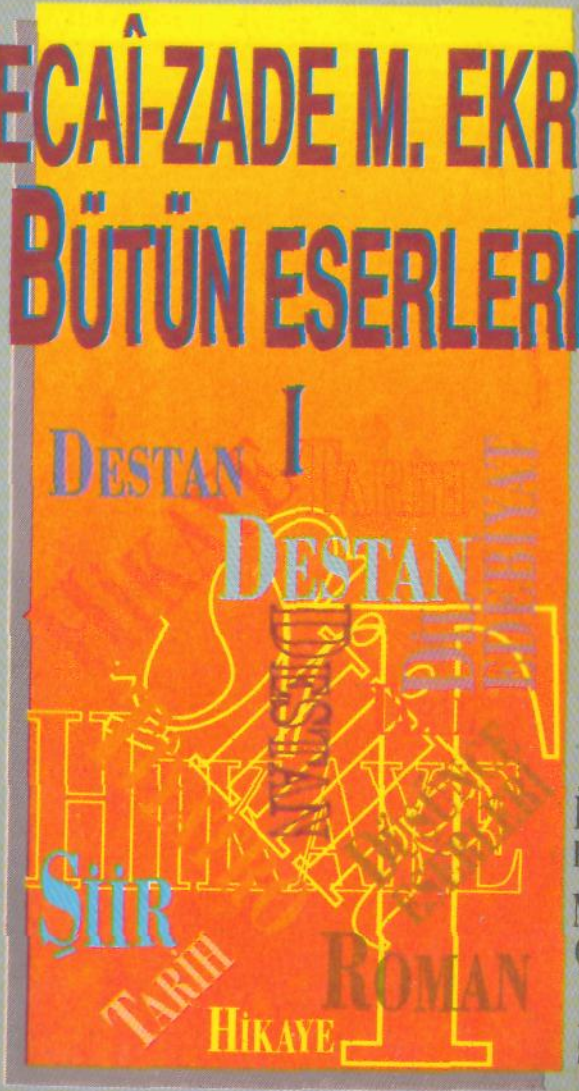
M.E.B.

TÜRK
EDEBİYATI
DİZİSİ

RECAÎ-ZADE M. EKREM
BÜTÜN ESERLERİ
I

İSMAİL PARLATIR
NURULLAH ÇETİN
HAKAN SAZYEK

CATVLLVS

Türk Edebiyatı Dizisi

RECAÎ-ZADE M. EKREM
BÜTÜN ESERLERİ
I

İsmail Parlatır
Nurullah Çetin
Hakan Sazyek

MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI YAYINLARI : 2940
BİLİM ve KÜLTÜR ESERLERİ DİZİSİ : 850
Türk Edebiyatı Dizisi : 23

Kitabın adı
RECAÎ-ZADE M. EKREM
BÜTÜN ESERLERİ I
Yayın Kodu
97.34.Y.0002.1485
ISBN 975.11.1023.8 (Tk. No)
ISBN 975.11.1024.6 (1.Cilt)
Baskı yılı
1997
Baskı adedi
5.000
Dizgi, baskı, cilt
MİLLÎ EĞİTİM BASIMEVİ

Yayımlar Dairesi Başkanlığı'nın
5.5.1995 tarih ve 2776 sayılı yazıları ile
birinci defa 5.000 adet basılmıştır

Türk Edebiyatı Dizisi

RECAÎ-ZADE M. EKREM
BÜTÜN ESERLERİ
I

İsmail Parlatır
Nurullah Çetin
Hakan Sazyek

İstanbul, 1997

İÇİNDEKİLER

Sunuş / 7
Afife Anjelik / 13
Atala Yâhut Amerika Vahşîleri / 61
Vuslat yâhut Süreksiz Sevinç / 139
Çok Bilen Çok Yanılır / 231

SUNUŞ

Recaî-zade Mahmut Ekrem'in bütün eserlerinin ilk kitabı olarak *Tiyatrolar*'ını yayımlıyoruz. *Tiyatrolar*'ı birinci kitap olarak düzenlememiz, yazarın edebî hayatında bu türün bir öncelik arz etmesinden ileri geliyor.

Ekrem'in oyunlarını tanıtmadan önce bu türün edebiyatımıza kazandırılması üzerinde kısaca durmak istiyorum. Tiyatro, batının edebiyatımıza kazandırdığı yeni bir türdür. Üstelik, batı kültürünün bizim sanatımızı etkilemesinde, hatta yönlendirmesinde bu türün katkısı oldukça büyük. Batılı anlamda tiyatroyu tanımadan önce, bizde, Karagöz ve Orta Oyunu gibi seyirlik oyunlar vardı. Bunlar, kendi zevk ve düşünce inceliğimizin birer aynası idi. Ayrıca bunların, gerek kuruluş, gerek sergileniş bakımından batılı tiyatrodan ayrı, kendine özgü bir yapısı vardı. Kısacası tiyatro, bizim için oldukça yeniydi.

Tanzimattan sonra edebiyatımıza kazandırılan yeni edebî türlerden tiyatronun bizde tanınması uzun bir süre içinde olmuştur. Önceleri yabancı tiyatro toplulukları (özellikle İtalyan ve Fransızlar) İstanbul'da değişik oyunlar sahnelemişler, sonra da gösterilen ilgiye karşılık tiyatro binaları yapmışlardı. Böylelikle Türk seyircisi, buralarda sahnelenen oyunlarla hem eğleniyor hem de batı kültüründen ve yaşayış tarzından bilgiler ediniyordu. Bunun sonucunda da tiyatro, gereken değeri bulmuş oluyordu. Nitekim bu yabancı tiyatroları, yerli tiyatrolar izledi. Hacı Naum'un tiyatrosundan sonra Şark ve Ortaköy tiyatroları

kuruldu. Güllü Agop'un "Osmanlı Tiyatrosu" ise ilk Türk tiyatrosu olarak tiyatro tarihimizdeki yerini aldı.Tiyatronun bizde tanınmasında batıdan yapılan çevirilerin etkisi büyük olmuştur. Burada özellikle Ahmet Vefik Paşa'nın adını anmak gerekir. Paşa, 1870 öncesinde *Zor Nikâh ve Zoraki Tabib* ile başladığı Molière çevirilerine daha sonra yenilerini de kattı; Molière'nin 16 kadar oyununu çeviri ve adaptasyon yolu ile Türk okuyucusuna tanıtmış oldu. Onun başlattığı bu hareketi öteki yazarların denemeleri izledi. Bir de bu oyunların sahnelenmesi tiyatronun bizde gelişmesi bakımından önemli bir adım oldu.

Bu türün ilk örnekleri arasında Abdülhak Hâmit'in babası Hayrullah Efendi'nin yazdığı *Hikâye-i İbrahim Paşa be-İbrahim-i Gülşenî* (1839) adlı denemeyi görüyoruz. Ancak yayımlanış bakımından ilk telif piyes olma özelliğini Şinasi'nin *Şair Evlenmesi* taşıyor. 1859'da yazılan bu oyun, 1860'ta *Tercüman-ı Ahval* gazetesinde yayımlanır, aynı yıl da kitap olarak bastırılır. Bu oyunda ele alınan konu, "görmeden evlenme" geleneğini eleştirmedir. Tek perdelik bu oyunda bizim Orta Oyunu ile Moliére'in *Zorla Evlenme ve Zoraki Tabib'* inin etkileri görülür. Öte yanda o, ilk Türk komedyası niteliğini de taşımaktadır.

Şair Evlenmesi' nden sonra, Ali Haydar Bey'in üç bölümlük *Sergüzeşt-i Perviz* ve iki bölümlük *II. Ersas'ın Sergüzeşti* adlı piyesleri dikkati çekiyor. 1866'da yayımlanan bu oyunlar, ileride Hâmit'in çokça kaleme alacağı manzum piyes türünün ilk denemeleridir.

1870'ten sonra ise, aralarında Ekrem'in de bulunduğu, birçok yazarımız, bu yeni türe gereken önemi vermiş, sayıları oldukça kabarık oyunlar yazmışlardır. Öte yanda Namık Kemal, Teodor Kasap, Ebuzziya Tevfik gibi ya-

zarlar tiyatroya ilişkin görüşlerini, yer yer tartışmaya kadar uzanan yazıları ile dile getirmişler; böylece bu yeni türün tanınmasında ve yerleşmesinde bu yönden de katkıda bulunmuşlardır.

Recaî-zade M. Ekrem, ilk tiyatro denemesini *Afîfe Anjelik* ile yapar. Bu, onun yayımlanan ilk kitabıdır. Her ne kadar kitabın üzerinde baskı tarihi yoksa da bunu, *Atala* adlı piyesin ön sözünden çıkarabiliyoruz. Ekrem burada,

"Bu gün (dram) yani facia olarak mevcud olan eserler dört sene evvel bi'l-külliye mefkūd idi. Ben (Afîfe Anjelik) namıyla tertip eylediğim dramı neşretmişidim." diyor. *Atala,* 1873'te yayınlandığına göre bu oyunun 1870'te yazılmış olması gerekir, diyoruz. İkinci oyun *Atala,* Chataubriand'ın aynı adlı romanının çevirisinden yararlanılmış ve tiyatro biçimine sokulmuştur. Ekrem, bu ilk iki oyunun konusunu Batı'dan seçiyor. *Afîfe Anjelik'in* kaynağı *Geneviéve de Barabant* efsanesidir. Bu efsane, *Tercüme-i Hikâye-i Jeneviev* adı altında ilk çeviriler arasında yer almaktadır. Bu kaynağa bağlı olarak oyunun konusu, kocası savaşa giden yeni evli bir kontese göz koyan saray bakıcısının kötü emelleri ile geç ve güzel kadının, bu yolda, namusu uğruna çektiği acı ve üzüntüler üzerine kurulmuş; üstelik kont, savaşa giderken karısını, kendisine çok yakın bildiği ve güvendiği bu adama emanet etmiştir. Sonuçta da bu kötü adam, ettiğinin cezasını bulmuştur. Kont ile kontes ise bir tesadüf eseri dağda karşılaşmışlar ve yeniden mutlu günlere dönmüşlerdir. İlk deneme olması bakımından *Afîfe Anjelik'in* teknik yönden kusurları pek çoktur. Kişilerin seçilmesinden sahnelerin düzenlenmesine kadar bu tür aksaklıklar açıkça dikkati çekmektedir.

Kaynağını gene batıdan alan *Atala,* çevrildiği romana sıkı sıkıya bağlı kalınarak oyunlaştırılmıştır. Bu oyunun

bir özelliği "egzotik" oluşudur. Medeniyetten yoksun Amerika yerlilerinden iki gencin karşılıklı duyguları ile inançlarına bağlılıkları konunun ağırlık noktasını oluşturuyor.

Konusunu yerli hayattan alan ve Ekrem'in üçüncü piyes denemesi olan *Vuslat,* 1874'te yayınlanmış dram türünde bir oyundur. Tanzimat döneminde yaygın olan "halk dramları"nın bir örneği olan Vuslat, konusunu aşk üzerine kurmuştur. Aile içinde gelişen sonu mutsuzlukla biten bu tür dram geleneğini ilkin Namık Kemal, *Zavallı Çocuk* adlı piyesi ile başlatır. Daha çok "romantik dram" niteliğindeki bu oyunu *Vuslat* izler, arkasından Hâmit *İçli Kız'ı* yazar.

Ekrem'in son piyes denemesi *Çok Bilen Çok Yanılır*'dır. 1874 yılında yazılan bu oyun, yazarın ölümünden sonra oğlu Ercüment Ekrem'in yayımlanması ile ortaya çıkar (1916). Biz ise bu oyunun, yazarının el yazısı ile olan metnini bulmuş ve daha önce yayımlamıştık. Burada da aynı metni vermeyi uygun bulduk.[1]

Çok Bilen Çok Yanılır, konusunu "Binbir Gündüz Hikâyeleri"nden almış komedi türünde bir oyundur. Halk hikâyelerinin yapısına uygun olarak "Eden bulur" sözü doğrultusunda bir ibret dersi vermeyi amaçlayan bu piyes, teknik bakımdan öteki oyunlardan daha başarılı bir kuruluş içindedir.

Recaî-zade Mahmut Ekrem'in tiyatrolarını yayımlarken bu alanda çalışacak araştırmacılara önemli bir malzeme sunduğumuzu umuyorum.

---

1. Bu metin ve oyunlar, Recaî-zade Mahmut Ekrem, Hayatı-Eserleri-Sanatı (Atatürk Kültür Merkezi yayını- Sayı 82, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, 1995) adlı kitabımızda geniş olarak incelenmiştir.

Edebiyat tarihimizin sağlıklı bir yolda değerlendirilmesi, elbette orijinal metin yayını ile gerçekleşecektir. Bu tür yayınları başlatan ve destekleyen Millî Eğitim Bakanlığına teşekkürü bir borç biliriz.

İsmail PARLATIR

AFÎFE ANJELİK

4 fasıldan ibâret dramdır

Bir fasıl bir perdede tamâm olur

EŞHAS

Anjelik	—	Fransalı kont Mişel'in zevcesi
Josef	—	Mişel'in hane müdürü
Filip	—	Anjelik'in sadık bendesi
Eliza	—	Anjelik'in sadıka beslemesi
Anna	—	Anjelik'in kızı
Laye Fransuva	—	Mişel'in mürebbîsi
Tomas ve Borro	—	Cellâtlar

*) *Burada verdiğimiz metin şu baskıya aittir: İstanbul 1287 (1870).*

BİRİNCİ FASIL

Anjelik'in zevcı Mişel'in müfârekatından dolayı izhâr-ı hüzn ve keder etmesini ve Jozef'in teklîf-i anîfini kabul etmediği cihetle hapse konulduğu mütezammın olacaktır.

Perde açıldıkta Anjelik müzeyyen odasında bir sandalye üzerinde oturmuş ve dirseğini yanında bulunan masaya ve başını sağ eline dayamış olduğu hâlde huzurunda türkü çağıran hanendeleri susturup defettikten sonra yapayalnız kalarak.

BİRİNCİ TEMÂŞÂ

ANJELİK — Âh. Bu âlemde niçin insanın dünkü hâli bu güne bu günkü yarına uymuyor?... İşte benim de bundan bir ay evvelki hâlim hased olunacak bir ikbâl iken bu gün kendimi azîm bir mahzûniyet içinde buluyorum... Mişel'in lezzet-i musâhabetinden gönlümce müstefid olmadan giriftar-ı elem-i müfârekati oldum. Kendisini ne kadar severmişim.. Ben onu sevdiğim kadar acab o da beni sever mi? Hiç umamıyorum. Sevse idi beni bırakıp gider miydi? Gideli bir aydan ziyâdedir hâlâ bir mektubunu alamadım. Âh vefâsız! Ne faydası var vefâsız da olsa yine

kendisini bir türlü unutamıyorum.... Âh Mişel âh. Gözümü yumdukça senin şurada levendâne hırâmını görüyorum ve kulağımı sana verdikçe tatlı tatlı sözlerini işitiyorum, hâin! Acep beni hâtırına getirir misin? Getirirsen getirirsin. Of bak şu benim hâlime beyhude efkâr ile kendimi aldatmağa çabalıyorum. Âh ihtimal ki Mişel o zalim Mişel sade bir sıyt kazanmak için şu saatte dalmış olduğu muhârebede terk-i hayât edecek ve ben elem-i iştiyâk ve hasretiyle her sâat bin kere ölüp dirileceğimden dünyadane olur ise bana olacaktır..

İKİNCİ TEMÂŞÂ

Jozef, süs ve tuvaleti yerinde olduğu halde Anjelik'in huzuruna dahil olarak.

JOZEF — Sizde bu gün bir neşesizlik anlıyorum. Sebeb nedir?

ANJELİK — Hayır hiçbir neşesizliğim yok.

JOZEF — Yok yok benden saklıyorsunuz, elbette bir kederiniz olmalı ki öyle mahzun duruyorsunuz.

ANJELİK — Allah aşkına beni kendi hâlime bırak. Sana ne söyleyim derdim hiçbir tesliyetle teskin olmayacağından onu sana açmak ateşimi alevlendirmekten başka hiçbir faydayı mucib olmaz... İşte bir aydır Mişel'den bir haber ve eser zuhur etmedi, sağ mıdır, öldü mü bilmiyorum. Nasıl mahzun olmayım.

JOZEF — Kah kah kah... Teessüf ederim ki size zerre kadar muhabbeti olmayan bir zevcin müfarekatinden dolayı bu kadar müteellim oluyorsunuz. Bir kere düşünsenize ki sizi aldıktan iki ay geçmeden bilâ-mucib böyle bir seferi ihtiyor eyledi. Artık onda ne kadar muhabbet olduğunu bilivermelisiniz. Zanneder misiniz ki müddet-i iftirâkınızda o da sizi düşünerek zerre kadar müteellim olsun? Ben onu nice zamandan beri tecrübe eder dururum. Onun için iyi bilirim ki o şimdi nerede ise her gün beğendiği bir âlûfte ile hem-bezm-i zevk ü safâdır. Vâkıâ akıllılık da o değil midir? Dünyada bir kadına münhasır olan koca ile bir kocaya münhasır olan kadından bahtsız kim olabilir. O eğlensin siz işiniz yoksa onun firakıyla

müteellim olun durun.

ANJELİK — (Hadid bir ses ile) Jozef, Jozef sen ne söylüyorsun bu sözlerden meramını anlayamadım beni tecrübe mi etmek istiyorsun yoksa başka bir maksadın mı var?

ANJELİK — Hiç.. Meramım sizi böyle beyhude bir üzüntüden kurtarıp kocanızın gaybubetinde muvaffak olabileceğiniz eğlencelerden müstefid olmanızı ihtardır.

ANJELİK — Ne gibi eğlenceler?

JOZEF — Ya böyle genç ve güzel olduğunuz halde size asla muhabbeti olmayan bir zevç için mukayyed-i âlâm-ı eyyâm olmanız lâyık mıdır? Bana kalır ise şu fırsattan iğtinâm ile nice demlerdir derd-i aşkınızla zâr zâr olan bu bendenizi dâire-i mahremiyyetinize kabul ederek hem kendinizi hem de bendenizi şu âlemde kâmyâb etmelisiniz.

Ele geçen fırsatı fevt kâr-ı ma'kûl olmadığını siz de biliyorsunuz.

ANJELİK — Jozef, Jozef. Sen çıldırdın mı nedir söylediğin. Haydi yıkıl karşımdan...

JOZEF — Nereye gideceğim. Söylediğim sözleri yine tekrar edebilirim ne var bunca zamandır elem-i aşkınıza tahammül ettim. Lâkin bundan sonra bir saat daha derd-i hasretinizi çekmeğe takatim kalmadı. Ben de Allah'ın kuluyum bana yazık değil mi? Hâsılı bana merhamet ve nâil-i vuslatınız edeceğinizi te'mine müsâraat etmez iseniz şu dakikaya kadar hürmet ve riayetinizde kusur etmeyen bendenizi başka türlü muamele-i şedîdeye mecbur edersiniz.

ANJELİK — Aman Rabbim ne sözler işitiyorum... Jozef, Jozef gerçek mi söylüyorsun?

JOZEF — Evet gerçek söylüyorum. Ver şu elini bana!

ANJELİK — (Kemal-i dehşetle ellerini yukarı kaldırarak bir iki adım geriler)

JOZEF — Ne kaçıyorsun. Bilmiş olun bu muhalefetler tasmim ettiğim şeyi icradan beni bir vakitte menetmeyecektir. Hakkınızda vesâit-i cebriyye istimaline meydan vermekten ise güzellikle beni kabul etmeniz muvafık-ı akıldır zannedirim. (Anjelik korkusundan sandalyeye düşüp bayılır) İşte

şimdi gidiyorum, ikinci mülâkatta bilmem ne yaparız.

(Filip, Anjelik'in huzuruna dahil olup kendisini sandalyenin üzerinde bayılmış bularak)

ÜÇÜNCÜ TEMÂŞÂ

FİLİP — Ah.. Anjelik ne oldunuz? Niçin böyle yatıyorsunuz?

ANJELİK — (Aklı başına gelerek) Ay! Filip sen misin? Filip! Filip. Eğer bana zerre kadar muhabbetin var ise şimdi beni öldür.

FİLİP — Canım ne var?

ANJELİK — Ah. Ne olacak. Bundan böyle bana yaşamak mükün değildir. Öldür beni Filip öldür de kurtulayım. Eğer sen öldürmezsen ciger-gâhıma saplanan zehirli oklar beni telef edecektir... Benim şu hâlimde Mişel'in müfârakatiyle ağladığım yetişir iken sadakat ve emniyetine ısmarlandığımız Jozef olacak hâinden öyle bir muameleye uğradım ki artık hayatımdan bütün bütün bîzar oldum. Ah kendisinden işittiğim sözleri tahattur ettikçe yere geçeceğim

geliyor. Aman Yarabbi nedir bu benim başıma gelen hal...

FİLİP — Anjelik, Anjelik. Iztırap ve telâş lâzım değil, vuku-ı hâli bileyim ondan sonra çaresini düşünelim ne ise kederiniz söyleyiniz?

ANJELİK — Hain Jozef, demin yanıma gelmişti. Birtakım saçma sapan mukaddemâttan sonra çâk-ı perde-i edeb ederek âdetâ kendisiyle muâmele-i hafiyyede bulunmamı teklif etti ve muhalefet edecek olur isem vesâit-i cebriyye isti'mal edeceğini söyledi. Ben kemal-i hayretimden sükûttan başka bir şey diyemedim. Hudâ-yı muntakımin kahr-ı kahharisine uğrayası utanmadan ve Allah'tan korkmadan nasıl bu lâkırdıları bana söyledi...

FİLİP — Hay hâin hay. Velinimetinin ırzına tasallut etmeyi mezhebince reva gören bir insandan daha alçak dünyada kim olabilir?....

Anjelik, siz keder etmeyin, sizin gibi iffet-kâr bir kadının ırz ve namusunu herkesten evvel Cenab-ı Hak hıfz ve sıyânet eder. Âlem ve âlemiyân kabza-i kudretinde muhat olan Cenab-ı Al-

lah'ın muvafık rızası olmayacak böyle sû-i kasdı icraya Jozef bir vakitte muktedir olamaz. Siz telâşı terk ile yerinizde oturun. Ben bir mektup ile maddeyi Mişel'e ihbar ve sizi Jozef'in gadr ve hıyanetinden muhafaza esbabını istihzar ederim.

(Jozef yanında iki jandarma ile birden bire Anjelik'in yanına girerek)

DÖRDÜNCÜ TEMÂŞÂ

JOZEF — Hah. İşte tamam sizi gece yarısı böyle bir yerde yapayalnız görüşüm daire halkından bazılarının şehadetiyle indimde sabit olan harekât-ı şenî'anızı bütün bütüne meydana çıkardı.

(Jandarmalara hitap ile)

Alın bu herifi şimdi idam ettirin. Bunu da hapse koyun. Mişel'e ben cevap veririm.

(Jandarmalar Anjelik'le Filip'i alıp götürürler iken perde kapanır)

İKİNCİ PERDE

Anjelik hapiste iken beslemesi Eliza'nın gelip kendisinin katl ve idam olunacağım haber vermesi üzerine Anjelik'in Mişel'e verilmek üzere bir mektup yazıp Eliza'ya teslim etmesi ve Anjelik'in cellâtlar tarafından afv ile dağa salıverilmesini şâmildir.

Perde açıldıkta Anjelik karanlık ve bir tarafında bir kandil yanar zindanda tek ü tenha bir kerevet üzerinde görünür.

BİRİNCİ TEMÂŞÂ

ANJELİK — Âh, bu geceye yetiştim!... Bu gün tamam sekiz aydır ki bu zindan-ı belâda me'luf-ı ıztırabım. Âh! Ben ne bahtı kara bir bîçare imişim!... Bunca müddetten beri çektiğim dert ve belâya dağlar dayanamaz iken ben tahammül ettim. Daha hâlâ ölmedim işte sağım ah keşke öleydim!.. Yâ Rab! Rûz-ı kısmetinde benim için takdir ettiğin belâların encamı yok mu? Bana vedia-i ilahiyyen olan bu cân-ı mahzûnu

ne vakit alıp da beni şi berzahtan kurtaracaksın? Ah ekser vücutlar bir soğucak rüzgârın tesirinden üç günde terk-i can eder, ben nice aylardır bu bâr-ı sakîl-i mihnet ve ıztırap altında bulunuyorum, hâlâ can-ı mahzûnumun beden-i pür-ızdırabımı terk ile âlem-i safâ-yı ruhaniyyete süzülmeğe niyyeti yok! Yarab!.. Âlemlere akdem-i âmâl olan hayat nice müddettir bana bir derd-i takat-güdaz oldu. Benim gibi hayatından bîzar olan bir kulunun mematını bu kadar te'hire sebep ne? Yok yok bu ciğer-pâresi Anna'yı nasıl terk edebilirim!.. Kime bırakırım!.. Amma onu mehd-i safâya bedel hiç bir günahı yok iken böyle bir muzîk-i belâya giriftâr görmekten ise ölmek benim için hayırlıdır. Bana bunca belâyı gıda eden cenâb-ı kâdir onu muhtaç olduğu bir katre sütten mi mahrum bırakacak?.. Âh benim kabahatim merkez-i istikamette sebatım oldu. Ciğer pârem (Anna) senin suçun ne idi ki benim âlâmıma hisse-dâr oldun! Aman Rabbim! Dört beş aydan beridir kasvet ve dehşetine epeyce alıştığım şu zindân-ı belâ bu gece gözüme

yine pek fena görünüyor!... Nedir o? Nedir o? Duvar gâh gâh yarılıp üzerime doğru bir kara vücut geliyor, işte işte of... Kimsin sen? üzerime yürüyüp öyle dehşet vereceğine eğer kudretin ve zerre kadar merhametin var ise gel beni helâk et. Helâk et ki me'cûr olasın... Hayır hayır bir şey yok... Yarabbi acı bana bak ne perişan bir haldeyim... Saat de dörde yaklaştı. Hâin Jozef mutadı üzre şimdi gelir bin türlü tehdidat gösterir. Artık sıklet-i evzâına tahammül etmeli... Ah. Yarabbi onu bana musallat edeceğine seyf-i adaletini ona havale etsen olmaz mı? Hâin nerede ise şimdi gelir. Ben yine şiddet göstermeliyim ne olabilir, hiddet eder ise beni öldürecek değil mi, bana ise ölümden hayırlı ne olabilir... işte geliyor.

İKİNCİ TEMÂŞÂ

(Anjelik ve Jozef)

JOZEF — Daha hâlâ oturuyor musun?

(Anjelik ayakta yüzünü öte tarafa dönmüş olduğu halde durur).

Ey inşaallah çektiğin sıkıntılardan ibret almışsındır. Niçin ses çıkar mıyorsun?

ANJELİK — Uğrattığın felâketler senin gibi bir haine velev red ile olsun cevap verecek kadar bana ibretbahş oldu. Hapis ve tazyike alıştım. Ölmeğe ise can ile teşneyim.

JOZEF — Anjelik! Anjelik! Bu inadı terk et, muhalefette devam seni aklına gelmedik daha şedid belâya uğratacağını yakınen bil. Bana râm ol ki bir daha hiç bir tarik ile avdet etmesi mümkün olamayan saadet-i hâline seni eriştireyim canım senden matlûb ettiğim şey için muvâfakatte ne zarar olduğunu hâlâ bilemiyorum. İhtirâzın kimden ise söyle orasını te'min edebilirim ki muâmelât-ı vâkıamızı hiç bir kimse bilemeyecektir. Bu cihetle de seni te'min ettikten sonra bu muhalefette ısrara ne mahal kaldığını bilemiyorum yok eğer...

ANJELİK — (Kemal-i hiddetle) Jozef git!..

JOZEF — Yok eğer!..

ANJELİK — Jozef git!.. Söylediğin ve söyleyeceğin sözlerin hiç birisi kulağıma girmiyor. Beyhude nefes

yormaktan ise işte ben sözümden dönmeyeceğim en son yapacağın şeyi yap veyahut defolup git.

JOZEF — Anjelik, gel bunu etme...

ANJELİK — Ben başka şey bilmem...

JOZEF — Etme hele...

ANJELİK — Ben bilmem...

JOZEF — Amma fena olacak iş bildiğin gibi hafif geçmeyecek.

ANJELİK — Yapacağın şey ne kadar şedid olur ise olsun bana dehşet verecek kadar olamaz...

JOZEF — Ey şimdi bana ram olmayacak mısın?

ANJELİK — Hayır hayır git işte.

JOZEF — İşte ben sana sadıkane bir kere ihtar ettim artık benden günah gitti.

ANJELİK — Of... git şuradan.

JOZEF — Hele bir daha sorayım. Beni istemeyecek misin?

ANJELİK — Hayır dedik ya. Hayır, hayır hayır.

JOZEF — Ya öyle mi? Ben de seni cellâdın eline verip evvelâ o piçini sonra

da seni bağırta bağırta öldürteyim o zaman ayakların suya erer o zaman ne faide ki son pişmanlık bir şeye yaramaz.

ANJELİK — Haydi haydi bildiğin ne ise icra et.

(Jozef çıkar gider)

ÜÇÜNCÜ TEMÂŞÂ

ANJELİK — (Kendi kendine) Ah hamd olsun sana Ya Rab. Zalim defoldu gitti. Aman Rabbim ne soğuk ne sakil herif. Of şimdi iş ölüme mi kaldı, orası kolay... (Mahbesin bir tarafında bırakılmış ve uyku uyumakta bulunmuş olan (Anna, ya dönerek) Ah ciğer parem (Anna), orada gunûde-i hâb-ı râhat olmuşsun. Bir zalimin hakkında tasmim ettiği sû-i kasdden haberin yok. Acep o hangi gündür ki eğer beni korkutmak için söylemedi ise o zalim seni ve beni cellâtlar eline verip de telef ettirecektir. Zalim bana bir azab-ı diğer olmak için ibtida seni (Ah nasıl söyleyeyim) ibtida seni öldüreceğini söyledi, bana bu bir nimet değil midir ki senin benden evvel terk-i âlem ettiğini görerek öldüğüm zaman gözlerimi

arkamda bırakacak hiç bir şey olmayacaktır. Ah ciğer pârem (Anna) o zalim ne taş yürekli zalimdir ki sana kıyacak. Yok yok cellâtlar seni öldürdükten sonra ya merhamet ederler ya başka bir şey olur da beni afv edecek olurlarsa o halde ben kendi kendimi öldüremem, dünyada sensiz ne yaparım? Artık ibtida kendimi öldürmelerini rica ederim... Of geceler geçiyor, günler gidiyor, hâlâ burada esir-i derd ü belâyım. Yarab helâkime terakkubla ne elemli intizar içindeyim.

DÖRDÜNCÜ TEMÂŞÂ

(Anjelik ve Eliza)

ANJELİK — (Eliza'nın birden bire mahbese girmesinden korkarak) Ay Eliza sen misin?

ELİZA — Evet efendim.

ANJELİK — Ne hayır? Kocam geldi mi? Filip ne oldu?

ELİZA — (Ellerini gözlerine tutarak ağlar gibi bir sesle) Ah Filip sizlere ömür, lâkin ah.

ANJELİK — Canım Varta ne var söyle.

ELİZA — Bir şey yok (Ağlamaya başlar)

ANJELİK — Varta ne ise söyle korkma

ELİZA — Ah Efendim nasıl söyleyim...

ANJELİK — Canım ne ise bir ayak evvel söyle ne var yoksa ben de mi öleceğim. Eğer öyle ise benim de aslı haberim vardı söyle de gerçek olduğunu bileyim ve kocama iki satır olsun bir vedânâme yazayım da sana vereyim...

ELİZA — Ah efendim o Jozef haini Allah'tan bulsun, iki gecedir gözüme uyku haram oldu. İşittim ki sizi de öldürtmek için Mişel'den emir almış demiş ki sizin için hapishanede doğurdu, doğan çocuk Filip'e benziyor, şüphesiz ondandır. Bu da namusa dokunacağından sizinle beraber çocuğun katl ve idamı lâzım gelir diye. Mişel de zavallı ne bilsin, ölsün diye cevap göndermiş. Allah'tan bulası Jozef, ne deyim.

ANJELIK — Varta, sahih mi?

ELİZA — Ah efendim böyle duydum, inşaallah sahih değildir.

ANJELİK — Vay Varta ben ölecek miyim? Mişel amma onun ne kabahati var ne yaptı ise o hain Jozef yaptı. Zarar yok. Varta bana bir parça kâğıt bulabilir misin?

ELİZA — Ben lâzım olur diye getirmiştim efendim, kâğıt da var kalem hokka da var.

ANJELİK — Ver bana (Anjelik sûreti âtîde muharrer mektubu yazıp bed'en kıraat ettikten sonra Varta'ya teslim eder)

"Sûret-i mektub"

Sîrâb-ı zülâl-i muhabbeti olmadan hicrân-ı ebedîsine giriftâr olacağım Mişel Jozef'in iğfali üzerine katl ve idam ile tarafınızdan mahkûm olduğumu Eliza'dan beş dakika evvel haber alarak karanlık zindanda sana şu varak-pareyi tahrir eyledim. Bu varak-parem size avdetinizde verileceğinden ve o vakte kadar ise hâk-i mezar içinde belki eczâ-yı bedenim târ ü mâr olacağından bunu yazmaktan maksadım helâk-ı mukarrerden nefsimi tahlis değil belki beni sana hıyanet etmiş bildirdiklerinden dolayı hakkımda kıyamete kadar sürüp gidecek olan hiddet ve nef-

retinizi teskın için hakikat-i hâli bildirmektir. Ey Mişel Cenâb-ı zü'l-intikâma kasem ederim ki ben size hıyânet ve tab'an olsun senden başka bir kimseye meyl ve muhabbet etmedim. Ve yine o nâma kasem ederim ki âğûş-ı vefânızda tutup sevmeye lâyık iken cellâtların dest-i gadrinde mazlûmen öldürtmeğe kıydığınız çocuk ki (Anna) tesmiye etmişidim sizin kendi sülbünüzdendir.

Jozef'in hilâf-ı vâki vuku bulan iş'ârâtı ne türlü garaz-ı fâhişe mebni olduğunu (Eliza) tamamıyla bildiğinden ve onu bu mektupta tafsile vakit olsa bile söylemeğe dilim varmayacağından avdetinizde (Eliza) dan sorabilirsiniz. Size ifrât-ı sadakatim malûm olduktan sonra şu ricaları arz ederim. Evvelâ bu tarafa avdetinizde (Mişel'i) istintak ile hakkımda olan isnadatı sırf iftira olduğunu kendisine itiraf ettirdikten sonra affile tahkir ediniz, sâniyen bigayr-ı hakkın sadakati uğruna katl ve idam edilmede bana takaddüm eden (Filib'in) familyasına bakınız. Sâlisen bu varak-parenin hâmili olan (Eli-

za) ya da bir mükâfat eyleyiniz. Râbian şunun bunun ihbar ve akval-i mücerredesine itimat etmeyerek kâffe-i harekât ve icraâtınızda sabr ü te'enniyi itiyad ediniz.

Emin olunuz ki rey ve irâdeniz munzam olarak helâk-ı şemşir-i hıyanet olduğumdan dolayı size zerre kadar gücenmedim. Bundan sonra insaniyetinizden talebkâr olduğum şey beni hayr ile yâd ve o yâdınızla bir biri içinde bir birinden daha beter olarak belâ-yı hicr ve iftirâka giriftâr olmakla mahzun ve derdnâk olan kalb-i zârımı şâd eylemenizdir. Bâki iştiyak...

ANJELİK — Eliza! Al bu mektubu avdetinde Mişel'e ver, fakat sakın kendisi gelmeden birisiyle göndereyim deme şayet kaybederler, artık hakkını helâl eyle.

ELİZA — (Ağlaya ağlaya) Helâl olsun (Eliza hıçkırarak çıkar gider)

ANJELİK — (Yüksek bir sesle) Ölüm! ölüm! Ey! Buna teessüf etmek lâzım değil ya kadr-i ilâhîye ne denir? Sadık bildiğim (Eliza) da gitti, yine yalnız kaldım. (Kızı Anna'ya hitaben) Ey Anna, dalmış

olduğun uykudan uyan da sen bari çaresiz kalmış olan annene tesliyet ver. Heyhat heyhat Ye's ve matemim yüreğime galip olmağa başladı. Heykel-i mehîb-i mevti hâlâ gözlerim görüyor (Ellerini yukarıya kaldırarak) Ey! O ne dehşetli manzaradır!. Mevt! mevt! Huda aşkına bir an evvel çaremi gör! Yok yok! Sana da yalvarmam!...

İlâhî! İlâhî hâl-i acz-i iştimâlime vakıfsın. İlâhî âlemde her vukuat senin irâde-i ilâhiyyenle olduğundan eğer enfâs-ı ma'dûdei hayatım tamam olup da ölecek isem öleyim. Ancak bî-cürm ü günah katl ve idamıma sebebiyet verenlerden intikamımı al ve genç iken can ve cihandan ayrıldığıma mükâfat ukbada olsun beni mazhar-ı inâyetin ile ver eğer Anna'nın benimle beraber idamı muvâfık-ı takdirin değil ise dünyada da yaşadığı müddetçe onu senin hıfz ve sıyânet-i ilâhiyyene emanet eylerim dilhâhım vechile feyzyâb eyle.

Bu aralık (Jozef) iki nefer cellât ile birlikte mahbese girer.

BEŞİNCİ TEMÂŞÂ

JOZEF — Ey Anjelik! Düşmanlarıyla gece gündüz cenk edip bir dakika bile ârâm ve râhatdan mehcur olan zevcin Mişel senin burada irtikâb ettiğin cinayet ve şenaeti evvelce haber alarak habse koydurmuş idi. Sonra burada o piçi de meydana çıkardığın kendisine aks ederek bu defa senin ve o piçinin de idamınız için emir göndermiş artık öleceksiniz. Seni (cellâtları göstererek) bunlara teslim edeceğim. (Anjelik'in yanına sokularak yavaş sesle) Anjelik seni öldürtmek için gerçekten emir aldım fakat dediğimi yapacağına söz verir isen yine seni kurtarabilirim, yoksa kurtuluş yoktur. (Bu sırdada cellâtlar Jozef'in Anjelik'e yaklaşıp söz söylemesinden şüphelenerek birbirlerine bir şeyler söylerler. Jozef Anjelik'in sükûtunu görerek geri çekilir) Haydi inadınla geber.

Bu sırada Anjelik'i idam etmek üzere cellâtlara işaret edip kendisi mahbesten çıkar.

ANJELİK — (Cellât Tomas'ın ayağına kapanıp.) Ah, Allah aşkına, beni ibtida bitirin de Anna'yı ne ya-

parsanız yapın.

TOMAS — (Refiki Borro'ya hitab ile) sen ne anlarsın bu işten?

BORRO — İş dediğim gibi. Biçareyi suçsuz yere öldürtüyor. Filip de öyle gitti ya! Ben sonradan duydum meğer başka bir garezi varmış. Bu zavallı kabul etmemiş de onun için öldürtüyor.

TOMAS — O benim de kulağıma çalındı. Hem bizim bildiğimiz ne cünha ile olursa olsun mahkemeye çekip sorgu sual olmadan bir adam öldürülür müymüş? Jozef'in bir habâseti var ki işi meydana vurmamak için bunu öldürtmek istiyor, bana kalırsa yazıktır öldürmeyelim.

BORRO — Vallahi bence de öyle fakat ne yapalım sonra iş duyulur ise onun yerine ikimizden biri gitmez mi?

TOMAS — Ne söylersin vallahi Jozef'e bir kılıç vurduğum gibi gebertirim. Sen beni dinle şimdi bunu dağa koyuverelim gitsin bu taraflara inmesin. Aslı da ölecek değil miydi belki kendisi bir sığınacak yer bulur hem kendi büyük bir karıdır ölmez de sağ kalırsa belki bize faydası dokunur ben is-

terdım şu pis zenaattan kurtulayım Jozef'i aldatmak kolay sen ne dersin?

BORRO — Öyle öyle haydi ne yapacak isek yapalım

TOMAS — (Anjelik'e hitap ile) Haydi seni öldürmeyiz, dağa koyuverelim, çocuğunu al çabuk git amma bu taraflara gelme sonra öldürürler seni eğer sağ kalır isen unutma bizi ha.

ANJELİK — Ah gerçek mi?

TOMAS — Haydi gidelim dedik ya fakat bu taraflara gelme sakın ha. (Anjelik sevincinden şaşırarak Anna'ya sarılıp cellâtlarla birlikte çıkarlar)

PERDE KAPANIR

ÜÇÜNCÜ PERDE

Kont Mişel seferden avdetle dairesi halkının kendisine tebrik-i muzafferiyet ettiğini ve Anjelik'in mektubunu Eliza'dan alması üzerine (Labbe Fransuva'ya) okuyup onun reyi üzerine Eliza'nın istintakıyla Jozef'in hapse konulduğunu ve Kont Mişel'in dairesi halkından bazılarıyla beraber def-i ekdâr zımnında sayd ü şikâra azimetini hâvi olacaktır.

Perde açıldıkta Kont Mişel elbise-ı seferiyyesiyle ve bir iki zabitle bir tarafta ve dairesi halkı karşısında Labbe Fransuva dahi Mişel'in sol tarafında görünür.

BİRİNCİ TEMÂŞÂ

MİŞEL — (Dairesi halkına) Avn-i Hudâ ile gittiğim seferden düşmanlarımızdan ahz-ı intikam ederek muzafferen avdete muvaffak oldum. Müddet-i sefer epeyce mümtedd oldu lâkin bu zamanlar kâmilen harp ve cenk ile güzerân etti. Ettiğimiz kanlı muharebelerde daima muzafferiyetin bizim tarafta kalması bizim düşmana nisbetle

kuvvetimizin kesretinden değil mahzâ Cenâb-ı Hakk'ın eser-i avn-i rabbânîsi olduğundan bu bâbda umûmen bârgâh-ı azametine arz-ı teşekkirât etme borçluyuz. Kanun-ı adalet-i ilâhiyye iktizasındandır ki iki fırka-i müteharibeden haklı olan taraf kuvvet ve kudretçe diğerinden az'af da olsa daima galip olmaktadır. Bu muharebeye ise bâdî düşmanlarımızın ifratgir ü gurûru oldu. Her ne ise muzafferiyet-i vâkıadan kendimi sahihen bahtiyâr addederim. Siz de icra–yı şehrayin ile beraber Cenab-ı Hakk'a teşekkürler edin.

(Daire halkı birer birer Mişel'in yanına varıp boyun keserek çıktıkları gibi Eliza dahi gelip boyun kestiği sırada Anjelik'in mektubunu Mişel'e teslim eder. Daire halkı tekmil çıktıktan sonra Mişel Labiye Fransuva ile yalnız kalırlar. Mişel mektubu açıp Anjelik'in yazısı olduğunu anladığı gibi)

MİŞEL — Ah Anjelik! Ah Anjelik! Aman Rabbim ben ne yapmışım, of dünyada bana en şefkatli en aziz olan bir yâr-ı vefadârımın bîgünah olarak canına kıymışım!

İşte kendi hattıyla yazdığı mektup!..

LABİYE FRANSUVA — (Mektubu cehren kıraat ettikten sonra) Vah vah vah işte teennisiz görülen işin neticesi nedametten hâlî olamaz... Mişel! Mişel! Artık beyhude teessüfü bırak tecrübesizlik ve nasihat kabul etmezlik saikasıyla ettiğin işten ibret al da bundan sonra her işte sabr ve teenniyi itiyad eyle, hiddet ve tehevvürle görülen işin vehâmet-i encâmını evvel tefekkür edip ondan sakınmalı yoksa bir kere iş işten geçtikten sonra teessüfün ne faydası olur? Size o zaman da Anjelik'e isnâd olunan işin iftira olabilmek ihtimalini söylemiştim. Ne faydası var ki bana keşf-i hâl etmeden kendisinin idamı için emir vermiştiniz!...

MİŞEL — (Hiddetle) Şimdi Jozef'i öldürteyim!..

FRANSUVA — Yok o caız olamaz, sabret bakalım ben size sabır ve teenni tavsiye ederken siz cünha ve cinayeti henüz bil'lmuhakeme sabit olmadan bir kişinin daha kanına girmek istiyorsunuz. İhtimal ki bu mektup Anjelik'in hattına taklit ile yazılmış ola. İh-

timal ki Anjelik kabahatli olduğu hâlde Jozef'ten intikam almak daiyesiyle sizi isnad olunan şeyden beratine temin için mektubu garazdan salim olmaya. Hasılı daha bunlar gibi bir çok ihtimâlât var iken Jozef'i bilâmuhakeme katl ve idam ettirmek ne memleketinizin kanununa ve ne de o kanunun müesses olduğu akıl ve şer'a uymaz. Bilfarz Anjelik'in mazlumiyyeti ve Jozef'in gadr ve hıyaneti indimizde bedaheten sabit olsa bile Jozef'i bilâ-muhakeme mazhar-ı muâheze etmek etmek halkın bir ikinci defa daha sizden tenfirini istilzam eder bunun en eslem tariki ibtida bu mektubun mûsılını ve sonra da Jozef'i istintak ile tebeyyün edecek hâle göre iş görmektir. Binaenaleyh Jozef'in tevkifine ve Eliza'nın celbine emir verin.

(Mişel çanı çalmasıyla yanına gelen bir hizmetkâra hitaben)

MİŞEL — Haydi git Eliza'ya söyle buraya gelsin, Jozef'i de şimdi zabtiyeye gönderiniz tevkif etsinler.

(Hizmetkâr çıkıp gittikten sonra Eliza Mişel'in huzuruna dâhil olur)

MİŞEL — Eliza bu mektubu sana kim verdi?

ELİZA — Merhum Anjelik verdı.

MİŞEL — Ah Anjelik! Ah (diyerek kendisini kaybederek düşer)

FRANSUVA — (Eliza'ya hitap ile)

Ey nerede verdi?

ELİZA — Hapishanede verdi.

FRANSUVA — Neredeki hapishanede?

ELİZA — Sarayın yanındaki büyük hapishanede idi.

FRANSUVA — Ey sen hapishaneye ne için ve nasıl girdın?

ELİZA — Jozef'in Anjelik'i öldüreceğini birisinden işiterek kendisini haberdar etmek ve bir vasiyyeti var ise onu almak için hapishaneye gittim. Kapıcı uykuda idi, cebinden anahtarı aldım, hapishanenin kapısını açtım, girdim. Anjelik oturuyordu. Kendisine keyfiyeti söyledim, o da bu mektubu yazdı. Kont Mişel'e ver diyerek bana verdi. Helâllaştım çıktım, hatta hapishaneden çıkıp kapının anahtarını hapishane bekçisinin cebine koyar iken uyandı ve fa-

kat bir şey anlayamadığından "Ne geziyorsun burada" dedi, ben de hiç cevap vermeden çıktım geldim.

FRANSUVA — Ey şimdi bu mektup Anjelik'in kendi yazısıyla olduğuna söz veriyor musun?

ELİZA — Evet efendim, gözümle gördüm, hemen yazdı bana teslim etti.

FRANSUVA — Ey sen niçin bunu ertesi günü orduya göndermedin de şimdiye kadar sakladın?

ELİZA — Anjelik'in tenbihi öyle idi. Eğer gönderir isen şayed kaybederler demişti.

FRANSUVA — Jozef Anjelik'i ne için öldürttüğünden haberin var mı?

ELİZA — Jozef'in Anjelik'e birtakım fenâ şeyler teklif ettiğini ve Anjelik'in kabul etmeyip Jozef'i terslediğini ve Jozef'in de ben sana çok şeyler yaparım dediğini kendi kulağımla işittim, sonra haber aldım ki Filib'i öldürmüşler, Anjelik'i de hapse atmışlar. Besbelli Jozef garezini icra edemediğinden intikam almak için bu habisliği yapmış olmalı. Eğer bundan başka bir sebep var ise onu kendisi bilir,

ona sorunuz.

FRANSUVA — O pek iyi, sen Jozef'in Anjelik'e bu tekliflerini işittiğinde niçin bir mektup yazdırıp da bize haber vermedin?

ELİZA — Nasıl mektup yazdırayım, Jozef siz yoksunuz diye saray halkını kastı kavurdu. Birinin elinde bir kâğıt parçası görse mektup mu yazıyorsunuz diye üç gün üç gece istintak ederek etmediği tazyik ve vermediği azap kalmazdı.

FRANSUVA — Deminden beri suallerime verdiğin cevaplarda hilâf yoktur ya.

ELİZA — Yoktur efendim. Allah için söylüyorum, neme lâzım Jozef beni duysa yapmayacağı kalmaz, lâkin Anjelik pek mazlum gittiğinden ve kendisine aşırı sadık olduğumdan yediğim nimeti ve gördüğüm inayeti beni onun suçsuzluğuna dair bildiğim şeyleri söylemeğe mecbur eyledi.

FRANSUVA — Eh pek iyi şimdilik bu kadar yetişir, haydi sen yerine git, fakat bu sual ve cevabı kimseye söyleme. (Eliza çıkar gider)

FRANSUVA — (Kendi kendine) Hayf! hayf! Bî-çâre Anjelik pek mazlumen ölmüş. Jozef'in ne garez-i fâhişe

mebni bu cinayeti irtikâb eylediği Eliza'nın istintakından gün gibi âşikâr oluyor, ne faydası var ki Jozef'in sübût-ı cinayetiyle mazhar-ı muhazat olması telâfî-yi mâfât etmez, hak yerini bulur lâkin Anjelik bir daha gelmez. Amma çare ne bir kere iş işten geçmiş, artık teessüf fayda vermez. (Mişel'e hitaben) Mişel! Mişel! Ne düşünüyorsun! Aklını başına al da işte bir daha acele ve tehevvürle iş görme. Anjelik'in sana derece-i muhabbet ve sadakatini gör ki senin emir ve hükmünle mazlumen idam olunduğunu bildiği halde yazdığı mektubunda sana biraz güceniklik bile izhar etmemiş. Haydi ettiğin işten cenab-ı Hakka tâib ve müstagfir ol da Anjelik'e hayır dua ve selâmeti için nüzûr ve atâyâ ile ruhâniyyetini olsun şâd etmeye çalış.

MİŞEL — Ah Fransuva ben ne halt etmişim ben ne büyük günah işlemişim of! Yüreğimi istilâ eden ateş-i nedâmete ruz-ı mahşere kadar sükûnet gelmeyecektir. Âh Anjelik, ah Fransuva halime acı getir bir fincan zehir ver de içeyim öleyim, Anjelik'e bir an evvel mülâki olup afv ve merhametini

dileyim, öleyim öleyim ölmedikçe vicdanımdaki ıztırab zail olmayacak, bir fincan zehre muhtacım!

FRANSUVA — Şu nedametini intac eden hareket nasıl kabahat-i sarih ise şimdi nefsinizce olan sû-i ve niyyet de o kadar fazihtir, kendinizi öldürmek sevdası ne oluyor? Bu âlemde hiçbir zî-ruha beka mutasavver olmadığından elbette bir gün ölürsünüz ne acele ediyorsunuz, yoksa nefsinize kıymakla işlediğiniz günahın mahv olması efkârında mı bulunuyorsunuz? Öyle ise pek yanlış, orasını iyi bilmek lâzımdır ki bize medâr-ı nutk ve hareket olan can bir cevher-i girankıymettir ki tasarruf-ı hakikîsi onu bize bahş eden Cenab-ı Hakk'a âit olduğu için bir insan gerek kendi canına ve gerek başkasının canına sû-i kasdde bulunduğu halde nezd-i ilâhîde mesul olur o cihetle siz Anjelik'le veled-i sülbünüzü bilâ cünha idam-ı faizahasına bir de kendi nefsinize kıymak günah-ı kebirini zamm ile saadet-i uhreviyyeye nâiliyyetten bütün bütün mahrum olursunuz. Hem nefsinize bu sû-i kasdi ihtar

eden Anjelik'in arzû-yı muvasalatı olduğu halde bu gidişle arada o maksadın da husul bulamayacağından gaflet ediyorsunuz. Zira Anjelik masumen ve mazlumen terk-i cihan etmiş olduğundan şüphesiz ahirette bir mertebe-i âliye ihraz etmiştir. Siz ise işlediğiniz günah üzerine bir de kendinize kıydığınız gibi doğru Anjelik'e baid bir makam-ı süflîye gideceğinizden onu hiç göremeyeceksinizdir.

MİŞEL — Âh Fransuva söyleme! söyleme! Yüreğim yanıyor, hiç bir suretle vicdanım rahat etmiyor, bilmem ne yapayım, kendimi öldürmeden sen men'ediyorsun, halbuki ben böyle nasıl yaşayabilirim?

FRANSUVA — Nasıl yaşayacaksın! Evkātını halkın umûrunu rü'yetle beraber ibadet ve tââte hasreder ve hayır ve hasenat işlersin. Bunlar me'mûldür ki işlediğin günaha tekabül ile rûz-ı cezada giriftar olacağın muâheze-i şedideden seni tahlise sebep olur. Vakıa bu nedamet me'luf olduğun ayş ü işret safasına meylden vicdanınızı bir müddet men ederse de o da çok sürmeyip Anjelik'i hatırdan çıkardığınız gibi mahv

olur yine eğlenirsiniz.

MİŞEL — Fransuva Allah aşkına niçin böyle sitemler ediyorsun? Bana senden başka bir tesliyet verecek kimse yok, sen ise bir taraftan benim ateşimi alevlendirecek sözler söylüyorsun bu lâyık mıdır?

FRANSUVA — Pend ü nasihat en ziyade zamanı nedâmet ve musîbette müessir olduğu için size bu sözleri söyledim yalan mı? Ayş ü işret safasına öteden beri me'luf değil misiniz, artık bundan böyle müntic-i enva-ı mazarrat olan işreti de terk etmeniz lâzımdır.

MİŞEL — Canım Fransuva o nasihatleri anladım lâkin şimdiki derdime bir çare bul derûnum yanıyor.

FRANSUVA — Şu söylediğim meslek hareket-i âtiyyenizi zihninizde gereği gibi takarrür ettirip o meslekte devam etmeniz için iade-i cemiyyet-i efkâr eylemeniz lâzımdır bu da birdenbire mümkün değildir. Hele bir müddet için kırlarda gezip def-i ekdâr ediniz fakat evvel emirde emir verin Jozef'in lâzım gelen mahkemede muhakemesini icra ile hükm ü kararını ve istintakını si-

ze göndersinler. (Mişel çanı vurarak gelen yavere)

MİŞEL — Jozef'i mahkeme-i cinayete götürsünler, kendisinin bi-gayr-ı hakkın daire halkından Filip ile zevcem Anjelik'in birtakım tasiat ile katl ve idam olunmalarına sebebiyet verdiği bazı kıraatle malum olduğundan muhakemesi icra olunsun ve hüküm ve kararıyla istintakını bana göndersinler.

YAVER — Peki Efendim.

MİŞEL — Ey Fransuva! Şimdi ne yapayım, bir türlü kalbimden def-i melâl edemiyorum!

FRANSUVA — Haydi biraz kıra çıkınız fakat bilâ sebep kıra çıkış bazı sözler tekevvününe bâis olabileceğinden sayd ü şikâra bahâne ederek gitseniz daha münasib olur.

MİŞEL — Peki amma siz de beraber gidiniz bana yolda tesliyet verirsiniz.

FRANSUVA — Olabilir, emredin de av edevatını getirsinler. (Mişel çanı çalarak gelen adama)

MIŞEL — Av çantasını, tüfeğimi ve çizmelerimi getir. (Mişel ve Fransuva yanlarında bikaç yaver ve hizmetkârlar olduğu halde ava giderler, perde kapanır)

DÖRDÜNCÜ PERDE

Anjelik'in dağda bir gār içinde kızı Anna ile mükâlemesini ve Kont Mişel'in sayd ü şikârde adamlarını kaybederek münferiden ve mütehayyiren gezinir iken gāra tesadüfle Anjelik'le kızı Anna'ya mülâkatini ve o sırada düdüğünü çalıp etbâının dahi oraya toplanarak azim meserret izhar olunduğunu ve Anjelik'in başına gelen felâketleri muhtasaran nakl ile saraya avdetlerini mütezammın olarak oyun dahi tamam olur.

Perde açıldıkta dağda bir gārın içinde Anjelik'le kızı Anna validesinin dizine başını koymuş olduğu halde görünür.

BİRİNCİ TEMÂŞÂ

ANNA — Valideciğim! Bu gün içim pek seviniyor acaba nedendir.

ANJELİK — Hayırdır inşallah.

ANNA — Kuzum valideciğim bu sevinmek nedir neden geliyor?

ANJELİK — Ah kızım sen daha küçüksün sana nasıl anlatayım. Biz insanız bizi halk eden Allah, bizim içimizde vicdan namıyla bir kuvvet yaratmış. İşte o kuvvet, insanın muktezeyât-ı hilkatten olan emel ve heves ve garazkârlık gibi bir takım kuvvetlere karşı bir kuvvettir ki daima insanı salâha ve hayır işlemeğe sevk eder. Bir insan hayır işlerse vicdanının hüküm ve arzusuna göre hareket etmek olacağından vicdan ondan memnuniyyet ve inbisat kesb ederek o inbisat da oradan vücudun her tarafına yayılır. İşte sevinç budur. Sevincin zıddı olan kedere gelince o da insanın şer işlediği vakit vicdanı kendisine darılıp vicdanın dargınlığının vehameti yine vücuda yayılarak sahibini muazzeb etmesidir fakat bu dediğim vicdan ve sair kuvvetler benim gibi büyüklerde fiiliyatını göstermeğe başlar sen şimdi daha çocuksun senin sevincin vicdanî bir sevinç değil çocukluğunun halidir anladın mı kızım?

ANNA — Ey bu dağları kim yapmış o kadar büyük şeyi sen kaldırabilir misin? Üzerimizdeki o mavi şey nedir ne kadar güzel?

ANJELİK — Ah kızım hani sana her gün söylemez miyim ki bizi yok iken var edip göz kulak burun ağız ve el ve ayak ihsan eden bir Allah vardır. İşte o azîmüşşândır ki bu dağları o mavi şeyi yarattı, zat-ı ulûhiyyetinin azamet ve kudretine nihayet yok o sana büyük ve ağır görünen şeyler ona göre zerre bile değildir.

ANNA — Ey valideciğim biz evvel yok muyduk?

ANJELİK — A kızım var mıydık ya hani bir kere çayırda beraber gezerken uzun bir yeşil hayvan gördün de kaçtık hatırında mıdır?

ANNA — Evet valideciğim, bilirim o yılan idi, hani ben koşamadım da sen kucağına aldındı.

ANJELİK — Hah biliyorsun! Hani ondan daha evvelleri seni alıp şuradaki ormanın içinden akan suyun kenarında otururduk, o da hatırında mı?

ANNA — Onu bilmiyorum.

ANJELİK — Tamam işte o yılana tesadüf ettiğimiz zamanlardan kendini bilmeğe başladın, ondan evvel kendini bilmez bir küçük çocuktun, sana meme verdim on-

dan daha evvel de hiç yok idin Allah seni bana ihsan etti.

ANNA — Allah beni sana nasıl ihsan etti?

ANJELİK — Kızım her insan kendi gibi bir erkek insanla bir dişi insanın ictimâından hasıl olur, hasıl olan evlât olur, onu hasıl edenlerin erkeği baba ve dişisi anadır, işte ben senin annenim, senin bir de bir baban vardır amma burada değildir.

ANNA — Valideciğim bilmez miyim, sen benim anamsım, ey valide senin de anan var mı, nerede o?

ANJELİK — Evet kızım benim de bir anam var, benim anamın da anası onun da anası, onun da onun da hepsinin birer anası var.

ANNA — Ey sonra en nihayettekilerin de anası var o ananın da anası! Bu nasıl olur?

ANJELİK — Kızım bu ana baba zinciri gider gider gider de nihayet bir ana babaya erişir ki artık o ana babanın anası babası olmayıp erkeği hazreti Âdem aleyhisselâmdır ki topraktan ve dişisi ki hazreti Havva'dır erkeğin bir kemiğinden halk olunmuştur. Bizdeki kitap bunları yazar hele

biraz büyü de seni okutayım o vakit bu şeyleri hep anlarsın.

ANNA — Ey valide benim babam var diyorsun hani nerede o?

ANJELİK — (İçini çekerek ağlamaya başlar) (Mişel omuzunda tüfek olduğu halde senaya gelir ğâra yaklaşıp Anjelik'i gürünceye kadar söylediği sözler hep kendi kendinedir).

İKİNCİ TEMÂŞÂ

MİŞEL — (Dağlara bakarak) Ah ne hazin! Ne müessir!

ANJELİK — (İçini çeker)

ANNA — (Anjelik'e) Ah beni valideciğim ne içini çekiyorsun? Ne ağlıyorsun?

ANJELİK — Ah kızım hiç.

MİŞEL — Bak bak şu ağaçların şu yeşilliğin şu ormanın güzelliğine bak:

ANNA — (Anjelik'e) Nerde o benim babam? Ben onu görmeyecek miyim?

MİŞEL — Hele şu ırmağın akıp gidişi ne müessir! (Biraz düşünür)

ANJELİK — (Anna'ya) Babanı belki sen görürsün kızım amma benim göreceğimi hiç umamıyorum.

MİŞEL — Bu ırmak böyle aka aka nihayet bunun gibi nice enhârın munsabb olduğu bir ummana dökülür, artık bir daha geri gelmez!

ANNA — Ey valideciğim neden ben babamı görüp de sen görmeyecksin?

MİŞEL — Ömr-i insanîde tıpkı bir cûy-bara benzemez mi ki durmayıp bir düziye akar, akıbet âlem-i ervâha ki bir bahr-ı bî-gerândır vasıl olup kalır!...

ANJELİK — (Anna'ya) Ah kızım ben çok derd çektim vücudum harap oldu. Öyle sanırım ki ecelim de pek yaklaştı. bir gün uykudan uyanır bakarsın ki anacığın ölmüş. O zaman ne yaparsın? Unutma, üzerime biraz toprak taş at da cesedimi kurtlar kuşlar yemesinler.

ANNA — Ah anacığım sen ölecek misin? Ya ben ne yaparım, beni kim koynuna alır beni kurtlar paralamaz mı? (Ağlayarak An-

jelik'in dizine yatar.)

MİŞEL — Ah ömür geçiyor!..

ANJELİK — Ağlama kızım daha ölmem ölmem!..

MİŞEL — Ah benim ömrüm geçsin geçsin! Kederli ömrüm tükensin zerre kadar teessüf etmem, bir kaç vakittir hayat bana gerçekten bir derd-i tahammül-sûz oldu.

ANJELİK — (Anna'ya) Uyuyor musun kızım?

ANNA — Seni rahatsız etmezsem azıcık dizinde yatayım valideciğim.

ANJELİK — Yat kızım. (Koynundan kitabını çıkarıp mütalâaya başlar)

MİŞEL — Ah dünyada Anjelik'siz yaşamaktan ise bana ölmek hayırlı değil midir? Ah bî-çareye nasıl kıymışım, hem bî-günah! hem bîgünah! Nasıl Hak'tan hicap etmeden geziyorum! İlâhî! Ben mücrimim, ben mücrimim, en şedid bir ceza ne ise bana et rûz-ı mahşere bırakma İlâhi! Acep şimdi ben o cezaya mazhar mı değilim? Gönlümde bu ıztırâb-ı takat-sûz nedir? Of of bana ne oldu? Hazır yanımda kimse yok, şu dağın başına çıkayım kendimi

aşağı bırakıp yuvarlana yuvarlana gebereyim ta şu fena dünyadan kurtulayım, başımı taştan taşa çarpıp murdar kanlarım fışkırdıkça gönlüm rahat bulacak sanıyorum. Ah Fransuva! Niçin bana o lâkırdıyı söyledin, kendimi öldürmek istedikçe ahirette Anjelik'e mülâkî olamamak korkusu elimi ayağını tutuyor.

ANNA — (Anjelik'e Ey valideciğim kulağıma bir ses geliyor nedir o?

ANJELİK — Hayrola kızım ne var?

ANNA — İşte işte valideciğim işitmiyor musun?

ANJELİK — (Kitabı elinden bırakıp ses geldiği cihete bakarak) Sus sus bakalım nedir?

MİŞEL — Of of ölemiyorum, yaşayamıyorum, ne müşkil bir derde giriftâr oldum. (Bir iki adım ilerleyerek gārın önüne gelir, kalın ve korkunç sesle) Hele! hele! İşte galiba ölüyorum, işte Anjelik'i görüyorum. Aman Rabbim hayal ise hakikate tebdil eyle. Ah Anjelik sen değil misin? Beni affetmeyecek misin? Hele hele sen değil misin? Kucağındaki kızım Anna değil mi

Anjelik? Allah aşkına sen de beni görmüyor musun? Görüyor isen ses çıkarmamak nedir, ah Anjelik!... (Bütün bütün ğâra yaklaşarak Anjelik'in boynuna sarılır.)

ANJELİK — Ah kocacığım Mişel! Yâ Rab hayırdır inşallah işte Anna sevgili babacığın!

ANNA — (Haykırarak Mişel'in boynuna sarılarak) Ay babacığım, güzel babacığın!

MİŞEL — (Aklı başına gelerek) Anjelik hayal olmasın, gerçek siz misiniz?

ANJELİK — Gerçek biziz, ben sevgili Anjelik'inim bu da kızın Anna.

MİŞEL — Vay kızım Anna.

MİŞEL — Ey bu ne hal? Burası neresidir, o vakitten beri nasıl yaşadınız? Seni bana öldü diye haber verdiler.

ANJELİK — İşte, Allah sakladı ölmedik.

MİŞEL — Canım ne oldu, başınıza gelen hali naklet bakayım? Aman Rabbim hayal olmasın!...

ANJELİK — Aman sevinçten aklım başımda yok, size sergüzeştimizi sonra naklederim! (Gök yüzüne başını kaldırarak)

Hamd ü senâ sana lâyıktır Yâ

Rabbim!...

MİŞEL — Ben güya ava çıkmıştım, bizim herifleri de kaybettim, geze geze yolum buraya uğradı, şiddet-i iştiyâkına dayanamadığımdan heman bir yarım saat evvel şurada kendimi telef etmeyi kuruyordum, ah Rabbim! Aman şu herifleri çağırayım. (Mişel av düdüğünü çalmasıyla dağın her tarafından yaverleri, hizmetkârları hep birden koşuşup Mişel'i Anjelik'le beraber gördükleri gibi fevkalâde hayret ve sürur izhar ederlerken perde kapanır. Oyun da hitam bulur.)

ATALA

yâhut

AMERİKA VAHŞÎLERİ*

Beş fasıldan ibâret tiyatro

HUZZÂR

ŞAKTAS — Atala'nın âşıkı, Nata kabîlesinden bir vahşi

SİMAGAN — (Moskoküljler) kabîlesi reîsi

ATALA — Simagan'ın kızı Şaktas'ın maşûka-i âşıkası avcı ve cenkçi nâmıyla bir takım vahşîler, ihtihâr genç kadınlar,

Bir âşık

Bir vâlide

Misyoner - Bir ihtiyar

---

*) *Burada verdiğimiz metin şu baskıya aittir: İstanbul 1290 (1873).*

MUKADDEME

Bu gün (dram) yani fâcia olarak mevcut olan eserler dört sene evvel bi'l-külliye mefkūd idi. Ben (Afîfe Anjelik) nâmıyla tertip eylediğim dramı neşretmiş idim. İşte dört sene evvel bi'l-külliye mefkūd olan o nev eserler bu gün kitapçı dükkânlarında kesretle mevcuttur. Ben de (Atala yahut Amerika Vahşîleri) unvânıyla tanzîm ettiğim tiyatroyu neşreyliyorum.

Vaktiyle edebiyyât-ı cedîde-i Osmâniyyenin o kısmındaki yokluk (Afîfe Anjelik) in -o perîşânlığıyla beraber- neşrinde ne kadar mûris-i cesâret olduysa bu gün o makūle âsâra mahsus olan çokluk (Atala...) nın da -birçok kusur ve nekāyısıyla beraber- neşrinde yine o kadar bâ'is-i cür'et oluyor!...

Demek isterim ki: (Afife Anjelik) zamân-ı zuhûrunda erbâb-ı kalemin bütûn-ı tasavvurâtından henüz kademnihâde-i sahâyif-i vücûd olmayan emsâline takdîmen umûmun nazar-ı i'tibârına mazhar olmuştu. Bu gün (Atala....) da kendinden evvel şîrâze-bend-i şühûd olan nazîrlerinin pek çokları derecesinde lâyık-ı in'itâf-ı nazar olur ümîdindeyim.

Vâkıâ (Atala....) da tertip ve intizâma dâir birtakım usûller vardır ki bu nev âsârın bu günkü günde en güzîdelerinden ahz u iktibâs olunmuştur. Fakat bu şey (Atala....)yı hiçbir vakitte ma'yûb etmez.

Çünkü bir insan bir şeyde mûcid veyâ ümem-i sâireye nisbetle mukallid olabilir. Fakat hiçbir vakitte eser îcâd ve taklîdinde hod-be-hod mükemmel olamaz. Onu derece derece ıslâh ve ikmâl edecek başkalarıdır. Binâenaleyh bir

mûcid veâ mukallid meydana getirdiği şeyde şâirlerin telâhuk-ı efkâr ve inzimâm-ı iktidârıyla -zamâna nisbetle- hâsıl olan terakkiyât ve kemâli taklit ve kabulden dolayı medhûl olmamak -ve eğer bihakkın taklit edebilir ise- fiili memdûh olmak lâzım gelir. Zannederim ki fikr-i terakki-perverâne de bunu iktizâ eder.

İşte (Affîfe Anjelik) ile (Atala....) ve bununla emsâlinin muvâzenesinde görülecek fark ve nisbet bu dakîkaya riâyete âittir.

Nefsü'l-emrde makdûh olmayan bir şeyi sûret-i umûmiyetle câri bulunmadığı için çirkin görecek kadar âdet-perest olanlar yanında şu mukaddemenin makbûl olmayacağında iştibâh etmediğim gibi kendi ef'âl ve âsârının mâhiyetine âit mesâ'ilde ekseri muvâza'adan âri bulunmayan muhavviyet-i riyâkârâne kisvesinde görünmekten ise itikâd ve hükm–i vicdânîsini serbestçe meydana koymak daha ehven ve belki ahsen olacağını meftûn-ı hakîkat olan erbâb-ı dikkatin teslim ve itirâf buyuracaklarına emniyet ve itimâdım vardır.

Şâyet bu kaziyye mutlaka teslim buyurulmazsa ben de "emsâli mevcut olan zevzeklik memdûh olmasa da mücâz tutulur" kelâm-ı malûmunu kendime bu meselede siper-i itirâz edebilirim!...

Bu tiyatronun mevzûuna gelince (Atala) ve (Şaktas) namlarında bir vahşiye ile bir vahşînin mâcerâ-yı aşk u muhabbetlerini tasvirden ibârettir ki Fransız müelliflerinden Chateaubriand'ın eser-i kalemi olup geçen sene lisân-ı Osmânîye tercüme ile tab ettirdiğim (Atala) hikâyesinin mevzûundan başka bir şey değildir.

Mamâfih hey'et-i umûmiyyesi bütün başkadır!

Zîrâ bir hikâye tiyatro usûlüne tahvîl olununca ondan muntazammın olduğu vak'anın cereyân-ı umûmîsinden başka bir şey kalmayacağını ve husûsuyla tiyatro mahsûsâtından olan şîve-i ifâde evvelkine aslâ tatbîk kabul etmeyeceğini el-hâsıl tiyatro usûlüyle hikâyât beynindeki mubâyenet-i külliyeyi tarîf iktizâ etmez!...

Ekrem

BİRİNCİ FASIL

Perde açılınca tiyatro bir vahşî orman irâe eder.

BİRİNCİ MECLİS

ŞAKTAŞ — Başında tüy kalemlerle müzeyyen bir kalpak. Sırtında ayı postekisinden bir harmanî. Ayağında çarık. Boynunda bir tirkeş asılı. Bir ağacın dibinde yayına dayanmış oturduğu halde)

Ey ferahlı orman! Ey safâlı çemenzâr! Nedir sizdeki bu hal? Nedir sizdeki bu inkılâb? N'olsun size bu dargınlık? N'olsun size bu hây ve hûy-ı mâtem? Ah evvel içinize geldiğim vakit hepiniz beni ayrı ayrı ikrâmına mazhar ederdi. Hatırımı sormak, gönlümü almakta her biriniz ötekini geçmeye çalışırdı. Uyumak istediğim zaman ağaçlarınız gölgesini üzerime yorgan ederdi. Çimenleriniz döşeğimi sererdi. Kuşlarınızın cıvıltısı ırmaklarınızın şarıltısıyla birleşirdi de hem gönlümü eğlendirirdi hem de uykumu ge-

tirirdi. Ah ey medâr-ı hayâtım ağaçlıklar! Söyleyin sebep nedir ki bugün gölgenizi benden esirgemiyor iseniz de yüzünüz gülmüyor? Gülmüyor değil, kan ağlıyor!... Kuşlarınız meserret türküsü çağıracak yerde mâtem kasîdesi okuyor. Irmaklarınız güzel güzel, uslu uslu terennüm edecek yerde başlarını taştan taşa vurup da feryâd eyliyor!.. Ya hele sizin durup durup da öyle âh etmeniz yüreğimi üzüyor, bağrımı deliyor. Yeter bu âh u figān, mâteminizle bu yâr-i kadîminizi bir kat daha mükedder etmeyin. Bu yâr-i kadîminiz nice zamandır sizin hasretiniz, iştiyâkınızla dilhûn idi. Dilhûn idi. Çünkü sizi pek sever idi. Hâlâ da sizin muhabbetiniz için yaşıyor. İşte bu muhibbiniz kendisini sevip hatırını hoş tutmakta sizden aşağı olmayan hâmisi o mükerrem (Lupe)yi terketti. O sırada daha bin türlü saâdetten de sizin için ayrıldı da bugün size kavuşmak şerefine nâil oldu. Yine sâyenize sığındı. İbtidâ sizden ayrılışı da kendi ihtiyârıyla değildi. Besbelli kaderimi darıltmışım. Tâli'imi de kızdırmışım ki saâdetten ibâret

olan hâlim bir saat içinde felâkete münkalib oldu. Babamı kaybettim. Vatanımdan uzak düştüm. Yabancı bir yerde yabancı bir adamın yanında otuz mâh oturduğum müddetçe anamın, vatanımın hasretiyle mutasıl ağladım. Nihâyet kader ve tâli'im hidâet ve şiddetini ta'dîl etti. İnâyetinin, mürüvvetinin esîri olduğum zâtın rızâsını tahsîl ederek size kavuşmağa yol bulundu. Kalktım geldim. Lâkin, eyvâh ki sizi gönlümden daha mahzun bir halde buldum!.. Ah keşke babamın yerine ben helâk olup gideydim. Dünya yüzünde bu mihnetleri olsun görmezdim!.. (Başını eğerek biraz düşündükten sonra) Ah anacığım! Kim bilir sen de ne haldesin? Ah sana da kavuşacak mıyım?.. Ah kulübeciğimiz duruyor mu? Kapısını akşamleyin kimler kapıyor? Sabahleyin kimler açıyor? Acep babamın öldüğünden haberin var mı? Benim için ne itikatta bulunursun? Acep kaderin alnımıza yazdığı kara yazıların hükmü geçmedi mi? Acep âhirete gitmeden seni görecek miyim? Ah ey benim anacığım! Eğer kader yardım eder-

se üç güne kadar sana da kavuşacağım, ateşini yakacağım. Yemeğini hazırlayacağım, babamı sana arattırmayacağım. Seni başkalarına muhtaç bırakmayacağım. Fırsat düşerse babamı öldürenlerden hem senin hem de benim intikāmımızı alacağım!..

(Hâriçten bir ses, bir ıslık işitilir. Şaktas yerinden sıçrar, tiyatronun sol tarafına doğru kaçarken sağ taraftan Moskoküljlerden üç cenkçi çıkarak Şaktas'ı takip ederler. Bu sırada Simagan kaplan postundan bir harmanîye bürünmüş olduğu halde gelir. Cümlesi hayvanât postlarından giyinmiş birtakım vahşî ve vahşiyeler de Simagan'ı takip ederler.)

İKİNCİ MECLİS

(Simagan- Ma'iyyeti-Bunların içinde gayet sâde giyinmiş ve başında bir tülbent olduğu halde, Atala)

SİMAGAN — (Maiyyeti halkına) İleriye doğru koşan avcılar kimlerdi?

BİR CENKÇİ — Birinci ile beşinci, dokuzuncu...

SİMAGAN — Nereye gittiler?

YİNE O CENKÇİ — Bir kaçak kovalamaya

SİMAGAN — Nasıl kaçak?

YİNE O CENKÇİ — Pek iyi göremedim amma...

DİĞER CENKÇİ — Galiba Nata kabîlesinden olmalı.

SİMAGAN — Neden bildin bakalım?

YİNE O CENKÇİ — Kıyâfetinden...

SİMAGAN — Gerçek mi söylüyorsun?

YİNE O CENKÇİ — Timsahların ağzına atılayım ki...

SİMAGAN — (Umûma hiddetle)

Ah! Siz ki şu kırların kaplanlarısınız. Hâlâ şu tilkileri paralayıp bitiremediniz. Nereye gitsek bir tanesi karşımıza çıkar. Ben onları geçenki kavgada ye-

rin dibine geçirdik zannediyordum, meğerse hâlâ...

BİRİNCİ CENKÇİ — Bir kabîle ki halkı tilki gibi hilekâr köstebek gibi alçaktır yerin dibine geçtikten sonra tekrar yüzüne çıkmaktan utanmazlar...

SİMAGAN — (Eliyle cenkçiye işaret ederek) Âferin! Doğru söylersin!... Lâkin ben ki aslan pençeli kaplan azılı Moskoküljlerin reisi altın bilezikli Simagan'ım şu ormanlarda sizden başka canavar kendimden başka aslan bulunduğunu istemem!

MAİYYETİ — (Hep bir ağızdan) Yaşasın Simagan! Yok olsun Natalar!

Âh Natalar âh! (durur)

Bari şu tilkiyi kaçırmasalar, dokuzuncu cesurdur, amma birinci beşinciye güvenemiyorum.

BİR CENKÇİ — Yok yok kaçırmazlar.

SİMAGAN — Haydi bakalım. Kaçırırlarsa yerine onları... (Kendi kendine) Âh Natalar âh... (Ortaya) Otağı nereye kurdunuz?

BİR CENKÇİ — (Eliyle göstererek) Şu derenin yanına...

SİMAGAN — Sanki niçin oraya kurdunuz...

Burası daha güzel değil miydi?...

MAİYYETİ — Hep birden) Emrederseniz buraya getirelim.

SİMAGAN — Tamam!.. On sekiz saattir ayaktayım. Şimdi onu oradan kaldırıp buraya getirmek ne kadar uzun şey!..

BİR CENKÇİ — Niçin uzun olsun? (Yanında bulunan bir cenkçiyi göstererek) İşte bu. Bir.. iki.. üç diye yüzü saysın, doksanı geçmeden otağı burada kurulmuş bulursunuz.

SİMAGAN — (Müteazzimâne bakarak) Deme be!

YİNE O CENKÇİ — Okuna nişan olayım ki...

SİMAGAN — Âferin! Senden hoşlandım. Kasabaya gittiğimiz gibi sana dört tane kastor postu. Hem de âlâsından. Lâkin otağ hazır oraya kurulmuş. Şimdi buraya getirmek ne lâzım? Aslı çok durmayacağız... (Bu aralık firarî takibine giden cenkçiler elleri arkasına bağlı olduğu halde Şaktas'ı getirirler.)

ÜÇÜNCÜ MECLİS

Evvelkiler-kaçak getiren cenkçiler-Şaktas

BİRİNCİ CENKÇİ — (Simagan'ın önünde baş keserek) Bir kaçak getirdik!... (Eliyle Şaktas'ı gösterir.)

SİMAGAN — Hah! Âferin getirin bakalım. (Beşinci, dokuzuncu Şaktas'ı ileri sürerler.)

SİMAGAN — Ha bu mu?... (Kendi kendine) Adam bu yüzü çıplak çocuk mu kaçak diye kovaladıkları? (Âşikâre) Söyle bakalım tilki yavrusu. Hangi kabîledensin?

ŞAKTAS — (Muhalefet-i vahdet göstererek başını iki tarafa sallar. Genç kızlar birbirlerine Şaktas'ı gösterirler.)

SİMAGAN — (Hiddetle) Söyle diyorum!...

ŞAKTAS — (Yine o halde bulunur)

SİMAGAN — Söylemezsin öyle mi?... Ben sana söyleyivereyim: Nata kabîlesinden değil misin?

ŞAKTAS — (Tasdik yolunda başını eğer ve etrâfına şaşkın şaşkın bakınır)

SİMAGAN — (Ma'iyyetine hitâben) İşte başını sallıyor. Artık şüphe yok ya bunun Nata'dan olduğuna?..

MAIYYETİ — (Kızlardan başka) Şüphe yok.. Şüphe yok!..

ŞAKTAS — (Ma'iyyet halkının böyle demesine hiddet ederek) Evet şüphe yok... Şüphe yok... (Bir cenkçi Şaktas'a) Ey! Söyle adın nedir?

ŞAKTAS — (Hiddetle) Adım Şaktas. Babamı sorarsan sizlerden yüz tâne kadar perçem alan Misko'nun oğlu Utalissi'dir. Anladın mı?...

SİMAGAN — Ya öyle mi? Öyle ise sevin Utalissi'nin oğlu Şaktas. Sevin ki büyük kasabada yanacaksın!

SİMAGAN — Pekiyi pekiyi.. (Etrafına şaşkın şaşkın bakınır)

SİMAGAN — Bak bana birinci! (Birinci ileri doğru gelir) Şu hâini bağlayın, yanına adam koyun! Kaçmasın ha! Sonra sen bilirsin... Ben otağa gidiyorum. (Simagan-Atalacenkçiler-ihtiyar kadınlar tiyatronun sol tarafına doğru giderler. Kalan avcı Şaktas'ı bir ağaca bağlar.)

DÖRDÜNCÜ MECLİS

Kadınlar-kızlar-muhafazasına tayin olunan avcı ile berâber Şaktas (Kadınlar kızlar Şaktas'ın yanına giderler)

MUHAFIZ — Kadınlara) Siz neye gitmediniz? (Başını sallayarak mütebessimane) Galiba... galiba... hoşunuza gittiydi de...

BİR KADIN — (Gülerek) Hiç... Sanki... sanki ne ise. (Kendi kendine) Bâri ben de şurada biraz uyku kestireyim... (Çimenlerin üstüne yüzükoyun yatar)

BİR KADIN — (Arkadaşlarına Şaktas'ı göstererek) Âh kardeşler ne kadar da yavru! Ne kadar da güzel.

BİR KIZ — (Şaktas'a) Genç yiğit nereden geliyorsun? Anan yok mu?

ŞAKTAS — Âh sorma! Anam da var kulübemiz de var... (Kendi kendine) Âh anacığım!...

BİR DİĞER KIZ — Cenkçi! Gerçek Nata kabîlesinden misin?

ŞAKTAS — (Evet makamında başıyla işâret eder)

MUHÂFIZ — (Yattığı yerde başını kaldırarak) Daha şüphe mi ediyorsunuz?... Hem de büyük kasabada yanacak... İşitmediniz mi?... (Yine

yatar)

BİR KIZ — (Şaktas'a) Cenkçi!... Anan sen yavru iken ağaç yosunundan ağaçlara salıncak kurar da seni yatırır mıydı? Geceleyin hafif hafif esen rüzgâr küçük kuşların yuvalarının yanında senin salıncağını sallar mıydı?

BIR KADIN — (Kezâlik) Cenkçi sana gizli derenin ağaçları âşıklık için nasîhat verdiler mi?

ŞAKTAS — Âh! Sizler gündüzün revnakı, letâfetisiniz. Gece de sizi seher vakti çimenlerin üzerinde bulunan o güzel çiğlerden daha ziyâde sever. İnsan sizin karnınızdan çıkar. Sonra memelerinize, ağzınıza asılır. Lâkırdılarınızda bir acâyip hal var: Her türlü elemi, ıztırâbı uyutup teskin eyliyor!... İşte bunları bana anam söylemişti... Anam bana şunu da demişti ki; kızlar o gizli çiçeklerdir ki vahşî tenhâ yerlerde bulunur!.. (Kadın ve kızlardan her biri Şaktas'a çiçek boncuk moncuk gibi birer şey hediye ederler.)

BİR KIZ — Âh güzel cenkçi sen yanacaksın!... (Yüzünü öteye çevirerek elleriyle gözlerini siler)

ŞAKTAS — Âh ne çâre... Kader bu ya!... (Bu aralık hâriçten Atala gelir. Kızlar telâş ederler.)

BEŞİNCİ MECLİS

Evvelkiler-Atala

Atala, kadınlar ve kızlara bir işâret eder. Hepsi tiyatronun bir tarafına çekilirler.

ŞAKTAS — (Kendi kendine) Âh! İşte aşk-ı ahîr bâkiresi... Eyvah yanacağım. Âh anacığım ne olurdu seni bir kere daha göreydim? Âh bu insanlar ne zâlim şeyler!... (Atala Şaktas'ın yanına yaklaşarak müteredditâne ve müncezibâne durur)

ŞAKTAS — (Kendi kendine) Âh ne güzel kız! (Atala'ya yavaşça) Kız! kız! Sen ki bu kadar güzelsin. Aşk-ı evvele lâyıksın! Aşk-ı ahîr için halk olunmamışsın! Âh benim kalbimin bütün bütün hareketten kalması yaklaştı... Heyecânı elbette seninkine muvafık düşmez. Hayat ile memat nasıl bir yerde olabilir? Âh beni ömrüme çok acındıracaksın! (Kadınlar kızlar dâima birbirleriye gizlice söz ederler.) Âh! Varsın başkası benden da-

ha bahtiyar olsun. Uzun uzun kucaklaşmalar meşeyle sarmaşığı birbirine bağlasın!...

ATALA — (Bir heyecan gösterek) Ben asla aşk-ı ahîr bâkiresi değilim.. Sen Hristiyan mısın?

ŞAKTAS — Hayır!... Büyüklerime bir vakitte ihânet etmedim.

ATALA — (Me'yûsâne) Puta tapmaktan başka din bulamadığın için senden şikâyet ederim. Vâlidem beni Hristiyan eyledi. İsmim Atala'dır. Şu cenkçi alayın reisi altın bilezikli Simagan yok mu ki demin seni istintâk etti. İşte ben onun kızıyım. Apala Şokla'ya gidiyoruz. Sen orada yanacaksın!.. (Mahzûnâne havaya doğru bakarak ve teessüf-künân ellerini birbirine vurarak telâş ile geldiği cihete gider)

ŞAKTAS — Oh!... Atala! Atala! Bî-çâre Şaktas!... Zavallı anacığım! Bedbaht vatanım!...

ALTINCI MECLİS

Evvelkiler

(Kadınlar yine Şaktas'ın yanına sokulurlar)

BİR KIZ — Cenkçi! Ananın karnından çıkalı ne kadar oluyor?

ŞAKTAS — Ben kendimi bileli on yedi defadır ki yaprak dökümü sayarım.

BİR KADIN — Demek ki on dokuz, yirmi yapraktan beridir aydınlığı görüyorsun...

ŞAKTAS — Evet kadın!...

BİR KIZ — Genç yiğit! Ananın senden başka yavrusu var mı?

ŞAKTAS — (Yok makāmında başını sallar)

YİNE O KIZ — Âh güzel cenkçi!... (Gözlerini siler)

Bu aralık bir kız Atala'nın geldiğini haber verir. Kadınlar, kızlar bir tarafa çekilirler.

YEDİNCİ MECLİS

Evvelkiler-Atala

ATALA — (Kadınlar-kızlara) Babam sizi soruyor. Haydi otağa gidiniz. (Kadınlar, kızlar giderler)

ATALA — (Şaktas'a doğru gelerek uyumakta olan muhâfıza hitâben) Avcı! Avcı!

AVCI — (Birdenbire silkinip kalkarak ve

aklı başından giderek) Emrinizi icrâya hazırım.

ATALA — Uyku mu uyuyordun ayol? Hadi şu ormana gir de bak bana bir geyik yâhut bir karaca vur! Ben buna Şaktas'ı göstererek bakarım.

SEKİZİNCİ MECLİS

Atala-Yapayalnız Şaktas

ATALA — (Bir müddet Şaktas'a âşıkâne baktıktan sonra) Cenkçi! Seni pek gevşek bağlamışlar... Kendini pek kolay kurtarabilirsin!...

ŞAKTAS — (Dili dolaşarak) Keh keh gevşek... mi... bağlamışlar? Âh! Kız, kız...

ATALA — (Biraz tereddütten sonra Şaktas'ın bağını çözerek) Haydi! Kaç kendini kurtar!...

ŞAKTAS — (Çözülen bağın ucunu Atala'nın eline vererek) Tut! Tut!

ATALA — Sen deli misin? Zavallı!... Yanacağını bilmiyor musun? Ne zannediyorsun? İyi düşün ben kahraman Simagan'ın kızıyım.

ŞAKTAS — Âh! Bir vakitler oldu ki ben de bir kastor postuna bürünür, ana-

mın, sevgili anamın omuzunda giderdim. Benim babamın da bir güzel kulübesi vardı. Geyiklerimiz, karacalarınız bin ırmaktan su içerlerdi. (Ağlayarak) Ama şimdi vatanımdan uzak düştüm. Serseri geziyorum Ne vakit dünyadan vücûdum kalksa üzerime biraz ot atıverecek bir kimseye mâlik değilim!... Vâkıa benim gibi bîçâre bir yabancıya kim acır?

ATALA — (Başındaki tülbentiyle gözlerini siler.)

ŞAKTAS — Âh! Senin kalbin de benimki gibi söyleseydi... Kırlar serbest mi değil? Ormanlar içinde bizi gizleyecek bir bucak mı yok? Kulübede büyümüş iki çocuğun bahtiyar olması için o kadar çok şeye ihtiyaç mı olur? Ey bir zevcin hayâl-i evveli kadar güzel olan kız! Ey benim güneş gibi sevdiğim Atala! Benim arkam sıra gelmeye cesâret et!

ATALA — (Hazîn bir sesle) Genç sevdiğim sen beyazların lisânını öğrenmişsin. Benim gibi Hintli bir kızı pek kolay aldatabilirsin.

ŞAKTAS — Vay!... Beni genç sevdiğim hitâbına mı lâyık görüyorsun?...

Âh keşke bir bî-çâre esîr demiş olsan...

ATALA — (Bir müddet sükût ettikten sonra muztaribâne) Güzel esîrim! Ben deli gibi senin arzuna muvâfakat ettim. Lâkin bu aşk bu hevâ ile hâlimiz neye müncer olacak?... Benim dînim beni senden dâima ayırır. Âh anacığım! Niçin ettin?...

ŞAKTAS — (Me'yûsâne) Ey peki peki!... Sen nasıl zâlim isen ben de öyle olurum. İşte kaçmayacağım. Beni ateşler içinde göreceksin. Vücûdumun cayır cayır yandığını işiteceksin. Mesrûr olcaksın. Ferah bulacaksın!... (Dalarak yüzünü öte tarafa çevirir.)

ATALA — (Şaktas'ın elinden tutarak) Genç putperest! Beni kendine gerçekten acındırıyorsun âh! Çocuklar gibi ağladığımı mı istiyorsun? Ne revâdır ki seninle birlikte kaçmayayım?.. (Kendi kendine) Ey Atala! Kendini şu nehrin timsahlarına atıver!.. (Bir şey düşünür gibi bir müddet sükûnetten sonra kemâl-i mekânetle) Haydi gidelim! (Bir iki adım giderler)

ATALA — (Birdenbire Şaktas'ın ayaklarına kapanarak) Sevdiğim!.. Haydi sen güzel güzel git. Beni terk et! Âh bilmezsin bilmezsin.. Ben seninle birlikte gitsem de yine senin olamayacağım'...

ŞAKTAS — (Telâşla) Ne?.. Sensiz bir adım atmak ihtimâlim yok... Burada dururum, yanarsam da artık senin için yanarım...

ATALA — Âh! Bedbaht Atala!.. Bî-çâre Şaktas! Anacığım.. Anacığım!.. (Şaktas'n koltuğuna girer) Haydi gidelim... Haydi kaçalım!... (İkisi birden giderler, perde iner)

İKİNCİ FASIL

Perde açılınca tiyatro bir orman ve bir tarafta da bir mezâristan irâe eder. Vakit gece.

BİRİNCİ MECLİS

Şaktas-Atala

ATALA — Genç sevdiğim! Beni terk et de gideyim.. Âh nereye nereye?... Atala! Ey anasının bedbaht kızı!... (İki elleri ile yüzünü kapar)

ŞAKTAS — Benim güneş yüzlü sevdiğim! Beni bırakıp da nereye gideceksin? Çünkü beni böyle bırakıp gideceksin. Niçin buraya kadar geldin? Yok! Yok! Şaktas, bu bî-çâre esîrin yok mu? O bundan sonra Atala'sız yaşamaz... Nitekim bir yavru timsah anasız yaşamaz!... Âh benim sevdiğim bana acımaz mısın?...

ATALA — (Diz çöküp havaya doğru bakarak) Ey bu üstümüzdeki kandilleri îkād eden! Görüyorsun ki Atala ne haldedir!... Ey anacığım niçin ettin? (Şaktas'ın ayağına kapanarak hazîn sesle) Şaktas! Ey bahârın seheri kadar güzel olan sevdiğim! Bana izin ver gideyim... (Ağlar)

ŞAKTAS — Atala! Lâyık mıdır ki ben dururken sen ağlayacaksın? Daha ne vakte kadar bu bed-baht Şaktas seni böyle ağlatacak!... Anladım ki bana yar olmak istemezsin. Anladım ki benimle berâber gitmezsin. Sabret ki sabah olsun... Âh sabah olsun ben hem seni hem beni Simagan'a teslim ederim!...

ATALA — (Bir heyecan göstererek) Yok!... Ben gidersem yalnız giderim..

Hem de şimdi giderim... (Biraz düşündükten sonra) Şaktas ver elini... (Şaktas'ın elini kendi yüreğine kor) Ne söylediğini işitiyor musun? Ne dediğini anlıyormusun?... (Ağlayarak Şaktas'ın kucağına düşer)

ŞAKTAS — (Ormana doğru nigâh ederek) Ağaçlar şâhit olun... Kuşlar kurtlar siz de bilin ki Atala Şaktas'ını seviyor!... Evet! Evet! Şaktas'ını seviyor hem seviyor hem de Şaktas'ın kendisini sevdiğini istiyor. İstiyor, istiyor oh! Ben de onu severim. O nereye giderse ben de arkasından giderim.

(Bu esnâda ormanın bir tarafında elinde bir meş'ale ile genç vahşî görünür. Atala ile Şaktas oldukları yerde sinerek sâkit dururlar.)

İKİNCİ MECLİS

Evvelkiler, genç vahşî

GENÇ VAHŞÎ — (Hazîn bir sesle teganni ederek) Güneş dağların tepelerini yaldızlamadan vahşi ormanlar için-

de vahşî güvercinimi aramağa gideyim? (İleri doğru bir adım atar) O güvercinimin boynuna bir dizi boncuk astım. O dizi içindeki boncuklardan üç tânesi kırmızıdır ki aşk ve muhabbetim içindir. Üç tânesi mordur ki ye's ve hırmânım içindir. Üç tânesi de mâ'idir ki husûl-i emelim içindir!...

Âh Milâ'nın ceylan gibi gözleri, samur gibi kaşları var! Ağzı incilerle bezenmiş kırmızı bir sedeftir. İki memesi de bir anadan bir günde doğmuş iki keçi yavrusudur!...

ŞAKTAS — (Atala'ya yavaş bir sesle) Âh! İşte bir âşık... İşte bir garîp!

GENÇ VAHŞÎ — Milâ o güzel Milâ şu meş'aleyi söndürsün! Ağzı bu meş'ale üzerine zıll-ı latîf nisâr eylesin! Ben onun seniyyesini îmâr edeceğim. Ümîd-i vatan onun bereketli memelerine asılacak. Ben de yavrumun beşiği yanında âsâyiş çubuğunu yakıp içeceğim! (Bir adım daha atar)

ATALA — (Şaktas'a yavaşça) Zavallı âşık!...

GENÇ VAHŞÎ — Âh! Bırakın beni güneş dağların tepesini yaldızlamadan vahşi or-

manlar içinde vahşî güvercinimi aramağa gideyim! (Me'yûsâne geldiği cihete gider.)

ÜÇÜNCÜ MECLİS

Şaktas, Atala

ATALA — Şaktas! Benim güzelim! Beni terk etmeyecek misin?

ŞAKTAS — Atala! Benim rûhum! Sen de beni beraber götürmeyecek misin?

ATALA — Yok! Yok!... Ben senin o zâlimlerin elinde yandığını görmeye, belki zihnimde düşünmeye nasıl tahammül ederim?... Haydi sen buradan selâmetle git!... Vatanını, vâlideni gör.. Onlar senin gönlünü hoş tutarlar. Tesellî bulursun!... Ama ben.. Ben bî-baht nasıl bî-baht?.. Bed-baht bir bîçâreyim.. Ben de babamın yanına giderim. Kendi bedbahtlığıma ağlaya ağlaya bir gün ölürüm!... (Sesine titreklik gelerek) Şaktas! Senden şunu ricâ ederim ki vatanına gidip de orada bulacağın zevk ve rahat sana bugünlerinin müellim hâtıralarını unutturduğu vakit

bu bed-baht Atala'yı hatırla... Âlem-i ervâha gidecek olan cânî için duâ et! İşte senden... (Hıçkırarak ağlar)

ŞAKTAS — (Hadîd bir sesle) Sus! Atala! Ey benim vatanımdan kıymetli, hayâtımdan lezzetli Atala, sus! Sus! Âh ey dünya ile berâber yaratılmış kadar eski olan ağaçlar!... Söyleyin, söyleyin şimdiye kadar böyle hazîn böyle garîp bir hal gördünüz mü?.. (Atala'ya teveccühle) Atala! Atala! Sen gideceksin de ben yalnız yaşayabileceğim öyle mi? Sen öleceksin de ben dünyada kalacağım öyle mi? Senin hasretini vatanım, vâlidem bana unutturacak öyle mi? Öyle mi?.. (Titrek sesle) Yok Atala! Ağlama ağlama.. Anladım ki sen beni istemezsin onu da anladım ki sen beni ne kadar istemezsen ben seni o kadar isterim.. Sen ki babanın yanına gitmek istiyorsun. Sabret yarın seni ben kendim götürürüm. Ama sen de ben yanarken başucumda gelip durmalısın.

ATALA — (Diz çöküp havaya doğru bakarak titrek sesle) Anacığım! beni dünyaya bunun için mi getirdin?.. Şaktas! Şaktas! Bî-çâre

esîr! Bed-baht esîr! Ne zannediyorsun? Gitmek istediğimi, seni sevmediğime mi haml ediyorsun? Âh ne zâlim itikād! Âh ne bî-rahm itikād!... Güzel esîrim yüreğim yüreğine böyle mi söylüyor? Ben seni nasıl berâber götürürüm! Yâhut ben seninle nasıl berâber giderim? Daha doğrusu ben senden nasıl ayrılırım? Ama ne çâre ben gitmeliyim! Bırak Şaktas; Beni bırak... Gideyim kaplanlara pâreleneyim! Bed-baht Atala!.. Daha duruyor musun?.. (Hızla kalkarak birkaç adım gittikten sonra) Şaktas! (Der düşer)

ŞAKTAS — (Telâşla koşup Atala'yı kucağına alarak) Ey sa'âdetli gecem ber-taraf ol! Ey felâketli günüm meydana çık! Atala! sabret yarın yola çıkarız... Babanın yanına gideriz... Ağlama güzelim ağlama eyvâh! (Kendi de ağlamaya başlar)
Bu esnâda birkaç kadın mezarlığa gelirler. Ölüleri ziyâret ettikten sonra giderler. Müteâkiben elinde bir demet otlarla bir vâlide gelir, çocuğunun mezarı üzerine elindeki otları bırakır. Mezarın yanına oturur. Şaktas, Atala her biri bir yerde

sâkit dururlar. Yavaş yavaş ortalık ağarır.

DÖRDÜNCÜ MECLİS

Atala-Şaktas-vâlide

VÂLİDE — (Mezara hitâben) Ey yavrucuğum! Şu kara toprağın içindesin diye sana niye ağlayım? Bir yavru kuş büyüyünce kendi yemini kendisi aramağa gider. Sahrâlar içinde pek çok acı tâneler bulur! Hiç olmazsa sen ağlamak nedir bilmedin. Hiç olmazsa sen insanların fenâlıklarını tecrübe etmedin. Henüz açılmadan kuruyan goncaların kokusuyla beraber bitip gittiği gibi sen de kendi masûmluğunla dünyadan göçtün! Bahtiyardır onlar ki henüz beşikte iken irtihâl ederler. Analarının bûse-i iştiyâkıyla tebessüm-i ibtihâcından başka şey bilmezler.

ATALA — (Kendi kendine yavaşça) Âh gerçek bahtiyârdır onlar ki henüz beşikte iken irtihâl ederler! Âh bed-baht Atala âh!..

GENÇ VÂLİDE — (Mezara eğilerek gizli bir şeyler söyledikten sonra âşikâre) Top-

rak! Toprak! Yavruma pek ağırlığını verme biliyorsun ki sağ iken seni hiç çiğnemedi!... (Çıkar gider.)

BEŞİNCİ MECLİS

Atala-Şaktas

ŞAKTAS — (Atala'ya) Bed-baht öyle mi? Peki peki bed-baht Atala! İşte sabah oluyor, işte babana gitmek için yola çıkmak zamânı geliyor! Şaktas o kadar hâin midir ki seni zorla kendine esir etsin? Yok! Yok! Atala'yı hoşnut bırakmayan bir ittifak bana da lâzım değil! Âh! Ey genç vâlide, içimi sen de bir kat daha karıştırdın. Zihnimi sen de bir kat daha bulandırdın. Evet! Bahtiyardır onlar ki henüz beşikte iken irtihal ederler! Gel! Gel! benim Atala'm gel! Kucağıma gel!

ATALA — (Âşıkâne ve bî-tâbâne bir tavır ile Şaktas'ın kucağına düşerek) Şaktas! Yüreğinde merhamet var ise beni öldür! Öldür de şu dereye atıver... Anacığım kızının felâketini görüyormusun? (Ağlar)

ŞAKTAS — (Kemâl-i ye's ve şiddetle) Âh Şaktas âh bed-baht! Şu ettiğin işleri görüyor musun Atala? Sen ağlıyorsun, yüreğinin zehirlerini de gözünün yaşıyla berâber dışarıya döküyorsun! Ama... Ben ağlayamıyorum... Ağlamak istiyorum da ağlayamıyorum! Atala! Vahşî çocuk!.. Güzel kız!.. bana acımaz mısın? (Bu aralık dört müsellah avcı hây u hûy ile Atala ve Şaktas'ı basarlar. Atala birdenbire haykırır, Şaktas şaşırır.)

ALTINCI MECLİS

Atala, Şaktas, avcılar

ATALA — (Avcıları tehdit ile) Ne işiniz var burada?

BİR AVCI — Sizi götürmeye geldik...

ATALA — Babam mı gönderdi sizi?

AVCILAR — (Hep birden) Evet!

ATALA — (Kendi kendine) Eyvah! (Şaktas'a) Şaktas! Gördün mü şimdi? Âh niçin kaçıp gitmedin?

ŞAKTAS — Ne? Sensiz... Ben... gideyim!.. Oh! Atala! Sen korkma.. Senin olduğun yerde yanmak bana

senden ayrı yaşamaktan daha tatlıdır.

ATALA — (Avcılara) Haydi siz gidin! Ben gelirim.

BİR AVCI — Yok! Yollar korkuludur. Yalnız gidemezsiniz!

ATALA — Yok! Yok! Ben giderim.

AVCI — Babanız bize öyle ısmarladı. Biz berâber gitmeye borçluyuz.

ATALA — Ya... Peki peki! (Şaktas'a) Güzel esîrim (Şaktas'ın elinden öperek) Haydi güzel güzel git. Atala'nın yüreği seninle berâberdir...

ŞAKTAS — (Başını sallayarak muhâlefet eder)

ATALA — Haydi güzel esîrim! Git diyorum.

BİR AVCI — (Atala'ya) Nereye gidecek?

ATALA — Ne vazîfen senin?...

YİNE O AVCI — Babanın bize tenbihi onu da tutup berâber götürmektir.

ATALA — İşte gitmeyecek...

YİNE O AVCI — Hayır gidecek. (Avcı bir işâret eder. Arkadaşları Şaktas'ın ellerini bağlarlar)

ATALA — (Acı, acı) Eyvah!! Gördün mü şimdi? Âh bed-baht Atala! Âh bî-çâre Şaktas!...

(Atala gitmeye başlar. Avcılarla berâber Şaktas da Atala'yı takip ederler. Perde iner.)

ÜÇÜNCÜ FASIL

Perde açılınca tiyatro arkası orman bir çemenzârın ortasında üzeri hayvanât derilerinden yapılmış ve etrâfı çit örülmüş azîm bir otağın kezâlik hayvanât postlarından tanzim olunmuş olan derûnunu gösterir. Vakit gece, otağın bir tarafında bir ateş yanar. Moskokülj reisi Simagan otağın etrâfında durur, karşısında iki cenkçi otağın derûnunu tanzim ile meşgûl olurlar.

BİRİNCİ MECLİS

Simagan, cenkçiler

SİMAGAN — Birinci!

BİRİNCİ CENKÇİ — (İleri gelerek) Emrinizi icrâya hazırım.

SİMAGAN — Kan ormanına git bak... Kabâil reisleri toplanmışlar mı?

CENKÇİ — (Dışarı çıkıp girdikten sonra) Hepsi toplanmışlar...

SİMAGAN — Öyle ise müşâvere otağına tecemmü borusu çalınsın.

CENKÇİ — Baş üstüne

(Cenkçi gider. Biraz sonra hâriçte boru sesi işitilir. Müteâkıben kabâil rüesâsı olan Saşam ve mubazır tesmiye olunan birtakım ihtiyarlar, onları takîben birtakım genç ve ihtiyar vahşîler, onlardan sonra omuzlarında baltalarla birkaç cenkçi gelirler. Simagan otağın en ortasına, diğerleri de sırasıyla onu iki tarafına otururlar. Cenkçiler ayakta dururlar)

İKİNCİ MECLİS

SİMAGAN — Ey rüesâ-yı kabâil! Ey Saşamlar! Zâhideler! Mubazırlar! Bilir misiniz ki bu meclis-i meşveret niçin toplandı?

HUZZÂR — (Hep birden) Yok! yok!

SİMAGAN — Sizi buraya toplamanın iki sebebi var...

HUZZÂRDAN BİRİ — Nedir bakalım?

SİMAGAN — Ne acele ediyorsunuz? Söyleyeceğim... Siz de dinleyin.

HUZZÂR — (Hep birden) Dinliyoruz.

SİMAGAN — Ey huzzâr! Bizim bir esîrimiz var. Ama nasıl esir!.. Hâin!.. Hîlekâr!.. On gün evvel ormanda sinmiş otururken bizim avcılar yakalarlar.

RÜESÂDAN BİRİ — Aman acaba hangi kabîledenmiş?

SIMAGAN — Hangi kabîleden olacak? Nata canavarlarından... Ne dedimdi? Ha! Bizim avcılar yakalarlar. Görseniz daha yavru bir çocuk. Lâkin ne faydası var! Hîlekâr... Hâin... Ne ise... Bir ağaca bağlattım. Şu bizim ahmaklar yok mu? Âh şu bizim ahmaklar!.. Gevşek mi bağlamışlar?.. Muhâfazasına tayîn olunan avcı da uyumuş mu? Ne halt etmiş bilmem...

HUZZÂRDAN BAZILARI — Ey! Sonra?

SİMAGAN — (Hiddetle) Niçin benim söyleyeceğim şeyleri sorar durursunuz? İşte söylüyorum ya! Derken hâin bağını çözüp kaçmasın mı?

RÜESÂDAN BİRİ — Kaçmış mı? Vah vah!

SİMAGAN — (Müteazzımâne) Kaçtı ama şimdi yine tutuldu... Ey! Ben ki altın bilezikli Simagan'ım tutulan esirler öyle kolaylıkla elimizden kaçamazlar... Siz de bilirsiniz ya...

HUZZÂR — Oh! oh!

SİMAGAN — Beni dinleyin! Ben söylerken

siz bir şey sormayın, lâkırdımın akışını kesmeyin... Ben sizin soracağınız şeyleri sırasıyla söylerim. Bir adamın sözünü kesmek, bir ırmağın mecrâsını tıkamaktır. Mecrâ tıkandığı gibi ırmak nasıl yolunu şaşırırsa, ortasından kesilen lâkırdı da yolunu sapıtır. Anladınız mı? İşte bu hâin tilki gibi hem kaçmış hem de kızım Atala'yı da berâber götürmüş...

HUZZÂRDAN BİRİ — Aman sonra?

SİMAGAN — (Kızarak ve baltalılardan birini göstererek)

Sonrasını bu söylesin!...

HUZZÂRDAN BİRİ — (Diğerlerine) Artık lâkırdı karıştırmayalım. Hepimiz susalım! (Simagan'a) söyleyin!

SİMAGAN — Bizim Atala'yı da kandırmış, götürmüş. İşi ertesi gün duydum... Duyduğum gibi arkalarından avcılar koşturdum.

ZÂHİDELERDEN BİRİSİ — Bâri tuttular mı?

SİMAGAN — (Kadına doğru çehre ile bakarak)

— Şimdi anlarsın!.. (Ortaya) İşte avcılar koşturdum. Koskovilla'ya yakın bir derede otu-

rurlarmış. Avcılar ikisini de tutmuşlar. Evvelki gün getirdiler.

RÜESÂDAN BİRİ — Bari yine kaçırmasınlar...

SİMAGAN — Yok! Yok! Bu sefer muhafazasına en yarar avcılardan dört kişi tayin ettim. Artık kaçamaz!.. işte bu esîri âdetimiz üzere yakmak isterim... Çünkü görüyorsunuz ki kabahati ne kadar büyüktür...

HUZZÂRDAN BAZILARI — Öyle! Öyle! Büyük kabahat! Azîm cinâyet!

SİMAGAN — İşte ben bunu yakmak.. hem de birden değil, vücûdunu elle parça edip de, her parçasını ayrı ayrı yakmak isterim... Lâkin... işitiyorum ki içimizde birtakım adamlar "Tutulan esirler yakılmasın da, hizmet ettirilsin... ekin ektirilsin... tarla sulattırılsın..." diyorlarmış... Birtakım adamlar da bilir misiniz ne diyorlarmış? "Hayır! Ne kadar esir tutulursa eskiden beri olduğu gibi yakılsın... Bizim hizmetkâra ihtiyâcımız yoktur... Şimdiye kadar ekinimizi kendimiz ekiyorduk... Tarlalarımızı kendimiz suluyorduk... Bundan sonra bu hizmetleri yine ken-

dimiz görürüz... İşimizi esirlere gördürmek bizi tembel eder... Vücutlarımız kuvvetsiz olur" diyorlarmış... Sanki böyle diyenlerin biri de benim... Fakat böyle...

ZÂHİDELERDEN BİRİ — Evet pederim Simagan ben de...

SİMAGAN — (Çehre ile) Sus! Evvel daha söz sırası gelmedi... (ortaya) Anladınız mı? İşte böyle, birtakımımız esirler yakılınasın... birtakımımız da yakılsın... demek iyi bir şey değil. Çünkü bundan çok fenâlıklar çıkar. Anladınız mı? İşte bu meseleyi ortaya koyup, bunun üzerine söyleşmek ve esirleri yakmak mı iyi yoksa yakmamak mı?.. Hangisi bizim için hayırlı ise o tarafa gitmek için sizi buraya topladım... Bunun üzerine söyleşiriz, düşünürüz, taşınırız... Ben her ne kadar esirleri yakmak ister isem de yakmamak daha hayırlı olduğuna kanarsam ben de o taraftan olurum... İşte sizi buraya toplamamın birinci sebebi bu!.. İkinci sebebi de bugün ziyâfet-i ervâh şenliğinin günü değil mi ya? Şurada oturup biz bize eğlenmektir... Ey şimdi evvelâ birinci meseleyi

halledelim... Ey huzzâr! Herkes efkârını serbest söylesin. İşte ben söyledim! (Ortaya bir dizi mâî boncuk atar)

RÜESÂDAN BİRİ — (Ayağa kalkarak) Benim pederim reîs-i tavâif! Ey kartal... Kastor... Hayye... Kablubağa'dan ibâret dört kabîlenin Saşam... Zahide.. Mubazırları! Esirleri yakalım, hiç aman vermeyelim! Ecdâdımızın âdetlerini değiştirmeyelim!.. Esirleri yakmamak beyazların âdetidir ki bize zararı vardır. (Elinde bulunan bir kırmızı boncuk dizisini yere atar)

ZÂHİDELERDEN BİRİ — (Kıyâm ederek) Benim pederim kartal! Tilki kadar akla, kaplumbağa gibi ihtiyâta mâliksin! Lâkin ecdâdımızın fenâ olan âdetlerini terk edelim... Tarlalarımızı ekip biçecek kölelerimiz olsun... Esirleri yakmayalım, vâlideleri ağlatmayalım.

RÜESÂDAN BİR DİĞERİ — Nasıl yakmayalım? Yakalım, Yakalım hiç aman vermeyelim...

RÜESÂDAN DAHA BİR BAŞKASI — (Lâkırdıyı evvelkinin ağzından

alarak) Evet, biz esirlerimizi yakmazsak, başkaları bizimkileri yakar.

BİR DİĞERİ — (Kıyâm ederek) Yok! yok! Biz esirleri yakmazsak başka kabîleler de görürler. Onlar da bu fenâ âdetlerini terk ederler.

ZÂHIDELERDEN

BİRKAÇI — (Hep birden) Evet, evet pek doğru söylüyor... Biz esirleri yakmazsak bu fenâ âdet dünyadan kalkar. Git git diğer kabîleler de bizden örnek alırlar...

SİMAGAN — Ey huzzâr! Beni dinleyin! (Hepsi sükût ederler) Esirleri yakmamak ecdâdımızın bir büyük âdetini batırmaktır!... Demin söylendiği gibi, şecâatimizi lekelendirmektir!.. Buralarını güzel düşünmeli de...

BİR ZAHİDE — Benim pederim reîs-i tâife! Esirleri yakalım ama vâlidelere acımaz mısınız?

SİMAGAN VE HUZZÂRDAN

BİRKAÇI DAHA — Hayır! hayır! Acımayız! Bir adam ki esir olur elbette yakılmalıdır... Analar varsın ağlasın... Orasını biz dü-

şünemeyiz...
(Meclis usûlü şaşırarak huzzâr hep birden karmakarışık ve birbirinin merâmını anlamayacak bir sûrette mubâhese eder)

HUZZÂRDAN BİRİ — Nasıl düşünmeyiz?

BİR DİĞERİ — Yakmamak fenâdır...

DİĞERİ — Yakmak hayırlıdır. Çünkü o vakit...

DİĞERİ — Esir demek düşman demektir... Düşman yakılmaz da kim yakılır?

DİĞERİ — Evet öyle ama... Bir adam esir olduktan sonra düşmanlık edebilir mi?

BİRKAÇI — (Hep birden) Nasıl etmez? Pek âlâ eder!..

BİR DİĞERİ — Bence esirleri yakmamak günahtır... ahmaklıktır..

BİRKAÇI — Ya yakmak günah değil midir?

SİMAGAN — Yok, bence mutlaka yakılmalıdır... Yakılmazsa şerlerinden emîn olamayız.

BİRKAÇI — Âferin!... Pek doğru söylersiniz çünkü.

BİR DİĞERİ — Yakmazsak hizmet mi ettireceğiz?

BİR DİĞERİ — Hizmet etmezler ki...

BİR DİĞERİ — Kaçarlar!

BİR DİĞERİ — Yok, doğrusu esirleri yakmayalım demek alçaklıktır.

BİR DİĞERİ — Neden alçaklık olsun?...

BİR DİĞERİ — Yok bence de yakmalıdır, zîrâ...

SİMAGAN — (Umûma) Sus! sus! (Herkes susar)
Bu mübâhesenin devâmından bir şey çıkmâyacak... Çünkü kimse kendi dâvâsından geçmeyecek... En iyisi bakalım huzzârın çoğu hangi tarafta ise onların fikrini kabul edelim... Esirler yansın diyenler elini kaldırsın!
(Huzzârdan birtakımı elini kaldırırlar)
Bir.. iki.. üç.. dört.. beş.. altı.. yedi.. sekiz.. dokuz.. on.. on bir.. on iki.. bir de ben on üç.. Tamam çokluk bizim tarafta... Nerede çokluk orada doğruluk... Bu iş bitti. Esirleri tuttuğumuz gibi aman vermeyip yakacağız... Oh! Hazzettim. Ey huzzâr! Bundan sonra esirleri yakmayalım demek hattâ kendi kendine bile yasaktır. Artık bu lâkırdı bitti.

HUZZÂR — (Hep birden) Demeyiz! demeyiz!

SİMAGAN — (Baltalılardan birine) Haydi esîri buraya getirsinler... Bir de ovaya bir büyük ateş yaksınlar. Ahâliye de ilân olunsun. Yarın sabahleyin bir esir yakılacaktır. İsteyen temâşâsına gelsin. (Baltalı gider. Biraz sonra dört müsellâh avcı Şaktas'ı kulağında küpe başında bir taç ile getirirler)

ÜÇÜNCÜ MECLİS

Evvelkiler, Şaktas

SİMAGAN — (Şaktas'a) Ey Şaktas! Ey Utalissi'nin oğlu Şaktas! Bu meclisi senin için topladım. Seni yakalım mı diye meşveret ettik. Herkes istiyor ki sen yanasın!.. (Huzzâra) değil mi?

HUZZÂRDAN

BİRİSİ — Evet, evet yanmalı!

BİR DİĞERİ — Hem ibtidâ gözlerini çıkarmalı, beynini akıtmalı da öyle yakmalı!

BİR DİĞERİ — Gözlerini kızgın demirle çıkarmalı!..

BİR DİĞERİ — Kafasının derisini de yüzmeli.

ŞAKTAS — (Hiddet ve şiddetle) Ey Moskoküljler! İşkenceden, azaptan ihtirâz mı ederim zannedersiniz?.. Hayır.. hayır... Ben yiğidim... Ben aslanım... Size salâ eder hepinizi karından aşağı sayarım. Misko'nun oğlu babam Utalissi sizin meşhur cenkçilerinizini başını kesti. Siz benim gönlümden bir âh bile koparamazsınız.

(Bu sırada cenkçilerden biri, bir ok atarak Şaktas'ı kolundan mecruh eder.)

ŞAKTAS — Âferin birâder! Teşekkür ederim!

SİMAGAN — (Huzzâra) Gördünüz mü şu hâin tilkiyi? Şimdi böyle bir esir yakılmaz da ne olur? (Avcılara hitâben) Çekin şunu bir tarafa!..

(Avcılar Şaktas'ı tiyatronun bir tarafına çeker götürürler)

SİMAGAN — (Huzzâra) Ey kabîle reisleri! Ey huzzâr! İşte karar verdik, biraz da eğlenelim...

HUZZÂR — Pek âlâ olur.
(Birbirleriyle konuşurlar)

SİMAGAN — (Cenkçilerden birine)

Haydi oyuncu kızlar gelsinler bir hora oynasınlar! (Cenkçi çıkar, biraz sonra oyuncular gelirler)

SİMAGAN — (Rakkâselere) Kızlar bir hora oynayınız da seyredelim. (Rakkâseler oyun oynarlar, huzzâr birbirleriyle konuşurlar. Oyun, bitip rakkâseler çıktıktan sonra bir cenkçi Simagan'ın kulağına bir şey söyler)

SİMAGAN — (Huzzâra) Şurada çayırda aşık oyunu oynanacak... Buyrun seyrine gidelim. (Şaktas'ın muhâfızlarına hitâben) Siz de ona güzel dikkat edin! (Simagan ve huzzâr tekmil çıkarlar)

DÖRDÜNCÜ MECLİS

Avcılar, Şaktas

BİR AVCI — (Arkadaşına) Birâder! Benim uykum var.

BİR DİĞERİ — Benim de öyle... Hem bu gün karaca kovaladım, pek yorgunum.

DİĞER İKİSİ — Ben de.. ben de...

EVVELKİ — Öyle ise uyusak olmaz mı?

DİĞERİ — Olur amma ya bu tilki yine kaçarsa... (Şaktas'a) Yine kaçar mısın?

ŞAKTAS — (Yok makāmında başını sallar)

BİR AVCI — (Arkadaşlarına) Nöbetle uyusak olmaz mı?

BİR DİĞERİ — Olur ya!..

DİĞERİ — Benim aklıma bir şey geldi.

BİRİ — Nedir bakalım?

EVVELKİ — Gelin hepiniz ayrı ayrı bir ipin birer ucunu (Şaktas'ı göstererek) buna bağlayalım... birer ucunu da kendimize... o vakit hepimiz de uyuyabiliriz.

BİR DİĞERİ — Hah! Bu akıl iyi.

DİĞERLERİ — Gerçek gerçek.

(Hepsi koyunlarından birer ip çıkararak bir ucunu Şaktas'a diğer ucunu kendilerine bağlarlar)

BİR AVCI — İşte ben yatıyorum. (Yatar)

BİR DEĞERİ — Ben de yatacağım. (O yatar)

ÜÇÜNCÜ — (Şaktas'a) Cenkçi! Eğer kaçacak olursan bu sefer seni ben kovalarım. Bulduğum yerde bir okla canını alırım. (O da yatar)

DÖRDUNCÜ — (Şaktas'a) Cenkçi! Sakın kaçma

ha! (Kendi kendine) Ne kadar da yorulmuşum! (Esneyerek o da yatar)

BEŞİNCİ MECLİS

ŞAKTAS — (Me'yûsâne bir tavır ile diz çöküp havaya doğru bakarak) Âh! hâin! Âh! Zâlim Atala! Âh!.. Ben senin için yanmağa kāil oldum. Kaçmak elimde iken kaçmadım. Âh zâlim Atala!.. İşte artık yanacağım, kül olacağım... Bir kere gelip beni görmek yok muydu?.. Âh vefâsız!.. (Biraz düşünür) Evet vefâsızlıktır. Ben bu sefer kendi için yanmaktan asla çekinmemişken, onun bir kere beni aramaması vefâsızlıktır!.. Ama ne yapayım seviyorum!.. Vefâsız da olsa yine severim. Sevmemek elimden gelmez. Âh zayıf yürek!.. Âh bed-baht Şaktas!... Bî-çâre anacığım!... (Biraz düşünür) Hayır, hayır benim Atala'm bî-vefâ değildir. Yok! yok!

Atala'm beni sever. Âh! Hiç o beni sevmese idi (Birdenbire susar hatırına def'aten bir şey gelmiş gibi elini alnına götürerek) Âh Atala!.. (Yüzü koyun çayırın üzerine avcıların yanına yatar)

ALTINCI MECLİS

Avcılar, Şaktas, Atala

(Atala yavaş yavaş ve muhterizâne giderek Şaktas'ın birer ucu avcılara merbût olan iplerini kesmekle meşgûl iken Şaktas başını kaldırıp Atala'yı görünce şaşırarak bağırmak ister. Atala eliyle Şaktas'ın ağzını tutar. İpleri tekmil kestikten sonra Şaktas'ın kolundan tutarak giderler. Perde iner)

DÖRDÜNCÜ FASIL

Perde açılınca tiyatro bir orman gösterir. Atala bir ağaç kütüğü üzerinde oturur. Şaktas da Atala'nın önünde diz çökmüş ve Atala'nın elini eline almış olduğu halde durur. Vakit gece.

BİRİNCİ MECLİS

Atala, Şaktas

ŞAKTAS — Atala! Ey benim rûhum!.. Âh beni affet!

ATALA — Yine nedir? Benim genç sevdiğim!

ŞAKTAS — (Mahzun bir tavır ile) Âh! Beni affet... Ben bir günah işledim. Ben bir hatâ irtikâb ettim!.. O zaman ki beni yanmakla mahkûm ettiler... O zaman ki herkes ziyâfet-i ervâh şenliğine gitti, ben avcıların elinde mukayyeden yapayalnız kaldım.

Ne hâlimi sorar bir kimse, ne felâketime ağlar bir can var. Kendi kendime düşünürdüm. Dedim, âh Atala âh bî-vefâ Atala, ben senin için yanmaktan asla pervâ etmemişken, sen bir kerecik olsun beni görmeğe gelmedin. Âh zâlim, Hâin bî-vefâ Atala! dedim. Sonra yine Atala bî-vefâ değildir. Atala gibi bir melek vefâsızlık gibi bir alçaklığı irtikâb etmez diye kendi kendime tekzîp ettim... Ettim ama niçin ibtidâ öyle zâlimâne bir fikir zihnimden geçti? Âh sen ki beni ölümden kurtardın. Hem de kendini bana bağışlayarak benim saâdetimi temin ettin. Atala benim senden bu iyilikleri görecek kadar liyâkatim mi var? Benim rûhum! Ben seni düşünür iken zihnimde sana bî-vefâlık isnâd ettiğim için bu gün bu inâyetine kendimi lâyık göremiyorum! Onun için diyorum ki kendimi öldüreyim. Ona da bir türlü kāil olamıyorum. Âh! Sen ki bana yarsın. Bana ölmek değil şu ormanlar yaşadığı kadar yaşamak lâyıktır! Oh! Bî-vefâ Atala! Beni kayd-ı belâdan âzâd edip kendini kayd-ı ebedle bana terk eden bî-vefâ Atala! Zâlim Ata-

la! Beni cellâtlar elinden alıp cânımı tehlikeden kurtaran zâlim Atala!...

ATALA — Evet sevdiğim!.. Ben de seni hiç unutmadım. Lâkin babamın nezâretime tayîn ettiği adamlardan kurtulup da yanına gelemezdim. Gözümü yumdukça bana dargın dargın baktığını âşikâr görürdüm... Sana kulak tutukça bana zâlim! Bî-vefâ! dediğini âşikâr işitirdim. Halbuki ben seni severdim.. Hayâtım nihâyet buluncaya kadar muhabbetinde karâr etmeğe ahdetmiştim. Onun için, senin kulağıma vâsıl olan vefâsız Atala tabîrlerinden içim karışır, gözlerim kararırdı. Sana vefâsız olmadığımı dilim döndüğü kadar söylemek için birdenbire gözlerimi açardım. Görürdüm ki karşımda duran sen değil hâyalindir!.. İşte o vakit bütün bütün me'yûs olur, mahzun mahzun ağlardım!.. Kendi kendime derdim ki, zavallı Şaktas, bî-çâre esir!.. Beni seviyor, beni sevdiği için kaçmadı, beni terk etmedi, yanacağını bildiği halde beni terk etmedi. Şimdi yine bıraksalar

yine beni terk edip gitmez. Halbuki ben gidip de bir kerre hâlin nedir diyemedim. Onun için bana vefâsız diyor. Hakkı da var ya!.. Oh! Mâdemki o, beni terk etmiyor, bensiz kaçmıyor, benim kendini takip etmem lâzımdır!.. Gitmeliyim, onu kurtarmalıyım, berâber kaçmalıyım!.. Âh! Nasıl gideyim? Âh bu zâlimleri nasıl aldatayım- Nihâyet o gece yarısı ki meydan oyunları oynanıyordu. Herkes oyun seyrine gitti. Köşe bucak tenhâ kaldı. Nezâretçilerimi ateş hulâsasıyla sarhoş ettim. Senin olduğun yeri haber aldım, geldim seni kurtardım. Evet benim genç sevdiğim mâdemki sen hayâtını benim için muhâtaraya koydun, ben de senin için fedâyı câna karar verdim. Evet fedâkârlık tarafeynden olmalıdır.

ŞAKTAS — (Ormana doğru nigâh ederek) Ağaçlar şu ahd ve karâra kulak tutun!.. Ey kuşlar! Siz de vâlideme söyleyin ki Şaktas geliyor. Berâber bir de peri getiriyor!.. (Kolunu tutarak) Öf!..

ATALA — Genç put-perest kolunda ne var?

ŞAKTAS — (Kolunu göstererek) O gece av-

cılardan birinin attığı ok, kolunu böyle mecrûh etti.

ATALA — Vah Şaktas'ım vah getir bana... (Başındaki tülbentten biraz yırtarak Şaktas'ın kolunu sarar)

ŞAKTAS — (Yüreğini göstererek) Âh! Buradaki yarayı nasıl saracaksın?

ATALA — (Şaktas'ı kucaklayarak) İşte ayrıyla böyle...

ŞAKTAS — (Gökyüzüne bakarak) Oh! Yüreğimdeki hal seher neşesi bahâr letâfeti mi? Yoksa mehtâp rûhâniyeti mi?... Oh! Atala'nın âgüş-ı vefâsında yatan, bahtiyar Şaktas mı? Yoksa başka biri mi?... Oh! Gözümün gördüğü, yüreğimin hissettiği bu hal, gerçek mi, yoksa hayal mi?

ATALA — (Şaktas'ın elinden tutarak) Şaktas! Bilir misin ki seni ne kadar severim?... Seni ben kızgın günde ağaçların gölgesi kadar severim!... Envâ-ı çiçeklerle bezenmiş, içinden, bâd-ı sabâ hiç eksik olmaz çimenlerden sen daha güzelsin!.. Ben sana yaslandıkça vücûduma titremek geliyor. Elim eline dokundukça ölüyorum sanıyorum... Geçen gün göğsüme başını koyup yas-

lanmıştın... Bâd-ı sabâ saçlarını yüzüme attı... Göze görünmeyen perîler yüzüme dokunuyor sandım. Evet ben Okkun dağının keçilerini gördüm.. Gün görmüş, yaş yaşamış ihtiyarların lâkırdılarını işittim. Lâkin senin lakırdılarına ne o keçilerin güzelliği benzer, ne de o ihtiyarların aklı dirayeti... (Bir müddet Şaktas'a âşıkâne baktıktan sonra)
Oh! Bî-çâre Şaktas'ım! Ben asla senin zevcen olamayacağım...

ŞAKTAS — (Hayretle) Niçin, niçin? Söyle bana niçin?

ATALA — (Me'yûsâne havaya bakarak) Eyvâh! Bî-çâre Atâla!.. Bed-baht Atala!..

ŞAKTAS — (Âşıkâne bir tavır ile) Rûhum, hayâtım Atâla!.. Bed-baht Atala!..
Âh!.. Beni sevdiğini söylüyorsun... Bu hakîkati bin türlü âsârıyla da isbât ediyorsun... Ben o sözleri işittikçe sevinçten içime güneşler doğuyor... Ben o âsârı gördükçe neşeden hâtırımda güller açılıyor... Sonra bir garîp hal ile dönüp "Ben sana asla zevce olamayacağım" diyorsun... Bu sözü de işittikçe,

yüreğimde cehennem gibi alevler peydâ oluyor... Fikrim taşkın nehirler gibi coşup kaynıyor!.. Âh! Sen bana değil de kimlere... kimlere zevce olacaksın? Söyle beni rûhum söyle!..

ATALA — Şaktas! Hiçbir ses işitmiyor musun? Hiçbir aydınlık görmüyor musun?

ŞAKTAS — Âh korkarım ki yine babana gitmek istiyorsun? Yine vatanını arzuluyorsun? Atala! Bana uy sözümü tut... Seninle şu vahşî ormanlar içinde bir kulübe yapalım... İçine girelim. Ölünceye kadar saâdetle yaşayalım!.. Âh! Senin vatanın var ise benim de var.. Senin baban varsa benim de var. (Garîbâne bir tavırla) Atala!.. Atala!.. Anam vatanım sana fedâ olsun!..

ATALA — Genç sevdiğim! Mülâhaza eyle ki bir mubâriz nefsini vatanına vakfetmeğe borçludur. Senin vatanın için borçlu olduğun vazîfelerin yanında bir kadının ne hükmü olabilir? Ey Utalissi'in oğlu! Cesâret, metânet! Âh vatan büyüktür, vatan mukaddestir! (Biraz düşünerek hazîn bir sesle tegannî eder.)
Ne mutludur o câna ki ellerin

Mesrûriyet şenliğini görmedi!...
Ne mutludur o câna ki ondan
Gayrı yerde zevk u sefâ sürmedi
Saatlerce bin zahmetle yol gidip
Garîp yolcu yorgun argın oturur
Kemanını bir tarafa bırakıp
Bir külbenin kapısına el vurur
Külbenin sâhibi de ona der:
"Haydi yolcu yerim yok git şuradan"
Bu cevâbı işitince zavallı
Nasıl mahzûn olur bilsin yaradan!..
Ne mutludur o câna ki ellerin
Mesrûriyet şenliğini görmedi!..
Ne mutludur o câna ki ondan
Gayrı yerde zevk u sefâ sürmedi

— Of içim yanıyor! Şaktas! Şaktas!... (Ağlamağa başlar)

ŞAKTAS — (Atala'yı kucaklayarak) Atala! Senin bir sırrın var ki benden saklıyorsun... Benim güzelim; Nihân-hâne-i dilini bana aç! Bir dostun bizim gönlümüzü temâşâ etmesinde çok iyilik vardır... Derdin ne ise bana söyle. Âh! Ben biliyorum. Sen vatanına ağlıyorsun değil mi?

ATALA — Âh! Mâdemki benim pederim Palmiyelerden değildir, vatanıma niçin ağlayayım?

ŞAKTAS — (Hayret ve taaccüble) Ne? Senin pederin Palmiyelerden değil mi?

ATALA — Hayır! Hayır!

ŞAKTAS — Ey seni dünyaya kim getirdi? Söyle bakayım?..

ATALA — Âh ne söyleyim?... Vâlidem cenkçi Simagan'a varmazdan evvel beyazlardan birisini dâire-i mahremiyyetine almıştı. Büyük vâlidem kızını sonra Simagan'la izdivâca icbâr eyledi. Vâlidem Simagan'a vardığı zaman" "Ben hâmileyim" dediyse de Simagan cevâbında "Mâdemki bana sadâkat ettin, neslimi ifsâd etmedin artık seni helâk etmem. Senin semere-i vücûdun benim olacaktır" dedi. Bu esnâda ben doğup hem bir İspanyol hem de bir vahşî sıfatıyla büyümeye başladım. Vâlidem beni Hristiyan eyledi. Nitekim kendisi, öz babam da Hıristiyandı. Sonra vâlidem belâ-yı aşka giriftâr olup Küçük Bodrum'a kadar gitti.

ŞAKTAS — Vâh benim öksüz kızcağızım söyle bakayım asıl pederinin... adı nedir?

ATALA — Bana pederimin ayaklarını yı-

kamak nasîp olmadı. Yalnız o kadar bilirim ki (Sent Ogüstin) de hemşiresiyle birlikte otururlardı. Bazıları ona (Filip) bazıları da (Lüpe) derlerdi...

ŞAKTAS — (Yükses sesle ağlayarak) Vay benim hemşîrem!... Vay Lüpe'nin kızı! Vay benim himâyetkârının kızı!..

ATALA — Vahşî çocuk yine ne oldu... Ben senin neden hemşîren oluyorum?

ŞAKTAS — Âh! Bu ne garîp ittifâk! Bu ne acâyip tesâdüf! Atala! Ver elini bana! (Elini alır öper) Lüpe senin pederin ise, benim de himâyetkârındır.

ATALA — (Hayretle) Ne söylüyorsun?...

ŞAKTAS — Dur! Sana anlatayım: Pederim Utallissi müttefikimiz olan İspanyolların dahi bir fırkası berâber olduğu hâlde sizin Muskokuljlerle bundan evvel Mubil Nehri üzerinde cenge tutuştulardı. Ben de bizim fırkada dâhil idim. Muhârebede sizin taraf gālip oldu. Babam öldü. Hattâ ben de babamı kurtarayım derken iki defa mecrûh oldum. O bozgunluk üzerine İspanyollar firâra mecbûr oldular.

Ben de onlara katılarak berâberce (Sent Ogüstin)'e kadar gittim. Orada bî-kes, bî-çâre kaldığım halde pederin Lope beni dâ'ire-i kabûle alarak hemşîresiyle berâber beni sefâlet ve mihnetten kurtardılar. Hattâ beni okuttular, yazdırdılar. Otuz mâh kadar yanlarında oturdum. Amma şehirde yaşamaktan bir türlü hoşlanmazdım. Gönlüm dâimâ bu ormanları arzu ederdi. Bu arzuya bir türlü mukâvemet edemeyerek bir gün Lüpe'nin huzûruna gittim. Kendisinden izin istedim. Râzı olmamak istedi. Ağladım sızladım. Nihâyet rızâsını tahsil ettim. Kalktım gelirken yine sizin Muskokülj lere tesâdüf ettim. Beni tuttular.. Oh! Bu ne garîp ittifâk ey benim himâyetkârımın kızı!.. Lüpe'nin kızı (Bu aralık hava bozularak ortalığı bir kat daha zulmet kaplar. Uzaktan gök gürültüleri işitilir.)

ATALA — Sevdiğim! Gök gürültüsünü işitiyor musun? (Eliyle gök yüzünü göstererek) Bulutların aşağı hücûmunu ortalığın kardığını görüyor musun?

ŞAKTAS — Benim hemşîrem! Korkma!

Korkma! Şaktas'ın sağ iken fırtına sana bir şey yapamaz! Gel kucağıma gel!... (Atala Şaktas'ın âgūşuna düşer, şimşekler çakmağa azîm gök gürlemeye, etrafta yıldırımlar inmeye, yağmur yağmağa başlar)

ATALA — (Garîbâne) Şaktas! Üşüyorum korkuyorum, titriyorum. Âh bîçâre Atala! Garîp Atala!... (Bu aralık uzaktan bir çan sesi, bir köpek havlaması işitilir.)

ŞAKTAS — (Kendi kendine taaccüble) O ne? Atala! Bir ses işitiyor musun?

ATALA — Hem işitiyorum hem de korkuyorum! (Köpeğin havlaması gittikçe ziyâde duyulmaya başlar.)

ŞAKTAS — (Havaya doğru bakarak) Ey fırtına!... İnsanlarla zulüm yarışına mı çıktın? Artık elverir! Âh ey tabîat sen de bazı vakit ne kadar merhametsiz olursun!... (Bu aralık misyoner bir elinde kursak fener, diğer elinde bir köpek zinciri, arkasında bir yağmurluk gelir. Fırtına devam eder.)

İKİNCİ MECLİS

Atala-Şaktas-misyoner

MİSYONER — (Latîf bir sesle) Âh! Allah hayırlar versin! Ne vakittir sizi arıyorum. Bu köpekceğiz fırtına başladığından beri ormanda adam olduğunu hissederek beni dolaştıra dolaştıra buraya kadar getirdin! Aman yâ Rabbi, ne kadar da genç! Zavallı çocuklar!... Kimbilir deminden beri ne kadar sıkıntı çekmişlerdir. Haydi gidelim!.. Cenâb-ı Hakk'ın her işinde bir hikmet, bir hayır vardır. Merhamet ve inâyeti cümleye şâmildir (Misyonerin ayağına kapanarak) Atala bizi kurtarmağa seni besbelli Allah gönderdi...

MİSYONER — (Atala'yı tutup kaldırarak) Evet kızım geceleri husûsuyla fırtına zamanları kırlarda yolunu, izini kaybetmiş bî-çâreleri çağırmak için çan çalmak âdetimizdir. Bu köpekceğiz de bu civarda insan bulunursa kokusunu alır, bize haber verir.

ŞAKTAS — (Mütehayyirâne) İhtiyar! Bu ne yürektir sendeki? Yıldırımdan, şimşekten korkmuyor musun?...

MİSYONER — Âh evlâdım! Korkmak mı?... Ebnâ-yı nev'imden birtakım adamların muhâtara hâlinde muâvenet ihtiyâcında bulunduğu bir zamanda korkmak, insan olana yakışır mı?... O halde bizde Cenâb-ı Hakk'ın lutf u inâyetine ne liyâkat kalır? Husûsuyla benim size ettiğim iyilik büyük bir şey midir?...

ŞAKTAS — (Ağlayarak) Âh ihtiyar! Benim pederim! Dünyada senin gibi de insan varmış ha! Dinle, dinle, başımıza gelen felâketleri söyleyim.

MİSYONER — Evlâtlarım! Ben burada sizin vahşî birâderlerinizden bir küçük fırkaya kumanda ederim. Benim meskenim şuradaki (eliyle gösterir) dağdaki, hemen yakında küçük bir gârdır. Haydi geliniz gidelim!.. Vâkıa orada her istediğinizi bulamazsınız Lâkin hiç olmazsa şu fırtına geçinceye kadar sığınırsınız. Cenâb-ı Hakk'a bunun için de teşekkür etmelidir. Çünkü şimdi şu dakîkada nice benî beşer vardır ki bundan da mahrumdur. (Havaya bakarak) İşte fırtına da sükûnet buluyor. Haydi evlâtlarım! Kalkın gidelim. Orada sergüzeştinizi nakledinız.

ŞAKTAS — (Atala'ya) Haydı hemşîrem!... (Atala'nın koltuğuna girer. Misyoner önlerinde fener çekerek giderler. Perde iner.)

BEŞİNCİ FASIL

Perde açılınca tıyatro bir dağın eteğinde ağaçlar arasında bir gârın içini gösterir. Orta yerde masa yerine bir taş. Onun üzerinde bir eski kitap. Bir tarafında bir kandil yanar, ötede beride, su kovası, bahçe beli, ağaçtan oyulmuş kâse, su testisi gibi şeyler. Bir tarafta bir ayı postu üzerinde Atala dirseğine dayanmış sîmâsı sarartmış, gözleri belirmiş, saçları dağınık gâyet perîşân ve bî-tâkat bir sûrette yatar.

BİRİNCİ MECLİS

Gârın içinde yalnız Atala - Sonra dışarda Şaktas-misyoner

ATALA — (Karşısında birini görüyor gibi) Ey! İşte! İşte ölüyorum... Öleceğim... Daha... daha ne? Evet ölüyorum... Canımı... canımdan daha kıymetli Şaktas'ı da fedâ ediyorum... Öf! (Elini midesinin üzerine koyarak) Amân! Sanki dünyada ne kadar acı, ne kadar ağrı varsa buraya toplanmış!.. Öf! (Korkarak ve dargın bir çehre ile havaya doğru bakarak) Ey ey daha ne? Ey

anam! Sen... âh sen sağken beni bu kadar korkutmadın. Bu kadar yüzüme acı bakmadın. İşte... Ben kendime kıydım... Bundan sonra ne kadar yaşarsam kabâhat benim değil... (Acı acı bağırarak) Şaktas! Şaktas! Sen misin? Eyvâh! Hani Şaktas? Hani Atala?.. Öf! Atala ben değil miyim? Öf yüreğim... (Başını tutamayarak yatar)

MİSYONER — (Dışarıdan) Evet evlâdım... İşte bu gördüğün adamların cümlesi senin gibi vahşî idiler... Onları ben okuttum... ben terbiye ettim... Erkekleri kadınlara... ben nikâh ettim.

ŞAKTAS (Dışardan) — Âh ne olur? Bize de şuracıkta biraz yer versen. Ben de bir kulübecik yapsam... Atala ile berâber içine girsek... (Yavaş yavaş ikisi de ağaçların arasından zuhûr ederek gāra doğru gelirler)

MİSYONER — İnşallah evlâdım! Ben seni terbiye eder, okutur, yazdırırım. Size şurada (eliyle göstererek) şu benim gārımın yanında bir kulübe yaptırırım. Atala'yı sana nikâh ederim. Burada rahatla,

saâdetle yaşarsınız. (Gittikçe gāra yaklaşırlar)

ŞAKTAS — (Misyoner'in elini öperek) Aman pederim, gerçek mi? Ey Atala sevin!.. (Bu aralık ikisi birden gāra girerler)

İKİNCİ MECLİS

Atala-Şaktas-misyoner

ŞAKTAS — (Atala'yı bî-tâb yatar görünce, yüksek sesle) Aman!.. diyerek (Atala'nın üzerine düşer, sonra kalkar Misyoner'in ayaklarına kapanır.)

MİSYONER — (Şaktas'a) Evlâdım! Telâş etme! Ne var? Ne oluyor?.. (Atala'ya doğru eğilip kolundan tutarak) Kızım! Evlâdım!. Ne oldun?... Söyle bana bakayım?... (Atala başını kaldırarak dirseği üzerine doğrulur) Yok yok! Hamdolsun bir şey yok!...

ŞAKTAS — (Misyonere) Aman babacığım!... Sen bilirsin!... (Atala'ya) Aman rûhum Atala! Hasta mısın?

MİSYONER — Yok yok... Ziyâde yorgunluk...

Başka bir şey değil. Cenâb-ı Hakk'a yalvaralım o bize merhamet eder...

ŞAKTAS — (Ellerini yukarı kaldırakak) Aman Allah!..

ATALA — (Hazîn bir sesle misyonere) Âh! Mevtim gereği gibi yaklaştı! (Şaktas'a) Şaktas! Seni mahzun ve müteellim etmeyim. Vâlideme de âsî olmayım diye... Şimdiye kadar senden sakladığım... belâlı sırrı sana söyleyeyim... Lâkin telâş etmeksizin dinle. Hem öyle kederlenip, ağlayıp da sözümü kesme... (Biraz düşünür. Şaktas, misyoner kemâl-i intizâr ile Atala'ya bakarlar) Âh benim tâli-i mahzûnum... Aydınlığın gözlerime... girişinden evvel başladı. Vâlidem bana fenâ bir sûretle hâmile oldu. Kendisine hâmileliği esnâsında çok sıkıntı vermişim... Âh!... (düşer)

ŞAKTAS — (Telâşla) Öf! Atala ne söyleyeceksen çabuk söyle!...

MİSYONER — (Şaktas'a eliyle işâret ederek) Sus!...

ATALA — (Başını kaldırıp söze devam eder) Âh! Nihâyet anam beni gâyet güç tehlikeli bir sûrette

dünyâya getirir... Hayâtımdan nâ-ümîd olurlar... Beni ölmesin diye vâlidem... nezre kalkışır. Bekâretimi Hazret-i Meryem'e bağışlar.. Âh! İşte o belâlı nezirdir ki beni yolluyor!.. (Şaktas mütelâşiyâne ve muztaribâne bir Atala'ya bir misyonerin yüzüne bakar, misyoner için? çeker)

ATALA — (Sözüne devam eder) On altı yaşıma varmıştım ki... vâlidemi Kaybettim.. Vefâtından birkaç saat evvel idi.. Vâlidem beni yanına çağırdı. Dedi ki: "Evlâdım senin için ettiğim nezri bilirsin. Anamı tekzîp etmek ister misin? Atala! Dünya denilen bu mihnethânedeki lezâiz nakz-ı ahd etmeğe değer şeyler değildir. (Biraz tevakkuf eder) Benim kızım gel bakayım... Vâlidene şu hususta ihânet etmeyeceğine yemin et... Aklından çıkmasın ki... ben şu nezri senin... muhâfaza-ı hayâtın için ettim... Hatırında tut ki eğer sen bu nezri... yerine getirmeyecek olur isen... ananın rûhunu ebedî bir azap bir ıztırap içinde bırakacaksın..." (Yukarı doğru bakarak) Âh anacığım! Niçin ettin bunu? (Şak-

tas'a) Şaktas! Ey beni... ecelin pençesine atan... Aşkın sebeb-i muhteremi Şaktas!... Görüyor musun kaderin hiddet ve şiddetini?.. Nihâyet... ben de ağlaya ağlaya... vâlidemin üzerine kapanarak... muhâfaza-i ahdde sebât edeceğimi... vaad eyledim... (Yine biraz tevakkuf eder) Vâlidemin yanında bulunan birkaç kişi de şu hâle şâhit oldular... Sonra anam boynuma sarılarak... o, halde öldü gitti. Ben bu sözümü yerine getirmekte ibtidâ bir zorluk düşünememiştim... Asıl babamın damarlarımdaki kanı... onu babamın tantanası ikbâli... beni o vakit, o derece mağrur bulundururdu ki... etrâfımda kendi kendime zevc olmağa lâyık kimse göremezdim... Ölünceye kadar da bu tenezzülsüzlüğün devam edeceğini ümîd eylerdim. O gece ki seni gördüm. Genç, güzel bir esirsin. Hâline acıdım. Seni yakacaklarını sana haber vermekten korkmadım. İşte o zaman işte o zaman... anladım ki ettiğim ahd. ne yaman ne belâlı ahd imiş!

ŞAKTAS — (Misyonere kemâl-i hiddetle) Bak bak! Şu medh ettiğin dîne

bak ki beni Atala'dan ayırıyor! Tabîata muhâlif olan bir hüküm nasıl kabul olunur? Hey koca ihtiyar buralara niçin geldin?

MİSYONER — (Şaktas'a biraz hadîdce) Vahşî çocuk! Câhil çocuk!... Kendine gel! Şehvetini yen! Aklını başına al! Şehvete mağlûp olmaktan başka bir eserin yok. Bir de dîne, falana kabâhat buluyorsun? Dur bakalım daha dînin ne demek olduğunu anlamadan.. Din böyle şeylerle insanı mükellef edip etmediğini bilmeden aleyhine söz söyleme...

ŞAKTAS — (Misyonerin ayağına kapanarak mütezallimâne) Aman babacığım... kusûrumu affet. Ama Atala'ya da bir çâre bul...Âh!..

MİSYONER — Peki peki!.. Hele sen rahat dur da şu hemşîreni dinleyelim!..

ATALA — (Şaktas'a) genç sevdiğim! İşte benim çektiğim azâbı... görüyorsun!.. Lâkin bu bir şey değil! Âh!.. Dünyada Atala'nın çektiğini bir kimse çekmedi!.. Ben seni yalnızca gitmeye... teşvîk ederdim... Bununla berâber... sen beni terk ettiğin gibi mutlaka helâk olacağını da

bilirdim... Nihâyet seninle birlikte... kaçmağa karar verdim. Senin arkan sıra gitmeye başladım. Lâkin vâlidemin rûhu... dâima benimle berâber bulunuyordu. Çektiği azap ve ıztıraptan dolayı beni azarlardı. Onun feryâd-ı şikâyetini işitirdim. Cehennem içinde... vücûdumun cayır cayır yandığını görürdüm. Geceleri korkunç korkunç (hayâletler)... gözümün önünde dolaşır gündüzleri garip garip tasavvurlar hayâlimde gezinir... yâr ve ağyârdan ... hâli olarak... koca ormanların içinde... seni kendimle muttasıl... bir arada görürüdüm. Bununla berâber aramızda yıkılması muhâl... bir sedd-i hâil görerek muazzeb olurdum!... Ömrümü senin yanında geçireyim. Âlemin bilmediği bilemeyeceği bir yerde âh! Sana câriye gibi hizmet edeyim derdim. Vâh ki ben bu sa'âdete pek yakın iken... Lezâizinden müstefîd olamadım... İşte şimdi şimdi ki ihtiyârımla ölüyorum. Sana mâlik yahut memlûk olamadığım için... müteessif oluyorum!.. Of!.. (düşer)

MİSYONER — (Sükûnet ve mekânet göstererek) Kızcağızım! Sizin vehminiz hayâlâtınız nezr ve ahdinizde size pek şiddet ettirmiş. Dünyada hiçbir din yoktur ki insana tâkatinin üzerinde ağır ağır teklifler etsin. Her şeyde husûsuyla umûr-ı dîniyyede hulûs ile itidâl ifrât ve şiddetten fazladır. Ne ise olan olmuş. Bilmeyerek bir iştir görülmüş. Şimdi size lâzım olan mekânet ve sükûnettir. Korkma korkma ibâdına merhametli olan Allah'a yalvaralım. Ümîd ederim ki irâde-i ilâhiyesiyle bu tehlikeden kurtulursunuz. O halde sizi o nezrin yükü altından kurtarmak bir iş değil. Seni Şaktas'a tezvîc ederim. Bakiyye-i hayâtınızı benim yanımda geçirirsiniz...

ATALA — (Bir müddet düşünerek me'yûsâne) Ne? Çâresi vardı ha? Nezirden kurtulacaktım öyle mi?

MİSYONER — Evet evet, hâlâ kurtulabilirsiniz.

ATALA — Âh pek geç pek geç... Nâil-i saâdet olabilmenin mümkün olduğunu ecelin pençesine düştüğüm zaman öğreniyorum... Âh... Ne olurdu... bu ihtiyarı bi-

raz daha evvel göreydim? Âh Şaktas! Âh bî-çâre Atala!..

ŞAKTAS — (Şiddetle) Sus! Sus! Kendine gel! O saâdete ermemiz yine mümkündür. (Misyonere, mütelâşiyâne) Aman babacığım sen bilirsin...

ATALA — (Şaktas'a cevap olarak baygın baygın) Asla!. Asla!..

ŞAKTAS — Neden? Neden? Bakayım neden?... Söyle söyle!

ATALA — Âh... Sen işi tekmil bilmiyorsun... Geceki fırtına esnâsında idi. Artık zihnimde nakz-ı ahd etmeye... karar veriyordum. Gözümün önünde vâlidemin cehenneme itildiğini görmeye... bana lânet ettiğini işitmeye başladım. (Biraz düşünür) İşte o zaman yanındaki Atala... mevtâdan başka bir şey değildi.

MİSYONER — (Atala'ya) Evlâdım! Kızcağızım! Sakın bir şey mi yaptın?

ATALA — Bir günah! Babacığım bir günah!... Fakat yalnız kendimi... kaybediyorum.. Fakat vâlidemi kurtarıyorum...

ŞAKTAS — (Tekmil telâşla) Aman ne yaptın? Çabuk bitir, çabuk söyle...

ATALA — (Şaktas'a âşıkâne bakarak) Seninle berâber gitmeye karar verdiğim zaman kalbinin zaafını bildiğimden, yanıma şey.. almıştım...

ŞAKTAS — Ne aldın ne?...

MİSYONER — Sakın zehir olmasın?

ATALA — Evet babacığım? Hem de yedim...
(Şaktas şaşırarak öteye beriye koşmağa, saçını başını yolmağa başlar)

MİSYONER — Ey! Aklımızı başımıza alalım. Vakit nâzik, boş durmağa gelmez... Âh! A kızım, bu hâli bana geldiğin gibi söylemeli değil miydin?

ATALA — (Misyonere) Âh! Çâre ne kader!... Kader!..
(Misyoner kalkarak gārın içinde kendi kendine ilâçlar hazırlar)

MİSYONER — (Şaktas'a) Şaktas ben şimdiye kadar birkaç kere ölmeliydim. Ölmedim. İşte ben, bu, sana olan aşk ve muhabbetimdir ki vücûdumun kuvvetini ziyâde etti. Cân-ı mahzûnum sana olan

irtibâtını bu sûretle bir kat daha temdîd eyledi!.. (Misyoner bir fincan içinde Atala'ya ilâç verir)

ATALA — (Misyoner'e) Âh! Artık tedbîr fâide vermez. Zirâ yediğim zehir şimdiye kadar ilâcı bulunmamış zehirlerdendir. (İlâcı içer) Âh (Şaktas'a) Şaktas!... Ellerimi tutsana! Hele donmamış mı? (Şaktas bir eliyle Atala'nın ellerini tutar, diğer eliyle de gözlerini siler) Benim sevdiğim!. Düne gelinceye kadar elin elime dokundukça vücûduma bir titremek gelirdi. Artık şimdi bir şey hissetmiyorum. Hemen hemen sesini de işitmiyorum. Şurada mevcut olan şeyler gittikçe gözümden kayboluyor!.. (Biraz sükût eder) Âh! Şaktas! Şaktas!.. Onlar kuşlar değil mi ki ötüyorlar? Sabah oluyor gāliba. Şimdi güneş çıkacak değil mi?.. Şaktas! Bilir misin güneşin ziyâsı benim mezarıma ne hoş gelecek?..

(İhtiyar, ellerini yukarı kaldırarak duâ eder. Şaktas bir tarafta ağlar) Şaktas! Eğer benim kedersiz, mihnetsiz, azapsız öldüğümü istersen ağlama! Her

vakit böyle bî-çâre, me'yûs kalmazsın. Yarın öbür gün vatanına gidersin. Vâlidene kavuşursun!..
Âh, o zaman senin için ibtidâ vatanını babasını terk eden sonra da dünyasından ayrılan Atala hatırından çıkmasın!..

ŞAKTAS — (Acı, acı) Of! Of!.. Ey mevt!.. Ey Allah!. (Hıçkıra hıçkıra ağlar)

MİSYONER — (Savt-ı bülend ile) Ya Allah!.. Ya Kādir!.. Ya Rahîm!..

ATALA — (Bütün bütün baygın ve hazîn kesik bir sesle, mütebessimâne) Utalissi'nin oğlu Şaktas!. Beni aşk-ı ahîr bâkiresi zannettiğin... O ibtidâki geceyi hatırlıyor musun? (Biraz durur) Âh. seni uzun... bir müddet için... terk edeceğimi düşündükçe... gönlüm... gönlüm... tekrar yaşamağa... kendisini o kadar... zorluyor ki... aşk ve muhabbet kuvvetiyle... bitmez tükenmez... bir hayâta mâlik olacağım sanıyorum... Lâkin eyvâh! Artık... artık sana ettiğim fenâlıklar için... affını dilemekten başka... yapacağım kalmadı... Ah kabrimle, inâdımla televvünâtımla sana hayli cefâ ettim. (Garîbâne

bakarak) Şaktas! Şaktas! Üstüme atılacak... bir avuç toprak... tekmil cihânı seninle benim aramıza koyuverecek!...

ŞAKTAS — (Ağlayarak) Âh... O, ben değil miyim ki?... Seni... bu felâkete uğrattım...

MİSYONER — (Kendi kendine garip bir hal ile) Âh! Bir çiçek gibi geldim geçtim... Kırdaki otlar gibi kuruyup gittim... İlâhî! Bir bî-çâre âleme niye geldi? Yürekleri zehr-i ıztırâbın merâretleri içinde bulunanlara, hayat niçin verildi?

ATALA — (Şaktas'a cevap olarak) (Gâyib-i bî-tâbâne) Yok yok.,. Beni sen bahtiyar ettin... Eğer... yeniden nâil-i hayât olsam... yine bir müddet seninle yaşamayı... vatanımda rahat ömür sürmeye... tercih ederdim... (Göğsünde asılı olan altın haçı tutarak) Şaktas!... Şunu görüyor musun?.. İşte Atala'nın dünyâda mâlik olduğu şey bundan... ibârettir... Âh! Kardeşim... bu mirâsımı... al sakla da... benim felâketlerimi bununla birer birer hatırına getir. Âh!. Yine pek pek... dermânsız düşüyorum... İlâhî kusûr ve isyânımı affet!.. Affet İlâhî...

(Kendini tutamayarak düşer)

MİSYONER — (Yüksek sesle) Zikrullah ile meşgul olacak zamandır!..

ATALA — Allah! Allah! Allah! (Bu sırada boğuk boğuk bağırarak ve gözlerini havaya doğru dikerek vefât eder)

ŞAKTAS — (İhtiyarsız ve ifrât-ı ye's ile Atala'nın üzerine düşerek) Eyvâh Atala gittin mi?..

(Perde iner)

NİHÂYET

VUSLAT
yâhut
SÜREKSİZ SEVİNÇ*

Üç fasıl üç perde tiyatro oyunu

EŞHÂS

Tevfik Efendi	Mütekaidîn-i ricâlden bir zât.
Naime Hânım	Tevfik Efendi'nin haremi.
Muhsin Bey	Mahdûmu.
Nâyâb Kadın	İhtiyar âzâdlı câriyesi.
Vuslat	Câriyesi.
Servinaz	kezâ
Latîfe Hânım	Zâhirde mirimiran paşalarından müteveffâ bir zâtın haremi geçinir ve hakîkatte esircilikle filânla taayyüş eder âdî fettân bir kadın.
Hûriser.....	Latîfe'nin câriyesi.
Mustafa Bey...	Tüccârdan Giritli zengin bir zât.
Bir tabip.....	

*) *Burada verdiğimiz metin şu baskıya aittir: İstanbul 1291 (1874).*

MUKADDEME

(Atala yâhut Amerika Vahşîleri) unvânile geçen sene enzâr-ı umûmeye arzına cesâret eylediğim ve kusur ve noksanını benim de muterif olduğum tiyatro dramını mütâlaa edenlerden bizi bilen ve yahut bilmeyenlerin bazısı bunun gerek mevzûunca gerek şîve-i ifâde ve tabîrâtınca haklı haksız pek çok tarîzâtta bulundukları gibi bu yolda tarîz ve muâhezeden affeden birtakımı dahi bunun esâsı Fransızcadan alınmış olmakla beraber mevzûu da ahlâk ve âdât-ı milliyemize tevfîk kabul etmediğinden bu yolda isbât-ı mâhiyet için millî bir tiyatro tahrîr etmemiz iktizâ edeceğini zâhirde hâlisâne ve nefsü'l-emrde birer manâ-yı dîğerle ismâ ve ifâde ederdim. Ben ise bu tarîzât ve ihtârâtı ısgā etmiş olmak için değil mücerret kendi telezzüzât-ı vicdâniyyem için (Atala)'nın bittabi mütehammil olamadığı elfâz ve tabîrât ve efkâr ve hissiyâtın dercine müsâit sûrette millî bir tiyatro tasvîr ve tahrîrini arzu eder idiysem de hayf ki buna şimdiye kadar ne vaktim ne de gāile-i fikriyyem müsâit olurdu!

Bu doksan bir sene-i hicriyesi şabanının yirminci perşembe akşamı evimde kendi kendime otururken canım sıkıldı. Kitap okumak istedim. Elime geçen bir tiyatronun ötesini berisini karıştırırken bir yeri pek hoşuma gitti. O anda gülmek arzusu teceddüt etti. Zaten zihnim oldukça gavâilden masûn ve gönlümde de böyle bir şey yazmağa elverecek kadar şevk ve inbisât rû-nümûn idi. Bu fırsattan iğtinam edercesine kalemi, kâğıdı elime aldım. Mevzûunu evvelce bir dereceye kadar tasarladığım şu fâciayı yazmağa başlayıp dört günde beşer altışar saat uğraşarak - Cenâb-ı feyyâz-ı hakîkîye bin kere şükürler olsun - kemâl-i sühûletle ikmâline muvaffak oldum.

Bir vakitten beri hemen her gün yeni yeni çıkmakta olan ve sûret-i zâhirede başka ise de hakîkatte biri diğerinden tırâşîde denecek ve eğer nesirde imkân-ı vukūu teslîm olunsa müelliflerince tevârüd mazeretiyle tevîl olunması istenilecek sûrette teşâbüh ve belki tetâbukātı görülen tiyatrolardan halka hakîkaten usanç ve tabîr-i sahîh ile âdetâ ikrâh gelmiş olduğunu bilirken şu "Vuslat..."ı neşre cesâretim gerek mevzûunca gerek ibârât ve efkâr ve teşbîhâtınca başka tiyatrolara nisbet olunacak yeri bulunmadığına ve nezd-i erbâb-ı kemalde sâir türlü binlerce kusûru zâhir olacağına şüphe olmamakla berâber mütâlaası insanı sıkacak kadar soğuk olmadığına emniyetim bulunduğu içindir. Kendimce hakîkat bildiğim şu ifâdâtımı bu yolda bî-muhâbâ meydana koymağa tecâsürüm ise - kendimi - temyîz-i ârifâne ve hükm-i âdilânesi müsellem ve mücerreb ve bundan evvelki neşriyât-ı nâçîzânem hakkında hüsn-i telâkkiyâtı muâhezâtına nisbetle ağleb olan efkâr-ı umûmiye mahkemesi huzûrunda farz ettiğim içindir!! Yoksa bu makūle âsâra kusur bulmakta meslûbü'l-ihtiyâr olan nekāyıs-cûyân-ı zamâna göre şöyleyecek bir sözüm yoktur.

Ve bi'l-lâhi't-tevfîk.

M. Ekrem

BİRİNCİ PERDE

(Tiyatro Naime Hanım'ın odasını gösterir. Kendisi minder üzerinde dikiş dikmekle meşgul)

BİRİNCİ MECLİS

NAİME HANIM — (Yalnız)
(Yastık üzerinden saati alıp bakarak)
Altıya çeyrek var... Hâlâ gelmediler... Yoksa gelmeyecekler mi? Kısmet... Hayırlıysa beri, değilse geri... Yesirci Fatma'da da iki küçük varmış, Nâyâb pek beğeniyordu. Vuslat'ı bir kere yağınnan balınnan verebilsem (El vurur yine dikişe başlar bir dakika sonra giren Servinaz'a) Şu Nâyâb'ı bana çağırsana!

SERVİNAZ — Peki efendim (gider)

NAİME HANIM — (Kendi kendine) Sorayım bakayım. Gelecekleri bugünden ötürü değil miydi? Nâyâb'ın da öyle her lâkırdısına inanmak câiz değildir a neyse...

İKİNCİ MECLİS

Naime hanım — Nâyâb kadın — sonra Servinaz

NÂYÂB — O maşallah! Maşallah! Benim hamarat hanımcığım!! İnşallah

benim aslanımın entarisini dikiyorsun!

NAİME HANIM — Gel bakalım kadın! Otur şuraya!..

NÂYÂB — Oturayım hanımcığm.

NAİME HANIM — (Dikişini minder üzerine bırakarak)
Canım Nâyâb sana Hasna Hanım ne dediydi?

NÂYÂB — Hangi? Bizim Hasna Hanım mı?

NAİME HANIM — Canım bizimki başka seninki var mı ya?.. Biz kaç Hasna Hanım biliriz?

NÂYÂB — Şu... Of! Ben de bir türlü şu kızın adını beceremem, Vuslat mı nedir onun işi için mi?

NAİME HANIM — Ha! ha!

NÂYÂB — Bugün geleceklerdi.

NAİME HANIM — Ha işte ben de onu soracağım... Saat altıya geldi hâlâ gelmediler de... Acaba bugün için değil miydi diye merak ettim.

NÂYÂB — Yok! Bugün... Şimdi nerede ise gelirler. Döndülerse orasını bilmem... Amma neye dönsünler? Onlardan ötürü Hasna Hanım bana dedi ki "Vuslat'ı Kâmile Hanım'ın düğününde görmüşler." Eğer Hasna Hanım yalan söylediyse orasını bilmem... Amma Hasna Hanım'ın da hiç yalan söylediğini işitmedim (Minder üzerindeki dikişe elini

uzatarak) Cânım hanım nedir bu? Bu entari değil mi?.. O! Bu fistan gibi bir şey... Alafranga. Entari. Küçük kızın mı bu?

NAİME HANIM — Canım şimdi onu bırak!. Şu gelecek hanım kim imiş? Kimin karısı imiş?. Hasna Hanım söylemedi mi?

NÂYÂB — Söyledi... Bir paşa karısı.. Adını bilmiyorum. Ölmüş paşalardan biri... Adını da söyledi amma ben unuttum. Lâkin mal çok! Para çok! Çok zengin hanım.

NAİME HANIM — Ey kadın!.. Kıza ne isteyim? Elli bin istesem çok mu acaba?

NÂYÂB — Kim?.. Bizim kıza... Vuslat'a mı? Vallahi pek az... Şimdi nerde böyle halayık? Şimdi halayıklar kıt.. kıt.. Şimdi siz alacak olsanız Vuslat gibi bir halayığı elli bine alabilir misiniz? Ben sizin yerinizde olsam yüz bin kese isterim.

NAİME HANIM — (Kahkaha ile gülerek) Tuhafsın kadın?.. Yüz bin kese mi?.. Yüz bin kese ne kadar para eder? Biliyor musun?

NÂYÂB — Biliyorum ya!.. Onu bilmeyecek ne var? Yüz bin kese sizin dediğinizin iki katı değil mi? Ben o kadar acemi miyim sanki? Ben sayı bilmez miyim? Elli bin demediniz mi? İşte (parmaklarını sayar) elli bin,

altmış bin, yetmiş bin, seksen bin, doksan bin, yüz bin... İşte sizin söylediğinizin iki katı. bu çok birşey mi sanki? (Bu aralık Servinaz içeri girerek)

SERVİNAZ — Efendim misâfir geldi.

NAİME HANIM — (Telâşla) Nasıl misâfirmiş o?

SERVİNAZ — Şişmanca bir hanımefendi.. Bir de kalfası var.

NAİME HANIM — Peki bak karşılayın ben de geliyorum. (Servinaz giderken) Dur azıcık (Nâyâb'a hitâben) Sakın onlar olmasın?

NÂYÂB — Besbelli onlar olmalı. Bu vakit kim gelecek?

NAİME HANIM — Buraya alsak pek nizamsız. Yukarda da efendi var... Ne yapayım bilmem ki.

NÂYÂB — Buraya alırız... Ne zararı var?

NAİME HANIM — (Servinaz'a) Haydi tez ol... buraya alın, söyle Vuslat bir tarafa gitmesin, üstünü değişsin (Servinaz gider).

NAİME HANIM — (Dikişi toplayıp yastık üzerine koyduktan sonra kalkarak) Hadi kadın! Sen de bakıver. Sonra yine gel lâzım olursun. (Nâyâb kalkıp giderken perde açılır, Lütfiye Hanım içeri girer.)

ÜÇÜNCÜ MECLİS

Evvelkiler-Lütfiye Hanım sonra Servinaz ile Hûriser

NAİME HANIM — (Misâfiri karşılayarak) Buyrun efendim, safâ geldiniz.

LÜTFİYE HANIM — Safa bulduk efendim. (İkisi de otururlar)

NAİME HANIM — (Ufak bir temennâ ederek) Efendim keyifler?

LÜTFİYE HANIM — Elhamdülillah! Sizin keyfiniz?

NAİME HANIM — Çok şükür efendim (Nâyâb'a hitâben) Otursana kadın (Kadın oturur)

LÜTFİYE HANIM — (Nâyâb'a hitâben) Keyfiniz iyidir inşallah kalfa.

NÂYÂB — Allah ömrünüze bereket versin efendim! Çok şükür duâda kusûrum yok. İnşaallah sizin keyifler de iyidir.

LÜTFİYE HANIM — Hamd olsun.

NAİME HANIM — Efendim bu oda pek kirli... Yukarıda da efendi var!...

LÜTFİYE HANIM — Efendim neresi kirli? Hem de pek temiz pek âlâ. Allah'ı severseniz üzülmeyin.

NAİME HANIM — Eksik olmayınız efendim, alçak gönüllü olduğunuz hâlinizden belli.

LÜTFİYE HANIM — O sizin iyiliğiniz... Medhınizi, senânızı çoktandır işitirdim. Görüşmeyi isterdim. Kısmet bugün imiş.

NAİME HANIM — Allah'a emânet olunuz efendim.

NÂYÂB — Benim hanımımı herkes sever. Herkes âşık olur. Dünyâda eşi yok hanım derlerse benim kadınımdır. Allah'ın birliğine emânet!...

NAİME HANIM — (Nâyâb'ın lâkırdısını keserek Lütfiye Hanım'a) Doğrusu bendeniz de sizle görüştüğüme pek memnun oldum.

LÜTFIYE HANIM — Zati bu görüşüşümüz de boş değil... Hayırlı bir iş içindir.

NAİME HANIM — Hayrola efendim, ne gibi iş?

(Bu aralık perde açılır Servinaz omuzunda kahve örtüsü ve elinde kahve tepsisi olduğu halde ve Hûriser de onu müteâkıben girerler. Hûriser kendi hanımına kahve götürür)

LÜTFİYE HANIM — (Kahveyi alarak hem içer hem söyler)

Efendim Allah olanlarınkini de benimkini de bağışlasın bir oğulcağızım var: Şükür yetiştirene on dokuz yaşına bastı....

NAİME HANIM — Allah bağışlasın efendım.

LÜTFİYE HANIM — Allah'a emânet olunuz efendim... Analık bu ya evlendirip mürüvvetini görmek istiyorum.

NAİME HANIM — Pek güzel

LÜTFİYE HANIM — Lâkin evlâdım dâr-ı dünyada bir tânem olduğu için iç güveyisi vermeyip kızı yanıma almak istiyorum. Pek çok görücü

gezdim, pek çok güzel kızlar buldum. Dışarıya da verecekler.. Verecekler amma hiçbirini gözüme kestiremedim ki... Tarz ve tavırlarına bakıyorum hobba gibi şeyler. Kimisi adamla eğleniyor. Kimisi pek serbest. Ben ise o kadar serbest kızdan hazzetmem. Oğlum da hoşlanmaz. Kendisi pek mahcuptur. Karısı da kendisine benzemeli. İkisi de denk olmalı. Olmazsa geçinemezler... Öyle ya efendim o kadar dökülüp saçıldığıma göre alacağım kız hem oğlumla güzel geçinsin hem benimle.

NÂYÂB — Hanımefendi pek doğru söyledi... Şimdi şehir kızları pek yanlış... Geçende Kâmile Hanım'ın getirdiği gelini göreydiniz. İki dakîka yerinde güzel oturamadı. Bir düziye oradan oraya oradan oraya... Hiç gelin olan kıza birinci günü öyle şeyler yakışır mı? Dur bakalım daha sen yeni geldin!..

LÜTFİYE HANIM — Ya kalfacığım hakkım yok mu?..

NAİME HANIM — Ey efendim bu sözlerden merâmınız ne oluyor?

LÜTFİYE HANIM — Evet efendim! Şunu demek isteyeceğim ki oğluma şehir kızı almaya bir türlü cesâret ede-

miyorum. Odalık alayım da biraz geçinsinler. Eğer oğlum da ben de hoşlanırsak nikâh ederim diyorum. Birkaç vakitten beri her taraftan câriyeler getirttim. Gördüm hiçbir istediğim gibisini bulamadım. Nihâyet geçen gün kalfanın demin söylediği Kâmile Hanım'ın düğününe davetliydim.

NAİME HANIM — Evet efendim.

LÜTFİYE HANIM — Aşağı yukarı gezinip dururken maviler giymiş bir kız gördüm. Güzelliği, tarzı, tavrı hele mahcupluğu pek hoşuma gitti. "Bu hanım kimin kerîmesidir? "diye sordum.

NÂYÂB — (Naime'ye bakarak) Bizim Vuslat...

LÜTFİYE HANIM — "O kimsenin kızı değil halâyıktır" dediler. Sonra tahkik ettim ki sizin imiş. Allah bağışlasın..

NAİME HANIM — Evet efendim! Ben onu pek küçük aldım. Bize geldiği zaman beş yaşında ağzı daha süt kokar bir Çerkes kızı idi. Terbiye ettim. Okuttum, yazdırdım. Kanun öğrettim. Daha yaşı henüz on dördü bitirdi, on beşine bastı. Kendisi okumak yazmak, kanun çalmaktan başka âlâ dikiş de diker nakış da işler.. Hele kanaviçede ustasını geçti.

LÜTFİYE HANIM — (Mütebessimâne) Maşallah! Allah bağışlasın! Pek hazzettim.

NAİME HANIM — Hani güzellikte dünyada misli bulunmaz değil amma kahpe pek sevimlidir. Kim görse beğenir. Geçenlerde kızlar seyir istemişlerdi. Bir araba tuttum, Çamlıca'ya gönderdim. Haspaya da yaşmak bir yakışıyor ki... Artık efendilerden beylerden tut da hanımlara kadar bütün seyir halkı kıza yiyecek gibi bakarlarmış.

NÂYÂB — O gün ben de berâber idim. O! Artık arabanın için manav dükkânına döndü. Kestane mi dersin unnab mı?

LÜTFİYE HANIM — Allah'a emânet! Doğrusu güzelliğine.. hoşluğuna.. terbiyesine.. hele mahcupluğuna hiç diyecek yok.

NAİME HANIM — Bir de iyi yazı yazar ki dışarda bazı ahbaplar var, gelen mektupların cevâbını bütün o yazar.

LÜTFİYE HANIM — İşittiğime göre sizin de yetişmiş ergen bir oğlunuz varmış? Öyle mi efendim?

NAİME HANIM — Evet! Neden sordunuz efendim?

LÜTFİYE HANIM — Artık kalfayı beyefendiye nikâh edersiniz. Başka yere vermeye kıyamazsınız değil mi efendim?

NAİME HANIM — Hayır!.. Benim oğlum daha on sekizindedir. Evlenecek vakti

değildir. Hem ben ona halasının kızını alacağım. Nişanlıdırlar.

LÜTFİYE HANIM — Niçin efendim? Ben sizin yerinizde olsam, elimde böyle güzel, marifetli bir câriye varken dışardan kız arayacağıma oğlumun koynuna koyuverirdim.

NAİME HANIM — Evet! Hakkınız var amma küçükten beri bir arada büyüdüklerinden yüz göz oldular. Bir kız kocasını sayınazsa sonra geçinemezler... Hâsılı daha başka sebepler de var da...

LÜTFİYE HANIM — (Gülerek)
Mâdemki öyledir geldim bâri benim oğluma kısmet olsun, bana veriniz.

NAİME HANIM — Ben onu satmak efkârında değilim. Evlât gibi büyüttüm. Şâyet gideceği yerde rahat edemez, hırpalarlar, kız bana beddua eder derdim. Lâkin siz... siz bunu oğlunuza alacaksınız.. Âh eğer kısmetse size verebilirim.

LÜFİYE HANIM — Eksik olmayınız efendim! Eğer olmaz diyeydiniz pek mahzun olacaktım. Düğünden eve gider gitmez kalfanın vasfını oğluma söyledim. Eski masallarda kulaktan âşık olurlar diye işitirdim. Besbelli sahîh. Oğlum kalfaya kulaktan âşık oldu. "Nine mutlaka bana onu almalısın" dedi. O günden beri iki ayağını

bir pabuca kor: "Gitsene nine! Gitsene nine." Ben de her ne kadar cesâretim yoksa da zoruna dayanamadım geldim. Fakat gördünüz ya bir türlü söylemeğe cesâret edemedim. Lâkırdıyı öteye beriye dolaştırdım durdum. Allah cümleninkini bağışlasın. Dâr-ı dünyâda bir Râif'çiğim var. Hiç üzüldüğüne dayanamam. Ne yapayım?

NÂYÂB — (Sabırsızlıkla Lütfiye'ye)
Hanımcığım! Bizim kızı şimdiye kadar çok isteyenler oldu. Pek çok keseler de verdiler. Geçende birisi elli bin kese verdi, amma benim hanımcığım vermedi. Eğer size verir ise çok iyi.

NAİME HANIM — A niçin vermeyim? Kısmetse ne diyebilirim? Hanımdan iyisini mi bulacağım? Hem bunu hizmet halâyıklığına almıyorlar. Oğullarına odalık diye. Elbette hoş tutacakları belli.

LÜTFİYE HANIM — Ey efendim!... Söylemeğe utanıyorum amma artık âdet bulunmuş... Gelinlere ağırlık verirler... Kalfaya ne kadar ağırlık versek makbûle geçer acabâ?

NÂYÂB — (Gülerek)
Vallahi iyi! Şehir kızı gibi ağırlık ha!..

NAİME HANIM — Pazarlık edecek değiliz ya.

LÜTFİYE HANIM — Olsun efendim! "Dostluk kantarla alış veriş miskalle" derler. Siz çok istersiniz ben az veririm. İnşallah uyar biter. (Nâyâb'a) Öyle değil mi kalfa?

NAİME HANIM — Öyle ise ben çok istemeyim... Siz de az vermeyiniz. Bitirelim vesselâm... Şimdi ben kıza bin altın ağırlık isterim.

LÜTFİYE HANIM — Allah için değmez değil... Değil bin altın bir terâzinin gözüne kalfayı bir gözüne de cevâhir koyup da tartsanız yine değer... Lâkin... lâkini var...

NAİME HANIM — Niçin efendim? Bin altın çok mu? Kız değmez mi? Yesirci Fatma'da odalıklık beş on tâne kızlar var, hiçbirisi bizimkinin tırnağına değmezken sâhipleri bin altın, bin beş yüz altından bir pul eksiğe vermiyorlar. Eğer ben bizimkini yesirci evine göndersem yahut satılıktır diye şuna buna söylesem şimdi bin beş yüz altına satarım. Amma aradığım para değil. Kızın rahatıdır. Varsın onun yüzünden gelecek para az olsun da kendi rahat etsin.

LÜTFİYE HANIM — Ne diyeyim hanımcığım. Dişimden tırnağımdan artırıp biriktirdiğim altı yüz altınım var. Bir tânecik oğlumun uğruna

fedâ olsun. Eğer râzı olursanız bu gün nedir? Cumartesi. Salı günü getiririm. İnşallah kızı alır götürürüm.

NAİME HANIM — (Biraz te'emmülden sonra) Pek az amma artık sizin güzel hatırınız için, kızın ber-murâd olması, rahat etmesi için râzı olurum. Allah hayırlı etsin.

LÜTFİYE HANIM — Vallahi pek sevindim. Eksik olmayınız efendim. Olmaz diyecekler diye yüreğim oynuyordu.

NAİME HANIM — Öyle ise size kızın marifetlerini göstereyim. Bakınız nasıl güzel kânun çalar. Nasıl güzel şarkı söyler. (Nâyâb'a) Hadi kadın! Söyle de kânununu alsın gelsin! Üst değişmek lâzım değil. Gündelik kıyâfetiyle gelsin. Aslı temiz de gezer. Yabanlığının gündeliğinden farkı yoktur ki.

NÂYÂB — Olsun efendim (gider).

LÜTFİYE HANIM — Bu kalfa sizin midir yoksa?..

NAİME HANIM — Bizim kendi câriyemizdir. Muhsin'imden bir kızım var idi. Sizlere ömür... Onun dâyesiydi. Evvel "Dâye kalfa dâye kalfa" diye çağırırlardı. Merhûmeyi hatırlattığından efendi, "Dâye kalfa denmesin" diye tenbîh etti. Şimdi ben gâh Nâyâb diye gâh kadın diye çağırırım. Hem ihtiyar hem de pek sâdık ol-

duğundan hatırına riâyet ederiz.

LÜTFİYE HANIM — Sâdık olduğu hâlinden belli.

NAİME HANIM — Birkaç küçükler var. Gâyet yaramaz... Ne benden korkarlar.. ne efendiden.. Amma bunu gördüler mi çil yavrusu gibi darmadağın her biri bir tarafa kaçar. Bereket versin buna nasılsa gözlerini korkutmuş, yoksa evin içinde kırmadık dökmedik şey bırakmayacaklar. (Bu esnâda Vuslat, müteâkıben Nâyâb ondan sonra elinde kânun ile Servinaz gelirler)

DÖRDÜNCÜ MECLİS

Evvelkiler — Nâyâb — Vuslat — (Elinde kânun ile) Servinaz

NAİME HANIM — Gel Vuslat etek öp! Hanımefendiyi tanıyamadın mı bakayım?

VUSLAT — (Şîvekârâne bir tavırla Lütfiye Hanım'ın eteğini öpüp geriye çekilerek)
Bir yerde gördüm kendilerini amma nerede olduğunu bilmiyorum.

NAİME HANIM — Hele düşün!..

VUSLAT — Kâmile Hanım'ın düğününde miydi acaba?

LÜTFİYE HANIM — Aferin kızım! Bak nasıl dikkat etmiş.

NÂYÂB — Şeytan gibi akıllıdır maşallah!

Hiç unutur mu o!!

NAİME HANIM — Hanımefendi seni görmüş pek beğenmiş... Al şu kânunu. Otur bakayım bir şey çal da hep dinleyelim. Sen yine çok vakittir okumaya daldın da çalgıyı bütün bütün bıraktın. (Lütfiye'ye hitâben) Gerçek onu unuttum. Bu haspa beyit de düzüyor. Geçenlerde bir şarkı çıkarmış, ben anlamam oğlum pek beğeniyordu. Ustası da bir güzel beste bağlamış, dinleseniz beğenirsiniz. (Vuslat'a hitâben) Hadi önce biraz beyâtîden filândan gezin de sonra da kendi yaptığın şarkıyı çal!..
(Vuslat istiğnâkârâne önüne bakar)
Hadi kız sana söylüyorum!!

VUSLAT — Kânunun kirişleri kopmuş efendim.

HAİME HANIM — Yalandır (Servinaz'a hitâben) Kız getir bakayım.
(Servinaz kanunu götürür)
A! Gerçek bütün kopmuş! Kim koparmış bunları?

VUSLAT — Kendi kendine kopmuş efendim kim koparacak? Sıcaktan gerilir de kendi kendine kopar...

NAİME HANIM — Vah! vah! Olduğu kadar olsun hele bir parça çal.. Çal da hanımefendi dinlesin.

VUSLAT — Kirişi yok nasıl çalayım efendim. Hanımefendi artık bir daha teşrîf etmeyecekler mi? Başka vakit dinlesinler.

LÜTFİYE HANIM — İnşallah kızım. Başka vakitler çok çalarsın ben de dinlerim. Hanımefendi de teşrif ederler, onlara da çalarsın, eğlendirirsin..

VUSLAT — (Mütehayyirâne)
Efendim? Ne buyurdunuz, anlayamadım.

NAİME HANIM — (Lütfiye Hanım'a cevap vermeye meydan bırakmayarak) Bâri kendi şarkını ağızdan söyle de dinleyelim. Gel otur bakayım şuraya (Vuslat oturur). Hadi Bakalım!

VUSLAT — Ne söyleyim efendim?

NAİME HANIM — Kendi şarkını söyle.

VUSLAT — Üstünüze sağlık nezle olumuşum da sesim çıkmıyor, efendim.

NAİME HANIM — Çıktığı kadar.

VUSLAT — O şarkının bestesini unutmuşum.
(Naime Hanım kaşlarını çatar)

NÂYÂB — Kız arsızlık lâzım değil. Hadi çabuk söyle! Kendi çıkardığın türküyü söyle.

VUSLAT — (Nâ-çâr kalarak âşıkâne bir tavr-ı hazîn bir sesle şu şarkıyı söyler)

Şarkı

Bir tatlı bakış bır ufacık arz-ı temâyül
Etti beni meftûn sana birdenbire ey gül
Sabrım tükenip kalmadı billahi tahammül

Nakarat

Sevdim seni bil eyleme bî-hûde tecâhül
Rahm et kuluna nâz ise elverdi tegāfül
Sen pister–i nâz üzre yatıp râhat uyurken
Mumlar gibi her şeb yanarım derdin ile ben
Sor hâl-i dil-i zârımı âgâh değilsen

eyzan (nakarat)

Baktıkça sana yaş dökülür dîdelerimden
Derdinle senin kan gelir oldu ciğerimden
Meftûnluğumu anlamadınsa nazarımdan

nakarat

Sevdim seni bil eyleme bî-hûde tecâhül
Rahm et kuluna nâz ise elverdi tegāfül

LÜTFİYE HANIM — Maşallah! Maşallah! Kırk bir kere maşallah...

NAİME HANIM — (Müftehirâne)
Âferîn Vuslat!

NÂYÂB — Âferin! Hah! İşte böyle uslu edepli olmalı.

NAİME HANIM — (Servinaz'a)
Haydi Vuslat'ın odasından bir kitap getir.
(Servinaz gider)

NÂYÂB — (Vuslat'a yavaşça)
Nazlanma yine. Güzel güzel oku ha!
(Vuslat Nâyâb'a dargın dargın bakar)

NAİMÈ HANIM — Kız kanavıçe terlikleri işledin bitti mi?

VUSLAT — "Hasna Hanım'a ver" demediniz miydi? Ben de dün verdim. (Servinaz elinde kitap ile gelir)

NAİME HANIM — Ver! Vuslat'a ver!
(Servinaz kitabı Vuslat'a verir)
Aç bir yerinden oku bakalım. Hanımın da senin gibi okur yazar bir küçüğü varmış da bakacak, sen mi iyi okuyorsun o mu.

VUSLAT — Demek ki hanımefendi beni imtihan etmek için gelmişler. (Münfailâne kitabı açar şu ibârâtı okumağa başlar) "Aşk bir histir bir hiss-i ulvîdir ki içinde bulunduğu kalbî bir anda bin türlü halecan ve ıztırap ile muztarip bin türlü neşe ve telezzüzle mütelezziz etmek ona mahsustur!" Âh!...

LÜTFİYE HANIM — Maşallah âdeta erkek gibi okuyor tâne tâne... Allah'ın birliğine emânet.

VUSLAT — (Lütfiye Hanım'a nazar-ı tahkîr ile bakarak o kadar devam eder)

"Aşk-ı fi‌ne-meâb eski şaraba benzer. Rengi parlak ta'âmı acı, neş'esi de rengi gibi parlaktır. Aşk o âteş-pâredir ki düştüğü kalpte ne kadar alâyık ne kadar hevesât ne kadar ağrâz ve ne varsa yakar mahv eder, yerlerini neş'e letâfet-i rûh safvet-i hüzn-le doldurur. Aşk âteş değil subh-ı bahâr güneşinden taktîr olunmuş bir âteş-i seyyâldir ki katresini içen gönül feyz-i te'sîriyle bir gülşen-i bahâr sûretine tahavvül eder. Ne gül-şen ki gülleri hande-rîz-i nâz.. bülbülleri nâle-engîz-i niyâz.. çemeni jâle-dâr-ı letâfet.. ır-makları zemzeme-sâz-ı mu-habbet.. bir köşesi zevk u sefâya makām ise bir köşesi de hüzn ü melâle mahal-ârâmdır. Aşk bir kuvve-i gālibe-i maneviyedir ki hükm ü fermânına pâdişâhlardan gedâlara kadar herkes gerden-dâde-i ınkıyâddır. Târîhlere mürâcaat olunsun e'âzımın terâcim-i ahvâli okunsun: Cihângirler görülür ki şark ve garbi seyf-i satvet-i kah-ramânîsine boyun eğdirecek ik-tidârıyla mağrûr iken bir âfetin şemşîr-i ebrûsuna fedâ-yı ser et-meğe hâhişger olmuş. Tahrîrler görülür ki âvâze-i fazl ü

kemâlleriyle her diyârda meşhûr iken pençesine esîr olduğu aşkın sâ'ikasıyla hissiyât-ı âşıkânesini tasvîr için âşıkâne gazel-perdâzlıktan vâreste olamamış....."

NAİME HANIM — Peki peki elverir. Kız bakayım ağlıyor musun? Gözlerin neden kızarmış?

VUSLAT — (Kendisini toplayıp)
Şey!.. Hayır efendim. Nezle olmuşum demedim mi, ondan olmalı besbelli.

LÜTFİYE HANIM — (Naime'ye)
Kalfaya zahmet vermeyelim, izin veriniz de gitsin.

NAİME HANIM — Hadi git! Unutma da kadın sana ıhlamur kaynatsın, gece yatarken bir filcan iç.

VUSLAT — Peki efendim (Kalkar gider)

NAİME HANIM — Bugün bir durgunluğu var. Siz başka vakit görseniz nasıl şakrak kızdır. Kânun da çaldıramadık..

LÜTFİYE HANIM — Ne hâcet efendim! Ben onun böyle marifetleri olduğunu bugün görüyorum. Marifet de lâzım amma benim asıl aradığım kendisi huyu güzel olmaktır.... Ey efendim! bendenize izin veriniz de gideyim oğluma müjde vereyim. Üçüncü günü her halde ağırlığı getiririm efendim.. Fakat rica ederim.. başka

biri kapmasın efendim!. (Ayağa kalkar)

NAİME HANIM — (Kıyâm ederek)
Hayır efendim! Merak etmeyiniz... Söz bir Allah bir. daha erken değil miydi efendim?

LÜTFİYE HANIM — Vakit efendim! Hem Raif'imin gözü yollardadır. Bir ayak evvel gideyim de müjde vereyim.

NAİME HANIM — Siz bilirsiniz efendim. İnşallah hısım oluruz da çok görüşürüz
(Lütfiye Hanım Nâyâb ikisi birden)
İnşallah, inşallah!
(Lütfiye Hanım gider berikiler de teşyi ederler)

Perde iner

İKİNCİ PERDE

Perde açılınca Vuslat'ın odası görünür. Minder üzerinde dağınık birçok kitaplar. Hokka, kalem, kâğıt gibi şeyler. Yastık üzerinde bir gümüş ayna bulunur. Vuslat gecelik kıyafetiyle gāyet perîşân ve mahzun bir tavır ile mumu yanına almış nakış işlemekle Servinaz da dikiş dikmekle meşgul görünür.

BİRİNCİ MECLİS

Vuslat — Servinaz

(Vuslat'ın gözleri muma daldığını görerek)

SERVİNAZ — Ne düşünüyorsun kardeş?

VUSLAT — (Zorla gözlerini mumdan alarak)
Hiç! derdimi, bî-çâreliğimi düşünüyorum!..

SERVİNAZ — Ne derdini? Yarın murâdına ereceksin. Bir paşazâdeye nikâh olacaksın.... Dert dediğin bu mu? Yoksa... Başka bir derdin mi var?

VUSLAT — Kim bilir? Ben de derdimin ne olduğunu bilsem dermânını da arardım. Âh!.. Ne çâresi var?..

SERVİNAZ — Nedir kardeş? Öyle âh of ediyorsun. Hakkın var bir adam küçükten geldiği on on iki sene ekmeğini yediği kapıdan ayrılmak ibtidâ biraz güç gelir amma... sonra unutulur unutursun... Hem sen tâlihlisin. Ha-

nım olacaksın. Bey karısı olacaksın (Lûtfiye tarzında) Hanım olduğun zaman Servinaz'ı unutma bakalım!.. (Vuslat belinden mendilini çıkarıp gözlerini siler. Gerçek sende bir şey var: Niçin ağlıyorsun? Senin bu gece sevinecek gecen.

VUSLAT — (Ağlaya ağlaya) Benim bu gece sevinecek gecem olursa dünyada ağlayacak hiçbir gecem olamaz. Doğrusunu ister misin? Bu gece benim ağlayacak hem sâde ağlayacak değil ağlaya ağlaya gözlerimin yaşına boğulacak gecemdir! Servinaz! Sen dertli olmamışsın da... Gençliğin var inşallah yine olmazsın. Benim gibi olmazsın...

SERVİNAZ — Nedir Allah aşkına? A kardeş söyle de ben de bileyim: Gizli bir derdin mi var?

VUSLAT — (Yine gözlerini silerek) Derdim bu geceye kadar âşikâr idi bu gece gizlenecek, yâhut bu güne kadar gizliydi, bu gece âşikâr olacak... Ben sabah mı gidiyor muşum?

SERVİNAZ — Öyle ya! Sabah salı değil mi? Beyin annesi gelip seni alacak. Hanımefendi sana "Hazırlan filân" demedi mi?

VUSLAT — Küçük bey bu gece gelmedi öyle mi?

SERVİNAZ — Halasına gitmiş...

VUSLAT — Benim işlerden hiç haberi yok mu?

SERVİNAZ — Nasıl yok! Dün efendiyle hanım yukarıda oturuyorlardı. "Bana küçük beyi çağır" dediler, çağırdım. Küçük bey odaya girer girmez ben de oda kapısına gittim. Kulak verdim. Efendi küçük beye dedi ki "Vuslat'a müşteri çıktı, pazarlığı da oldu, sen onu beğenmezsin bilirim. Hem de halanın kızıyla nişanlısınız amma gönül bu ya şâyet gittikten sonra isterim diyecek olursan geri gelemez. Bak düşün taşın da sen ne dersen ona göre iş görelim" filân dedi. Küçük bey de karşılık "Hayır benim Vuslat'la alıp vereceğim..." (Vuslat'a bayılır gibi bir hal gelir)
Ne oluyorsun kardeş!.. Betin benzin kül gibi oldu.

VUSLAT — Bir halecan geldı de... Söyle kardeşim daha ne dedi?

SERVİNAZ — "Benim Vuslat'la hiçbir alıp vereceğim yoktur. Ne yaparsanız yapın" dedi. Sonra hanım yine sordu. O da evvelki cevâbı verdi. Artık ben çekildim, sonra

daha ne lâkırdı ettiler...

VUSLAT — (Kendini tutamayıp hıçkıra hıçkıra ağladığı halde) Anneciğim! Anneciğim! Gözümde güler yüzünün hayâli... kulağımda nâzik sesinin aksi bile kalmayan anneciğim. Neredesin? Gel! Gel de kızına sen teselli ver... Derdine sen derman ara... Âh! Bana senden başka kim acır. Derdim senden başka kime açılır?... Şu dakîkada rûhumun nasıl sıkıldığını yüreğimin nasıl yandığını bilsen beni doğurduğuna sen de pişman olurdun. Ben bu günleri görecek miydim? Ben bu felâketlere uğrayacak mıydım? (Yere kapanır ağlar)

SERVİNAZ — (Hayran hayran bakarak ca'lî bir sûrette) Kardeşim ne oluyorsun? Vuslat kalfa ayol a kardeşim! Sana diyorum. Niçin ağlıyorsun?.. Çocuk musun?.. Yaptığın şeyleri çocuk bile yapmaz. (Kendi kendine)

A!.. Bu kız çıldırmış. Gerçekten çıldırmış. Çıldırmasa sevinçten etekleri zil çalacak yerde böyle haykıra haykıra ağlar mı?.. Dünyâ ne acâyiptir! Birtakımı ağlar, birtakımı güler. Şurası daha acâyiptir ki ağlayanlar niçin

ağladığını, gülenler de niçin güldüğünü bilmez!! Bazı adam kahkaha ile güler, sebebini sorsan hüngür hüngür ağlayacak bir hal bulursun! Bazısı da hüngür hüngür ağlar. Hikmetini anlasan kahkahayla gülünecek bir şey görürsün! Hele bence dünyâda hiçbir şeye ne ağlamalı ne de gülmeli. (Vuslat'a hitâben) Vuslat! Kardeşim! A hiç ses vermiyor. Uykuya mı dalmış (Eliyle dürterek) Kardeşim kalk, uykun geldiyse yatağını yapayım da yat!

VUSLAT — (Câlib-i istiğrâb olacak bir hâl-i beşâşet ve sükûnetle doğrulup) Hayır kardeşim! Daha uykum gelmedi. Senin geldiyse git yat. Benim için rahatsız olma.

SERVİNAZ — Benim geldi amma şimdi kalksam gitsem yalnız kaldığın gibi sen yine ağlayacaksın, yine üzüleceksin.

VUSLAT — Hayır kardeşim merak etme artık ağlamam. Sen git yat rahatına bak.... Biraz daha oturur ben de yatarım. (Bu aralık Nâyâb kadın içeri girer)

İKİNCİ MECLİS

Evvelkiler — Nâyâb

NÂYÂB — Siz hâlâ oturuyor musunuz... Saat yediye geldi, şimdi sabah olacak ayol!

SERVİNAZ — Dikiş dikiyorduk kalfacığım.. Hanım mendiller verdi bastırılacak... Yarın istiyor da...

NÂYÂB — Acelesi ne imiş düğün mü var? Hadi artık yatın, ben hanıma cevap veririm (Vuslat'a) Hû! Sen de yatsan a, bak! uykusuzluktan gözlerin kızarmış (Vuslat dargın dargın önüne bakar) Hû! Sana söylüyorum... Yarın gelip alacaklar... Bilmiyor musun sen?

VUSLAT — (Hiddetle) İnşallah buradan cenâzem çıkar...

NÂYÂB — Sus! Sus! Allah esirgesin... Kendine böyle inkisâr edecek ne oluyorsun?.. Sen bu evden fenâlıkla mı çıkıyorsun.. Deli!.. İşiten de bir şey sanır.

VUSLAT — Daha deli değilim.. Değilim amma olacağım... deli olacağım. Az bir şey kaldı..

NÂYÂB — (Servinaz'a)
Hadi sen git yat.
(Servinaz dikişini alır gider, Vuslat'a hitâben)
Hadi sen de.. Çocukluk etme.

Kalk yatağını yap da yat!

VUSLAT — Peki! peki! şimdi yatarım. (Gizlice) Of! Bu kadın da ne kadar münâsebetsiz!..

NÂYÂB — (Oda kapısına doğru giderek) Sevinçten gözüne uyku girmiyor. Zamâne kızları!.. Âşuftelikten başka bir şey düşünmezler ki!.. (gider)

VUSLAT — (Nâyâb gider gitmez oda kapısını kapar gelir yerine oturur. Koynundan bir bükülü kâğıt çıkarıp bakarak) Vuslat'la alıp vereceği yokmuş... yokmuş... yokmuş... olmasın... yokmuş da.. alıp vereceği yokmuş da o iltifatlar ne idi? Beni odasına her gece niye kabul ederdi? Bana (Zavallı Çocuk)'u okutup neye ağlardı? Benim de ağladığımı görüp niye içini çekerdi? Yüzüme baktıkça gözleri niye dolardı? Yirmi gün evvel, daha yirmi gün evvel!.. Yaptığım şarkıyı odasına yazı tepsisine bıraktım. Bekledim geldi. Ben kapının aralığından gözetledim. Şarkıyı aldı okudu. Rengi bembeyaz oldu, kâğıdı büktü, derhal peşîman oldu. Yine açtı okudu, ben kaçtım. Sevinçten o gece sabahlara kadar gözümü kırp-

madım, ah!..... Ertesı sabah beni çağırtmış. Gittim titreyerek bu kâğıdı verdi. Verirken gözleri doldu. "Nedir." dedim, "Senin şarkına nazîre amma mevzûn değil mensûr" dedi. Utanarak kızararak selâmlığa kaçtı.... Âh! Allah'ım o ne gündü? Ben kâğıdı.. işte bu kâğıdı alır almaz sanki biri elimden kapacakmış gibi derhal koynuma sakladım. Evin içinde o kadar serbestken o gün bir büyük kabahat işlemiş gibi biri dikkatle yüzüme baksa yüreğim oynar yere geçecek gibi olurdum. Keşke geçeydim!.. Güç belâ akşamı ettim, burada yine bu odada kâğıdı açtım okudum. Yüz kere okudum. Âh! O ne lezzetti! O ne tatlı halecandı! O ne sevinçti! O ne mahzunluktu! Sabaha kadar hem okudum hem ağladım (kâğıdı öperek) yine okurum! Ezberledim, öyle ezberledim ki kıyâmete kadar bir harfini unutmam.... Aslı gönlüme baktıkça bundaki sözlerin nûr ile yapılmış nakşından başka ne gördüğüm var! Fakat yine okurum! Kâğıttan okudukça içindeki lâkırdıları kendi ağzından işitiyorum gibi başka bir lezzet buluyorum. Âh! İşte bak

neler yazmış:
(Kâğıdı cehren okur)
"Aşk nedir? Hayâtın lezzeti, rûhun sefâsı. Gönül ki bir semâdır, kenâr-ı ufkundan muhabbet güneşi doğunca ne kadar latîf olur! Aşkla mahzunluk ise gönül âleminin seher vaktidir. Vakt-i seher ne kadar hazin olsa yine nazara revnak yine rûha safâ verir... Ey aşk! Benden el çekme de istersen gönlümü hüznile doldur!.." Âh!...
"Ne gariptir ki aşk aklı fikri berbat eder cismi cânı yakar. Kalbi dâima bir halecân içinde bırakır. Uyku uyutmaz, yemek yedirmez. O hallerle dâima insanın hayâtına kasdeder. Durur da yine hayâtın lezzeti aşk ile bilinir. Yine varlık aşktan ibâret görünür" (Yukarı doğru bakarak) Âh! Muhsin! Gerçek mi söylüyorsun? (yine okur)
"Varlığın aşktan ibâret olduğu sahihtir: Aşk olmasa mevcûdât olur muydu? Cihan aşkla yaratıldı. Cihan aşk ile kâimdir. Aşk olmasa seher olmaz. Seher olmasa güneş doğmaz. Aşk olmasa gece olmaz. Aşk olmasa yıldızlar parlamaz. Ey dalgalı deniz! Senin de cûş u hurûşun aşkını ilân için değil mi?.. "Âh Muhsin!

(Gözlerini silerek yine okur)
"Can göz nûruna nasıl karışır? Yürek de ağıza ne türlü gelir? Görmedinse mahzun mahzun birbirinin cemâline nasb-ı nigâh eden âşık-ı maşûkların hallerine dikkat et. Ruhlarının gözlerinde oynadığını yüreklerinin dudakları üzerinde tir tir titrediğini görürsün" Âh! işte bizim de hâlimiz böyle idi. Bak yine ne yazmış:
"Sevilmek ne kadar lezizdir. Hele sevmek ondan ne derece daha tatlıdır. Ne bahtiyardır onlar ki bu iki lezzetle mütelezziz olıyorlar! Ya ne bî-çâredir onlar ki bu lezzetleri tadamadan dünyadan giderler!!" Eyvah!... (Biraz düşündükten sonra aklını kaybetmişcesine bir tavır ile) Muhsin! Muhsin! Benim vefâsız beyim. Bana ne diyeceksin? Bahtiyar mı diyeceksin. Yoksa bî-çâre mi?.. Seven sevilen bahtiyar imiş... Evet bahtiyardır. Ben de bilirim.. Ben seni seviyorum. Amma sen beni sevmezmişsin. Söyle bakayım ben neyim bahtiyar mıyım? Değil miyim?... Muhsin! Muhsin!! Heyhat!... (Gözüne mendili tutup biraz sine sine ağladıktan sonra aynayı

alıp bakarak) Ey! Bu ben miyim? Ne kadar çirkin olmuşum.. Ne kadar korkunç olmuşum. Yüzümde renk kalmamış, gözümde fer yok... Sakın ölmeyim. Âh! Hani ya o saadet! Mezara diri diri gideceğime ölmüş giderdim. Hele şu çehreye bak. Ölüm tecessüm etse bu kadar korkunç olmaz. Nâ-murâdlık vücut bulsa bu kadar mahzun bulunmaz. Muhsin beni istemezmiş. Muhsin beni sevmezmiş. Hakkı var: Ne yapsın hiç ölüm istenir mi? Hiç nâ-murâdlık sevilir mi? O nur ben zulmet. O safâ ben mihnet. O rûh-ı lâtif, ben teşrih gibi girye. Âh! Sevme beni Muhsin! Sevme!... (Mahzun mahzun) Zavallı Vuslat! Bî-çâre kız! Sen de aynada kendine hayran olurken iki gün içinde bak ne hallere girmişsin! Bu renk nedir? Bu çehre nedir? Ah seni bu hale getiren muhabbet ne olurdu biraz da Muhsin'de bulunaydı!... Budala! Muhsin Bey'i sevmek senin haddin miydi? O Bey.. sen bir halayık parçası. Ah! Kendinin ona lâyık olmadığını bilseydin şimdi bu hallere girmezdin. Şimdi böyle ağlamazdın ya...

(Nefsine itâb edercesine)
Ben ne yaptım? Ne yaptıysa gönlüm yaptı. Gönlümün de ne kabahati var? Zavallı gönlüm. İhtiyârı elinde olaydi Muhsin Bey'i sever miydi? Sevmeye cesaret eder miydi?..
(Birdenbire hiddetle)
O cadı da beni nereden görmüş? Düğünde görmüş, sağlıkla görmeyeydi. Ayakları kırılaydı da gelmeyeydi. Gelsin şimdi de görsün. Marifetlerini görsün!!
(Kalkıp dolaptan bir resim çıkarıp öperek)
Muhsin! Muhsin!! Nasıl da mahzun mahzun bakıyor. Nasıl da melek gibi tebessüm ediyor. Sen beni istemezmişsin öyle mi?.. Resminin de beni istediğine razı değil misin? (Öper) Razı değil misin?
(Resmi koynuna koyup kâğıdı kalemi eline alır, bir şeyler yazar, yazdığı şeyi mum tepsisine bırakıp pencereden bakarak)
Ah! İşte sabah olmuş, ortalık ağarmış. Ayrılık demi yaklaşıyor! Ah! Daha beş gün evvel geceleyin odasına gitmiş idim. Bana "Atala"yı okuttu. Hem o hem ben ağlaya ağlaya sabahı etmişiz. Ben kalktım buraya geldim. Gök yüzü yine böyle

ağarmaya başlamıştı. Şu pencerenin önünde oturdum. Seher yine böyle hazin idi. Hava yine böyle durgundu. Biraz sonra şafak atmaya başladı. Gök yüzü — Sevdiğinin iltifâtına mazhar olan bî-çârenin hatırı gibi — sâniyede bir reng-i letâfetle boyanırdı. Aynı benim gönlümün o geceki hali gibiydi. Muhsin'in iltifâtından gelen sevinç ile seherin letâfetinden gelen neşeyi gönlüme sığdıramazdım. Bu hal ile gök yüzüne bakıp dururken birdenbire bir mahzunluk geldi. Ben de sabaha kadar tatlı tatlı ağladım. Ah! Ne idi o lezzet! Ne idi o saâdet?.. (Biraz düşündükten sonra) Allah'ım! Her şeye kādirsin. Ne dilersen yaparsın. Ne olurdu merhametli Allah'ım! İrâden taalluk etmiş olsa da şimdi şu dakikada dünyayı dönmeden alıkoysan. Mevcûdâtı bulundukları hal içinde ebedî bıraksan. Seher şu letâfetiyle şu hazinliğiyle ebedî devam etmese. Ben de şuracıkta Muhsin'imi düşünüp ebedî ağlasam!! (Mindere kapanıp ağlamaya başlar. İki dakika sonra Muhsin Bey içeri girer)

ÜÇÜNCÜ MECLİS

Vuslat — Muhsin Bey

MUHSİN — (Oda kapısını sürmeledikten sonra gayet meyusâne bir tavır ile aralıkta kapıya doğru bakarak)
Âh!... Pek geç kaldım!... Uyuyor!.. Merhametsiz uyuyor... (Mumu söndürerek) Eyvah!.. Ortalık gereği gibi ağarmış!... Pek geç kalmışım. Şimdi herkes uyanacak. Akşamdan beni yok biliyorlardı. Of!.. İlahî sen bilirsin!
(Vuslat'ın yanına gider saçlarını okşayarak yavaş yavaş)
Vuslat! Vuslat!.. Beni beğenmeyen Vuslat!.. Rûhum Vuslat!!..

VUSLAT — (Buhran arasında)
İstemem!... Vallahi istemem!.. Billahi istemem!.. Seni istemem!.. Ölürüm.. öleceğim...

MUHSİN BEY — İstemem!.. Kimi istemiyor? Beni mi?! Ah! Beni istemiyor. İstemem demiş ya!.. Vuslat'ım beni istemiyorsun söylediler. Hele bir kere yüzünü göreyim. Bir kerecik bana o baygın gözlerinle bak!! Yine isteme! Rûhum! Efendim Vuslat! (Eliyle dürter) Vuslat'çığım!

VUSLAT — (Fena halde korkarak şaşırarak) Bu kim?.. Muhsin!! Muhsin!!.. (Eliyle Muhsin'i iterek) Hadi git!! Seni de istemem. Artık istemem. Öleceğim!! Ecelden başka kimseyi istemem! (Yerinden sıçrayıp deli deli etrafına bakarak) İşte sabah! Saat kaç?.. Geldi mi? Geldiler mi? Gidiyor muyum? Nereye gidiyorum? Kim götürüyor?

MUHSİN BEY — (Hayretle karışık hüzün ile) Vuslat!! Vuslat!!

VUSLAT — (Azıcık kendine gelerek) Sus!.. Sus!.. Söyleme o ismi.. Vuslat deme.. Firkat de.. hicran de!. Hasret de! Ah!.. Aman yüreğim!!.

MUHSİN BEY — (Ağlayarak mahzun ve baygın bir sesle) Vuslat!!.. Vuslat'ım!! Vuslat'çığım!.. Beni istemiyorsun öyle mi? Beni beğenmiyorsun öyle mi? Hiç mi merhametin yok?.. Hiç mi mürüvvetin yok?..
(Yalvarıcı nazarla bakar)

VUSLAT — Ne bakıyorsun? Öyle hâin hâin ne bakıyorsun? Çirkin oldum, ona mı bakıyorsun? Çirkin oldumsa senin için oldum... Söyle bakayım Vuslat'la alışverişin yokmuş, öyle mi? Mer-

hametsiz!. İşte Vuslat'ın.. İşte Vuslat'ın gidiyor... Diri diri mezara gidiyor....

MUHSİN BEY — (Vuslat'ın lakırdısını anlayamayarak)
Vuslat!... Beni sevmiyormuşsun. Beni istemiyormuşsun. Söylediler, sen de ikrar ettin... Zâlim, öyleydi de bana o iltifatları başkasının hayalini karşına getirir de mi ederdin?! Söyle bakayım! Sen Muhsin'i istemiyorsun değil mi?.. İsteme zarar yok. Muhsin seni ister.. kıyamete kadar ister, kıyamete kadar senin için ağlar... Rûhum Vuslat! Beni niçin istemedin?

VUSLAT — (Hayretle)
Ne söylüyor bu?.. Gelmiş karşıma ne söylüyor bu?.. Eğleniyor musun. "Vuslat'la alıp vereceğim yok" demişsin. Odasında ne işin var? Beni istihzâya mı geldin? Nereden geldin? Sen akşamdan burada değildin, nasıl geldin? Ha! Söyle bakayım beni istihzâya mı geldin?

MUHSİN BEY — (Baygın baygın)
Vuslat'çığım!

VUSLAT — Söyle! İşte buradayım!..

MUHSİN BEY — Gel yanıma (İkisi de yan yana otururlar)
Ver şu elini bana! Oh! Buz gibi kesilmiş!

VUSLAT — Mevtâ eli tuttuğun yok mu? İşte onun gibi bak! Benzime de bak! Nasıl?... Beğeniyor musun? Ölüden farkım kalmış mı?

MUHSİN BEY — Ah!.. Vuslat!.. Beni sevmezsin öyle mi? O muhabbetler, o iltifatlar yalandı öyle mi? Rûhum Vuslat! Bunca senelik hukûka riâyetin yoksa mecburuna bîçâre Muhsin'e merhametin de mi yok!! Beni bırakıp gitmene... Âh! (Ağlayarak) Beni terk edip gitmeğe merhametin nasıl kail oldu? Zâlim!.. Hıyânet!.. Bir hafta evvel.. hatırına gelir mi? Bir hafta evvel gece bahçeye çıkmıştık. Çemenlerin üstüne birlikte oturduk. Bir güzel mehtap vardı, hava da latif idi. Bir aralık ben senin dizine başımı koydum. Bir mehtâba bir de sana bakar, türlü türlü tasavvurlarda bulunurdum. Derken...

VUSLAT — Allah aşkına! Sus! sus!.. Şimdi bayılacağım!.. Aman Allah'ım ne oluyorum.

MUHSİN BEY — Dinle beni Vuslat'çığım dinle beni... Derken yüzüme sıcak sıcak bir şeyler damladı. Damladığını hissettim. Meğer senin gözlerinden damlarmış!.. Bu yaşlar güya bana "Seni seviyorum" demek gibi geldi. Ben

de bilâ tereddüd "Beni ne kadar seversin?" dedim. Sen de "Ne kadar sevdiğimi bilmem. Fakat bir dakika sensiz yaşayamam, bir saniye senden ayrılırsam ölürüm" dedin. Bu sözler yalan mıydı? O yaşlar, o benim gözümün yaşına karışan yaşlar ne içindi. Âh! Bir saniye benden ayrılmağa tahammül edemeyen Vuslat şimdi ebedî bir ayrılığı canına minnet biliyor. Bu nasıl olur? (Vaziyyet-i mahsûsa ile) İlahî bu ne tahavvüldür? Yâ Rab bu ne inkılâbdır? (Ağlayarak Vuslat'ın dizine yatar)

VUSLAT — (Titreyerek)
Beyim!! Güzel beyim!! Nazik beyim!! Vefasız... merhametsiz... beyim!...

MUHSİN — (Doğrularak)
Vuslat!! Allah aşkına beni sever miydin? Gerçekten sever miydin?

VUSLAT — Beyim! Sana ne oldu? Beni neden istemedin? Neden vefasız oldun?

MUHSİN — Kim? Ben vefasız? Kim kimi istemedi?..

VUSLAT — Bilmem... ben bilmem... Senin Vuslat'la alış verişin yokmuş. Vuslat'ı ne yaparlarsa yapsınlarmış.

MUHSİN — Kim demiş?.. ne vakit?... kim?..

VUSLAT — Yine mi tecâhül?.. Yine mi?.. Beyim Vuslat gidiyor. Sabah gidecek. Senin için gidecek. Sen yolluyorsun da gidecek, gidecek gitti, ayakları ile mezara gidecek hâlâ mı tecâhül?

MUHSİN — Biliyorum satacaklarmış. Sen istemişsin, beni satın demişsin...

VUSLAT — Kim?.. Ben mi?.. Eğer istedimse Allah'ı inkâr etmiş olayım. Ben istemem. Vallahi istemem. sen istedin. Sana "Vuslat'ı ister misin?" dedikleri vakit "Benim Vuslat'la alış verişim yoktur. Ne yaparsanız yapın" demişsin, demedin mi?

MUHSİN — Vallahi demedim. Dediysem cemâlinden mahrum olayım...

VUSLAT — İşte onun için demişsin ya?

MUHSİN — Hayır demedim. Hiçbir şey demedim. Bilâkis sen "Mutlak satılırım. Mutlak bu evi istemem, içindekilerin de hiç birisini istemem" demişsin. Bana öyle söylediler. Hani hıyânet, gönderdiğim kâğıdın cevabı?

VUSLAT — Nasıl kâğıt?.. Ben kâğıt mağıt almadım. Vallahi gelmedi.

MUHSIN — Servinaz'a verdim..... Evvelki gün verdim. Getirmedi mi? Sana vermedi mi?

VUSLAT — Hayır... Efendi hanım çağırıp da size bir şey söylemediler mi?

MUHSIN — Söylediler.. Vuslat'ı göndereceğiz, pazarlığı oldu. Ne dersin, dediler. Ben de düşündüm, gönlüme danıştım, kendi kendime "Vuslat beni istemiyor, evin içindekilerden memnun değilim hiçbirisinden memnun değilim" demiş. "Ben de evin içindeyim. Demek ki benden de memnun değil. Kâğıdıma cevap alamayışım da öyle gösterir.. Bir kere yanıma gelmedi" dedim. Fakat pedere valideye hiç sesimi çıkarmadım. İşte bu kadar anladın mı? Vuslat!! Ben senden ayrılamayacağım.

VUSLAT — Hoşindi-Servinaz!. Beyim beni seviyorsun değil mi? Söyle bakayım ağzınla söyle "Vuslat seni severim" de!

MUHSİN — Oh! Hayatım Vuslat! Beni bırakıp gidecek miydin? Nereye gidecektin, kime yar olacaktın?

VUSLAT — (Biraz teemmülden sonra) Beyim ben gideceğim!.. Bugün gideceğim.. Vakit kalmadı beyim!.. Ah yüreğim!...

MUHSİN — Korkma gitmezsin korkma... Daha perşembeye vakit var. Ben çaresine bakarım. (Bu aralık dışarıda bir gürültü olur. Yavaşça) Sen merak etme, gitmezsin. Biz

birbirimizi seviyoruz değil mi? Birbirini sevenleri ecel de ayıramaz. Sen hiç telâş etme! Hiç renk verme. Ben bugün amcama giderim. Teyzeme giderim, ne yaparsam yaparım, çaresine bakarım.

VUSLAT — Halanıza da gider misiniz?

MUHSİN — Yine mi sitem?.. Aman! Dışarıda gezinti başladı. Peder, valide uyanmadan ben kaçayım. Onlar beni bu gece halamda bilirler. Ben ise selâmlıkta saklanmıştım. Aman gideyim. (İkisi de kalkarlar)

VUSLAT — (Muhsin'in kolundan tutarak mahzun mahzun)
Beyim!

MUHSİN — Nedir? Ömrüm!...
(Vuslat bî-ihtiyar başını Muhsin'in omuzuna dayar. Muhsin Vuslat'ın alnından öperek giderken mum tepsisinin üzerinde gözüne ilişen kâğıdı alır gider, Vuslat da yere kapanıp ağlamaya başlar)

VUSLAT — (Bir iki dakika kadar o halde ağladıktan sonra doğrulup)
Ne acayip şey! Sevinçten içim içime sığmıyor da yine gözlerimin yaşı dinmiyor. Yine gönlümün halecânı bitmiyor!!.. Allah'ım! Ne merhametli beyim varmış da bana merhametsiz

bildirdiler. Servinaz!! Zalim Servinaz! Bana rakip imiş de haberim yok!! Ona da hak veririm. O da insan, onun da gönlü var! Hiçbir insanda gönül olur da Muhsin Bey'i sevmemek elinden gelir mi? Amma ne faydası var? Muhsin'im yalnız beni seviyor. O devlet yalnız bana mahsus. Hiç şüphem yok. Yalnız beni seviyor. Muhabbet ne garip haldir! Bazı vakit eğlence için pencereye oturur da gelen geçen genç beylere dikkat ederim. İçlerinde kusursuz denecek kadar güzelleri de tesâdüf eder? Bir onlara bir de Muhsin'imin hatırımda, gözümde, canımda sakladığım hayâline bakarım. O güzel gördüğüm çehreler ne kadar mümkün ise o kadar çirkin o kadar soğuk o kadar menfur görünmeye başlar. Bazı vakitte deli gibi gönlümü meylettirecek Muhsin'den başka bir insan tasavvur etmeğe başlarım. Hulâsa tasavvurum yine Muhsin'in hayâlinden ibaret olur!! Ah Muhsin keşke seni sevmeyeydim!!! (Biraz teeemmülden sonra) Şimdi ne olacak?.. Cadı karı beni bugün gelip alacakmış. Servinaz öyle söylüyordu. Sonra kadın da tek-

rar etti. Öyledir de beyimin "Daha perşembeye vakit var" demesi neydi?.. Demek ki bugün müşteriye gibi gideceğim. Perşembeye param sayılacak! Allah göstermesin! Eğer bugün gitmek varsa gider orada dünyanın bedliğini ederim. Hastayım derim, aslı çehrem de bozuk, beğenmezler. İnşallah beğenmezler... Beyim de amcasına, teyzesine söyleyecek inşallah yine gelirim.. gelirim.. Muhsin'ime kavuşurum. Oh! Allah'ım inâyet sana kaldı. (Bu aralık kapı açılır, Nâyâb içeri girer)

DÖRDÜNCÜ MECLİS

Vuslat — Nâyâb kadın — sonra Servinaz

NÂYÂB — Â!.. Kız hâlâ oturuyor musun?

VUSLAT — (Sükûnetle)
Hayır kalfacığım, şimdi kalktım.

NÂYÂB — Kız o çehrenin hali ne?.. Mezar kaçkını gibi hiç uyumadın mı sen?

VUSLAT — Yoook! Uyudum!.. Ama biraz geççe yattım erkence de kalktım bu gece.. az uyudum da... Çehremde ne var?

NÂYÂB — Al aynayı da bir kere bak. O gözlerin nedir? Her biri bir kan çanağına dönmüş. Ben sana kaç kere söyledim. Bugün gelip götürecekler diye. Bu yüz suratla nasıl karşılarına çıkacaksın? Beğenmezler de geri gönderirlerse görürsün?

VUSLAT — (Kendi kendine)
İnşallah! İnşallah!

NÂYÂB — Hadi kalk gözlerini soğuk su ile yıka da biraz kanı gitsin.

VUSLAT — (Kendini tutamayarak)
Onlar akşamdan beri — fakat sıcak suyla — yıkana yıkana bu hale geldi. Şimdi soğuk suyla yıkanırsa daha fena olur!

NÂYÂB — (Hayretle)
Kız, göze sıcak su iyi midir?

VUSLAT — Bazı vakit iyi gelirmiş...

NÂYÂB — Hiç işitmedim... Hadi... hadi! Saçını tara! Elini ayağını yıka! Tırnaklarını kes! Sonra da pembe esvaplarını giy! Hazırlan! Şimdi onlar da neredeyse gelirler. Bâri hazır bulsunlar

VUSLAT — (Dargınca)
Benim hiçbir şey yapacak hâlim yok doğrusu... İşte böylece bu kıyafetle giderim. Elini ayağını yıka... yok tırnaklarını kes, yok başını tara... Benim elimde, ayağımda ne varmış? Tırnakların gelecek hanımın yüzünü tır-

malayacak kadar uzun değil ya!...

NÂYÂB — Lâ-havle!.. Hiç böyle inat ettiği yoktu bu kızın. Besbelli sevinç delisi olmuş... Hadi, hadi çıkar, pembelerini de giy. Hani küçük beyin aldığı süslü terliklerin nerede?

VUSLAT — (İçini çekerek)
Onlar kayboldu.

NÂYÂB — Hiç terlik kaybolduğunu işitmedim. Öyle ise potinlerini giy.

VUSLAT — Onlar da bilmem derede.

NÂYÂB — Kız yalın ayak mı gideceksin?... Terlikler kayboldu, potinler yok, bu nasıl şey?.. Hadi, hadi kalk bul nerede ise..
(Bu aralık Servinaz içeri girerek)

SERVİNAZ — Baksanıza kalfam!.. Misafirler geldi... Hanım, "Vuslat çabuk hazırlansın da gelsin" diyor (der, gider)

NÂYÂB — Gördün mü bir kere.. İşte geldiler. Sen daha nazlan. Hadi ayol niçin böyle ediyorsun?

VUSLAT — Nâfile uğraşma kalfa! Hiçbir şey yapacağım yok... İşte böylece yaşmaklanır giderim (Kalkar yaşmaklanır)

SERVİNAZ — (İkinci defa gelerek)
Vuslat kalfa! Çabuk yaşmaklan da gel. Misafirlerin işleri varmış, gidecekler (der, gider)

NÂYÂB — Tamam! Gördün mü şimdi. Böyle kıyafetle.. Neyse bâri esvaplarını bir bohçaya koy da beraber götür! Orada değişirsin!

VUSLAT — O da lâzım değil...
(Yaşmaklanıp ferâcesini giydikten sonra odasının her cihetine mütehassirane bakarak ve mendiliyle gözlerini silerek) Âh! Odacığım! Bir daha seni görecek miyim?
(der, Nâyâb da kendisini takip eder gider)

(Perde iner)

ÜÇÜNCÜ PERDE

(Tıyatro Girit'te Mustafa Bey'in hânesinde bir odayı gösterir. Bir tarafta birkaç sandalye. Bir tarafta bir yatak. Yatağın içinde Vuslat, doğrulmuş mendilini gözüne tutarak ağlar. Bir tarafta bir mum yanar. Yatağın yanında ilâç şişeleri, fincan gibi şeyler bulunur)

BİRİNCİ MECLİS

VUSLAT yalnız — (Bu fasılda Vuslat daima öksürür müteessirâne)
"Hep böyledir ahvâl-i cihan, kimde vefâ var?"
Ağlamayım diyorum yine ağlıyorum! İhtiyarsız ağlıyorum. Ya nasıl ağlamayım?.. Benim derdime başka biri giriftar olmak söyle dursun yalnız hâlimi bilse — İsterse yüreğini taştan demirden olsun — ağlamak elinden gelmez!!.. Ah ben niçin ağlamayım? Ağlayayım ağlayayım ki Muhsin'imden ayrı düştükten sonra benim için dünyada bir lezzet varsa o da Muhsin... âh Muhsin'im için ağlamaktır!..
(Biraz ağladıktan sonra yataktan kalkıp yavaş yavaş ve pek tâkatsız bir halde gezinerek)
Allah'ım dünyada... mâlik olmayanları tasavvurdan müberrâ gönülden mahrum yaratsaydın

olmaz mı idi? (Biraz teemmülü müteâkip) Ya bî-çâre ben ne garıp tecelliye mazhar imişim. Daha dört beş yaşında iken anacığımın kucağından aldılar. Bî-çâre anacığım! Dâima ağlar, ben neye uğradığını bilemediğimden muttasıl güler idim. Oradan İstanbul'a getirmişler satmışlar. Benim hiç birinden haberim yok. Bereket versin satıldığım yerde Muhsin'imi buldum.... Keşke bulmaya idim. O da benim gibi çocuktu. Bir saat sürmedi birbirimize alışıverdik. Dâima birlikte gezerdik, dâima birlikte otururduk, dâima birlikte oynardık. Yediğim, içtiğim, giydiğim husûsuyla gördüğüm iltifatlar gönlümdeki eğlenceler anamın yanındakinden daha iyi idi. Onun için anamın yanını hiç özlemezdim. Yalnız bir şeye pek mütehassir idim. o da merhametli anacığımın bana baktıkça gözleri dolarak gülüşü idi. Ah sonra onu da unuttum. Bütün emelim, bütün iştiyâkım, bütün tasavvurum, bütün muhabbetim Muhsin'e masruf oldu. Ah bilmem o günlerin her saati şimdiki zamanın bir dakikası kadar da mı değildi?

Muhsin'le on iki sene bir arada bulundum. On iki saniye kadar bile gelmedi. Ah zaman nasıl çabuk geçerse bizim muhabbetimiz de o nisbette artmış kim bilirdi? Bir gece rüyamda "Seni annen istiyor göndereceğiz hazırlan" dediler. Ben de şaşırarak "giderim" dedim Hazırlanır gibi bazı hareketlerde bulundum. Fakat zihnimde Muhsin'imden nasıl ayrılacağımı düşünürdüm. Meğer Muhsin'im de orada imiş. Benim ne halde bulunduğuma dikkat edermiş. Döndüm kendisine baktım. Mahzun mahzun bana bakıyordu. Baktığını görünce ağlayarak boynuma sarıldı. Titrek sesle "Beni nasıl terk edeceksin?" dedi. Bana da pek fena bir mahzunluk, pek şiddetli bir heyecan geldi. Ben de tıpkı onun gibi hıçkıra hıçkıra ağlayarak "Muhsin! Muhsin! Ben de senden ayrılmam, anam değil... çağırsa ihtiyârımla gitmem" dedim, sonra kendi hıçkırığımdan kendi heyecanımdan uyandım. Ah işte o zamandan beri Muhsin'i pek fena sevdiğimi anladım. Ona da anlattım. Her dakîka firâkından korkar idim. Bu hal tamam iki

sene sürdü. Âkıbet korktuğuma uğradım, Âkıbet Muhsin'imi elimden aldırdım. Ah şimdi ne oldum? Ne olacağım? Bir mücessem mahzunluk bir mücessem hicran...

(Biraz mendilini gözlerine tutup ağladıktan sonra)

Ah! O salı günü beni konaktan aldılar. Bir yere götürdüler. O yer neresi idi? Kimler vardı? Bilemem. Yalnız onu biliyorum ki mezar gibi karanlık, mezar gibi soğuk, mezar gibi dehşetli bir yer idi. Bütün suratım donmuştu da öyle bir mezara lâyık bir cenaze olmuştum. O geceyi geçirdim. Mezarın her tarafını zulmet kaplamıştı. Yalnız bir tarafında bir küçük yıldızın parladığını görürdüm. O yıldız da bir gece evvel Muhsin'imin "Sen merak etme ben ne yaparsam yaparım çaresini bulurum" diye söylediği sözlerden ibaret idi. İşte ben o yıldızdan istimdad ederek o zulmet-âbâd içinde sabahı ettim. İlâhî o ne dehşetli yer idi! Sabah olunca beni mezardan çıkardılar. Zulmet ber-taraf oldu. Ama yıldızı da nazarımdan kaybettim. Mezardan çıkardılar altı su, üstü havadan ibaret bir yere ge-

tirdiler. Ben kendime mâlik değil idim. Bilmem ne kadar zaman sonra birtakım dehşetli gürültülerle ayıldım. Etrafıma baktım. O vakit anladım ki bulunduğum yer bir gemi imiş. Sarayburnu'ndan açılmış gidiyoruz. O anda yüreğim oynamağa vücudumun her azâsı tir tir titremeğe başladı. Sağıma döndüm gördüm ki (Başıyla işaret ederek) bu bey yanımda duruyor. Olanca kuvvetimi dilime getirerek güç belâ "Ben nereye gidiyorum?" diyebildim. "Bilmiyor musun? Girit'e değil mi ya?" dedi. Bunu işitince bilmem ne oldum. Tekrar bayılmışım. Yine bir aralık ayıldım. Gözümü açtım. Bir de ne göreyim? Akşamdan beri gördüğüm, hissettiğim şeyler hayal imiş, ben yine kendi odamda yatıyor imişim. Muhsin'im de saçları dağınık, gözleri nemnâk, sîmâsı sapsarı bir halde gelmiş ayak ucumda duruyor. Bir düziye mahzun mahzun bana bakıyor. Lisân-ı hal ile özürler diliyor, ümitle veriyor. Bu hal zavallı Vuslat'ta karar mı bırakır? Birdenbire kalktım "Muhsin! Muhsin! Merhametli beyim!" diye birkaç kere çağırdım. Ses ver-

medi. Boynuna sarılmak istedim, kollarım boşa gitti. Az daha düşüyordum. Dikkatle baktım. Eyvah Muhsin diye gördüğüm gurûb eden aydan ibaret imiş!. Ah gerçek, o kıvırcıklaşmış siyah bulut altında bulunan ay soluk rengiyle Muhsin'ime ne kadar benziyordu! Me'yûs olunca gittim, geminin kenarına dayandım durdum. Zihnimde hazin hazin bin türlü tasavvurlar geçerdi. Ben de gâh gün yüzüne gâh mehtâba gâh denize gâh yıldızlara bakar ağlar idim. Fakat her nereye baksam Muhsin'imi görürdüm. Sanki kâinat onun timsâliyle dolmuştu!! Fakat yine benim her yanımı hicran kaplamıştı!! Ah! Unutamam o lezzeti o mahzunluğu o garipliği ölsem de unutamam. Ya hele geminin gürültüsü, gönlümün âheng-i hazîniyle birleşmişti de o gecenin mehâbeti için kasideler okurlardı. Bu hal ile seher oldu. Ah seherin hâli de ne kadar tasavvur olunabilirse o kadar hazin idi. Fakat benim gönlümün... benim gönlümün hâli seherden de hazini idi. Bir sehere bir gönlüme bakarak ağladım. Kana kana ağladım. Tatlı tatlı ağladım.

(Ağlayarak) Yine ağlarım.. Ah Muhsin! Beni ellere aldırdın!.. (Sandalyeye oturup biraz ağladıktan sonra)
Ben de kabahat var: Satacaklarını haber aldığım vakit niçin ayaklarına kapanıp da yalvarmadım? Niçin Muhsin'i sevdiğimi Muhsin'in de beni sevdiğini söyleyip de bizi ayırmayın demedim? Heyhat! Hiç kadere çare olur mu? Hiç ecele derman bulunur mu? Hâlâ neden söyleyemiyorum? Söyleyemem. Neye söyleyemem (Me'yûsâne) Aslı söylesem de ne olacak? Farz edelim ki halime acısınlar da İstanbul'a göndersinler. Ya Hâlâ Muhsin'in beni sevdiği neden malûm? Ya Muhsin beni istemeyecek ya Muhsin beni sevmeyecek olursa... (Korkunç hal ile) Aman bu ne dehşetli tasavvur! (titsinerek) istemem... İstanbul'u istemem... İstanbul'u istemem.
(Öksürdükten sonra mendiline tükürüp bakarak) Yine kan!.. Allah'ım ne bitmez ciğerim var imiş!
(Biraz teemmülü müteâkip birinci fasıldaki şarkının üçüncü bendini şu sûretle tahrif ederek terennüm etmeğe başlar.

Andıkça seni yaş dökülür dîdelerimden
Hicrinle senin kan gelir oldu ciğerimden
.....

(Üçüncü mısraı söylemeksizin sandalyeden kalkıp bî-tâbâne yatağa doğru giderek)
Allah'ım! Bu hicranın sonu ne olacak? Ölüm! Ölüm! Değil mi? Öyle ise tehire sebep ne bir an evvel canımı al da kurtulayım! (Birdenbire ürkerek) Ölüm; İstemem. Ölmeyeceğim, Muhsin'in kucağında öleceğim başka türlü ölmem... ölmem... ölmem...
(diyerek yatağa düşer)

İKİNCİ MECLİS

Vuslat — Saliha Molla (1)

SALİHA MOLLA — (Vuslat'a doğru giderek)
Kızım! Yine ne efkâr ediyorsun?

VUSLAT — (Yatağın içinde doğrularak)
Âh! Hiçbir efkâr ettiğim yok!

SALİHA MOLLA — (Saliha bu lâkırdıları söylerken Vuslat da aşağıdaki sözleri söyler)
Ölmeyeceğim.. kucağında öleceğim gibi bir şeyler söylüyordun..
Kimin kucağında öleceksin?

VUSLAT — (Telâşla)
Aman Allah'ım! Sırrım sana emanet!...

---

(1) Saliha Molla Giritli Mustafa Bey'in sütninesidir. (Not meme aittir.)

SALİHA MOLLA — Böyle her vakit kendine ölümü yoracağına derdini söylesen de dermanını arasak olmaz mı?

VUSLAT — Benim ne derdim olacak! Derdim... hastayım.. Derdimi ben ne bileyim?. Onu hekim bilir..

SALİHA — Hekim pekâlâ bildi, lâkin kim olduğunu ne bilecek, ne bilelim?

VUSLAT — (Korkarak)
Nenin kim olduğunu?...

SALİHA MOLLA — Kızım! Gel etme eyleme.. Kimde gönlün varsa söyle hakkında hayırlı olur sana yazık değil mi?

VUSLAT — (Telâş ederek)
Yok yok! kimsede gönlüm yok... söylemeyin... öyle lâkırdı söylemeyin... Allah aşkına söylemeyin... Benim gönlüm yok.. gönlüm kalmadı ah! Allah aşkına söylemeyin!

SALİHA MOLLA — Celle şâne ad verme ayol söylemem... Artık söylemem (kendi kendine) Sübhanallah! Ne acâyip hal!.. Ne anlaşılmaz dert!..
(İlâç şişesini alıp bakarak)
İlâcı içtin mi kızım? Galiba iç-

mişsin!

VUSLAT — İçtim demin içtim.

SALİHA MOLLA — Demin namazı kıldıktan sonra beyin yanına gittim. Yine seni sordu. Pek kahırlanıyor: "Hâlâ derdini anlayamadınız mı? Siz de ne kadar beceriksiz adamlarsınız" dedi. Pek acıyor, pek kederleniyor "Zavallı çocuk sarardı soldu" diyor.

VUSLAT — (Tahammülsüzlükle)
Bana Allah acısın!.. Bey acımış ne faidesi olur?

SALİHA MOLLA — Amennâ. Ona şüphe yok! Lâkin Bey de.. fena demiyor. Diyor ki: "Beni istemiyor, onu kaydetmem lâkin kendi canına yazık. Böyle eriyip gideceğine isterse sanki buradan hoşnut değilse satayım, isterse âzâd edeyim, isterse İstanbul'a göndereyim, her ne isterse yapayım" diyor... Âh! A çocuk! Senin böyle hastalığına senin böyle garipliğine can mı tahammül eder, yürek mi dayanır? (Ağlayarak) Şimdi yine beni şu ak saçlarımla çocuk ağlatacaksın...

VUSLAT — (Müteessirâne)
Ağlama Molla Hanım ağlama!.. Dünyada herkes sizin kadar merhametli sizin gibi insaniyetli olsaydı şimdi ben bu halde bu-

lunmazdım. Evet bulunmazdım. Lâkin ne çare?.. kader.. Benim kaderim böyle imiş.. Ha şimdi zarar yok... Ben beyefendiden de hemşirelerden de sizden de yerden göğe kadar hoşnûdum. Allah da hoşnut olsun! Fakat beyefendi benim efendimdir, isterlerse satabilirler, hem satmalıdırlar. Ben öleceğim, bu belli bir şey onun için satmak kendilerine hayırlıdır. Lâkin... (titrek sesle) Lâkin hiç ummam ki bu hal ile bana para veren bulunsun (kendi kendine) Ah zavallı Vuslat!...

SALİHA MOLLA — Ba ba ba ba!.. Kızım niçin öyle söylersin? Para için mi bey seni senin başının selâmeti için o da sen istersen satayım diyor, Allah etmeye niçin ölesin? Senin gibi körpe kıza yazık değil mi?.. Ölüm benim gibi koca karılara yaraşır. Daha dur bakalım yaşın ne başın ne ayol!.. Allah'a emanet keyifsizsen İnşallah iyi olursun! Hiç görmemişe dönersin! Ağlama kızım ağlama! Bak bana bakayım!..

VUSLAT — Hayır ağlamıyorum. Fakat öleceğim.. Elbette öleceğim. Orası lâzım değil.. Beyefendi beni başımın selâmeti için satacaksa nâfile.. Bir kere beni bu hâlimle

kimse almaz, alan bulunsa bile kim bilir nasıl adamdır. Demin söyledim ya herkes sizin gibi insaniyetli olmaz ki... Âzâd olmak ise bütün bütün boş şey! Âzâd olup da burada kalacak isem onun ne hükmü olabilir? Yok gidecek isem ben nereye gidebilirim?.. Molla Hanım! (Göğsünü açıp göstererek) Ben şu hâlimle kolu kanadı kırılmış bir kuşa benzerim, öyle bir kuşun âzâdından ne çıkar ki benim kendimde çıkabilsin? Beyefendi bana merhamet ediyorsa ettiğim terbiyesizliklere bakmasın beni bırakmasın, iki günlük ömrüm kaldı şurada tekmil edeyim. Başka iyilik istemem. Hem artık hekim de lâzım değil.. Ama yüzümden zarar edeceklermiş âhirette mükâfatını göreceğinde şüphe yok a... Yine kendi bilir isterlerse satsınlar...

MOLLA HANIM — (Dûçâr olduğu hayret-i müteessirâneden kendini alarak) Ah! kızım! Lâkırdıların yüreğimi delik delik etti. Ah! söyleme kızım! Öyle sözler söyleme!.. Bey sana acıyor da onun için.. Sen istemedikten sonra o senin buradan gittiğine hiç râzı değil. Âzâd etmesi san-

ki esirlik gücüne gidiyorsa dile... Ah sen şimdiye kadar hanım olup köşeye oturacaktın. Bey seni kendine nikâh...

VUSLAT — (Elleriyle kulaklarını tıkayıp) Allah aşkına söylemeyin!.. O lâkırdıyı bir daha söyemeyin!..

SALİHA MOLLA — Ya! Peki! Peki! söylemem onu da söylemem... Hem onlar evvel idi. Sen istemedin bey de vazgeçti. Çoktan vazgeçti.. Şimdiki merakı yalnız senin selâmetin yalnız senin iyi olman başka bir şey değil.. Ah! Sana da hak veririm. Bir gönülde iki muhabbet yerleşemez, bir gecede iki ay bulunamadığı gibi.

VUSLAT — (Mütecâhilâne) Muhabbet!.. Ne muhabbet?.. Ben bilmem... Muhabbet bilmem...

SALİHA MOLLA — Bilme kızım bilme!.. Ben bilirim ya!.. Allah kavuştursun!.. Sevdiğine kavuştursun!.. Ah pek güçtür!.. Gönül çekmek pek güçtür.

(Vuslat göğüs geçirerek yastığa kapanır)

Bende senin gibi genç iken komşumuzun oğlunu severdim, sevdiğimi bir Allah bir de o bilirdi...

VUSLAT — (Doğrularak)

— Ben bilmem.. ben bilmem... ben işitmem... ben kimseyi sevmem...

SALİHA MOLLA — Ah! Bak lâkırdıyı nereden nereye sıçrattık... Elhâsıl kızım! Eğer istersen bey seni İstanbul'a götürecek.. istediğin yere istediğin beye verecek. Anladın mı?

VUSLAT — (Göğsüne urarak)
Yüreğim! yüreğim!.. dertli yüreğim! Çarpın çarpın da göğsümü kopar, dışarı çık kimseye söyleme istemediğim esrârımı meydana dök saç! Sen de kurtul ben de kurtulayım!.. Aman Molla Hanım! Bana izin veriniz duramayacağım yatayım (yatar)

SALİHA MOLLA — Yat kızım yat!.
(kendi kendine)
Şu kızın hâli bana pek fena dokunuyor. Allah yardımcısı olsun! Muhabbet güçtür güç! Kimbilir hangi civana yanıp tutuşur?.. Ah! ah! varayım ben de... (kalkar) Ha işte bey de geliyor..

ÜÇÜNCÜ MECLİS

Evvelkiler — Mustafa Bey

MUSTAFA BEY — (İçeri girerek)
Nasıl kalfa?.. Uyuyor mu?.

SALİHA MOLLA — Buyur evlâdım! Kalfa şimdi

yattı. Bilmem amma uyuyacak vakit olmadı.

— (Vuslat'a dönerek) Uyudun mu kızım?..

MUSTAFA BEY — (Vuslat'ın yanına giderek) Nasılsın kalfa?

VUSLAT — (Yatağın içinde doğrularak ve koluyla yüzünü setr ederek) Allah aşkma yüzüme bakmayın!.. Göz göze vebal aldırmayın!..

MUSTAFA BEY — Yâ Rabbi sen bilirsin!.. Bakmam.. bakmam.. bakmıyorum.. Fakat dünya ve âhiret hemşirem ol!.. Hemşîremsin daha ne yapayım? Bir adam hemşîresine ne nazarla bakarsa ben de sana o nazarla bakacağım...

SALİHA MOLLA — Âferin kızım! Aşk olsun!.. İşte muhabbet böyle olmalı.. (Mustafa Bey'e) Oğlum sen de bakma! Nene lâzım. Ah! ah! Gönül hâli bu! Kendini sizden kıskanıyor... Ne yapsın elinde değil, muhabbet öyle hükmediyor. Gönül öyle istiyor besbelli...

MUSTAFA BEY — Fesübhanallah! Dünyada işitilmedik garâibin biri de bu!.. Sen de tuhafsın Molla nine! Tuhafsın dedim a! (Biraz münfailâne Vuslat'a hitâben) Nasılsın ilâcına devam ediyor musun?

VUSLAT — (Dâima koluyla yüzünü kapayarak)
Devam ediyorum efendim! Huzurunuzda terbiyesizlik edip oturuyorsam da ayakta durmağa tâkatim yok da.. Artık af buyurursunuz.

MUSTAFA BEY — O nasıl lâkırdı? Ben sana hemşîremsin diyorum. Bir adam hemşîresinden o kadar hürmet bekler mi?

VUSLAT — Estağfurullah efendim! Ben sizin paranızla aldığınız bir halâyığınızım. Bir adam azıcık ziyade iltifat görmekle haddini bilmemek lâzım gelmez a.

MUSTAFA BEY — (Bir beht-i müteessirâne ile biraz gezindikten sonra bir sandalye alıp yatağın yanına oturarak)
Seni İstanbul'a yollayacağım. Ne dersin?.. Gider misin?..

VUSLAT — Nereye?.. Niçin yollayacaksınız?..

MUSTAFA BEY — Ne bileyim? Burasını istemiyorsun. Buradan hoşnut değilsin de...

VUSLAT — Kim demiş istemiyor diye?..

MUSTAFA BEY — (Keşf-i meram etmek istemeyerek)
Baksana hasta oldun.. Besbelli buranın havası sana yaramadı...

VUSLAT — Hasta olacağım varmış da oldum. Bunun için mutlak havaya

mı kabahat bulmalı?..

MUSTAFA BEY — Demek ki... buradan hoşnutsun, otururşun öyle mi?..

VUSLAT — Oturmaz da ne yaparım?. Elbette otururum.

MUSTAFA BEY — Elbette otururşun... Bâri bir ayak evvel iyi olmaya gayret niçin etmiyorsun?..

VUSLAT — İyi olmak elimde olsa emrinizi yerine getirmek için onu da yaparım...

MUSTAFA BEY — (Biraz teemmüllü müteâkip) Gel gel! Seni götüreyim... İstanbul'a götüreyim... Gider misin? Kimi istersin? Söyle de ben götüreyim

VUSLAT — Kimseyi istemem. İstanbul'a gitmeyi de istemem. Bırakınız beni.. Merhametiniz varsa bırakınız beni.. Evinizde öleyim... Üç günlük ömrüm kaldı, burada tekmil edeyim.. İşte sizden bunu isterim... Biliyorum sizi taciz ettim. Yüzümden zarar da edeceksiniz. Fakat indallah me'cûr olursunuz. Bırakınız beni şurada öleyim!.. Ah!..

MUSTAFA BEY — (Ellerini alnına götürüp biraz düşündükten sonra) Zavallı kız! Bî-çâre Mustafa!... (Diyerek sandalyeden kalkar me'yûsâne gider)

SALİHA MOLLA — (Başını sallayarak) Ey! gönül! gönül!... Ben de bari

bir abdest tazeleyim (diyerek o da gider)

VUSLAT — (Yatağından kalkıp havaya bakarak bülend bir sesle) Muhsin! Muhsin!.. Sana gitmeyeceğim! Öleceğim, gitmeyeceğim! Ah hicrine de tâkatım kalmadı!.. Aman Allah'ım öldür beni!.. Öldür beni!..
(diyerek yere kapanır)

Perde iner

DÖRDÜNCÜ PERDE

(Tiyatro Tevfik Efendi'nin harem dairesinde bir odayı gösterir. Bir tarafta bir döşek yanında birkaç erkân minderi. Muhsin Bey döşeğin içinde yastığa dayanarak oturur. Yanında bir tırabza üstünde birkaç kitap. İlâç şişeleri, filcan, hokka, kalem, kâğıt gibi şeyler bulunur. Naime Hanım'la Nâyâb Kadın Muhsin Bey'in yanında otururlar. Vakit gece, bir odanın bir tarafında bir mum yanar)

BİRİNCİ MECLİS

Muhsin Bey — Naime Hanım — Nâyâb Kadın

NAİME HANIM — Nasılsın oğlum? Canım! Evlâdım...
(Muhsin Bey'in elini tutarak)
Maşallah ateşceğizin geçmiş... Ah! Sağ olası ne kadar korkuttu bizi. Bir şeyciği yok. Allah'a emanet! (Nâyâb'a) Hekime adam gitti mi?

NÂYÂB — Gitti efendim. Bir hastaya gitmiş. "Yarım saate kadar göndeririz" demişler.

NAIME HANIM — Aslancığım! Bir parça çorba getirsinler de iki kaşık yer misin?

MUHSİN — Hayır vâlideciğim!... Canım istemiyor.

NAİME HANIM — A!.. A evlâdım iki gün iki gecedir açsın. Hadi evlâtçığım benim hatırım için iki kaşık olsun... ne olur?

MUHSİN — İstemem!... Of!.. Yine fenalık

geliyor. Yine gözlerim kararıyor. Aman şu yastıkları çekin de yatayım..

NAİME HANIM — Şimdi hekim gelecek. Nerede ise gelir, beklemez misin? Sonra tekrar kaldırırken rahatsız olursun

MUHSİN — Of! Duracak halim yok!..

NAİME HANIM — Öyle ise yat evlâdım. Allah âfiyet versin de.
(Naime Hanım, Nâyâb Muhsin'i yatırırlar. Naime Hanım Muhsin'in göremeyeceği bir tarafa çekilir ağlar, Nâyâb da düşünür)

SERVİNAZ (Kapıdan girerek yavaşça)
Hekim gelmiş efendim!

NAİME HANIM — (Yavaşça)
Efendi daha gelmemiş mi?

SERVİNAZ — Hayır efendim!

NAİME HANIM — Öyle ise sen başını ört de hekimi al getir.
(Nâyâb'a)
Sen de bana bir çarşaf bul. Hem başını ört.

NÂYÂB — İşte hanımcığım size çarşaf.
(Çarşafı verir kendisi de başına bir şey örter. Hekime muntazır olurlar)

NAİME HANIM — Acaba evlâdım uyudu mu? Yavrum! Muhsin'im!!..
(Muhsin'in elini tutarak)
Yine ateşler içinde... yine dalgın yatıyor!! Yâ Rabbi sen bilirsin, nedir benim başıma gelenler?!

Çaresiz derde dûş oldum. Üç aydır çektiğimi sen bilirsin Yâ Rabbi! Ya bu çocuğa ifâkat ihsan eyle ya benim canımı al!

MUHSİN — (Sayıklayarak) Ah.. Vuslat!.. Vuslat!.. Vuslat'çığım!..

NAİME HANIM — (Yavaşça)
Yine "Vuslat" diyor. Ah ne dedim de ettim! Ne dedim de sattım! Ah.. fidan gibi evlâdım bitti!.. Bitti!..
(Ağlar)

NÂYÂB — Merak etme hanımcığım. Allah kerimdir, çaresi bulunur. Merak etme sana da yazık kadınım, baksana iğne iplik gibi oldun.
(Bu aralık Servinaz'la tabip girerler)

İKİNCİ MECLİS

Evvelkiler — hekim — Servinaz

HEKİM — (Bir beşâşet-i ca'liyye-i tabîbâne ile)
Ne var efendim?.. Hayrola.. Beyefendi nasıldır?..
(Yatağın yanında evvelce hazırlanan sandalyeye oturur)

NAİME HANIM — Bilmem nasıldır?.. Akşamdan beri bu üçüncüdür, vücuduna bir ateştir geliyor. Kendini kaybedip böyle dalgın dalgın yatıyor.

HEKIM — Merak etmeyin efendim! Bu hastalığın tabiatı öyledir. (Muhsin Bey'in nabzını tutarak) İştihası nasıl?

NAIME HANIM — NÂYÂB

— (İkisi birden)
Üç gündür bir kaşık çorba bile içiremedik.

HEKİM — (Muhsin Bey'e)
Beyim! Beyefendi!
(Muhsin Bey gözünü açar)
Nasılsın beyim? Nabzınızı iyi buluyorum. Söyleyin bakayım! Siz kendinizi nasıl görüyorsunuz?

MUHSİN — (Yattığı yerden)
Fena... Her günden de fena..

HEKİM — Hasta kısmı daima hekimlere böyle naz eder...

MUHSİN — İhtimal...

HEKİM — İştihanız nasıl?

MUHSİN — Hiç yok...

HEKİM — Şimdi nöbet üzerindesiniz de ondandır ve... nöbet geçtiği gibi iştihanız gelir. Biraz uyuyunuz.
(Sandalyeden kalkarak kadınlara hitaben)
Ey efendim! Bendenize ruhsat..

NAİME HANIM — Bir ilâç vermeyecek misiniz?

HEKİM — Hayır!.. Hacet yok. Dün verdiğim suya devam etsin.

NAİME HANIM — Hiç olmazsa şu nöbetleri kestirecek bir şey?..

HEKİM — Nöbetler kendi kendine geçer.

NÂYÂB — (Hekime)
Dün verdiğiniz su bitecek.. Pek az kaldı.

HEKİM — Ne kadar var?

NÂYÂB — İki filcan çıkar çıkmaz.

HEKİM — Kaç saatte bir filcan veriyordunuz?

NAİME HANIM — Saatte bir filcan

HEKİM — (Gülümseyerek)
Elverir... Şimdilik yetişir
(Der demez Naime Hanım bir köşeye çekilerek ihtiyarsız sûrette hıçkıra hıçkıra Nâyâb da ona bakarak ağlarlar. Hekim ile Servinaz giderler)

MUHSİN — (Dalgın yatarken berikilerin ağlaşmalarından ürküp doğrularak)
Niçin o? Ah!... Ben daha ölmedim, daha ölmeyeceğim!.. Vuslat'ıma kavuşmadan ölmeyeceğim! Bana mı ağlıyorsunuz?

NAIME HANIM — (Muhsin'in yanına giderek titrek sesle)
Allah'ın birliğine emanet evlâdım!.. Niçin öyle ananın yüreğini parça parça edecek sözler söylüyorsun?... Anan değil miyim? Senin böyle yattığını gördükçe dayanamıyorum da ağlıyorum. Dur arkacığına yastık koyayım da rahat otur
(Arkasına yastıklar kor)

Şimdi nasılsın evlâdım? Ateşin epeyce geçmiş.

MUHSİN — Vâlideciğim!

NAİME HANIM — Canım!.. evlâdım!.. Ciğerim ne istersin?..

MUHSİN — Mumu yakına getirin. Sen de yanıma gel.

NAİME HANIM (Mumu götürerek) Geleyim evlâdım. (Yatağın yanına oturur)

MUHSİN (Yastığın altından bir kâğıt çıkararak) Vâlideciğim! Şu yazıya bak!.. Hele güzel değil mi?

NAİME HANIM — (Nâyâb'a bakarak) Güzel! Evlâdım!

MUHSIN — Hele içindeki lâkırdılar!.. daha güzeldir.. (Naime Hanım'ın gözleri dolar) İstersen sana okuyayım... Okuyum mu anneciğim?

NAİME HANIM — (Ağlayarak) Sen bilirsin evlâdım!.. Oku.. zahmet olmazsa.

MUHSİN — Bunu okumak bana zahmet olmaz.. Belki rahmet olur.. Bilir misin bu yazı kimindir? (Biraz teemmülden sonra gayet müteessirâne ve titrek bir sesle) Anne! Anne! Vuslat beni senden de ziyade severdi. Ah!.. (Naime mendilini gözüne tutup ağlar. Nâyâb tahammülsüzlükle bir köşeye siner o da ağlar)

Vâlideciğim!..

NAİME HANIM — Söyle aslanım!..

MUHSİN — Okuyum dedim ama okuyamayacağım.

NAİME HANIM — (Dâima ağlayarak) Okuma evlâdım zahmet olursa okuma.

MUHSİN — Zahmet için değil... Buradaki lâkırdıları sizden kıskanıyorum. Kıskanıyorum (Biraz teemmülden sonra) Ah!! Kâğıt üzerindeki sözlerini anamdan kıskandığım bir vücuda kimbilir şimdi hangi eller dokunuyor?.. Zavallı Muhsin! Of!... (Biraz tefekkürden sonra) Vâlideciğim!

NAİME HANIM — Ne var? Gözümün bebeği!.. Ciğer köşem Muhsin'im!..

MUHSİN — Vâlideciğim! (Kâğıdı öperek) Bu kâğıt bana Vuslat'ın yadigârıdır, biliyor musun? (Naime Hanım dâima ağlar) Ben de iflâh olmayıp öleceğim. Onu da biliyor musun? Ben ölünce bu kâğıdı da kabre benimle beraber göndermelisiniz. Eğer rahatımı isterseniz (nazar-ı şefkatle bakarak) valideciğim.!.. Niçin ağlıyorsun? Evlâtları için ellerinden geleni esirgemeyen valideler onların ümitsizliğine böyle ağlarlar mı?.. Ağlama valideciğim ağlama ki... Ah hâlim

yok.. Söz söylemeğe hâlim yok... Nâyâb'cığım!

NÂYÂB — (Müşfikane)
Küçük beyciğim!.. Nâyâb sana kurban olsun!.. Ne istersin beyim?

MUHSİN — Şu kitabı... şu ufacık kitabı alıversene!...
(Nâyâb kitabı verir)

MUHSİN — (Kitabı biraz karıştırıp kapadıktan sonra)
Zavallı çocuk!! Ata! Ata! Sen zavallı mısın? Bilâkis!..

NAİME HANIM — (Nâyâb'a gizlice)
Yine sayıklıyor! Yine fenalaşıyor!... Ah Rabbim Sen bilirsin.

MUHSİN — Bilâkis!.. Bilâkis!.. Pek bahtiyarsın...
(Mendilini gözlerine tutup ağlar)

NAİME HANIM — (Nâyâb'a)
Acaba ilâç vakti gelmedi mi daha kadın?..

NÂYÂB — Ah! Geldi de geçti bile... Aklımız başımızda yok ki. (Kalkıp ilâç filcanını Muhsin'e uzatarak)
Beyim!.. Elmas beyim!.. İçer misin? İlâcını içer misin?

MUHSİN — İlâç mı!.. Beyhûde tesellî!... Ver içeyim.
(İlâcı içer)

NÂYÂB — Oh! Şifa olsun!.. İyilik sağlık

olsun beyciğim... Bir parça çorba getireyim mi? İçer misin?...

MUHSİN — Çorba mı?.. İstemem (kendini zabtedemeyerek), Vuslat'ı isterim. Vuslat'ı!.. Valideciğim!

NAİME HANIM — Oğulcuğum efendim!..

MUHSİN — Vuslat'tan hâlâ bir haber alamadınız öyle mi?.. (Naime Hanım içini çeker) Yoksa ölmüş de benden mi saklıyorsunuz? Yoksa... yoksa... Of!. Yoksa vermiyorlar mı?

NAİME HANIM — Hayır evlâdım!.. Vallahi haber alamadık. İstanbul'u alt üst ettik, haber alamadık. Efendi baban Ah!.. Bayılacağım.. Efendi baban dışarlarda bütün her tarafa soruşturup duruyor. Yine bu gece bilmem hangi paşaya gitti. Mahsus onun için gitti.. Üzülme evlâdım! Sen hemen sağ ol da Vuslat'ın elbette bulunur. Kendimi satar ben sana Vuslat'ını alırım..

MUHSİN — Vâlideciğim!. Merhametli vâlideciğim!..

NAİME HANIM — Vâlideciğin senin yoluna ölsün, söyle efendim!

MUHSİN — Sana bir rüya söyleyeceğim... Ama ağlamazsan söylerim.

NAİME HANIM — Ah! Ne diyeyim?. Ben zâti her dakîka ağlıyorum. Evlâdını böyle keyifsiz gören analar elbette ağlar.

MUHSİN — Demin bir rüya gördüm.

NÂYÂB — İnşallah hayırdır! İnşallah hayırdır!

MUHSİN — Ama ağlamayacaksınız... Rüyada ben ölmüşüm de... (Naime Hanım hüngür hüngür ağlamağa başlar) Ya ber size ağlamayın demedim mi?.. Öyle ise söylemem... Of!.. Ben bu gece pek fenayım. İçim pek mahzun... Allah hayırlar versin... Nâyâb!.. Ben yatayım.. Şu yastıkları... düzelt.

NÂYÂB — Peki aslanım
(Nâyâb yastıkları düzeltir, Muhsin yatar)

NÂYÂB — (Naime Hanım'a)
Yine cayır cayır yanıyor. Hekim de nasıl şey?... Hiçbir ilâç vermedi... Adam hiç olmazsa ateşini alacak bir şey vermez mi?.. Bu hekim pek fena...

NAİME HANIM — (Gizlice)
Gönül hastasına hekim ne yapsın?.. Ona hekim Vuslat.. O da bulunamıyor.

NÂYÂB — A!.. Niçin öyle diyorsunuz... Elbette her hastalık bir şeyden gelir.. Yine bir ilâcı bulunur.

MUHSİN — (Yattığı yerden)
Sinirlerim çekiliyor!.. Ellerim büzülüyor. Aman fena oluyorum.

NAİME HANIM — Aman evlâtçığım!.. Bir şey yok,

Allah'a emanet. (Nâyâb'a gizlice) Aman koş! Şu hekimi aman! Çabuk olsunlar (Nâyâb gider) Evlâdım! Söyle bana bir yerin mi ağrıyor??.

MUHSİN — Hayır vâlideciğim.. Ara sıra fenalık geliyor da... Geçti artık geçti... merak etme.. Ah! Azıcık uyuyabilsem..

NAİME HANIM — Uyu evlâtçığım uyu! Allah rahatlık versin, Rabbim tez günde tez saatte ifakat ihsan etsin.

NÂYÂB — (İçeri girerek)
Efendi geliyor!..

NAİME HANIM — (Yavaşça)
Aman kadın yavaş!.. Uyumak istiyor, gürültü etmeyelim. (Bu aralık Tevfik Efendi gelir)

ÜÇÜNCÜ MECLİS

Evvelkiler — Tevfik Efendi — sonra Servinaz

TEVFİK — (Naime Hanım'a)
Nasıl Muhsin?...
(Yavaşça)
Aman Efendi!.. Biraz yavaşça lakırdı etseniz... İyidir maşallah! Siz ne yaptınız? (Tevfik Efendi "Hiçbir şey" demek isteyerek başını yukarı kaldırır)
Vah! vah!

TEVFİK EFENDİ — (Naime Hanım'ın yanına giderek)
Hekim geldi mi?

NAİME HANIM — Geldi gitti.. Şimdi yine çağırttık...
(Nâyâb'a)
Söyledin mi kadın?

NÂYÂB — Evet efendim!..

TEVFİK EFENDİ — (Naime Hanım'a me'yûsâne başını sallayarak)
Çaresi bulunmuyor... bulunamıyor...

NAİME HANIM — (Muztarrâne)
Öyle ise oğlundan hayır yok...

NÂYÂB — (Kendi kendine)
Yarabbi sen bilirsin!...

TEVFİK EFENDİ — Ne yapalım, elimden geleni yaptım, yapıyorum, çaresi bulunmuyor vesselâm...

NÂYÂB — Aman yavaş söyleyiniz.

TEVFİK EFENDİ — (Lâkırdısını ikmâl ederek)
Vaktiyle kendisine sorduk, ses çıkarmadı. Biz de düşünemedik. Sen de para lâzım filân dedin... Hiç olmazsa malum bir yere satılaydı belki çaresi bulunurdu. Hanımefendi size güya konağını tarif etmiş Kaçtır adam gönderiyoruz, burada öyle hanım yoktur cevabını veriyorlar. Paşa karısıyım demiş, hiç böyle paşa karısı mı olur? Paşa karısı olan böyle desiselere böyle yalanlara tenezzül mü eder? Doğrusu be-

nım aklıma geler karı bu kızı aldı beş on lira kâr ile başka bir yere verdi. Alan da dışarıya mı götürdü, ne yaptı? Yoksa (gayet yavaş) kızcağız ölü müverdi?

NAİME HANIM — Aman deme efendi!.

TEVFİK EFENDİ — Canım olabilir a!?... İnsan değil mi bu?.... Hele ben onun paşa karılığına inanamıyorum. Ne bileyim... Vallahi anlaşılmaz bir sır vesselâm!..

NAİME HANIM — Artık olacak... Olacağa çare bulunur mu?

TEVFİK EFENDİ — Biraz da sû-i tedbir.. her ne ise...

NAİME HANIM — Yetişmeyesice! Kızı "Kâmile Hanım'ın düğününde gördüm" dedi. Orada görmüş ki sordurdum. Oradan da bilmiyorlar... Vallahi bilmem müşkil bir dert Allah encâmını hayır eyleye.

SERVİNAZ — (Telâşla gelerek)
Efendi! Sizi selâmlıktan istiyorlar.. "Çabuk çıksın" diyorlar.

TEVFİK EFENDİ — Hayrola, acaba nedir? (der, gider)

NÂYÂB — Galiba uyuyor aslanım..
(Naime Hanım'ın ağladığını görerek)
Kadıncığım niçin böyle ağlıyorsunuz? Ne var? Benim ümidim mutlak bu Vuslat bu-

lunur. Mutlak. Nâfile üzüldüğünüz yanınıza kâr kalır.

NAİME HANIM — İnşallah ama.. Hiç aklım kesmiyor Nâyâb'cığım..

NÂYÂB — İnşallah! İnşallah! Ben gece gündüz dua ediyorum. Rüyasını da gördüm... Allah kerimdir.

NAİME HANIM — Allah versin!... Acaba efendiyi öyle acele neye istediler?

NÂYÂB — İnşallah hayırdır! Gönlüme mutlak bu kız bulunur gibi geliyor. Ne derseniz deyin...

MUHSİN — (Yattığı yerden)
Ah!...

NAİME HANIM — (Yavaşça)
Yavrum Muhsin'ciğim!... Gözümün bebeği!.. Uyuyor muydun? Evlâdım.

NÂYÂB — (Naime Hanım'a)
Uyandırmayın efendim! Uyandırmayın. Biraz rahat etsin. Uyku ateşini alır.
(Bu aralık Tevfik Efendi telâşla içeri girerek)
Allah bize acıdı, gözler aydın!..

NAİME HANIM — (Kalkıp odanın orta yerine kadar gelerek)
Aman!... nedir? İnşallah bir hayır haber mi var?

TEVFİK EFENDİ — Vuslat geldi... dışarıda...

NAİME HANIM — (Tevfik Efendi'nın elini öpmeğe çalışarak)
Sahih mi? Aman efendim!.. Vuslat mı... dışarıda mı?..

Aman ayağınızı öpeyim gerçek mi?

TEVFİK EFENDİ — Vallahi.. Yalan olur mu.. Bilmediğim bir efendi getirdi. Fakat o da fena halde hasta.. Sedye ile getirmişler...

NAİME HANIM — Niye gelmiyor?.. Hani ya? İçeri niye getirmediniz?. Ben alayım getireyim. Ah!.. Rabbim! Rabbim! Nasıl bulundu? Getiren kim?. Nerde bulmuşlar?.

TEVFİK EFENDİ — Canım niye bu kadar telâş ediyorsun? Girit'ten gelmişler. Getiren kendi efendisi. O bana işi anlatmak istedi. Ben sabredemedim. Size müjde vereyim diye kalktım geldim.

NAİME HANIM — A gelmeyecek mi? Niye içeri getirmiyorsunuz?

TEVFİK EFENDİ — Hiç gelmeyecek olur mu?.. Gelecek.. Fakat getiren adam "Ben de bulunayım, ben de göreyim" diyor.

NAİME HANIM — Neyi görecek?

TEVFİK EFENDİ — "Kavuştuklarını ben de göreyim. Sizden başka mükâfat istemem. Yalnız kavuştuklarını göreyim" diyor.

NAİME HANIM — Gelsin... O da görsün.. Ne zararı var? Gelsin.

TEVFİK EFENDİ — Öyle ise başınızı örtün.. Fakat kızın yürüyecek hâli yok, geliniz de mabeyin kapısından alın getirin.

(Tevfik Efendi gider)

NAIME HANIM — (Kendi kendine çarşafa bürünmekle beraber) Canım Nâyâb!.. Servinaz'la gidin de... Hemen getirin, aman çabuk ol!

(Nâyâb gider)

NAİME HANIM — (Muhsin'in başucuna giderek) Oğlum! Muhsin'im!.. Baksana bana! Yavrum!.. Evlâdım! Uyuyor musun?

MUHSİN — Of!.. Aman anneciğim!.. Bırak beni...

NAİME HANIM — Yavrum!.. Âh nasıl söyleyeyim!... Evlâdım korkma sakın... Misafir gelecek... Vuslat... Vuslat'ın gelecek.

MUHSİN — (Gayet baygın) Ah Vuslat!...

NAİME HANIM — Oğlum!.. Azıcık bana bakar mısın?

MUHSİN — Nedir? Vâlideciğim!... Merhametli vâlideciğim.

NAİME HANIM — Vuslat'ın bulundu.. Vuslat'ın geldi. Gözün aydın! (Yatağın içinde doğrularak) Âh!... Anneciğim hani ya? Hani Vuslat. Vuslat nerede? (Etrafına korkunç korkunç göz gezdirerek) Neredesin rûhum Vuslat? Hani görmüyorum seni!... Vuslat!. Vuslat!..

NAİME HANIM — (Muhsin'in arkasına yastık kor

olduğu halde)
Daha gelmedi evlâtçığım. Şimdi gelecek.. Selâmlıkta imiş getirmeğe gittiler.. İşte geliyor!.. (Bu aralık Tevfik Efendi Mustafa Bey girerler. Onları müteâkip Nâyâb'la Servinaz Vuslat'ın koltuğuna girerek getirirler)

DÖRDÜNCÜ MECLİS

Muhsin — Naime Hanım — Tevfik Efendi — Mustafa Bey — Nâyâb — Servinaz — Vuslat

MUHSİN — (Vuslat'ı gördüğü gibi yerinden kalkmak isteyip fakat düşerek) Vuslat!.. Vuslat'çığım!..

NAİME HANIM — (Muhsin'i tutarak Nâyâb'la Servinaz'a)
Getirsenize: Ne bakıyorsunuz buraya getirsenize!... (Vuslat'ı Muhsin'in yatağına getirirler. Vuslat Muhsin'e mahzun mahzun bakar)

MUHSİN — Rûhum!.. Vuslat'ım! Niçin öyle mahzun mahzun bakıyorsun? Beni tanımadın mı?.. Ben senin Muhsin'in değil miyim? Vuslat! Bakayım ağlıyor musun? Niye ağlıyorsun?

VUSLAT — Âh! Muhsin!

MUHSİN — Rûhum Vuslat'çığım!...

VUSLAT — Âh! Muhsin! (Gayet baygın ve

hazin sesle)
Ver elini bana
(Muhsin'in elini alıp öperek)
Gidiyorum. Seni gördüm gidiyorum! Sen de gel!.... Ah Muhsin (Muhsin'in kucağına düşer)

MUHSİN — (Eğilerek)
Nereye gidiyorsun?.. Artık bir yere gitmezsin!... Gitmezsin!... Sen gidersen ben de giderim.. Vuslat!. Vuslat!.
(Başını göğsüne koyarak yatar)

TEVFİK EFENDİ — Sevinç ve teessürden mürekkep bir neşe ile ağlaya ağlaya berikilerin hallerine bakarken Mustafa Bey'e teveccüh ederek Evlâdım! Bizi sevindirdin Allah da seni sevindirsin! Ne deyim? Sana ne türlü dua edeyim? Ne desem az, Allah be-kâm etsin! Azîz ol evlâdım!

NAİME HANIM — Allah ne murâdı varsa versin! Onu da anacığına bağışlasın!

MUSTAFA BEY — Eksik olmayın efendim. Ben bileydim daha evvel getirirdim.. Lâkin iş daha yeni beyan oldu.

TEVFİK EFENDİ — Nasıl oldu evlâdım?

MUSTAFA BEY — Kısacık hikâye edeyim efendim: İşte ben bu... kızcağızı burada bir kadın vasıtasıyla aldım.

NAİME HANIM — (Sabırsızlıkla)
Kaça aldınızdı evlâdım? Anlayacağım var da...

MUSTAFA BEY — Bin altına almıştım efendim.

NAİME — NÂYÂB — (İkisi birden)
Hay gözü kör olası.

MUSTAFA BEY — Ne ise efendim... Aldım. Ertesi gün Girit'e gidiyordum, beraber götürdüm. Zavallı kızcağız muttasıl ağlar. Derken keyfini de bozuyordu. Bunlar daha gemide iken.. Sonra orada bütün bütün hastalandı. Yemez içmez. Yataklara serildi. Gün günden fena gün günden fena nihayet hekimler cevap verdi. Biz de ümidi kestik. Derdini sorarız söylemez. Bu halde iken bir gece sayıklarmış "Ah Muhsin'im! Muhsin'im" dediğini yanında bulunanlar işitmiş. Bana söylediler. İşi anladım. Bana pek fena dokundu.

NÂYÂB — Allah'ın hikmeti çok!.. Ben demedim mi? Vuslat bulunur demedim mi?

MUSTAFA BEY — Hemen ertesi gün vapura koydum. İstanbul'a geldim. O kadını buldum. "Sen bunu kimin konağından aldın" dedim, burayı tarif etti.

NAİME HANIM — (Tevfik Efendi'ye yavaşça)
Bunların niye sesleri çıkmıyor acaba?...

TEVFİK EFENDİ — Artık şimdi de onu mu merak edeceksin! İki hasret birbirine kavuştular yatıyorlar. Varsınlar

yatsınlar.
(Mustafa Bey'e)
Sonra efendim.

MUSTAFA BEY — Aldım buraya İbtidâ "Burada Muhsin Bey var mıdır? "diye sordum." Evet vardır. Hastadır, içeride yatıyor" dediler. O vakit hiç şüphem kalmadı. Ne ise cenab-ı Hakk'a çok şükür ki beni bu hayırlı işe muvaffak eyledi. Hani Allah bilir ya! Sizden ziyade ben seviniyorum.

TEVFİK EFENDİ — Ber-murâd olunuz!.

MUSTAFA BEY — Eksik olmayın!.

NAİME HANIM — (Muhsin'le Vuslat'ın yanına gidip dinleyerek Tevfik Efendi'ye yavaşça)
Efendi! Siz de gelip baksanıza, bunlar bir acayip yatıyorlar. İkisinin de elleri buz.

TEVFIK EFENDİ — (Taaccüple)
Allah Allah daha neler?

NÂYÂB — (Servinaz'a)
Kız dolap vuruluyor. Git bak.
(Servinaz gider)

TEVFİK EFENDİ — (Mustafa Bey'e iskemle vererek)
Ayakta kaldınız. Oturun efendim!

NAİME HANIM — (Mütelâşiyâne)
Efendi! Hû! Size söylüyorum. Gel bak şunlara!...

TEVFİK EFENDİ — (Muhsin'le Vuslat'ın yanına giderek)

Oğlum Muhsin! Muhsin! Vuslat! Kızım!
(Mustafa Bey'e)
Efendim! Şunlara siz de baksanıza!...

MUSTAFA BEY — (Gidip ikisinin de nabzını tutarak çehresi mütegayyir olduğu halde)
Bir şey yok... Allah'a emanet fakat ihtiyaten bir hekim getirtseniz fena olmaz.

SERVİNAZ — (İçeri girerek Nâyâb'a hitaben)
Hekim gelmiş kalfa!

NAİME HANIM
TEVFİK EFENDİ — (İkisi birden)
Çabuk al da getir.
(Servinaz gider)

NAİME HANIM — Muhsin'im! yavrum! Niçin ses vermiyorsun?

TEVFİK EFENDİ — (Kendi kendine)
La havle vela kuvvete illa billahi! Aman Yâ Rabbim! İkisi de bî-tâb... ikisi de bî-tâb.

NÂYÂB — Dur ben de bakayım!
(Gider o da yoklar)
Allah'a emanet bir şey yok! Elleri soğuk amma vücutları sıcak!
(Bu aralık Servinaz'la hekim girerler)

BEŞİNCİ MECLİS

Evvelkiler — hekim

TEVFİK EFENDİ — Aman doktor efendi! Gel şunlara bak...

HEKİM — Ne var efendim?

NAİME HANIM — İkisi hasret kavuştular. İki çift lâkırdı etmeden bilmem ne oldu? Böyle sesleri kesiliverdi. Eller ayaklar buz gibi bayıldılar mı nedir?

HEKİM — (İkisini de muayene ile geri çekilerek)
Hayır!...

TEVFIK EFENDİ — (Sabırsızlıkla hekime)
Nasıl? Ne imiş!..

HEKİM — Hayır bir şey yok...

NAİME HANIM — Allah aşkına! Doğrusunu söyle!

HEKİM — Siz sağ olun efendim!... Gitmiş... Allah onlara rahmet size de ecir sabır...

NAİME HANIM — (Sabırsızlıkla haykırarak)
Kim? Kim?...

HEKİM — İkisi de...
(Bunun üzerine kadınlar bir çığlıktır koparırlar)

Perde iner

Nihayet

Ne hazin Vuslat!.. Ne süreksiz sevinç!...

ÇOK BİLEN ÇOK YANILIR*

Dört fasıldan ibâret komedya

Her fasıl bir perdede tamam olur

HUZZÂR

SÜEDÂ BEY (İhsan Bey) yâhut SEYYAH.... Halep valisi İlyas Paşa'nın oğlu.

EDİB EFENDİ ..... Maraş kaymakamı.

HASENE HANIM (Lütfiye) ..... Edib Efendi'nin kızı.

AZMİ EFENDİ ..... Maraş hâkimi

KAHVECİ HASAN .....

SÜMÜKLÜ AYŞE (Kokmuş Ayşe) Kahveci Hasan'ın kızı .....

Bir câriye - uşak - mahkeme muhzırları - kapıcı - Ali Baba - iki davacı - Yenge Kadın.

Vaka eski zamanda vukū bulur.

---

*) *Burada verdiğimiz metin şu baskıya aittir:*

***Çok Bilen Çok Yanılır**, yay. haz.: Doç. Dr. İsmail Parlatır, DTCF Yayınları, Ankara, 1983, s.5-72.*

MUKADDEME DEMEK CÂİZSE

Canım ne kadar da çok!.. Ne kadar da çok!.. Köprü başı barakasına "tiyatroya dâir neler var" diye sordun mu?, herif saya saya bitiremiyor ki.. Artık neler yok. Görenek mi istersin Hürriyet mi Felâket-i Aşk mı Amerika Vahşîleri mi Ecel-i Kazâ mı Zavallı Çocuk mu Tuna yahut Zafer mi Tasvîr-i Sebat mı Tedbirde Kusur mu Mâcerâ-yı Aşk mı Iraklı Garib Çoban mı yahut bilmem ne mi İhtiyar Onbaşı mı Besâ yahut Ahde Vefâ mı Eyvah mı Iskat-ı Cenîn mi komedyalardan Pinti Hamîd mi Ayyar Hamza mı Misafir-i İstiskal mi Kokona Uykuda (Yatıyor) mı ha gerçek unutmayalım Baba Himmet mi canım her ne istersen var.

Evvel hiç böyle şeyleri merak etmezdim. Bu meslekte sebat edemedim, göreneğe uydum, tedbirde kusur ettim, zavallı çocuklar gibi aldandım tiyatro okumamak için ettiğim ahde vefâ edemedim, tuttum bu mübareklerden birkaç tanesini aldım. Sonra eyvah dedim amma iş işten geçti. Herif kitapları geri almadı, ben de hepsini okudum. Zâhirde birkaç nev tiyatro okudum amma hakikatte bir yahut iki nev neşir okudum. Çünkü bunların da zâhirde hepsi başka amma hakîkatte hepsi bir ya iki nev'e çıkıyor. İşte öyle olacak. hepsi de tiyatro değil mi ya.

İşte bunları mütâlaa ettikçe benim de bir tiyatro yazmağa şevkim geldi. Bunların hepsinden birer parça alarak kendimce bir şey telif ettim. Lâkin sonra okdum ben de be-

ğenmedim. Olmadı diye onu bıraktım. Halbuki ben bütün bütün başka bütün bütün yeni bir şey yapamayacağım. Zorla mı bende o kudret yok işte. Kırık dökük bellemiş olduğum birkaç kelimeden ibâret Fransızca ile o lisandaki tiyatrolardan birinin tercümesine kalkıştım. Tercüme değil hattâ bir sahifesini bile okuyup anlamayınca "Adam sen de Fransızca yazılmış bir tiyatroyu tercümede manâ niye? Münderecâtı ahlâk-ı milliyemize elbette mugâyirdir. Onun iyisi yeniden bir şey telif etmektir" diyerek tiyatroyu kaldırdım attım. İnsan bazı vakit kendi kendisini de aldatabiliyor, müteselli oluyor.

Onun üzerine ne yapayım ne yazayım diye düşündüm. Sonra şu komedyanın mutazammın olduğu vak'a hâtırıma geldi. Acep bunu bir komedya sûretine koysam olur mu? dedim, hay hay olur ya diyerek yazdım. Bunda pek çok kusurlarım, hatâlarım olduğunu bildiğim halde umûmun "enzâr-ı hatâ-pûşânesine" arz ettim.

Gel gelelim buna ne isim takayım? Kafiye bolluğunda şâirin hiç şaşırıp kaldığı gibi ben de buna muvâfık bulduğum birçok isimden hiçbirini diğerine tercih edemedim. Çünkü bunlardan hangisini tercih etmek istedimse diğerlerinde daha ziyade kuvvet mevzûa daha ziyade mutâbakat gördüm. Tenezzül buyurur da okursanız siz de anlar bana hak verirsiniz.

İsimler de şunlardır!

Kişi ektiğini biçer, Eden bulur, Çok bilen çok yanılır, Hayır düşün komşuna hayır gelsin başına, Kaz kuyuyu boyunca. Bunlardan başka mustalahâne birtakım isimler de hâtırıma geldi ki onları da fedâ etmek istemedim: İntikam-ı hüsn-i mükâfât yahut Mücâzât-ı amel veyahut Cezâ cins-i ameldendir veyahut daha mustalahı "el-cezâ'ü min cinsi'l-amel." Bir aralık düşündüm ki haydi benim komedyam da bir değil beş on isimli olsun. Şu adların hepsini beraber koyayım. Sonra yine dedim ki peki amma bu kadar ismi

kitabın kabına sığıştırmak mümkün olamayacak. Onun iyisi hiçbirini ihtiyar etmemektir. Yani tiyatroyu adsız bulundurmaktır. Sonra bunda da bir mahzur hatırıma geldi: Peki bunu biri kitapçı dükkânından soracak olursa ne diye arasın? Bu mahzûru def' için isim bulamadığımı kitabın isim yerine yazmayı kararlaştırdım. Vâkıa bu isimsizlik bu komedyaya isim olabilir. İşte bu kararımda sebat ettim vesselâm.

BİRİNCİ FASIL

(Perde açılınca tiyatro, Azmi Efendi'nin hanesindeki bir odasını gösterir. Azmi Efendi, minderin köşesine murabba-nişîn olmuş, başını önüne eğmiş, hem tesbih çeker hem düşünür)

BİRİNCİ MECLİS

AZMİ EFENDİ — (Elindeki tesbihi minder üstüne atarak ve dizine vurarak) Hay anasını! eğer bu havâdis gerçek çıkarsa... Müfsid herif... müzevvir herif.. Ne azamet satacak... ne nisbet verecek... neler yapmayacak... Sâde azamet satsa ... sâde nisbet verse... yine kāilim... Teres büyüyecek... zengin olacak... nüfûzu artacak... Başlayacak mı bana yan yan bakmaya... Başlayacak mı sakalıma gülmeğe. Sen de ona

gül.. gülemezsin.. Sen de ona azamet sat, kim dinler... Of! Düşündükçe bayağı zihnim bulanıyor. Allah bilir ya o teresden başkası... âdetâ şu bizim Kahveci Hasan ki eclâf makûlesi bir heriftir... O, bu devlete nâil olsa çok görmem.. Kaderi varmış.. tâli'i yar imiş... Oldu derim... Lâkin şu herif yok mu?.. Adını bile söylemeğe dilim varmaz ki... Hayır, bunu men' için şimdiden bir çâre bulmalıyım.. Benim de şu kuruyası aklım şu havâdis çıktı çıkalı sanki civa konmuş ağaç gibi kökünden kurudu gitti. (Biraz serbe-zemîn tefekkür olduktan sonra) Canım ben de amma telâş ediyorum, ne oluyorum. Vali Paşa'nın oğlu kaymakamın kızını alacakmış.. kaymakam olacağın dâmâdı olacakmış.. Ne kadar uzak aralarındaki nisbet, Halep'le Maraş arasındaki mesâfeden bin kat uzak... Bu mutlak yalan, mücerred erâcif... Hiç öyle şey mi olur? Amma kaymakamın kızı güzelmiş. Bir şey bile değil.. Ben görmedim a.. Lâkin bizimkiler söylüyorlar... Âdeta çakır gözlü, esmer yüzlü bir şeymiş... Yok yok olmaz. İnşaallah aslı yoktur.. (Minder üzerinden tesbihi alıp çekerek biraz düşündükten sonra) Ya

efendim! Ben de hiç ihtiyata riayet etmem ki... Şu herifle bu kadar husumet edecek ne var... OF! Herif şimdi beni bulsa bir kaşık suda boğacak... ben de onu öyle ya! Ya Allah esirgesin, kızını Paşa'nın oğlu alacak olursa?.. Yok yok! Buna şimdiden bir çare bulmalı... Ortaya bir fesad koymalı. Acaba ne yapsam?... Deyindi kâfir şeytan! Eğer bana bir güzel hile yolu gösterirsen sana yirmi paralık şeker alırım. Gel Paşa'ya imzasız felânsız bir mektup uçur... "Kaymakam, iftihar etmek, tafra satmak için mahdum beyefendilerin kendisine damad olacağı yolunda bir ükzûbe çıkardı" de.. Peki! İyi ammâ! Ya mektup bir kazaya uğrarsa... Hayır! hayır! Buna Hint yağı gibi mü'essir bir tedbir, Şeyh Hüseyin Vefkî gibi müfid bir çâre ister... Bu tedbir de bir yolunu bulup kızı başkasına vermektir... Ammâ nasıl? İşte o güç... Deyindi şeytan! Deyindi... Ha ha ha ha buldum... buldum!... Kaymakam, dâmâd beyi... aman Allah esirgesin... Yanıldım.. Vâli-zâdeyi şahsen bilmiyor. Geçen sordum öyle dedi. Bilse iftihar için elbette söylerdi. Şimdi, meselâ Allah bilir ya bir yabancı bulunsa da

Kaymakam'a: Vâli Paşa bu aralık hasbe'l-îcâb düğün yapmak istemediklerinden mahdumaları beyefendiyi kerime hanıma burada güveyi girip bade alıp götürmek üzere tebdil-i kıyâfet göndermiş, bende-hanenizde misafirdir. Hemen bir günde akd ü nikâh ve gecesi zifâf olunsun felân desem herif derhal buna inanır ya! Hiç şüphe yok... Lâkin hani öyle bir yabancı, bir garibü'd-diyar.. seyyah kılıklı, eli ağzına uygun bir adam! Kâfir şeytan! Bana şu hileyi düşündürdün. Eğer istediğim gibi bir de abdal seyyah gönderirsen var ya! (Bu aralık bir uşak kapıdan içeriye girer)

İKİNCİ MECLİS

Azmi Efendi—uşak

AZMİ EFENDİ — Hayrola! Ne var?

UŞAK — Efendim! Musul'dan bir yolcu gelmiş. Sizle görüşmek istiyor..

AZMİ EFENDİ — (Kendi kendine)
Acaba herif kendi kendime söylendiğimi işitti de beni zevke mi alıyor.
(Âşikâre)

Yolcu mu Nasıl yolcu?

UŞAK — Evet efendim! Musul'dan gelmiş... Burada misafirmiş, sizle görüşüp Diyarıbekir'e gidecekmiş.

AZMİ EFENDİ — (Kendi kendine)
Sübhanallah!.. Şeytandan bir seyyah isteyeceğime Allah'tan üç sandık altın istemeliymişim...
(Âşikâre)
Çağır bakalım. Nasıl yolcu imiş görelim.
(Uşak çıkar)
(Gizli)
Husûl-i emel mukaddemâ yetti mi desem? Her ne hal ise bir garip keyfiyet... Dur bakalım ne zuhur eder.
(Bu aralık perde açılır. Seyyah yâhut Zeynel Bey içeri girer)

ÜÇÜNCÜ MECLİS

Azmi Efendi—seyyah yâhut Zeynel Bey (Süedâ Bey)

AZMİ EFENDİ — (Zeynel Bey'e bakarak gizli)
Tamam da istediğim şekilde... Aradığım sîmâda...
(Âşikâre)
Buyrun...

SEYYAH — Esselâmünaleyküm!

AZMİ EFENDİ — Ve aleyküm üsselâm!
(Eliyle minder üzerini göstererek)
Buyurun.. söyle buyurun..

SEYYAH — Estağfurullah! Huzûr-ı şerîfinizde oturmak haddim değil..

AZMİ EFENDİ — Zarar yok... Ben söylüyorum... Buyurun...

SEYYAH — Hayır efendim! Eğerçi bendeniz bir fakir seyyahım.. Lâkin efendimiz sultanımız.. gibi zevâtın huzurlarında oturacak kadar haddimi bilmez terbiyesiz değilim..
(Odanın bir tarafında yere diz çeker oturur)

AZMİ EFENDİ — Terbiyenizden memnunum... Lâkin orası olmadı... Uzak oturdunuz, bari biraz yaklaşsanız.

SEYYAH — Burası iyidir sultanım!..

AZMİ EFENDİ — (Gizlice)
Oh!. Terbiyeli eli ağzına uygun bir şey... Ey kaymakam, yine bahtiyarmış... Keşke benim bir kızım olsaydı da şunu kendime dâmâd etseydim.
(Âşikâre)
Ey! Nereden gelip nereye gidiyorsunuz?

SEYYAH — Efendim! Musul'dan geliyorum.. Diyarbekir'e gi-

deceğim.

AZMİ EFENDİ — Pek güzel... Pek rânâ... Bu seyahatı ihtiyârınız bir maslahat filân zımnında mı oluyor?

SEYYAH — Hayır efendim! Mücerred geşt-i diyâr... Temâşâ-yı memâlik ü büldân zımnında.

AZMİ EFENDİ — Oh! Oh! Pek âlâ! Seyahat güzel şeydir. Birtakım görülmedik yerler görülür. Bilinmedik şeyler bilinir... Seyahatin menâfiine hadd ü nihâyet olmaz... "El-bereketü fi'l-hareke"* buyurulması mücerred seyahat hakkındadır, değil mi?

SEYYAH — Şüphesiz efendim! Seyahatta bir fâide bir meziyet daha vardır ki sâir fevâide müreccahtır: Efendimiz sultanımız gibi zevât-ı fazîlet- simât ile dahi teşerrüf olunur. Meclis-i fazîletlerinden istifade kılınır.

AZMİ EFENDİ — (Gizlice)

Fâzıl bir adama benziyor. Ne güzel söz söylüyor.

---

*) *"Hareketle bereket vardır" anlamında Arapça bir söz.*

(Âşikâre)
Eksik olmayınız... Bizlere de sizin gibi garibü'd-diyârlarla görüşmek bir şereftir. Teşerrüfünüzden memnun olduk... Memleketi teşrifinizle müşerref edeli ne kadar oluyor?

SEYYAH — Efendim! Bugün sekiz gündür ki bu mahalle geldim. Birkaç güne kadar mahall-i maksûda müteheyyi-i azîmetim...

AZMİ EFENDİ — Efendim! Şöyle mindere buyurun!

SEYYAH — Estağfurullah efendim?

AZMİ EFENDI — Allah aşkına şöyle buyurun. (Kalkar Zeynel Bey'in elinden tutarak mindere oturtur) Ey efendim! Maskat-ı re's-i âlîniz kangı diyâr-ı behcet-âsâr olacaktır?

SEYYAH — Efendim! Mevlit-i âcizânem Musul'dur.

AZMİ EFENDİ — Sual ayıp olmasın... Haseb ü neseb-i âlîniz?

SEYYAH — Efendim! Söylemeğe şâyân değildir. Kulunuz Musul hanedanından İbrahim Ağa namında bir adamın mahdûmu idim. Pederim iki sene oluyor vefat etti.

AZMİ EFENDİ — Vah! vah! vah! Allah sizi mu-

ammer etsin... Emlâkten akardan pederiniz bir şey bırakmadı mı?
(Gizlice)
Şuracığını da anlamalı ya!..

SEYYAH — Efendim! Merhumun bir hanı.. birkaç dükkânı bir de bir evi vardı. Lâkin kendisi vaktiyle pek çok borç etmiş... Vefâtını müteâkip borçlular sökün ettiler.

AZMİ EFENDİ — Ey! vah! vah!

SEYYAH — Borçlarını tesviye etmek lâzım... Hem kendisi de hîn-i vefâtında yanına bendenizi çağırdı. "Beni borçlu yatırma.. Hanı, dükkânları sat, borçlarımı tediye et" demişti.. Ne ise o şeyleri sattık savdık, bütün borçlara gitti.
(Kendi kendine)
Lâkin bir hafta içinde bilbedâhe yalan söylemekte de hayli maharet kesb etmişiz.
(Âşikâre)
Sonra efendim!.. Sakın başınızı ağrıtmayayım?..

AZMİ EFENDİ — Estağfurullah! Zaten ben tâlip oldum.

SEYYAH — Hasılı elimde bir evden başka bir şey kalmadıydı. Muahharen zaruret belâsı evi de sattım. Bedelinin nısfını hora geçirdik.

AZMİ EFENDİ — Hora geçirdiniz? O ne demek?

SEYYAH — Yani yedik... Vel-hasıl elimde olanca malım beş on kuruş kaldı. Baktım o da bitecek.. Kendi kendime dedim ki: "Kalkayım biraz seyahat edeyim. Göreyim âyine-i devrân ne suret gösterir" Demincek buyurduğunuz gibi "El-bereketü fi'l-hareke" demişler. Elbette seyahatte çok hayır ve menfaat vardır, diyerek kalktım. Esnâ-yı râhta bir hayli yerlere uğradığım gibi buraya da geldim. İnşallah birkaç güne değin Diyarıbekir'e müteveccihen gideceğim.

AZMİ EFENDİ — Doğrusu pederiniz vefâtından dolayı çok teessüf ettim!

SEYYAH — Efendim! Pederimin efendimize ubûdiyyet-i mahsûsası varmış demek ki bu kadar acıdınız.

AZMİ EFENDİ — Estağfurullah! Senâ-yı âlisini işitirdim. Çok salâhkâr bir zat imişler... Pek iyi hatırlamıyorum amma gāliba bir defa Musul'a gittiğimde görüşmüştük. Allah rahmet eylesin!

SEYYAH — (Kendi kendine)
Lâkin bu da maşallah! Yalan söylemekte hiç sıkıntı çekmiyor!..
(Âşikâre)

Ey efendim! Müsaadenizle gideyim. Hayli lâkırdı da eyledim.

AZMİ EFENDİ — Yok evlâdım! Sizle görüştüğüme pek memnun oldum. Hele biraz daha oturun. Hem size bazı şeyler söylemek isterim. Söyleyeceğim şu ki... Ha gerçek, onu söylemeden evvel... Vâlide hanım sağdırlar ya?

SEYYAH — Hayır efendim! Sizler bâki... Vâlidenin vefâtı pederden pek çok zaman evvel idi.

AZMİ EFENDİ — Soydan soptan başka kimseniz?

SEYYAH — Hayır! Hiç kimsem yok... Dâr-ı dünyada bir tek başımdan başka bir kimsem yoktur efendim.

AZMİ EFENDİ — Tek baş buyurduğunuz neden kinâye oluyor evlâdım?

SEYYAH — (Kendi kendine)
Acaba yanlış mı anladı?
(Âşikâre)
Bir tek başım var. Yani bir bendenizim.

AZMİ EFENDİ — Hay Allah ceza versin... Yanlış anladım. Kusura bakma evlâdım.. Bu günlerde bir sersemliğim var da... Evlâdım! Sizden çok memnun oldum... Pederinizle olan hukuk bir yana dursun hüsn-i hulk ve terbiyeniz beni size hani âcizâne bir iyilik etmeğe mecbur ediyor.

Bana söyleyiniz. Sizi burada baş göz etsek kalır mısınız? Yoksa yine maksad-ı re'siniz olan Musul'a gitmek dâiyyesinde mi bulunursunuz?

SEYYAH — Teşekkür ederim! Lâkin şimdilik baş göz olmaya niyetim yok. Öyle bir niyetim olsa yine memlekette olmayı isterim..
(Kendi kendine)
Dur bakalım, eğlence var.

(Âşikâre)
Hem efendim! Bendeniz garîbü'd-diyâr fakir bir adamım. Bana burada kim kızını verir?

AZMİ EFENDİ — Kim mi kızını verir? O nasıl lâkırdı. Ben veririm. Kaymakam verir. Herkes sana kızını verir. Keşke kız gelin edenlerin hepsi senin gibi dâmâd bulsalar.

SEYYAH — (Kendi kendine)
Galiba kızını vermek istiyor. Hâkim efendi eğer hakikat-i hâli bilmiyorsa acaba benim nereme meftûn oldu?
(Âşikâre)
Efendim! Hüsn-i teveccühâtınızın minnettârıyım. Lâkin sultanımız gibi bir zâta dâmâd olmaya ihtimal verecek kadar budala değilim.

AZMİ EFENDİ — Ah! Bir kızım olsaydı da göreydiniz. Nasıl iftihar ile sizi kendime dâmâd ederdim.

SEYYAH — (Kendi kendine)
Ha, kızı filân yok anlaşıldı.
(Âşikâre)
Efendim! Kulunuz her nasılsa sultanımızın teveccühünüzü kazanmışım. Lâkin başkalarının zann etmem ki bu derece teveccühünü celb edebileyim.

AZMİ EFENDİ — Senin kadrini, affedersin evlâdım, ben sana oğlum nazarıyla baktığım için sana siz demeyip sen diyeceğim.

SEYYAH — Hayır efendim! Kendi bendenizim...

AZMİ EFENDİ — Baksana evlâdım! Bizim kaymakamla görüştünüz mü?

SEYYAH — Hayır efendim! Mülâkatlarıyla müteşerrif olamadım.

AZMİ EFENDİ — Yok! yok! Öyle hürmet götürür adam değil, lâkin bir kızı var gelin edecek...

SEYYAH — (Kendi kendine)
Dur bakalım. Lâkırdı Lütfiye (Hasene)'ye intikal edecek.

AZMİ EFENDİ — (Devam eder)
Evvel... Çünkü bizim kaymakam zararsız adam ise de... biraz hırs-ı câhı var. Devleti...

malı.. şanı pek sever... Anladın mı evlâdım?

SEYYAH — Evet efendim?

AZMİ EFENDİ — İşte buna mebni kızını ister ki bir büyük zâtın oğluna versin.

SEYYAH — (Birdenbire hoşlanarak) Hangi büyük zatın oğluna?

AZMİ EFENDİ — Hayır! O dime değil... Sanki büyük kibar bir zat kim olursa olsun.

SEYYAH — Ha! Evet efendim!

AZMİ EFENDİ — Lâkin hiç öyle büyük zatın oğlu böyle kaymakam parçasına damad olmaya tenezzül ederler mi?

SEYYAH — Niçin efendim?

AZMİ EFENDİ — Niçin demek lâzım mı ya? Bir kere babası bir kaymakam parçası... İkinci kere kız bir şey değil... Bir şey değil dediğim yine güzel ya lâkin öyle paşazâdelere felânlara lâyık olacak derecede değil.. Hem ben de dışarılıyım ammâ doğrusu "Kenarın dilberi nâzik de olsa nâzenin olmaz," öyleleri bize yarar.

SEYYAH — Ey efendim! Bu tafsilâttan netice-i meram?

AZMİ EFENDİ — (Minder üzerinde sürünerek

seyyahın yanına yaklaşır) Evlâdım! Netice-i meram şu oluyor ki sizi kaymakama damad edebilsek hem siz baş göz olmuş olursunuz hem kaymakam sizin gibi edib... nesîb ü necib bir dâmâda mâlik olmuş olur.. Şimdi benim...

SEYYAH — (Kendi kendine) Anlaşılan kaymakama garezi var... Dur bakalım ne olacak..

AZMİ EFENDİ — Şu niyetim mahzâ hüsn-i niyettir ya! Gel gör ki herife söz anlatabilirsen anlat.

SEYYAH — O zatın kim olduğunu bilmiyorum. Fakat bu bâbda söz anlamamakta haklıdır zann ederim. Zîra deminden beri söylediğiniz gibi bir pederin kızını rütbe-i haysiyyet câh-ı ikbâl servet ü sâmân cihetiyle kendisine muâdil olmayan bir adamın oğluna vermek istemesi münasebetsiz olunca, kendisinden aşağısına vermemekte de mazur olur.

AZMİ EFENDİ — Hayır oğlum! Akıllı bir adam kızını bir kibar-zâdeye gelin verip de bî-çâre kızcağızı bütün azap içinde bulunduracağına sizin gibi edip bir zâta verir de hem kendisi rahat eder hem de kızcağız...

SEYYAH — (Kendi kendine)
Vâkıa doğru amma... Hâkim efendide bu fikrin menşei hüsn-i niyyetten ziyade kaymakam hakkında garez ve nefsâniyyeti olsa gerektir öyle istiyor. (Âşikâre)
Ey efendim! Maksad-ı âlînız. Netice-i kelâm ne olacak?

AZMİ EFENDİ — Efkâr ve mütâlaâtımın istikamet ve isabetini takdir ediyorsun ya.

SEYYAH — Pek doğru efendim.

AZMİ EFENDİ — Öyle ise seni o adama dâmâd etmenin yoluna bakalım. Meramım gerek sana gerek kaymakam efendiye gerek kızcağıza bir hizmet etmektir

SEYYAH — (Kendi kendine)
Değil ammâ ne ise...

AZMİ EFENDİ — Fakat ne yapalım?...
(Biraz düşündükten sonra)
Ah! A evlâdım. Eğer bir iki ay evvel olmuş olaydı. Bu işi becermek hiçbir şey değildi. Lâkin şimdi biraz zorluk var.

SEYYAH — Zorluk varsa sağlık olsun..

AZMİ EFENDİ — Yok mutlaka bu hizmeti etmeliyim... Bunu size vaad ederim. İnşallah uhdesinden de gelirim.

SEYYAH — Teşekkür ederim.

AZMİ EFENDİ — (Yavaşça)
Fakat evlâdım. Malûmunuz olmak gerektir ki dünyada bazı hayır işler vardır ki bir hileye müracaat etmedikçe doğrudan doğruya husûlü mümkün olmaz.

SEYYAH — (Kendi kendine)
Amma ne tuhaf adam bu!!

AZMİ EFENDI — Öyle hayır işlerde ise hile ki bizim lisân-ı şer'de letâifü'l hiyel denir. Günah değildir. Belki mübahtır... Hatta hazret-i Şeyh Sadi merhum "Duruğ-ı maslahatâmiz bih ez rast fitne-engiz"* buyurmuşlar... Manâsı ma'lûm-ı şerîfinizdir.

SEYYAH — Bu mukaddemâttan murat?

AZMİ EFENDİ — Bu bâbda hileye teşebbüsün lüzumunu, adem-i mazarratını bildirmektir.

SEYYAH — Ne gibi hile efendim?

AZMİ EFENDİ — (Süedâ Bey'in kulağına söyler gibi)
Çünkü... Sakın kimse duymasın... İki aydan beri burada bir söz çıktı: Güya bizim Vâli paşa yani Halep Vâlisi İlyas Paşa oğluna bizim kaymakamın kızını alacakmış.

---

*) *"İş bitiren yalan fitne çıkaran doğrudan daha iyidir" anlamında Farsça bir söz.*

SEYYAH — (Kendi kendine)
Acayip.. Nasıl da bu tasavvur her tarafa aksetmiş...
(Âşikâre)
Ey efendim sonra?

AZMİ EFENDİ — Kaymakam bunu duyar duymaz bir emeldir başladı kendisinde. Halbuki bu bir urcûfeden ibaret.. Yemin ederim ki yalandan başka birşey değil.

SEYYAH — (Kendi kendine)
Yemin etme, hânis olursun.. Bak garezin menşei buymuş...

AZMİ EFENDİ — Binaen alâzâlik şimdi kaymakama sizden ötürü böyle bir necib asil bir zattır, evlenmek istiyor. Kerime hanımın vasfını işitmiş. Akd ü nikâha tâlip oluyor, dense ceffe'l-kalem reddedeceğinde şüphem yoktur. Bunun için bir hile iktiza eder.

SEYYAH — Ne gibi hile efendim?

AZMİ EFENDİ — Ne gibi olacak? Sizi İlyas Paşazâde suretine koymak.. Hiç başka bir şey değildir.

SEYYAH — Aman efendim! O nasıl olur?

AZMİ EFENDİ — Hiçbir şey değil... Siz güya İlyas Paşa'nın oğlu olursunuz. Paşa pederiniz bu aralık düğün yapmakta bazı mahzurlar görmüş olurlar da kaymakamın kızını burada bi't-tezevvüc alıp

götürmek üzere sizi buraya göndermiş olur... Paşa tarafından güya bendenize hitaben yazılmış bir mektup tertib ederiz. Şuradan bir sahte mühür hakk ettirirız, mektubu mühürleriz. Bu mektubu kaymakam görünce tereddüde imkân mı kalır?... Aman kimse dinlemesin. (Kalkar oda kapısına doğru gider bakar)

SEYYAH — (Kendi kendine)
Bu bir tuhaf şey olacak. Sübhanallah insan ne kadar gaddar, hilekâr bununla beraber ne kadar da gâfil şeydir. Kaymakama icrâ-yı garez için kızını bir seyyaha verdirmek gibi müessir bir hileye müracaat ediyor. Halbuki bu hile kaymakamın maksad-ı aslîsine hizmet etmekten başka bir netice hasıl etmeyeceğinden gâfil bulunuyor.

AZMİ EFENDİ — (Gelip yerine oturduktan sonra)
Anladın mı evlâdım?

SEYYAH — Evet efendim ama... Ya sonrası nasıl olur?

AZMİ EFENDİ — Ne sonrası?

SEYYAH — Bu buyurduğunuz şeyler sahtekârlık demek olmaz mı... Gerek zâtınızın gerek bendenizin dûçâr-ı mücâzat olmaklığımızı îcâb ettirmez mi?

AZMİ EFENDİ — Adam sen de ne olmak ihtimali var... Biz şimdi şu işi becerelim de sonrası pot gelecek olursa bimenihi'l-kerîm onun da bir çaresine bakarız..

SEYYAH — (Kendi kendine)
İlâhi bu ne tuhaf şey! Adam bu da bir eğlence. Haydi her sözüne muvafakat edeyim. Bakayım neticesi ne olacak. (Âşikâre)
Ey efendim! Şimdi ne yapalım?

AZMİ EFENDİ — Yapacak... Ben şimdi kaymakama haber gönderirim. O gelinceye kadar mektup yazarım. O gelince siz içeri odada bulunursunuz. Ben kendisine işi güzelce anlatırım. Getirir sizin eteklerinizi öptürürüm. Siz de kendisini taltif maltiften sonra bana hitaben "Pederin mektubunu efendiye gösterdiniz mi?" dersiniz. Herif buna şüphesiz inanır. Hemen o gün gizlice bir nikâh kıydırırız... Lâkin nikâhı kaça kıydıralım. Az desek şüphelenir, çok kıydırsak o da sizin için fena.

SEYYAH — Çok kıyılırsa ne beis var? Bendeniz bunu tatlik niyyetiyle alacak değilim ya!

AZMİ EFENDİ — Ha gerçek hakkınız var.
(Kendi kendine)
Adam senin oraları ne üstüne

lâzım.
(Seyyaha hitaben)
Ey evlâdım! Bu tertip nasıl?

SEYYAH — Fena değil

AZMİ EFENDİ — Öyle ise ben kaymakamı çağırtayım. Bir mühür de ısmarlayayım.
(Uşak çağırmak için kalkar ve el vurur)

SEYYAH — (Kendi kendine)
Sakın hâkim efendi beni bilip de kaymakamın kızı diyerek başkasını nikâh ettirerek oyun etmesin. Ey ne olmak ihtimali var? Bir erkek için nikâhın hükmü paraları göze aldırıncaya kadardır. Nasıl olsa bu bir tuhaf şey olacak.. Ne lâzım gelirse yaparım. Anasını satayım.

AZMİ EFENDİ — (Gelip arkası kapıdan tarafa ayakta durarak seyyaha hitâben)
Sakın renk vermeyin. Gayet metanet gösterin. Hiç şüphem yok ki kaymakam..
(Bu aralık uşak içeri girer)
aldanacak.. Evlâdım! Böyle hilelere biraz ahvâl de yardım etmelidir. Bizim hilemizin her tarafı mamur. Bir kere sizin nâsiye-i hâliniz hüsn-i terbiyeniz.. fesâhat-ı kelâmınız... ikinci derecede kaymakamın noksan şuuru.. üçüncü mertebede kaymakamın Kahraman

Paşa'yı ve oğlunu şahsen..
(Arkasına bakıp uşağı görünce şaşırarak)
şahsen ve zaten ve hakikaten, insafen, merhameten, ihsanen diyerek birçok sûz ü güdazlar, altı soğanlı piyazlar gibi şeylerden sonra başında eski zaman kallavisine müşabih bir kavukla
(Uşağa hitaben)
Ulan eşşek herif! Ne istersin?.. Ne işin var burada.

UŞAK — Efendim! Gel dediniz...

AZMİ EFENDİ — Ulan gel dedimse böyle gizli mi gelirler? Geldim efendim demezler mi? Ne vakitten beri geldin?

UŞAK — Gel dediğinizde geldim.

AZMİ EFENDİ — Hangi lâkırdıyı ediyorduk?

UŞAK — Ne bileyim efendim. Bir şeyler söylüyordunuz ammâ anlamadım.

AZMİ EFENDİ — Hiçbir tanesini anlamadın mı?

UŞAK — Hile.. aldatmak.. kaymakam gibi bir şeyler söylüyordunuz amma ne idi anlayamadım.

AZMİ EFENDİ — Hani şu mahud müzevvir... Of adı hatırıma gelmiyor. Hani kaymakamı iki bin kuruş dolandırmış... hileyle dolandırmış.

Ne idi adı.

UŞAK — Kör Veli mi?

AZMİ EFENDI — Ha! İşte onu anlatıyordum... Şey!.. Baksana... Kaymakam efendiye git... Ellerini öperim. Kendilerine bir hususu ifade edeceğim.. Lütfen teşrif buyursunlar... Ammâ söyleyeceğim şey... pek mühim.. aceledir.. İhmal buyurmasınlar rica ederim. Bir de
(Bir kâğıt parçasına bir şey yazarak)
Şunu da al! Bu mühür olacak.. Hakkâk Mustafa'ya benden selâm et, bunu şimdi hakketsin.. Yazısının güzelliği filânı lâzım değil... Bunu kaymakama gitmeden hakkâka bırak.. Sonra gelirken... ama çabuk davranmalısın.. Al da gel... Haydi bakayım.

SEYYAH — (Kendi kendine)
Lâkin dünyada neler olacak.. aşk olsun. Hiç böyle ustalık da görmedim. Ama bakalım.. bîçare kaymakam ne yapacak?..

AZMİ EFENDİ — Ey evlâdım! Otur şuraya da... Ben de kağıt kalem getireyim. Peder paşa hazretlerinin mektubunu tanzim edelim.
(Hokkayı kalemi alarak Seyyah'ın yanına oturur)
Ey! Mektup bize hitâben olmalı

değil mi? Öyle lâzım gelmez mi?

SEYYAH — Öyle efendim!

AZMİ EFENDİ — (Mektubu yazarak okur)
"Faziletlü efendim hazretleri Mahdûm-i sanâverî izzetlü beyefendinin... Buna isim de yazmak îcâb eder amma... çapkının adını bilmiyorum. Acep ne yapsak?

SEYYAH — (Kendi kendine)
Ne halt etti?.. Çâre ne? Susmalı..
(Âşikâre)
Şey... adını Zeynel Bey deyiveriniz.

AZMİ EFENDİ — Ya öyle değilse... Ha gerçek onun da kolayı var: Asıl ismi Zeynel imiş. Lâkin meşhur değilmiş deriz.

SEYYAH — (Kendi kendine)
Aferin! Koca kurnaz!...

AZMİ EFENDİ — Dinle bakalım.
(Mektubu okur)
Mahdûm-ı sanâverî izzetlü Zeynel Bey'in bimenihi'l kerîm zamân-ı izdivâcı hülûl etmegin emr-i ilâhî ve sünnet-i seniyye-i hazret-i risâlet-penâhîye imtisâlen ve ittibâen kendisinin benat-ı İslâmiyyeden pâkdâmen ve ehl-i iffet bir mu-

haddere ile akd ü tezvîci tasmim olunarak bir münasibi hayli vakittir taharri olunmakta olduğu halde hükûmet-i şer'iyyesine memur buyuruldukları kaza kaymakamı izzetlü Edib Efendi'nin kerîme-i ismetleri hanım evsâf-ı matlûbe ve meziyyât-ı makbûleyi hâize ve câmia olduğu resîde-i sâmi'a olarak.... Nasıl yolunda değil mi?

SEYYAH — Vallahi pek güzel... pek âlâ...

AZMİ EFENDİ — (Mektubu okur)
"Resîde-i sâmi'a olarak mîr-i mümâileyhe akd ü tezvîci bi't-tensîb kararlaştırılmış ise de bazı ahvâl-i mahsûsadan nâşi bu aralık icrâ-yı sûr ü surûrda kıyâm birkatım mahâzîri iltizâm edeceğinden ve el-hayru lâ yuahhır medlûl-i münîffî üzre böyle bir hayırlı işi te'hir karîn-i cevâz olamayacağından sûr-ı mezkûrun bimenihi'l-kerîm telâfisi icrâ olunmak üzre kerîme-i ismet vesîme-i mumâileyhâyı orada hafîce bi't-tezevvüc bu cânibe getirmek üzre mumâileyh o tarafa i'zâm kılınmağın keyfiyyetin efendi-i mûmâileyhe sûret-i mahremânede ifâde ve iktizâ ederse işbu tahrirât-ı muhlisinin dahi irâesiyle iktizâ-yı hâlin icrâsı siyâkında tehziz-i yerâ'a-i

hulûs-verime ibtidâr ibtidâr kılındı efendim.."

SEYYAH — Vallahi! bir güzel yazdınız ki içindeki yalanlara benim de inanacağım geliyor.

AZMİ EFENDİ — Ya ayol..
(Eliyle sakalını tutarak)
Biz bu işin içinde ihtiyar olduk. Bu kadarcık bir işi beceremedikten sonra
(Bu aralık uşak kaymakamın geldiğini haber verir)

AZMİ EFENDİ — (Seyyaha hitâben)
Haydi sen içeriki odaya git otur.
(Seyyah gider)

AZMİ EFENDİ — (Kendi kendine)

Hay anasını! Bakalım bir iş becereceğiz. Şimdiye kadar iyi gitti. Bundan sonrasında bir potluk.....
(Kaymakam içeri girer)

DÖRDÜNCÜ MECLİS

Azmi Efendi — kaymakam

AZMİ EFENDİ — (Kaymakamı istikbâl için ilerleyerek)
Buyurun efendim! Size zahmet verdik ammâ artık affedersiniz.

KAYMAKAM — (Selâm vererek)

Estağfurullah efendim.

AZMİ EFENDİ — (Yer göstererek)
Buyurun efendim! Buyurun... şöyle buyurun...
(İkisi geçer otururlar)

AZMİ EFENDİ — (Uşağı çağırarak ona hitaben)
Efendi hazretleri kahveyi af buyururlar... Bir mühim müzâkeremiz var... Odaya kimse girmesin... Şâyet bir misafir filân gelecek olursa efendi burda yoktur deyiniz.

UŞAK — Peki efendim!
(Uşak gider)

AZMİ EFENDİ — (Kaymakama)
Efendim! Dâiniz de gelebilirdim amma arz edeceğim hususu zât-ı vâlânızın burayı teşrifinizi muktezâ göründü.

KAYMAKAM — Beis yok efendim! İfâde edeceğiniz madde ne imiş?...
(Azmi Efendi ile kaymakamın mükâlemeleri esnâsında Azmi Efendi daimâ kaymakama yaklaşmak ister. O yaklaştıkça kaymakam uzaklaşarak bu suretle ikisi minderi birkaç defa devrederler)

AZMİ EFENDİ — Efendim! Bir hayır iş... bir beşâret... bir saâdet...

KAYMAKAM — Hayır ola... hayır ola...

AZMİ EFENDİ — Velîmeye müteallik... İzdivâca dâir...

KAYMAKAM — Sizin mi? Teehhül mü?...

AZMİ EFENDİ — Hayır! hayır! Ucu size dokunuyor... size müteallik...

KAYMAKAM — (Sabırsızlık göstererek)
Aman kerem etseniz... çabuk söyleseniz...

AZMİ EFENDİ — Gözler aydın... Tebrik ederim...

KAYMAKAM — Teşekkür ederim... Kerem etseniz... Nedir anlayamadım ki...

AZMİ EFENDİ — Kerime hanım... İlyas Paşa'nın gelini oluyorlar...

KAYMAKAM — Aman sahih mi? Nerden biliyorsunuz?

AZMİ EFENDİ — (Yavaşça)
Beyefendi burada

KAYMAKAM — Aman ne söylersiniz?

AZMİ EFENDİ — (Koynundan bir mektup çıkarıp kaymakama vererek)
Okuyunuz efendimiz de sonra konuşuruz.
(Kendi kendine)
Hay anasını... mührü unuttuk. Allah vere de dikkat etmese, herifin başını duman bürümüştür. Zannetmem ki orasına baksın...
(Kaymakam mektubu oku-

duktan sonra)
Aman efendim! Bu ne nimet-i gayr-i müterakkıbe!... Ey ne yapalım şimdi.
(Mektubu cebine koymak ister)

AZMİ EFENDİ — Mektubu kerem eder misiniz?

KAYMAKAM — Hayır! bendenizde dursun...

AZMİ EFENDİ — Yok o olamaz... O mektup dâinize gelmiştir. Size geçmesi paşaya hakaret demektir, gücendiririz.

KAYMAKAM — Ya öyle ise buyurun...
(Mektubu iâde eder)
Aman efendim! Zât-ı fazîletsımâtınızın bu babda ne kadar müteşekkiriyim bilseniz? Doğrusu.. şu lütfunuz.. haniya bendenizi ihyâ eyledi.

AZMİ EFENDİ — (Gizlice)
Hele şu habise bak... memnun olacak haberi işittikte... sonra görüşürüz.
(Âşikâre)
Meâl-i tahrirât malûm-ı şerîfiniz oldu ya?

KAYMAKAM — (Mütebessimâne)
Evet efendim. Anladım... Beyefendi burada imişler... Kerîmem câriyenizi alıp götüreceklermiş.. Acaba beyefendi ile mülâtakat şerefine ne vakit nâil oluruz.

AZMİ EFENDİ — Mülâkat bahsi kolay.. Evvel emirde maslahata bir karar verelim. Beyefendi diyorlar ki pederin gözü yoldadır. Acele Musul'a gitmeliyim..

KAYMAKAM — Musul'a mı buyurdunuz?

AZMİ EFENDİ — Ay! Yanıldım. Diyarbekir'e diyecektim...

KAYMAKAM — Diyarbekir'e mi?

AZMİ EFENDİ — Ay ay efendim! Şey işte Halep

KAYMAKAM — Peki! Mademki aceledir.. kızı göndereyim. Alsınlar götürsünler...

AZMİ EFENDİ — Pek âlâ! Öyle ise hemen bugün nikâh olsun... akşamısı da zifaf. Artık sonra.. Beyefendi ne vakit murad ederlerse götürürler.. Değil mi?

KAYMAKAM — Hay hay! Ben her ne irâde buyururlarsa infaz ederim.... Beyefendi ne tarafta ârâm-sâz oluyorlar acaba?

AZMİ EFENDİ — Beyefendiyi görürsünüz... Şimdi bugün nikâha muvafakat buyurdunuz ya?

KAYMAKAM — Ne demek.. Muvâfakat kız bu güne kadar benimdi. Şimdiden sonra kendilerinin bir câriyeleridir.

AZMİ EFENDİ — Öyle ise siz burada durun. Ben

beyefendiyi çağırayım (diyerek kıyam eder)
Şey! Zât-ı âliniz beyefendiyi şahsen biliyor musunuz?

KAYMAKAM — (O da kıyam ederek)
Mâşallah! Ne demek?

AZMİ EFENDİ — (Kendi kendine)
İşte bunda... fena ettik... Şimdi ne yapalım? (Âşikâre)
Ne vakit gördünüz bakayım?

KAYMAKAM — Kendisini görmedim. Kerîme merak etti de bir bilen zata sordum. Nakîr ü kıtmîr tarif etti. O kadar ki ressam olsam beyefendimizin hemen şimdi bir resmini yapabilirdim... Doğrusu pek güzel bir delikanlı olacaktır, mâşallah.

AZMİ EFENDİ — Lâkin.. yolda bî-çâre çok bozulmuş...

KAYMAKAM — Ah! Ne zararı var.. Yine yerine gelir.

AZMİ EFENDİ — Şey! Ne diyecektim? Ha! O kadar mükemmel tarif ettiler öyle mi?

KAYMAKAM — Evet!

AZMİ EFENDİ — Bazılarını sorayım bakayım bilebiliyor musunuz?.. Meselâ boyları?

KAYMAKAM — Uzun

AZMİ EFENDİ — Uydu, uydu.
(Kendi kendine)
Vallahi uydu.
(Âşikâre)
Saçlarının rengi?

KAYMAKAM — Kumral...

AZMİ EFENDİ — Gözleri

KAYMAKAM — Şahane sarı elâ

AZMİ EFENDİ — Bunlar da uydu. Bıyığı?

KAYMAKAM — Bıyığı daha pek az...

AZMİ EFENDİ — Şimdi görsenız nasıl çoğalmış mâşallah!..
(Kendi kendine)
Uydu, hepsi uydu...
(Âşikâre)
Öyle ise siz biraz bekleyin çağırayım... Amma Allah aşkına hürmette kusur etmeyin... Zîra sizin terbiyenizden... filândan çok bahsettim.. Şimdi sizi o fevkalâde bir adam olmak üzre görecektir.

KAYMAKAM — Siz emin olun...
(Azmi Efendi gider.)

KAYMAKAM — (Kendi kendine gezinerek)
Canım bu gece de rüyasını gördüm. Fakat rüyada birtakım terslikler var idi de Allah bilir ne yalan söyleyim.. şu işin ol-

mayacağına veyahud olsada biraz güçlükle olacağından korkmuştum... Halbuki bak hem oluyor. Hem gayet kolaylıkla oluyor... Galiba benim için masrafa da hacet kalmayacak... Sübhanallah bazı rüya ne kadar çabuk zuhur ediyor!!... Lâkin aceba nikâhı kaça kıyacaklar... Bizim bacı elli binden aşağı olmaz dedi.. dur bakalım... nasıl etsem de eve müjde göndersem?
(Biraz te'emmülden sonra)
Koca Azmi! Şu adam hakikaten hayır-hah bir adam. Bu kadar husumete karşı şu ettiği iyiliğe bak? Ben ise şu işi Azmi Efendi duyarsa bir nifak eder, işe fesad karıştırır deyip duruyordum.. Bilakis herif ne kadar sa'y ediyor!
(Bu aralık Seyyah önde Azmi Efendi onu takiben gelirler)

BEŞİNCİ MECLİS

Kaymakam— Seyyah yahut Süedâ Bey — Azını Efendi

KAYMAKAM — (Süedâ Bey'in eteğini öper gibi mutavvel bir temennâdan sonra) Bu abd-i kadîminizin teşrif-i âlînizden haberim yoktu. Eğer efendi dâiniz çağırıp da tebşir etmeseydiler yine du-

yamayacaktım.

SEYYAH — (Oturarak)
Estağfurullah! Evet! lâkin bendeniz de geleli çok olmadı. Ancak bir hafta kadar oluyor. (Azmi Efendi'ye hitaben)
Değil mi efendi hazretleri?

AZMİ EFENDİ — (O da oturarak)
Geçen salı günü teşrif buyurdunuz.. Salıdan salıya sekiz.. Bugün pazartesi, bir gün yok.. demek ki tam yedi gündür...

SEYYAH — (Kaymakama eliyle bir yer göstererek)
Buyurun efendim!

KAYMAKAM — (Ufak bir temennâ ederek oturduktan sonra)
Sîmâ-yı âlînize dikkat ediyorum. Olunan tariften kıl kadar fark göremiyorum.. Sâde bıyıklar büyümüş maşallah... Demin efendi hazretleriyle de onu söyleştik.

AZMİ EFENDİ — (Seyyaha göz kırparak)
Evet! Efendim bendenize sordum: Beyefendiyi şahsen biliyor musunuz? diye. Tarifinizi işitmişlermiş, söylediler. Pek mutabık geldi...

SEYYAH — (Azmi Efendi'ye)
Efendi hazretlerine pederin mektubunu irâe ettiniz mi?

AZMİ EFENDİ — (Kaymakama bakarak)
Evet efendim!

KAYMAKAM — (Bir temennâ ile)
Meâl-i âlîsinden iktisâb-ı mesâr-ı mâlâ-nihâye eyledik efendim!

AZMİ EFENDİ — (Seyyaha)
Efendi hazretleriyle lâkırdı ettik. Bugün nikâhı onlar da tensib ettiler. Eğer irade buyurursanız bizim imam efendiyi çağırtalım. Hemen olsun bitsin.

KAYMAKAM — (Seyyaha bakarak bir temennâ ile)
Her ne irade buyurulursa... Takvimde bugün için akd-i ebkâr yazıyor...

AZMİ EFENDİ — Ey öyle ise ne duruyoruz... Dur ben imamı çağırayım. Ben beyefendi tarafından vekil olurum. Uşaklardan ikisi de şâhit olur, Kerime hanım tarafından bir vekil iki şâhit...
(Uşaklara nidâ ederek)
Gel! yahu!
(Giren uşağa)
Haydi git! Bizim imam Osman Efendi'yi çağır da geldiği vakit içeriki odaya al. Sonra bana haber ver.

KAYMAKAM — (Seyyaha)
Kerîmem câriyeniz zât-ı dev-

letinize zevce olmak şöyle dursun hattâ halâyık bile olmağa lâyık değilse de...

SEYYAH — Estağfurullah

KAYMAKAM — (Devam eder)
Kaderi varmış oluyor. Şu işten dolayı hasıl ettiğimiz mübahat ve meserreti beyandan âcizim. Kendi bendenizim heman Cenâb-ı Hak devletinizde mesut ve mübârek eylesin!

SEYYAH — Âmin

AZMİ EFENDİ — (Kaymakama mütebessimâne)
Ey efendi hazretleri! Lâtîfe bir tarafa, bize şu hizmete mukabil ne yapacaksınız? bakayım?

KAYMAKAM — Vallahi benim gibi âcizin elinden ne gelebilir ki yapayım. Size bol bol dua ederim: Allah niyyetinizi, fi'linizi mükâfatsız bırakmasın! derim.

AZMİ EFENDİ — (Seyyaha bakıp gülerek)
Yok hiç olmazsa bir hususî ziyafet de mi yapmazsınız?

KAYMAKAM — İnşallah! Şu iş hayırlısı ile olsun bitsin de...

SEYYAH — (Azmi Efendi'ye)
Efendiyi sıkıyorsunuz.

KAYMAKAM — (Seyyaha bir temennâ ederek)
Sayenizde sıkılmam efendim!

İstedikleri bir ziyafet olsun... ondan ne olur?
(Bu aralık bir uşak girerek Azmi Efendi'ye hitâben)
Efendim! İmam efendi buradan geçiyorlarmış, çağırdım. İçeriki odaya aldık.

AZMİ EFENDİ — Ya öyle mi? Peki! Beklesin geliyoruz...
(Yalnız Seyyah'a işittirecek surette)
İş de nasıl yolunda gidiyor bilir misiniz? Gökte aradığımızı yerde buluyoruz.
(Ortaya hitâben)
Ey efendim! İmam efendi gelmiş...
(Kaymakama)
Buyurun...

KAYMAKAM — (Azmi Efendi'ye)
Kerîmem câriyenizin vekâletini almak lâzım değil mi?

AZMİ EFENDİ — Ha gerçek.. Nasıl edelim... Bari imam efendiyi felânı alalım devlet-hâneye gidelim. olmaz mı?

KAYMAKAM — Pek isabet olur.

AZMİ EFENDİ — (Seyyaha)
Ne buyurursunuz?

SEYYAH — Pek âlâ...

AZMİ EFENDİ — (Seyyaha)
Öyle ise tarafınızdan vekil olayım mı?

SEYYAH — Olunuz efendim?

AZMİ EFENDİ — (Seyyaha)
Nikâh için kaç kuruşa kadar mezûn buyurursunuz?

SEYYAH — Ne kadar münasip görülürse.

AZMİ EFENDI — (Kaymakama bakarak)
Beş bin olsun
(Kaymakam yüzünü ekşitir)

SEYYAH — Pek mi az bilmem?

KAYMAKAM — Aman efendim ne söylersiniz... Hani sizin için ayıp olur gibi gelir, yoksa..

AZMİ EFENDİ — On bin olsun

KAYMAKAM — (Yalnız Azmi Efendi'ye işittirecek sûrette)
Aman efendi hazretleri! Kendi kesenizden çıkacakmış gibi davranıyorsunuz...

SEYYAH — (Azmi Efendi'ye)
Elli bin deyiniz... Ne beis var?
(Kaymakamın yüzü güler)

AZMİ EFENDİ — (Seyyaha)
Öyle ise siz oturun... Biz nikâhı akdedelim.. Akşama da zifaf mukarrer...

SEYYAH — Ne hâcet burada beklemeye.. Benim de bazı ufak tefek işlerim var. Ben de gider onları tesviye ederim.

AZMİ EFENDİ — Bu halde akşamleyin (Kaymakamı göstererek) efendi hazretlerinin hânelerinde buluşalım. Devlet-hâneleri malum ya!

SEYYAH — Sorar bulurum. Bir güç şey değil

AZMİ EFENDİ — (Hepsi kalkarlar)
A buyurun...

KAYMAKAM — (Azmi Efendi'yi bir tarafa çekerek yavaşça)
Şey!.. Beyefendi bu kıyafetle mi güveyi girecekler?...

AZMİ EFENDİ — Ha!.. Vallahi bilmem..

KAYMAKAM — İhtar buyursanız da tebdîl-i câme buyursalar... Bendenizce bir şey değil amma kendine küçüklük olur. Hem de evden bu kıyafetle görürlerse inanmazlar da bir soğukluk olur.. sanki..

AZMİ EFENDİ — Anladım! Canım anladım!. Sen merak etme söylerim.
(Azmi Efendi seyyahın kulağına bir şeyler söyledikten sonra umûma)
Haydi buyurun!
(Hepsi giderler perde iner)

İKİNCİ FASIL

(Perde açılınca tiyatro Edib Efendi'nin hânesinde bir muntazam gelin odasının arkasını gösterir. Minderin bir tarafında Hasene Hanım başını koltuk yastığına dayamış

durur. Seyyah yahut Süedâ Bey gezinir. Orta yerde bir masa üzerinde bir mum yanar. Masanın bir tarafında bir tesbih)

BİRİNCİ MECLİS

Süedâ Bey — Hasene (Lütfiye) Hanım

SÜEDÂ BEY — (Hasene Hanım'a) Canım Allah'ı seversen artık elvermedi mi? Bir haftadır hâlâ bir güler yüz göstermediniz. Benim kabahatim ne? Bunu yaptıysa hâkim efendi yaptı. Amma diyeceksin ki sen ona niye uydun? Elbette ben bir garip adamım. Hiç koskoca bir hâkim efendi şunu şöyle yap der de ben nasıl yapmam. Hususuyla o şey benim için hayırlı, mesut olsa...

HASENE HANIM — (Başını kaldırarak) Pek mesut maşallah!.. İlâhi şu hâkim olacağın canını al.. O herif beni böyle aldattığı için.. kahrolsun.

SÜEDÂ BEY — Aldattığı için.. sâde aldattığı için.. değil mi elmasım.. Hani bana zaten gücenik değilsiniz.. Yalnız aldandığınız için kızıyorsunuz değil mi?..

HASENE HANIM — Yok sana hiç gücenir miyim? Senin hiç kabahatin yok! Ne

güzel şey!! Hâkim efendiyle birlik ol, el âlemin kızını hile ile al... bir de daha bana kızmıyorsun a... maşaallah ne a'lâ şey.

SÜEDÂ BEY — Canım efendim! Ben...

HASENE HANIM — Ey aman sus... İşte ettin bir iş bari sesini kes otur şurada... Hay!! Sabahtan beri dır dır dır ne başım kaldı ne beynim...

SÜEDÂ BEY — Peki sesimi çıkarmam... Lâkin patlayım mı? Ne yapayım? Bari ben de şurada tesbih çekeyim... (Masanın üzerindeki tesbihi alıp minderin öbür köşesinde oturup tesbih çekmeğe başlar)

HASENE HANIM — (Biraz berikinin haline baktıktan sonra) Tesbih çekiyorsun öyle mi?..

SÜEDÂ BEY — (Başıyla evet makāmında başını eğer)

HASENE HANIM — Nedir çektiğin bakayım?

SÜEDÂ BEY — (Hiç halini bozmayarak ve berikine işittirerek) Ya sabır! ya sabır! ya sabır! ya sabır!

HASENE HANIM — Ha hay!... güleyim bâri... Ya sabır çekiyormuş.. Ayol ya sabırı ben çekmeliyim.. asıl başı belâya uğrayan benim ben... (Yerinden kalkarak Süedâ

Bey'in yanına gider) Baksana bana! Artık elvermez mi? Ben burada şeytanlarla mı lâkırdı edeceğim? Hem suçlu da hem de şuna özür dileyim gönlünü alayım filân da yok oh efendi... (Kolundan çekerek) Haydi lâkırdı et bakayım?

SÜEDÂ BEY — Allah Allah, lâ havle velâ kuvvete illâ bi'l-lâhi!* Canım a benim efendim şimdi "Aman sus sesini kes..." diyen sen değil miydin? Şimdi niye lâkırdı etmiyorsun diye azarlıyorsun.. Hangi birini yapayım.

HASENE HANIM — Sus dedimse kalk da böyle tesbih çek demedim ya..

SÜEDÂ BEY — Ne dedin elmasım. Bir daha söyle de ona göre... şey...

HASENE HANIM — Sade sesin çıkmasın dedim.

SÜEDÂ BEY — Peki..

HASENE HANIM — Hay mukallit maskara hay! Neler de bilmiyor. Ne hokkabazlıklar etmiyor.

(Süedâ Bey'e bir çimdik urur)

SÜEDÂ BEY — Ay!

HASENE HANIM — Hani yalancı... sesini çıkarmayacaktın?

---

*) *"Kuvvet ve kudret ancak Allah'a özgüdür" anlamında Arapça bir söz.*

(Bir çimdik daha urur)

SÜEDÂ BEY — Ay! ay!..

HASENE HANIM — (Muttasıl çımdikleyerek)
Ha söylesene! Mukallit söylesene.. Niye sesini kesmiyorsun?

SÜEDÂ BEY — Of! Sen böyle canımı acıtırken sesimi nasıl keseyim. Biraz rahat bırak da ben de susayım ay efendim!.. Of vallahi bütün vücudum çürüdü.

HASENE HANIM — Oh! Pek iyi vuruyorum!.. Çürüsün!.. Çürüsün!..

SÜEDÂ BEY — (Hasene Hanım'ı öperek)
Ey artık barışık değil mi elmasım?

HASENE HANIM — (Süedâ Bey'i iterek)
Haydi oradan iğrenç maskara! Barışacakmışım.. Yetişmeyim barışmaya... Senin gibi yalancı... hilekâr.. alem-yaneci (?)
(susar)

SÜEDÂ BEY — Ey ne ne sustun?.. Söyle bakalım alt tarafı ne çıkacak.. söyle...

HASENE HANIM — Söylemeyeceğim işte!.. Sen benim keyfimin kâhyası mısın?

SÜEDÂ BEY — (Kendi kendine)
İlâhi yâ Rabbi! Bu kadın kısmı ne kadar... (susar)

HASENE HANIM — Hadi hadi!... Söyle alt tarafını söyle bakalım ne diyeceksin?

SÜEDÂ BEY — (Şaşırarak)
Canım.. ne diyecektim?...

HASENE HANIM — (Çimdikleyerek)
Ha söyle diyorum... çabuk ol!

SÜEDÂ BEY — Canım! Şey... vallahi unuttum.. sen unutturdun.

HASENE HANIM — (Çimdikleyerek)
Mutlaka söyleyeceksin.. Bakalım kadın kısmında ne fenalık varmış.. seni gidi hilekâr.

SÜEDÂ BEY — İnnallahe ma'a's-sâbirin!.."*
Canım vallahi fena bir şey demeyecektim.

HASENE HANIM — Hayır!.. Fena iyi söyle bakalım.. kadınlar nasılmış?..

SÜEDÂ BEY — (Hiddetle)
Söylemeyeceğim işte!.. Sen de benim keyfimin kâhyası değilsin a!..

HASENE HANIM — Ne? Ne? Ben senin keyfine karışamayacak mıyım?..

SÜEDÂ BEY — Karışamazsın ya.. Bak sen bana demin ne dedindi?

HASENE HANIM — Demin ne demişim?

SÜEDÂ BEY — "Sen benim keyfimin kâhyası mısın?" demedin mi?

---

*) *"Allah sabredenlerin yanındadır" anlamında Arapça bir söz.*

HASENE HANIM — Ben başka.. Elbette bir insanın karısı kendisine kâhyalık edebilir... Evet!.. edebilir.. Lâkin kocalar karıların hiçbir vakit keyifine filâna karışamaz... Ben anamdan babamdan böyle gördüm böyle işittim.

SÜEDÂ BEY — Acayip!.. Bense bütün bütün aksine biliyordum

HASENE HANIM — Öyle ya!.. Besbelli bu türlüsü işine gelmiyor da...

SÜEDÂ BEY — Adam!.. Nemize lâzım... Benle barış da

HASENE HANIM — Hayır barışmayacağım.

SÜEDÂ BEY — Demek ki beni istemiyor musun?

HASENE HANIM — Acaba senin bir istenecek yerin mi var?

SÜEDÂ BEY — (Suratını ekşiterek)
Gerçek öyle ise bâri gideyim... başımın bir çâresine bakayım...

HASENE HANIM — Git ya!.. Şimdiye kadar durduğun kabahat...

SÜEDÂ BEY — Peki!.. Mademki istemiyorsunuz.. İşte ben de giderim.
(Setresini giyinmek odanın içinde öte beriye koşarak bir şey aramak tesbihi elinden yere düşürüp tekrar almak gibi birtakım

işlerle biraz vakit geçirdiği halde kendi kendine)
Hay anasını!... Hay anasını!... Hiç de nâdim olmuyor!.. Hiç de aldırmıyor!
(Hasene Hanım'a dönerek)
Ey efendim!

HASENE HANIM — Ben senin efendin değilim.. Efendin mahkemede oturuyor.. Haydi git on paraya bir mum al götür de baş başa verin derdinize yanın sen de o da... Hem söyle o kahrolasıya bak biz ona ne işler keseceğiz.

SÜEDÂ BEY — (Hayretle)
Sübhanallah!.. Ne ise.. Artık eksik helâl ediniz de...

HASENE HANIM — Etmeyeceğim işte..

SÜEDÂ BEY — İşte gidiyorum...

HASENE HANIM — Allah selâmet versin!...
(Süedâ Bey oda kapısına doğru giderken Hasene Hanım kolundan tutup içeri çekerek)
Nereye gidiyorsun bakayım?

SÜEDÂ BEY — (Sevincinden güldüğünü göstermemeğe çalışarak)
Artık nereye gidiyorsun? demek lâzım mı ya?.. Gözümün gördüğü yere Haleb'e pederin yanına giderim. Nereye gideceğim?..

HASENE HANIM — Paşa pederinizin yanına öyle

mi? ha hay güleyim... Foyası meydana urınuş daha saklamaya çalışıyor!..

SÜEDÂ BEY — (Biraz surat ederek) Dur ayağını öpeyim.. Sen beni şu halimle istemiyor musun? Yoksa...

HASENE HANIM — Vay bir de hiddet ediyor.. Hele bak şu maskaraya (Süedâ Bey'i çimdikler)

SÜEDÂ BEY — Of!.. Şakanın sırası değil.. Size âdetâ soruyorum.. Siz beni istiyor musunuz?... Söyleyin bakayım.

HASENE HANIM — (Gülerek) İstemiyorum desem yalan, istiyorum desem de yalan... Seni ne istiyorum ne istemiyorum... İkisi ortası bir şey...

SÜEDÂ BEY — Gideyim mi... Yoksa ne diyeceksiniz...

HASENE HANIM — Gitme!.. Böyle vakitsiz nereye gideceksiniz...

SÜEDÂ BEY — Ha şöyle!.. Öyle ise (Hasene Hanım'ın elinden tutarak) Gel şuraya otur da sana söyleyeceğim var.

HASENE HANIM — Buyurunuz bakalım!

SÜEDÂ BEY — Anladım, sen beni seviyorsun.

HASENE HANIM — Yanlışınız var...

SÜEDÂ BEY — Allah aşkına latîfe ber-taraf!... Beni sevdiğinizi anladım.. Dinliyor musun?

HASENE HANIM — Ey seni sevmişim de ne olmuş? Bakalım... Keşke sevmeyeydim.

SÜEDÂ BEY — Dinle!.. Beni seviyorsun. Yalnız seni güyâ aldattığım için...

HASENE HANIM — Nasıl güyâ?.. Aldatmadın mı?

SÜEDÂ BEY — Canım dur ay efendim! Biraz sabırlı ol... İşte seni aldattığım için bana kırgınsın değil mi?..

HASENE HANIM — Şüphe mi var.. Sen söyle kızmaya hakkım yok mu?

SÜEDÂ BEY — Dur öyle ise ben seni aldatmadım... Ben senin kocalığa kabul etmek istediğin Süedâ Bey'im.. İlyas Paşa-zâde Süedâ Bey'im..

HASENE HANIM — (Hayretle)
Ne?.. Nasıl?..

SÜEDÂ BEY — (Ciddî bir tavır ile)
Evet bu oyunda aldanan siz değilsiniz... Hâkim olacak o ahmak heriftir. Anladınız mı?

HASENE HANIM — İlâhi! Şimdi çıldırırım!.. Yemin et bakayım öyle olduğuna...

SÜEDÂ BEY — Yemine ne borcum var?.. Ben size her türlü isbat ederim. (Koynundan birtakım mek-

tuplar çıkararak)
Na işte pederin kendi hattıyla mektupları..

HASENE HANIM — (Mektupları alıp birer birer mumun aydınlığında baktıktan sonra)
Ey canım Allah'ı seversen.. bu nasıl şey?.

SÜEDÂ BEY — Sonra sana bu işin nasıl olduğunu naklederim de gülmeden bayılırsın..

HASENE HANIM — (Biraz ağırlaşarak)
Siz bilirsiniz efendim!
(Mektupları masanın üzerine bırakır)

SÜEDÂ BEY — (Kendi kendine)
Hay anasını!.. Muâmele çarçabuk değişiverdi!.
(Âşikâre)
Aman hanım!.. Bana bir cigara verir misin?

HASENE HANIM — Vereyim beyim..
(Süedâ Bey'e bir sigara vererek)
Ey beyim!.. Çok şey vallahi! Düşündükçe şaşkınlık geliyor..

SÜEDÂ BEY — Ey! Hazırlansanız da... Peder Paşa acele ediyor. Hemen bu haftanın nihâyetinde yola çıksak!.. Olmaz mı?

HASENE HANIM — Ey! Vallahi bana bu şey rüya gibi geliyor!.. Sevinçten de içim içime sığmıyor. Beyefendi izin

veriniz de babama haber vereyim... Bî-çâre pek keder ediyor.. Âdetâ keyfini bozmuş..

SÜEDÂ BEY — Peki! Çağırınız amma siz hiçbir şey söylemeyiniz... İnandıramazsınız da hâlâ bizi maskaraya alıyor diye belki bütün bütün keder eder... Belki sizi de azarlar...

HASENE HANIM — Hayır! Câriyeniz bir şey demem... Sâde "azıcık bizim odaya buyurunuz" derim.

SÜEDÂ BEY — Peki

(Hasene Hanım çıkar. Süedâ Bey yalnız, minderde oturduğu halde kendi kendine) İnsan ne acâip!.. Nasıl da muâmeleyi değiştirdi.. Biraz evvel her lâkırdıma mukabil "yetişmeyim," "iyi vardım" diyerek hakaret edip dururken şimdi câriyeliğe tenezzül etti. Ben ne isem ne idisem zâtımda hiçbir tagayyür yok... Yalnız sıfatım değişiyor. Demek ki sıfat zâta galebe ediyor... Amma kızcağız da ne yapsın bütün cihan böyle.. hususuyla bu kadın... Kim bilir bî-çâreyi anası babası nasıl tahkir ederler. O da sıkılır... Hayır, şuraya memnun oluyorum ki kız işin aslını bilmediği halde yine benden geçmek istemiyordu... Demek ki

beni seviyor... Doğrusu ben de ondan hoşlandım... şakrak fıkırdak birisi. Hemen Allah dirlik düzenlik ihsan etsin... Lâkin bizim hâkim efendi de sonra bir olacak ki... yahu!.. Dünya ne fena olmuş, hiç böyle garezkâr şeytan adam görmedim.. Şu vukuatı paşaya nakledersem gülmeden bayılır!..
(Bu aralık Hasene Hanım oda kapısını açar. Edib Efendi kulakları yemeni ile bağlı ve arkasında bir Bolu kürkü olduğu halde girer. Süedâ Bey kıyam eder, Hasene Hanım da gelir. Süedâ Bey Edib Efendi'yi mindere oturtur. Hasene Hanım ayakta durur)

İKİNCİ MECLİS

Süedâ Bey — Edib Efendi — Hasene Hanım

EDİB EFENDİ — (Süedâ Bey'e)
Estağfurullah oğlum, seyyah efendi!

HASENE HANIM. — (Edib Efendi'ye)
Beyefendi oğlunuz...

EDİB EFENDİ — (Süedâ Bey'e bakarak)
Bir şey mi söylüyorsunuz?

SÜEDÂ BEY — (Hasene Hanım'ı eliyle gös-

tererek)
Kerîme hanım söylüyorlar
(Edib Efendi kızına teveccühle nedir diye başını sallar)

HASENE HANIM — (Edib Efendi'ye)
Dâmâdınız beyefendi için derim...

EDİB EFENDİ — (Ellerini kulaklarına götürerek)
Anlamıyorum kızım.. Nezle kulaklarıma inmiş. ne diyorsan biraz pekçe söyle...

HASENE HANIM — İnşallah geçer efendim. Bir şey değil kederlisiniz...

EDİB EFENDİ — Nereye gıderim?...

HASENE HANIM — (Ziyade bağırarak)
Hayır! Keder etmiştir.

EDİB EFENDİ — Kim?

HASENE HANIM — (Yavaşça)
A bu ne fena sağır olmuş!..
(Bağırarak)
Hayır a efendi baba! Kulaklarıma inmiş dediniz de..

EDİB EFENDİ — (Yine ellerini kulaklarına götürerek)
Evet kızım! İnmiş... Hiç lâkırdı anlayamıyorum..

HASENE HANIM — (Dâima bağırarak)
İnşallah geçer efendim!

EDİB EFENDİ — İnşallah kızım!.. Seyyah efendi oğlumuz cigaradan çubuktan bir

şey...

HASENE HANIM — (Edib Efendi'ye bağırarak) Dâmâd beyefendi oğlunuza artık seyyah meyyah lâkırdısı etmeyin...

EDİB EFENDİ — Hayır o deme değil!.. Artık nereye gidecek burada oturur.. bundan sonra seyyah demek lâzım değil..

HASENE HANIM — (Yavaşça) A zavallı hem sağır olmuş hem de sersem!.. (bağırarak) İş başka imiş efendim! Başka...

EDİB EFENDİ — Hangi iş?..

HASENE HANIM — (Masanın üzerinde duran mektupları Edib Efendi'ye vererek, mumu yanına götürerek) Okuyunuz da anlarsınız!... (Edib Efendi mektupları birer birer okuyup ahmakâne bir çehre ile gâh Hasene'nin gâh Süedâ'nın yüzüne bakar, yine okumağa devam eder)

HASENE HANIM — Anladınız mı?

EDİB EFENDİ — Hayır! Hiçbir şey anlayamadım!.. Bunlar da Azmi'nin yaptığı mektuplardan mı olacak?

HASENE HANIM — A efendi baba! Bunda Azmi mazmi var mı ya?.. Kahraman mührünü görmüyor musunuz?

EDİB EFENDİ — Görüyorum kızım amma... Sen bilmezsin ... Ben de bilmezdim amma öğrendim. Bu Azmi senin bildiğin sahtelerden değil.. Cenâb-ı Hak onun şerrinden cümleyi muhafaza buyursun!.. Geçenki şey bak beni gör ne hallere düçar etti...

HASENE HANIM — (Süedâ Bey'e)
Beyefendi! Bâri gelin de siz anlatın!

EDİB EFENDİ — (Süedâ Bey'e dönerek)
O bî-çâre de ne yapsın?.. Bilse yapar mıydı?.. Çocukluk.. Ah! Kısmet!.. Her şeyde bir hayır vardır... Allah hayırlar ihsan etsin!

HASENE HANIM — (Yavaşça)
Zavallı babacığım! Gerçekten hem sağır olmuş... hem de.. bilmem amma şuuruna da mı bir şey olmuş?
(Süedâ Bey'e hitâben)
Allah aşkına beyefendi! Gelin de şunu bir dakika evvel olsun şu sıkıntıdan koderden kurtarın.

SÜEDÂ BEY — Canım a hanım nasıl edeyim bilmem ki... Dur bakayım anlatabilir miyim?
(Edib Efendi'nin yanına gelip oturarak)
Baksanıza kayınpeder efendi!

EDİB EFENDİ — (Elleri kulaklarına götürerek)

Pekçe oğlum! Pekçe...

SÜEDÂ BEY — (Bağırarak)

O kadar keder etmeyin...

EDİB EFENDI — Yok oğlum! Neye keder edeyim.. Bir şeydir oldu... Kederin fâidesi olur mu?.. Bin keder et.. boş şey...

SÜEDÂ BEY — Efendim! ben...

EDİB EFENDİ — Lâkin şu hâkim efendinin Allah yanına kor mu bakalım?...

HASENE HANIM — A!.. Zavallı babacığım!.. Ben anlatayım bâri...
(Edib Efendi'ye hitâben gâyet bağırarak)
Dâmâdınız... Süedâ Bey, yalancıktan değil gerçek Süedâ beyefendi imişler...

EDİB EFENDİ — (Hayretle kızına bakarak)
Hâlâ mı?..

SÜEDÂ BEY — (Mağrurâne)
Evet! Min gayr-ı haddin hâlâ.. bi'l-fiil... bi'z-zat bendeniz, işte Süedâ Bey'im.
(Edib Efendi hayretle bir Süedâ Bey'e bir Hasene'ye bakarak)

HASENE HANIM — Gerçek efendi babacığım!...

EDİB EFENDİ — (Hayretle)
Canım kim?

SÜEDÂ BEY — İşte bendeniz...

HASENE HANIM — Canım a babacığım!... Şu mektupları bir iyice okusanız a...

EDİB EFENDİ — Azmi'nin... onlar Azmi'nin yapması değil mi?..

SÜEDÂ BEY — (Mütekebbirâne)
Estağfurullah!... Peder paşa hulus-kârınızın.. kendi hattıyla yazılmış mektuplarıdır.

EDİB EFENDİ — (Mektupların yazısına dikkat ederek)
Gerçek benziyor... benziyor ammâ... ne bileyim?..
(Hasene Hanım'a hitaben)
Sen ne dersin kızım?..

HASENE HANIM — Ne diyeceğim?.. Gözler aydın!. derim.. Artık keder etmeyin sevinin, derim.

EDİB EFENDİ — (Kulağının sargısını çıkararak)
Aceb gerçek mi?

SÜEDÂ BEY — (Edib Efendi'ye)
Vâkıa tereddüt etmekte hakkınız var.. Lâkin kerîmenizin başı ıçin ki hâkim efendi sizi aldatmadı... belki kendi aldandı..

EDİB EFENDİ — Demek olur ki.. zât-ı şerîfiniz... kim oluyorsunuz?

SÜEDÂ BEY — Diyarıbekir Vâlisi Kahraman Paşa senâverinizin oğlu Süedâ Bey.

EDİB EFENDİ — (Hasene Hanım'a)

Sen ne dersın kızım?..

HASENE HANIM — Evet! Demincek beyefendi söylediler de şaştım kaldım. Allah büyük.. Hâkim efendi bize fenalık edeyim derken bilmeyerek iyilik etti. O varsın kemliğile kalsın..

EDİB EFENDİ — (Süedâ Bey'e)
Demek ki... zât-ı âlîniz.. seyyah kıyafetine niçin girdiniz?

SÜEDÂ BEY — Efendim! Bendeniz.. kerîmeniz hanımın medhini işiterek...

EDİB EFENDİ — Estağfurullah!..

HASENE HANIM — (Yüzünü öteye çevirip utanarak)
Sanki benim medh olacak nem var ki...

SÜEDÂ BEY — (Devam eder)
Kendilerini Allah'ın emriyle sizden istemeğe azmettim.. Fakat çocukluktan beri ahdetmişim ki alacağım kızı gözümle görmeden almayım..

EDİB EFENDİ — Beyefendi! Rahatsız olmayın...
(Hasene'ye hitâben)
Hani, beyefendiye bir sigara, getir, kahve de emrederlerse...

SÜEDÂ BEY — Hayır teşekkür ederim...

EDİB EFENDİ — (Kendi kendine)
Kulağım hamd olsun epeyce açıldı.

(Süedâ Bey'e hitaben)
Ey efendim

SÜEDÂ BEY — Evet efendım! Şimdi öylece kalksam gelsem ihtimal ki bir lâkırdı olur, belki siz de duyarsınız...

EDİB EFENDİ — Ne zarar, mülâhazam buyuruldu sanki

SÜEDÂ BEY — İşte artık öyle gelmeği istemedim. Tuttum tebdil-i kıyafet ettim. İki uşak aldım, kalktım, geldim. Bir ufak ev isticâr ettim.. Buraya geldiğimizin üçüncü günü devlethânenizi sordum, tarif ettiler. Görmek için önünden geçerken tesadüf kerîme hanım bir yere gidiyorlarmış...

HASENE HANIM — Vallahi ben de gördüm.

EDİB EFENDİ — Sübhanallah!..

SÜEDÂ BEY — Evet, kendilerini bir âlâ gördüm. Aradığımdan, istediğimden âlâ buldum.

EDİB EFENDİ — Başka biri olmak ihtimâlini derhâtır buyurmadınız mı..

SÜEDÂ BEY — Mâşallah efendim! Hiç orası hatıra gelmez mi?.. Lâkin ona da çare buldum: O aralık şu karşıki evden iki kadın çıktı. Yanlarına yaklaşarak kerime hanım için "Mâşallah Allah anasına ba-

basına bağışlasın ne kadar güzel kızcağız" dedim.

HASENE HANIM — (Utanır başını öteye çevirerek) Vallahi yalandır!

EDİB EFENDİ — Sus a kızım lâkırdı söylüyorlar.. Lâtifenin sırası mı ya..

SÜEDÂ BEY — (Devam eder)
Sonra efendim! O kadınlara dedim ki "Hanım efendiler bu hanımcağız kimin kızı acaba biliyor musunuz?" dedim. Kadınlar da bana cevap verdiler ki "biliyoruz Kaymakam Edib Efendi'nin kızı Hasene Hanım'dır" dediler.. Artık hiç şüphem kalmadı.. Hemen kalkıp pederin yanına gidecektim.. bilmem kim idi "Şehrimizin hâkimi şöyle tuhaf adamdır böyle nekre zâttır. Bir kere gidip görünüz" dedi. Ben de kendime bir seyyah süsü vererek gittim.

EDİB EFENDİ — Aman Yâ Rabbi! Ne garip hal!... Ne tuhaf tesadüf!...

SÜEDÂ BEY — Uzatmayalım efendim! Bu adamın size garezi varmış.. Zaten benim kerime hanıma tâlip olacağını da duymuşmuş.. Tek bu iş olsun diye tutar beni benim yerime koyarak kerime hanımı bir dolapla bana nikâh ettireceğini söyler.. Ben de eninde

sonunda kendisini alacak değil miyim? Hiç sesimi çıkarmam.. Velhasıl bu işi yapar yakıştırır.. İşte biz erdik muradımıza darısı hâkim efendinin başına!..

EDİB EFENDİ — (Hasene'ye)
Gördün mü kızım? Sana keder etme dedim?..

HASENE HANIM — A! Efendi babacığım, ben hiç keder ettim mi.. Her vakit beyefendi sağ olsun demedim mi?

SÜEDÂ BEY — (Kendi kendine)
O vakit beyefendi daha belli olmamıştı amma ne ise...

HASENE HANIM — (Edib Efendi'ye)
Şimdi efendi babacığım! Sizden.. beyefendiden bir şey rica edeceğim.

EDİB EFENDİ — Hayrola kızım!

HASENE HANIM — Efendi babacığım! Bu hâkim efendinin yanına kalsın ister misiniz?..

EDİB EFENDI — İstemem amma ne çâre?...

HASENE HANIM — Eğer siz izin verirseniz... beyefendi hazretleri de razı olurlarsa ben hâkim efendiye bir iş edeyim ki o da görsün...

SÜEDÂ BEY — EDİB EFENDİ
— Ne gibi? ne gibi?...

HASENE HANIM — Ne gibi olacak.. Onun bize yap-

tığının aksisi..

EDİB EFENDİ — Nasıl bakalım?..

HASENE HANIM — Canım siz izin verin de artık sorınayın..

SÜEDÂ BEY — Ne yapacaksınız, bir kere anlamalı değil mi?

EDİB EFENDİ — Öyle ya!.. Öyle ya!.. beyefendilerin hakk-ı âlîleri var.

HASENE HANIM — Nasıl olacağını söyleyemem... Fakat hiç merak etmeyin bize zerre kadar fenalığı yoktur..

SÜEDÂ BEY — Yapacağınız şeyi bilmedikçe nasıl izin verilir?...

HASENE HANIM — (Süedâ Bey'in eteğini çekerek) Allah aşkına beyefendi izin veriniz.. Bakınız ne tufah şey olacak, hâkime bir iş keseyim ki o da beğensin.

SÜEDÂ BEY — (Edib Efendi'ye) Ne dersiniz peder efendi?

EDİB EFENDİ — (Süedâ Bey'e) Vallahi siz âlemsiniz. İzin verirseniz sizin bileceğiniz şey!...

SÜEDÂ BEY — Zararalı bir şey değilse...

HASENE HANIM — Hayır! Hiçbir zararı yok... Sâde hâkim efendi aldanacak, ettiğini bulacak...

SÜEDÂ BEY — Peki!.. Ben izin verdim.. Bak

peder efendinin rızasını da al..

EDİB EFENDİ — (Süedâ Bey'e)
— Siz izin verdikten sonra.. artık bana söz düşer mi?. Ben de râzı olurum..

HASENE HANIM — Allah ömürler versin ikinize de... Bak ben onu nasıl aldatacağım. Ettiğine nasıl nâdim edeceğim... oh.

EDİB EFENDİ — (Süedâ Bey'e)
Bendenize müsaade buyurur musunuz?

HASENE HANIM — (Edib Efendi'ye)
Nereye babacığım?

EDİB EFENDİ — Kızım! Vâlideden de bî-çâre keder edip duruyor... Gideyim müjde vereyim..

HASENE HANIM — Peki babacığım...

SÜEDÂ BEY — Siz bilirsiniz..
(Edip Efendi gider. Süedâ Bey kıyam eder. Hasene Hanım kendini oda kapısına kadar teşyi eyler)

ÜÇÜNCÜ MECLİS

Süedâ Bey — Hasene Hanım

SÜEDÂ BEY — Gel bakalım!... Artık bana surat murat etmeyeceksiniz ya?..

HASENE HANIM — Estağfurullah efendim! Câriyeniz ne köpeğim ki size surat edeyim..

SÜEDÂ BEY — Ey ne vakit yola çıkalım, söyle bakayım.. Keşke efendi babanıza söyleyeydiniz ki paşa acele ediyormuş, beyefendi de gidelim diyor diye.

HASENE HANIM — Efendi babam ne diyecek?.. Peki der.. Amma şu hâkimden öç almadıkça gidelim demezsiniz ya?..

SÜEDÂ BEY — O ne vakit olacak.. Bâri pek geciktirmeseniz..

HASENE HANIM — Hayır! Ben câriyeniz düzenimi yarın yaparım. Amma asıl hoşluk işin sonunda, onu görmeyelim mi?

SÜEDÂ BEY — O kaç günde olur?

HASENE HANIM — Artık hâkim efendinin iştahı bilir... Lâkin nasıl olsa bir haftayı geçmez.

SÜEDÂ BEY — Hadi bakalım.
(Bu aralık bir câriye gelir. Yemek hazır olduğunu söyler gider)

HASENE HANIM — Beyefendi? Buyurun.

SÜEDÂ BEY — Peki elmasım!
(İkisi birden giderler, perde iner)

ÜÇÜNCÜ FASIL

(Perde açılınca tiyatro Maraş mahkeme-i şer'iyyesinin bir odasını gösterir. Azmi Efendi minderin bir köşesinde oturmuş gözünde gözlük dizinin üzerinde gayet büyük bir kitabı okumakla meşgul, minder üzerinde bir çekmece onun üzerinde yazı takımı, enfiye kutusu, mendil gibi şeyler)

BİRİNCİ MECLİS

AZMİ EFENDİ — (Yalnız) (Önündeki kitabın yapraklarını muttasıl hızlı hızlı çevirerek)
Canım geçen gün gözüme ilişti de... şimdi bir türlü bulamıyorum..... Herifler gelirse.. ben daha meseleye bakamadım... Ya ey efendim... Fihrist de fihrist değil ki.. Ne ararsan bulunmuyor.. Ayıp olacak.. Geçen gün de.. yine yanlış hükmettim... talâk-ı ric'î olduğuna sonradan ben de kandım... Ne fâidesi var.. Herif zavallı, ağlaya ağlaya karısını bıraktı gitti... (Muttasıl kitabı karıştırır)
Zihnimde de bir değil bin şey var... Dâvâ edecekmiş... Varsın etsin... Eşek herif.. Sanki bir seyyah bulmuşum İlyas Paşazâde diyerek kendine dâmâd et-

mişim... Utanmadan şu söylediği şeye bak!... Lâ havle velâ kuvvete illâ billâh!... (Kitabı kapayarak kemâl-i didetle)
Kendi utansın... Aldanmayaydı teres!.. Sahte mektup tertip etmişim... O nereden çıktı... Hani öyle bir şey... Çıkarsın meydana isbat etsin... Hiç böyle şey mi olur?...
(Muhzır içeri girer)

İKİNCİ MECLİS

Azmi Efendi — muhzır

AZMİ EFENDİ — Ne haber?...

MUHZIR — Efendim! Geçenki dava sahipleri geldi..

AZMİ EFENDİ — Hangisi?

MUHZIR — Şu... ev maddesi hani ya?

AZMİ EFENDİ — Daha meseleyi bir iyice düşünemedim.. Acelesi ne? Söyle yarın gelsinler

MUHZIR — Peki efendim.
(Muhzır gider)

AZMİ EFENDİ — (Kendi kendine)
Güç efendim güç... bu hizmet pek güç.. İstifa edeceğim.. Lâkin hâkim efendi beceremedi,

derler diye korkuyorum... Pek güç.. Çekilecek dert değil... Günde bin dâvâ... Hepsi de Arap saçı gibi karmakarışık... Kitapta bir şey arasan bulamazsın...
(Tekrar kitabı açarak karıştırır)

.....

Şaşılacak şey!... Yok vesselâm.....
Benim neme gerek... İstediği kadar dava etsin... Benim ne İlyas Paşa'nın oğlunu biliyorum ne de onun kızını alacağından haberim var!.. Ne de...
(Kitabın bir sayfasına hasr-ı dikkatle)

.....

Acayip!.. Ben bu meseleyi de bütün bütün ters bellemişim... yahut unutmuşum. Beriki oğlan da gelip bir havadis vermiyor... Öyle ya.. Onun ne vazifesi.. Yarın siktir ederlerse görür halini.
(Muhzır tekrar içeri girer)

ÜÇÜNCÜ MECLİS

Azmi Efendi — muhzır

AZMİ EFENDİ — (Muhzırın içeri girdiğine canının sıkıldığını belli eder) Yine ne var? Ağa

MUHZIR — Hayırlar efendim!..

AZMİ EFENDİ — Yine mi bir belâ?

MUHZIR — Bir kadın gelmiş... Huzurunuza çıkmak istiyor da

AZMİ EFENDİ — Bir dâvâsı mı varmış?

MUHZIR — Hayır! Sordum "Bir dâvâm filân yok.. Sâde hâkim efendiyi göreceğim, bir ifadem var" diyor.

AZMİ EFENDİ — (Kendi kendine)
Acaba nedir.
(Muhzıra)

E gelsin bakalım...

— (Muhzır gider)

AZMİ EFENDİ — (Kendi kendine)
Hiç ârâm vermiyorlar efendim... Olmayacak, kitabı akşam eve götürüp de arîz ü amîk bakmalı... Hem bugün gönlümde de bir kasvet var.
(Kitabı kapayıp yastık üzerine koyduktan sonra)
(Bir enfiye çeker)
Oh! aapşuh!... aapşuh!... Hay anasını genzime aapşuh!.. Genzime kaç.. a a apşuh!..
(Bu aralık bir cara bürünmüş, yüzünde peçe ile bir kadın Muhzır'la beraber içeri girerler)
Elhamdülillah!: apşuh! Ne var kadın? Apşuh! Apşuh!

DÖRDÜNCÜ MECLİS

Azmi Efendi — Kadın yahut Hasene Hanım —Muhzır

KADIN — Darılmayın efendim! Size bir diyeceğim var!.. Söyleyip gideceğim!..

AZMİ EFENDİ — Apşuh! Nedır söyleyecek apşuh!.. Of! Amma ziyade çekmiş apşuh!
(Mendili alıp burnunu siler)
Of! Hiç böyle olduğu yoktu...
(Kadına hitâben)
Söyleyeceğin nedir? Apşuh!..

KADIN — Yo! efendim! söyleyeceğim lâkırdıyı sizden başka kimse işitmemeli!...

AZMİ EFENDİ — O niçin?

KADIN — A!... Efendim gızlı.. bır lakırdı...

AZMİ EFENDİ — Ne demek istersin sanki?...

KADIN — Halvet isterim efendim!.. Sizden benden başka kimse olmamalı...

AZMİ EFENDİ — (Muhzır'a hitâben)
Bâri sen dışarı çık da.. Hem artık kimse de girmesin...
(Muhzır gider)

KADIN — Hayır efendim! Kapı da kapanmalı..

AZMİ EFENDİ — (Muhzır'a doğru bağırarak) Şey kapıyı kapa bakalım! (Kadına hitâben) Söyle!.. (Kadın yüzündeki peçeyi kaldırıp carı da bir tarafa atar. Hâkim efendi gayr-i ihtiyârî bir heyecan gösterir)

KADIN — Efendim!.. Câriyenizi gördünüz mü?

HÂKİM EFENDİ — (Gözlüğünü takıp yukarıdan aşağı süzerek mütebessimâne) Gördüm elmasım!..

KADIN — Rica ederim.. iyice bakın.. her tarafıma... Her bir âzâma ayrı ayrı bakın!..

HÂKİM EFENDİ — (Heyecanı artarak ve başını öte çevirerek) Kapa kızım!... Kapa!.. Günah... günaha sokuyorsun beni!..

KADIN — Günaha neye gireceksiniz?.. Belki sevabı vardır size.. Ben size adaleti hakkı icra ettirmek için geldim.. başka bir şey için değil...

HÂKİM EFENDİ — Öyle ise be'is yoktur... İcrâ-yı adalet içinse.. zaruret demektir. "Ez-zarurât tübihü'l-mahzûrat"*.. Ey sonra.

---

*) "Zaruretler, yasak ve haram sayılan şeyleri mübah kılar" anlamında Arapça bir söz.

KADIN — Efendim! Câriyenizi gördünüz ya?

HÂKİM EFENDİ — Allah'a emanet! Gördüm kızım gördüm... Daha sana benzerini görmedim... Hakke'l-insaf

KADIN — Tamam! İşte ben... şu meşhur kahveci Hasan Ağa yok mu? İşte onun kızıyım!.

HÂKİM EFENDİ — Acayip! Şu kahveci tiryaki Hasan mı?

KADIN — Evet! Evet! İşte o... Bu adam bunak mıdır?.. Deli midir nedir? Yoksa başka bir efkârı mı vardır. Beni ne bir tarafa yollar, ne evimize bir misafir geldiğine razı olur... Anamdan doğdum doğalı hâlâ işte bugün sokağa çıkıyorum.

HÂKİM EFENDİ — Hakkı var, hakkı var!

KADIN — Ya ya! Efendim ya!

HÂKİM EFENDİ — Senin değil pederin hakkı var... Nazar değer kızım nazar değer... İsâbet-i ayn gerçektir... O da senin gibi melek-peykerlere çok musallattır..

KADIN — A!.. Siz hükmü verdiniz gittiniz... Beni haksız babam olacak tiryaki herifi haklı çıkardınız.

HÂKIM EFENDİ — Şimdilik peder haklı görünüyor

amma dâvâ bu kadardan ibaret değil ya. Söyleyin bakalım... Alt tarafında belki kabahat.. haksızlığı görünür.

KADIN — Câriyenizin adım Ayşe'dir.. Babam olacak câriyenizi Sümüklü Ayşe! Sümüklü Ayşe! Böyle çağırır... Ev içinde böyle çağırdığına kanmaz da meselâ kahvede sırası geldikçe bizim sümüklü kız, bizim sümüklü Ayşe!.. dermiş.. Allah için olsun hâkim efendi! (Başını kaldırıp göstererek) Burnumda öyle bir şey var mı?

HÂKİM EFENDİ — Vallahi bühtan! Alîmallah bühtün!.. Pederin halt etmiş.. Tiryaki herif ne bilir. Elmasın kadrini elmasçı bilir. Allah senin gibi gül damlası kızı tutar da o tiryakiye verir. Tövbe yâ Rabbi!... Aldırma kızım sen aldırma!..

KADIN — Nasıl aldırmayım. Düşündükçe ağlamalı oluyorum.. Bana yazık değil mi? Nedir benim çektiğim.
(Elleriyle yüzünü kapayarak yalandan ağlamağa başlar)

HÂKİM EFENDİ — Ağlama kızım! ciğer-pârem!.. Ah sen beni de ağlatacaksın!.. (Kalkıp enfiye mendiliyle Hasene'nin gözlerini silerek) Ağlama! Sana canlar feda olsun!.

KADIN — (Hâkim efendiyi iterek)
Of! Siz de yüzüme gözüme enfiye bulaştırdınız!.. Ağlamıyorum, oturun a daha bitmedi...

HÂKİM EFENDİ — Peki kızım! Söyle bakalım
(Geçer yerine oturur)

KADIN — Ah! Hangi birisini söyleyim!.. İşte bu bunak herif dünyada ne kadar ayıp, kusur varsa hepsini benim hakkımda söylermiş, dermiş ki: "Bu kız da başıma bir belâ oldu. Sümüklü kız, mundar kız, çolak kız, kör kız, sağır kız topal kız" dermiş. Bütün de âleme yaymış.. Herkes beni öyle biliyormuş.

HÂKİM EFENDİ — (Oturduğu yerde dizi üzerine kalkarak)
Hepsi yalan!.. Cümlesi bühtan!.. Kim söylemişse halt etmiş...

KADIN — Rica ederim hâkim efendi!.. Doğrusunu söyleyin.. Bana mundar diyorlarmış, ben mundar mıyım?..

HÂKİM EFENDİ — Nasıl mundar?.. Nazif!.. Nazif!.. Ennezâfetü min el-îmân!*...

KADIN — Peki efendim!.. Bana çolak diyorlarmış
(Kollarını açıp göstererek)

---

* *Temizlik imandandır.*

Allah için benim nerem çolak?...

HÂKİM EFENDİ — Söyleyen başından büyük halt etmiş!..

Kadının yanına giderek kollarını sıkar)
Pamuk!.. Kar!.. Billur!.. Maşallah!..
(Öpmek ister)

KADIN — (Menederek)
Yok efendim!.. Günaha girersiniz!.. Hele yerinize oturun da daha diyeceğim var.
(Hâkim efendi yerine oturur)

KADIN — Bana kör diyorlarmış!.. Körlük neremde benim?.. Sağır diyorlarmış, deminden beri ne söylediniz, hepsini işitmedim mi?.. Topal diyorlarmış... Hele insaf edin topallıyor muyum?..
(Odanın içinde gezinir)

HÂKİM EFENDİ — Sen merak etme!.. Öfkelenme!.. Bunlar bütün düşman işi... Güzelin dostu da çok.. düşmanı da çok olur.. Hele biraz daha reftar et bakayım!..

KADIN — Peki efendim! İyice bakın da doğrusunu söyleyin râzıyım!..
(Aşağı yukarı gezinir)

HÂKİM EFENDİ — (Kendi kendine)
Hey Tanrım! Neler yaratırsın?.. Melek!.. Ferişte.. Bârekallah,

maşallah

KADIN — Şimdi efendim! Bana söyledikleri şeylerin birinin aslı var mı?

HÂKİM EFENDİ — Estağfurullah!.. Aslâ!.. Kat'â! İstersen sana isnad ettikleri uyûb ve kusurun cümlesi bühtandır diye bir de ilâm çıkarayım!.. Halt etmiş söyleyen!..

KADIN — Pek âlâ!.. Gel gör ki el âlem beni fena bellemiş.. Ben yetiştim. Evlerde kaldım.. Kimseler beni istemiyor.. kimseler görücüye gelmiyor... Gelecek olsalar babam o saat karşılayıp türlü türlü deklerle gelenleri geri yolluyor!.. Bana yazık değil mi?.. Benim gençliğime yazık değil mi?.. Benim ömrüm kümes gibi karanlık evlerde mi geçsin?..

HÂKİM EFENDİ — (Kendi kendine)
Koca istiyor besbelli!.. Hakkı da var ya!.. Hem genç hem güzel!..
(Âşikâre)
Kızım!. Sen şey etme!.. Sende bu güzellik varken.. evlerde kalmazsın.. Âlem sana bayılır!.. Âh ben bayılacağım!.. Bilsen ne kadar güzelsin!.. Dünya güzelisin!..

KADIN — Âh!.. Hâkim efendi öyle di-

yorsunuz amma.. Âh beni kimseler istemiyor.

HÂKİM EFENDİ — Ben isterim kızım!.. Seni ben alırım!..

KADIN — A!.. İlâhi hâkim efendi benimle eğleniyorsunuz... Benim ne haddime şehrin koskocaman bir hâkim efendisine varmak..

HÂKİM EFENDİ — Vallahi alırım.. Sen bana varır mısın?.. Söyle bakayım!..

KADIN — Benim gibi köpeğin nesi olur!.. Hiç siz beni alır mısınız.. Kasdî söylüyorsunuz, eğleniyorsunuz!..

HÂKİM EFENDİ — Lâ havle.. Canım yemin ediyorum alırım diye... Sen de bana varır mısın?

KADIN — (Utanarak)
Siz tenezzül ettikten sonra...

HÂKİM EFENDİ — Ha ha deyiver... Ah elmasım!.. Azmi sana kurban olsun, deyiver bakayım, varırım de de içim açılsın.

KADIN — (Utanarak, sıkılarak)
Varırım ya!.. Canıma minnet!..

HÂKİM EFENDİ — (Kendi kendine)
Yazık canım!.. Böyle gül dalması kızcağızı evlerde bırakmak günah!.. Alırım!.. Elbette alırım, sefâletten kurtarır müsâb olurum..

(Âşikâre)
Hadi kızım sen evine git.. Amma yolda kimseye bakma.

KADIN — Peki efendim! Allah ömrünüzc bereket versin! Câriyenizi ihyâ ettiniz.

HÂKİM EFENDİ — (Gizli)
Sen de beni fena ettin!.. Ah a kızım!..

KADIN — Fakat sizden bir şey rica edeceğim!

HÂKİM EFENDİ — Emret kızım, elmasım emret!.. Rica bizden size yakışır. (Kıyam ile kadının yanına giderek)
Bir bûsecik!

KADIN — Yok efendim!.. Şimdi nâmahremim!.. Siz de günaha girersiniz... Olsun bitsin de!..

HÂKİM EFENDİ — (Israr ederek)
Canım!.. Bir bûsecik..
(Kadının gerdenini göstererek)
Şuradan.. İşte şuradan!..

KADIN — Vallahi olmaz!.. Günahtır diyorum size!...

HÂKİM EFENDİ — Peki!.. Peki!.. Ne emredeceksiniz bakayım?..

KADIN — Sakın babamı görecek olursanız benim buraya geldiğimi söylemeyin.. Mizacı acayiptir. Son-

ra beni döğe döğe öldürür.

HÂKİM EFENDİ — Hayır! Hayır!.. Sen merak etme elmasım!. Hadi güzel güzel evceğinize git! İnşallah iki güne kalmaz.. kavuşuruz!.. (Kadın utanarak başını öteye çevirir)

HÂKİM EFENDİ — Hadi bakayım! Şu gül gibi ağızceğizinle inşallah de.. hadi (Kadın sıkılır)

HÂKİM EFENDİ — Hadi a benim canım!.. İnşallah de!..

KADIN — (Sıkılarak)
İnşallah!

HÂKİM EFENDİ — Oh!.. Ha şöyle.. Ey hadi evceğizinize git.. Sakın yüzünü kimseye gösterme ha!..

KADIN — Baş üstüne efendim
(Carına bürünerek peçesini de yüzüne kapayarak)

Ey efendim! Allah'a emanet olun!

HÂKIM EFENDİ — İzzetle sultanım!.. Elmasım!.. Hadi ben de seni Allah'a emanet ettim.
(Hâkim efendi kadını oda kapısına kadar teşyî eder. Kadın gider)

HÂKİM EFENDİ — (Yalnız kendi kendine gezinerek)

Şu bizim kaşık düşmanından da öyle bıktım ki... Otuz yıldır. Efendim bu otuz yıl... otuz yıl dile kolay.. Bu kadar müddettir bu acûzenin kahrını çekiyorum... Lâkin artık çekecek hâlim kalmadı. Kalmadı efendim kalmadı... Yaşlandıkça ne kadar da bed oluyor. Aslı şahtı... şimdi şahbaz oldu... Ya o titizliği ya o huysuzluğu!.. Güzellikte güzel değil... Bâri huyu güzel olsa!.. O da yok. Hayır! Efendim! Artık İllallah!... Otuz yıl bu yetişmedi mi!.. Böyle gül damlası gibi kızlar evlerde kalsın... koca bulamasın... Ben o acûzenin kalırını çekeyim!... Artık çekmeyeceğim efendim! Çekmeyeceğim.. İstemiyorum zorla mı!.. Tatlik ederim!.. Gitsin işte iki erkek evlâdı var, onları da alsın... Bana evlât da lâzım değil!.. Öyle hayırsız ananın evlâdından da ne hayır göreceğim?.. İstemem!..
(Bu aralık muhzır içeri girerek)
Efendim iki dâvâcı gelmiş... Huzura çıkmak istiyorlar.

HÂKİM EFENDİ — (Kendi kendine hiddetle)
Zorla mı? bu, İstemem! İstemem ve's-selâm!..
(Muhzır korkarak çıkar gider)
Şu bî-çâreye yazık değil mi?.. Kimse almıyormuş.. Evlerde

kalmış... Bizim acûze bunun pabucuna mı değer... Halbuki bu koca arıyor bulamıyor... Öbürü benim gibi bir kocaya mâlik kadrimi bilmiyor... Bırakayım da öğrensin!..
(El urur. Muhzır içeriye girer)
(Muhzır'a hitaben)
Çağır oradan iki kişi çağır!
(Muhzır çıkar. Kendisi arkası kapıdan tarafa olarak minder üzerindeki çekmeceyi açıp para çıkarmakla meşgul iken muhzırın evelce li-ecli'l-maslaha geldiklerini haber verdiği iki kişiyle beraber muhzır içeri girerler)

BEŞİNCİ MECLİS

Hâkim efendi — dâvâcılar — muhzır

HÂKİM EFENDİ — (Hâlâ para saymakla meşgul olduğu halde hâzırûna) Şâhit olunuz... karıyı talâk-ı selâse ile tatlik ettim.. (Hâzırûn biribirlerine bakışırlar) İşte nikâhını.. hesap ediyorum.. muhzır götürsün, versin. Kısmet bu kadarınış...
(Muttasıl para sayar)

DÂVÂCILAR — (Biribirlerine)
Çıldırmış mı?... Ne söylüyor

bu!

HÂKİM EFENDİ — Ne yapalım?.. Kader böyle imiş... Oğulları da lâzım değil... Ben de başımın bir çâresine bakacağım...
(Saydığı parayı bir kâğıda koyup çıkın ettikten sonra hâzırûna döner bakar. Bunların mahkeme adamı olmayıp hâriçten bulunduğunu anlayınca şaşırarak muhzıra hitâben) Bunlar kim oluyor?

MUHZIR — Efendim!.. Beynlerinde kefâlet maddesinden dolayı bir nizâ olmuş da...

HÂKİM EFENDİ — (Mütehayyirâne)
Münasebet?

DÂVÂCILARDAN BİRİ — Efendim!.. Bu adama borcu için kefil...

HÂKİM EFENDİ — (Sözünü keserek)
Canım anladık a!.. Fakat.. Benim böyle sıkıntının arasında yanıma çıkınada manâ-yı şerif?

DÂVÂCI — (Muhzıra bakarak)
Söyledik... Bu da buyurun dedi...

HÂKİM EFENDİ — (Muhzıra hiddetle)
Sen bu sersemliği her vakit ediyorsun.. Bire hayvan sersem! Kim dedi sana bu herifleri al da karşıma getir diye.
(Dâvâcılara hitâben)

Buyurun dışarıya. Başka vakit gelin de işinize bakalım.. Bugün sırası değil.
(Dâvâcılar çıkar. Muhzır kalır)

HÂKİM EFENDİ — (Muhzıra hitaben)
Ulan! Bu bir değil iki değil... Geçen gün de yine böyle bir ters halt ettin.. sesimi çıkarmadım.. Söylesene ne vakit adam olacaksın?

MUHZIR — Bilemedim efendim!

HÂKİM EFENDİ — Hadi git, mahkeme adamlarından ikisini çağır. Hani nerede senin arkadaşın? Kapıcı ne cehennemde.

MUHZIR — Burada

HÂKİM EFENDİ — Çağır gelsinler...
(Muhzır gider)

HÂKİM EFENDİ — (Gezinerek kendi kendine)
Şu dünya ne fena!.. Lâ rahate fi'd-dünya* derler sahih!.. Hiç rahat yok... Tâlihim mi menhus... yoksa kendimde mi nühûset var? Nedir bilemiyorum ki... Bugün nâil-i merâm olacağım bir gün.. Bakılsa bu gün sevineceğim bir gün... Öyle ya.. berikini bırakıp öbürünü âh!... Hayali gönlümde mücessem bir

*) *Dünyada rahat yoktur.*

ateş olmuş içimi kavurup duruyor!... Ah hangi mesut gecedir o gece ki o nâzenîni âşıkâne der-âgūş!... Ah bir kere şu beriki acûzeden yakayı sıyırsam... Ah beriki.. beriki ne kadar da dil-bâz... ne kadar da şîve-kâr!...

(Bu aralık iki muhzır, mahkeme kapıcısı, Ali Baba içeri girerler)

ALTINCI MECLİS

ALİ BABA — (Hâkim efendinin eteğine vararak)

Efendim! Bu kerameti bir efendimizde bir de eslâfınızdan Osman Efendi dâinizde müşahede eyledim...

HÂKIM EFENDİ — (mütehayyirâne)

Hangi kerameti?

ALİ BABA — Efendim!.. Bugün bir husıusu rica etmek için huzûr-ı şerîfe çıkmak istiyordum. Lâkin nasıl edeyim? Ne yapayım?.. Acaba giriversem darılırlar mı? diye düşünüp duruyordum.

HÂKİM EFENDİ — (Kendi kendine)

Ve's-selâm!.

ALİ BABA — (Devam eder)
Sonra efendimiz haber göndermişsiniz.. Bu keramet değil midir....

Allah ıyâl ü evlâdınızı size, sizi onlara bağışlasın!.. Muammer olun sultanım!

HÂKİM EFENDİ — (Kendi kendine)
Bakındı şu münasebetsizliğe!...

ALİ BABA — Rica edeceğim şey de şu ki...

HÂKİM EFENDİ — (Sözünü keserek)

Hele şimdi rica mica sırası değil... İbtidâ ben işimi bitireyim de sonra ne söyleyeceğin varsa söyle!..

ALİ BABA — (Tekrar eteğine vararak)
Allah ömürler versin!... Sağ olun!..

HÂKİM EFENDİ — (Ali Baba'yı menederek)
— Yok! yok! Etek öpmenin lüzûmu yok...
(Hâzırûna hitaben)
Biz karıyla geçinemedik.. Beşeriyet hali bu ya!.. Bırakmak lâzım geliyor.
(Ali Baba kulak kabartır)

HÂKİM EFENDİ — Ben de bırakacağım... Bırakacağım değil.. bıraktım.. Hem de telâk-ı selâse ile bıraktım.. Şâhit olunuz... İşittiniz mi?..

MUHZIRLAR — İşittik efendim!

HÂKİM EFENDİ — Şâhit oldunuz ya?

MUHZIRLAR — Olduk!..

HÂKİM EFENDİ — Neye şâhit oldunuz?
(Muhzırlar birbirlerine bakışırlar)

HÂKİM EFENDİ — Be herifler, anlamadınız mı? Bizim bacıyı boşadım. Siz de şâhit olun diyorum...

ALİ BABA — Efendim!.. Sebep?

HÂKİM EFENDİ — Ne vazifen senin, boşadım ve'sselâm.

ALİ BABA — Kulunuzun size nasihat vermek haddim değil amma bunu yapmasanız iyi olur.

HÂKİM EFENDİ — Hayır! hayır!... Yaptım gitti.

ALİ BABA — Efendim günahtır!

HÂKİM EFENDİ — Günahı varsa benim boynuma... Sen benden iyi mi bilirsin?..

ALİ BABA — Yazıktır o güzel hanıma.. Vebâlini çekersiniz...

HÂKİM EFENDİ — Be adam bana nasihat mı vereceksin?.. Ne vazifen senin Ben karımı boşarım, alırım... Buna kim karışır.

ALİ BABA — Siz bilirsiniz?.. Lâkin nâdim olursunuz...

HÂKİM EFENDİ — (Hiddetle)
Of! Nene gerek senin, sen şâhit oldun ya?

ALİ BABA — Hayır efendim! Ben şâhit olmam!...

HÂKİM EFENDİ — Öyle ise hadı çık dışarıya... lüzumun yok.. Bunak herif sen de...

ALİ BABA — Peki giderim. Lâkin nâdim olursunuz...
(Gizli)
Bense keramet umup duruyordum. Vay gidi keramet vay!..
(Ali Baba gider)

HÂKİM EFENDİ — (Muhzırlara)
İki kişi şâhit olsa elverir. Siz şâhid oldunuz ya?..

MUHZIRLAR — Olduk efendim!

HÂKİM EFENDİ — Neye şâhit oldunuz?
(Muhzırlar biribirine bakışırlar)

HÂKİM EFENDİ — (Hiddetle)
Söyleseniz a be!..

MUHZIRLARDAN BİRİ — Karınızı bıraktığınıza

HÂKİM EFENDİ — Ha!.. tamam!..
(Çıkın ettiği parayı muhzırlardan birine vererek)
Al bunu eve götür. Bizim mutallakaya teslim et. Efendi sizi bıraktı. Nikâhınızmış de, gel!..

Hadi bakayım!..
(Muhzır gider)

HÂKİM EFENDI — (Öbür muhzıra)
Hadi! Sen de git... Hani ya kahveci Hasan Ağa var.. Şeyde neresidir o! Çeşme sokağında.

MUHZIR — Tiryaki Hasan mı?

HÂKİM EFENDİ — Ha! ha!.. İşte o... Koşa koşa git de al getir..

MUHZIR — O burada...

HÂKİM EFENDİ — Kim?

MUHZIR — Kahveci Hasan...

HÂKİM EFENDİ — (Taaccüple)
Münasebet?

MUHZIR — Alı Baba ile görüşmeğe gelmiş... Demin aşağıda idi.. Gitmediyse çağırayım mı?

HÂKİM EFENDİ — Çağır ya!.. Ne duruyorsun.. Hadi çabuk...
(Muhzır gider)

HÂKİM EFENDİ — (Kendi kendine)
Burada bulunsun!.. Acayip!. Kim bilir iki tiryaki konuşmağa gelmiş olabilir ya!... Yoksa başka biri mi?.. Dur hele gelsin anlaşılır!.. Hiç de umulmaz.. Kahveci Hasan'ın böyle bir kızı olsun... Kız pek yaman pek... Hiç vakit geçirmemeli... Hemen

hemen yarın akşam zifaf edivermeli ve'-sselâm. Biraz da gün görelim efendim... Nedir bu?.. Dünyanın bütün kahrını ben mi çekeceğim?..
(Bu aralık muhzırla kahveci Hasan içeri girer)

YEDİNCİ MECLİS

Hâkim Efendi — muhzır — Kahveci Hasan

HÂKİM EFENDİ — (Kahveci Hasan'a)
Oh! Ne güzel... ne âlâ!.. Buyrun Hasan Ağa!..
(Kahveci Hasan bir mutavvel temennâ ederek bir tarafta durur)

HÂKİM EFENDİ — (Muhzıra)
Hadi sen işine git!..
(Muhzır çıkar gider)

HÂKİM EFENDİ — (Kahveci Hasan'a)
Gel Hasan Ağa şöyle yanıma otur.

KAHVECİ HASAN — Estağfurullah efendim. Yanınızda oturmak haddim değil.

HÂKİM EFENDİ — Canım gel diyorum!.. gel
(Kahveci Hasan bir temennâ ederek yere oturur)

HÂKİM EFENDİ — Vakt-i şerifler hayır olsun!..

KAHVECİ HASAN — Allah ömürler versin efendim!..

HÂKİM EFENDİ — Ne yapıyorsun?.. Ne âlemdesin?

KAHVECI HASAN — Duâ-yı devletinizden başka bir kusurum yok!..

HÂKİM EFENDİ — Eksik olma Hasan Ağa!.. Size bir şey söyleyeceğim... Fakat reddetmeyeceksiniz.. Yok demeyeceksiniz.. Hem demezsiniz sanırım.

KAHVECİ HASAN — Emredin efendim!

HÂKİM EFENDİ — Canım Hasan Ağa!.. Biz karıyı boşadık!..

KAHVECİ HASAN — Vah vah!.. Besbelli bir kabahati olmalı..

HÂKİM EFENDİ — Artık kabahati var yok bir şeydir oldu.

KAHVECİ HASAN — Ah!.. Siz sağ olun efendim.

HÂKİM EFENDİ — Lâkin ben bekâr nasıl oturabilirim?

KAHVECİ HASAN — Oturamazsınız efendim! Hakkınız var. Bekârlık müşküldür.

HÂKİM EFENDİ — Evleneceğim... Çâresiz evleneceğim.

KAHVECİ HASAN — Pek güzel olur efendim.

HÂKİM EFENDİ — Lâkin... Artık ihtiyar almayacağım... Genç olsun, güzel olsun diyorum.

KAHVECİ HASAN — Olabilir ya efendim!.. Öyle genç güzel kızlar şehrimizde çok hamd olsun. Lâkin... siz bilirsiniz amma...

HÂKİM EFENDİ — Ey!..

KAHVECİ HASAN — Ben evlenecek olsam... Öyle genç kızlara heves etmem de hâlime münasip yaşını başını almış.. bir şey alırdım.

HÂKİM EFENDİ — Tamam!.. Sizin mülâhazanız pek doğru. Hususuyla zamâne kızları pek acayip!.. Lâkin hani ya bazı sokak görmemiş ehl-i iffet bazı kızlar olur. Onlardan bulunsa zannederim ki sizin düşündüğünüz yerlere mahal kalmaz. Değil mi?

KAHVECİ HASAN — Evet efendim amma... Hani ya öyle kızlar?..

HÂKİM EFENDİ — Canım Hasan Ağa!.. Ayıp değil a.. Sizin bir kerimeniz varmış..

KAHVECİ HASAN — Evet efendim!.. Vardır.

HÂKİM EFENDİ — İşitiyorum ki pek ehl-i ismetmiş... O kadar ki sokağa bile çıkmazmış... O da sizin terbiyenizin semeresidir.

KAHVECI HASAN — Evet!.. Evden dışarı çıktığı yoktur.

HÂKİM EFENDİ — İşte öyle bir şey olsa...

KAHVECİ HASAN — Nasıl bizim kerîme gibi mi?..

HÂKİM EFENDİ — Evet!..

KAHVECİ HASAN — Aman efendim!.. Kulunuzu zevke mi alıyorsunuz?..

HÂKİM EFENDİ — Estağfurullah! Gerçek söylüyorum.

KAHVECİ HASAN — (Hayretle)
Ne?... ne söylüyorsunuz?...

HÂKİM EFENDİ — Düzcesi Allah'ın emriyle kerîmenizi istiyorum. Bana veriniz.

KAHVECİ HASAN — (Hayreti ziyadeleşerek)
Aman efendim!.. Ne söylüyorsunuz?.. Merâm-ı devletinizi anlayamadım!..

HÂKİM EFENDİ — Sizin kerîmenizi zevceliğe istiyorum!..

KAHVECİ HASAN — (Hayreti daha müzdad olarak)
Aman kulunuz köpeğiniz olayım... Bir daha söylemeyin... Duyarlar da size de küçüklük olur.

HÂKİM EFENDİ — Allah! Allah!.. Canım kızınızı kocaya vermeyecek misiniz?

KAHVECİ HASAN — Evet!.. Bir kısmeti çıkarsa... Amma hiç umamıyorum..

HÂKİM EFENDİ — İşte benden âlâ kısmet mi arıyorsun?..

KAHVECİ HASAN — (Kalkarak)

Türâbın olayım.. Kulunuza izin verin.. Efendimi bu kadar eğlendirdim ya!..

HÂKİM EFENDİ — Yok! Vallahi olmaz!.. Ya yok ya var... Bir cevap vermeden salıvermem.. Yok eğer kızınız beni beğenmez diye korkuyorsanız gidip sorarsınız... Rızasını tahsil edersiniz... Beni isterse.. Zorla değil ya!.. Bunun için asla gücenmem... Zira benimle geçinecek odur.

KAHVECİ HASAN — E artık gideyim...

HÂKİM EFENDİ — Yok bir cevap ver de öyle..

KAHVECİ HASAN — (Oturarak)
Canım.. Ayağınızın toprağı olayım.. Gerçek gibi söylüyorsunuz..

HÂKİM EFENDİ — Alîmallah.. Sana yemin ediyorum.

KAHVECİ HASAN — Peki efendim amma... Kerîmem câriyenizin ne olduğunu kimseden sordunuz, suâl ettiniz mi?

HÂKİM EFENDİ — Hayır!... Sormaya ne hacet?.. Ehl-i ırz olduğunu tahkik ettim ya!

KAHVECİ HASAN — Efendim! Ihsan edin... Size lâyık değildir.

HÂKİM EFENDİ — Neden ay efendim.. Amma uzun ettiniz.. Verecekseniz verin yok

vermeyecekseniz o başka!..

KAHVECİ HASAN — Efendim bunu kendinize zevce mi edeceksiniz.

HÂKİM EFENDİ — Allah'ın emriyle niyetim öyle.

KAHVECİ HASAN — (Hayretle)
Efendim! Kız benim kız amma size doğrusunu söyleyim: Yüzüne bakılacak şey değil.. İnsan uzaktan görse üç gün üç gece (yüzünüze güller) istifrâğ eder.

HÂKİM EFENDİ — Canım benim makbûlüm... Ne olursa olsun..

KAHVECİ HASAN — Vallahi billahi birşey demem.. Vebâlden korkarım... Biliyorum ki bir kere yüzünü görecek olsanız.. kıyamete kadar karı lâkırdısını ağzınıza almazsınız...

HÂKİM EFENDİ — Vebâli varsa benim boynuma.. Her halde makbûlüm.. Daha bir diyeceğin?

KAHVECİ HASAN — İzin verirseniz size biraz vasfedeyim:

HÂKİM EFENDİ — Buyurun!..

KAHVECİ HASAN — Efendim gözleri ağrılı.. burnu akar, kanbur, cüce.. kollar bacaklar eğri büğrü.. Hem de deli, yaş kırk beş.

HÂKİM EFENDİ — Nene lâzım benim makbûlüm. Sen verecek misin?

KAHVECİ HASAN — Öyle olunca ben de veririm. Ne yapayım.. Ben doğrusunu söyledim. Benden günah gitti. Amma sonra peşîman olacaksınız. Orasına karışmam.

HÂKİM EFENDİ — Ey! Nikâh ne vakit olsun?

KAHVECİ HASAN — Siz bilirsiniz?

HÂKİM EFENDİ — Hemen şimdi icrâ ediversek ne beis var?

KAHVECİ HASAN — (Kendi kendine)
Bunda bir iş var... Efendiye biri bir oyun oynamışa benzer: Ne ise neme lâzım benim. (Âşikâre)
Efendim bugün vakit geçti.. Artık yarına kalır çâresiz.

HÂKİM EFENDİ — Peki! Dur bakayım takvimde yarın için ne yazıyor? (Yazı tepsisinin üzerinden takvimi alıp bakarak)
Bakındı!.. Bugün ne? Pazar değil mi?

KAHVECİ HASAN — Evet!

HÂKİM EFENDİ — (Takvime bakarak)
Pazartesi mümtezic yazıyor. Böyle günde akidleri icrâ olunanlara hüsn-i imtizâc ederler mücerrebdir. Oh!.. Memnun oldum. Demek ki akid yarına mukarrer, zifâf?.. Velîme? O ne vakit olsun?

KAHVECİ HASAN — Zifaf mı?

HÂKİM EFENDİ — Ha!... O da hemen bu perşembeye olsa olmaz mı?

KAHVECİ HASAN — Siz a'lem!.. emrederseniz olur?..

HÂKİM EFENDİ — (Takvimi alarak)
Dur bakalım.. Perşembe için ne yazmış... "Hazer ez teşebbüs-i kâr"* diyor amma. Bu bir iş değil... Zifâf... Onun buna dokunur yeri yok (Takvimi olduğu yere kor). Demek ki bu da kararlaştı, değil mi?

KAHVECİ HASAN — Öyle efendim! Yarına nikâh, perşembeye düğün... Kızı saâdet-hâneye göndereceğiz değil mi?

HÂKİM EFENDİ — Öyle ya!... İç güveysi olacak değilim ya!.. Hadi gidin. (Çekmeceyi açıp para çıkararak) Şunu da al!.. Öteberi sarf edersiniz... Yarın bimenihiteâlâ ben vekilimi filânı... imam efendiyi gönderirim.. Perşembeye de velîme... Unutma sakın ha!..

KAHVECİ HASAN — (Parayı alıp giderek)
Peki efendim!.. Unutmam...

---

*) *"İş girişiminden kaçınma"*

HÂKİM EFENDİ — Şey!... Baksanıza!.. Abes amma... Ne beis var ben onun babası yerindeyim..

Kerîme hanımın gözlerini öperim.. Sakın unutma söyle ha!

KAHVECİ HASAN — (Dönüp bakarak)

— Peki efendim! söylerim!
(Kendi kendine)
Mutlak bunda bir iş var... Neme lâzım, ne olursa olsun!..
(Gider)

HÂKİM EFENDİ — (Yalnız saate bakarak)
Hay anasını! Akşam olmuş... İşle vakit nasıl çabuk geçer. Kalkıp gitmeli... İnşallah yarına nikâh, perşembe günü akşamı zifâf der ziyr-i lihâf..* Elmasımın adını soramadım aceleyle... Elbette ismi de kendi gibi güzeldir. Herkesin uygun olur zâtına elbette sıfat. İsim sıfat demektir a!..
(Elini urarak içeri giren uşağa)
Vakit gelmiş.. gitmeli.. Getir şu binişimi.
(Uşak binişi tutar, Hâkim efendi binişi giydikten sonra tiyatro temaşacılarına hitâben)
Çarşamba günü akşamleyin bizim velîme cemiyyetini teşrif

*) *"Keyif yorganın altındadır"*

buyurmanızı rica ederim.
(Diyerek gider. Perde iner)

DÖRDÜNCÜ FASIL

(Perde açılınca tiyatro Azmi Efendi'nin hanesinde bir gelin odasının derûnunu gösterir. Minderin üzerinde köşede Sümüklü Ayşe yüzünde duvak oturur. Yenge kadın ayakta durur. Ortada bir masa üzerinde bir iki mum yanar. Oda oldukça zinetli. Yerde bir seccade serilmiş)

BİRİNCİ MECLİS

Sümüklü Ayşe — Yenge Kadın

SÜMÜKLÜ AYŞE — Ayol!.. Artık elvermez mi?.. Hani babam!..

YENGE KADIN — Biraz daha!.. Hatırın için... Bak şimdi kim gelecek!.. Hele azıcık daha sabret!..

SÜMUKLÜ AYŞE — (Duvağını açarak)
Ay!.. İçim sıkıldı!..

YENGE KADIN — (Koşup duvağı kapayarak)

A kızım!.. Ayıptır!.. Kapalı dursun!.. Bak bütün kızlar kapıya birikmişler.. Sonra sana gülerler..

SÜMUKLÜ AYŞE — Hani ya!.. Bebeğim nerede?...

Ben eve gitmeyecek miyim?..

YENGE KADIN — (Kendi kendine)
Lâ havle!.. Hâkim efendi de koca memlekette kız bulamadı da! Kimbilir sihir alâmetleri... Amma hoş şimdi görse bırakacağının hakkıyçün... Sabahtan beri çektiğimi ben bilirim.

SÜMÜKLÜ AYŞE — Artık kalkacağım!.. Otura otura ayaklarım ağrıdı..

YENGE KADIN — Sabret benim hanım kızım!.. Sabret

(Gizlice)
Kızım demeğe de adam utanır... Kırk beş elli yaşında var. Ben daha kırkıma yeni bastım!..

SÜMÜKLÜ AYŞE — Ayol!.. Mumların hepsi birden neye yanıyor?.. Bir tânesi elverir. Günah değil mi?..
(Kalkıp mumların ziyadesini söndürür)
Babam evde bir tâne bile yaktırmaz.. Biz her gece karanlıkta otururuz.

YENGE KADIN — (Ayşe'yi tutup yerine oturtmak için yanına giderek)
Cıs!.. Cıs!.. Sonra donuna edersin, mumla oynama! Ayıptır. Hadi yerine otur bakayım...

SÜMÜKLÜ AYŞE — (Yerine oturup kahkahayla gülerek)

Yalancı!.. Hiç adam mumla oynarsa donuna mı kaçırır. Dün akşam da o kadar oynadım hiç kaçırmadım. Evvelki gece karanlıkta yattım kaçırmışım!.

YENGE KADIN — (Gayr-ı ihtiyarî gülerek)
Sakın bu gece de kaçırayım deme!..
(Bu aralık hâriçte bir gürültü olur)

YENGE KADIN — Sus!.. Sus!.. Otur da orada hiç kımıldama ha!..

SÜMÜKLÜ AYŞE — (Yenge Kadın'a koşarak)
Ay!.. Ummacı mı geliyor?.. Ben korkarım!..

YENGE KADIN — (Berikini yerine oturtarak)
Değil!.. Değil!.. Yâ Rabbi sen bilirsin!.. Otur şurada.
(Bu aralık kapı açılır. Azmi Efendi müşekkel bir kıyafetle içeri girer)

İKİNCİ MECLİS

Evvelkiler — Azmi Efendi

SÜMÜKLÜ AYŞE — (Azmi Efendi'yi görünce oturduğu yerde bağırarak)
Anne!.. Anne!.. Annemi isterim...

YENGE KADIN — Sus!.. Ayıptır ayıp!..

— (Azmi Efendi Sümüklü Ayşe'nin yanına doğru gider. Yenge Kadın efendiyi tutup çeker)

YENGE KADIN — (Azmi Efendi'ye)
Namazı unutmayınız!..

AZMİ EFENDİ — Hayır!.. Hiç namazı unutur muyum?.. Fakat nâzenînimin bir kere yüzünü göreyim!.. Pek iştiyâkım var.
(Ayşe'ye doğru gider)

SÜMUKLÜ AYŞE — (Bağırarak)
Anne!.. Şimdi bağırırım ha!.. Bu herif kim?...

AZMİ EFENDİ — (Yenge hanıma dönerek)
Bu ne?! Acep nazar mı değdi?..

YENGE KADIN — (Gülerek)
Yok efendim!.. Kimbilir?.. Birdenbire sizi görünce korktu besbelli..

AZMİ EFENDİ — (Ayşe'nin yanına mınder üzerine oturarak)
Elmasım!.. Yavrum!.. Canım!.. Ne oldu sana bakayım?..

SÜMUKLU AYŞE — Anne!.. Baba!.. Hadi git yanımdan!..

HAKİM EFENDİ — (Yengeye)
Ne idi hanımın ismi?..

YENGE KADIN — Kendine sorun!.. Âdet öyledir!..

AZMİ EFENDİ — Ha gerçek!..
(Ayşe'ye)

Elmasım!.. İsminiz?...

— (Sümüklü Ayşe sükût eder)

AZMİ EFENDİ — Adınız nedir? elmasım!..

AYŞE — Sümüklü Ayşe!.. Hiç işitmedin mi?..

AZMİ EFENDİ — Estağfurullah!.. Sizden başkası halt etmiş!..

— (Gelin hanımın duvağına el atarak)

— Ayşeciğim! Aç da bir kere gül cemâlini..

SÜMÜKLÜ AYŞE — Anne!.. Hadi git oradan!... Babacığım!.. baba!...

AZMİ EFENDİ — (Yenge kadın'a dönerek)
Vah! Vah!.. Nazar değmiş.. Dur okuyum bâri!..
(Azmi Efendi kendi kendine bir şeyler okuyup gelin hanımın yüzüne üfledikten sonra)
Hadi elmasım!.. Aç şu duvağını!..

SÜMÜKLÜ AYŞE — Hayır!.. Açmayacağım işte!...

AZMİ EFENDİ — İsâbet-i ayn!... İsâbet-i ayn!.. İşte o hal geçiyor..

(Yenge Kadın'a)

— Yenge hanım!.. Gelin de siz açın bâri...

YENGE KADIN — (Duvağını açmak isteyerek)
Dur benim hanım kızım!.. Bak hâkim efendi sana cici bebekler

getirmiş.

SÜMÜKLÜ AYŞE — (Sıkı sıkı duvağını tutup) Açtırmayacağım işte!... Hani ya bebekler?..

YENGE KADIN — Sen yüzünü aç da!.. Efendinin koynunda imiş bebekler...

AZMİ EFENDİ — (Mütehayyirâne kendi kendine) Acâyip!.. Ne olmuş buna!.. Bu mahkemede nasıl makul söylüyordu. Bugünkü hâli çocukça şeyler!..

SÜMÜKLÜ AYŞE — Göreyim!.. Bebeği göreyim!.. Açarım!..

YENGE KADIN — (Mütebessimâne Azmi Efendi'ye bakarak) Aldanmıyor!.. Azıcık gösterin bâri!..

AZMİ EFENDİ — (Mütehayyirâne) Neyi?..

YENGE KADIN — Koynunuzdakını!.. Hanıma bebek getirmediniz mi?..

AZİM EFENDİ — Buna ne olmuş?.. Buna bir şey olmuş... Nazar mı değmiş?..

YENGE KADIN — (Gülerek)
— Bazı vakit tutarağı tutar da... Çocuk değil mi?..

AZMİ EFENDİ — (Münfailâne) Aç Allah'ı seversen!.. Şunun yüzünü aç!..

YENGE KADIN — (Zorla Ayşe'nin duvağını açarak)
Buyurun!.. Amma çok bakmayın nazar değmesin!..
(Sümüklü Ayşe Azmi Efendi'ye dilini çıkarır)

AZMİ EFENDİ — (Gözlerini silerek baktıktan sonra)
Bu ne?.. Bu ne?.. Aman bu ne?..
(Yenge kadına dönerek)
Aman!.. Allah aşkına bu ne?..

YENGE KADIN — (Gülerek)
İşte böyle

SÜMÜKLÜ AYŞE — Hani bebek!.. Bebek isterim!..

AZMİ EFENDİ — (Ayağa kalkarak)
Aman bu ne?.. Bu o değil.. Bu başkası.. Bu görmediğim bir şey. Vallahi bu o değil..

SÜMÜKLÜ AYŞE — Beni aldattınız öyle mi?.. Sanki benim evde bebeğim yok mu?

YENGE KADIN — Yemin etmeyin beyefendi!.. İşte bu odur.. Hasan Ağa'nın kızı Ayşe Hanım işte budur.

AZMİ EFENDİ — Hayır!.. Bu bana mahkemeye gelen değil.. Vallahi değil!..

YENGE KADIN — Artık orasını bilmem!..

AZMİ EFENDİ — Eyvah!.. Şimdi anladım!.. Şimdi intikal ettim!..
(Elini alnına koyup ayakta ve

me'yûs bir halde düşünür)

SÜMÜKLÜ AYŞE — (Ayağa kalkarak)
Bebek vermiyorsanız.. Ben de babama giderim.

YENGE KADIN — Aslı da öyle olacak... Hadi kızım git!..
(Sümüklü Ayşe gider)

AZMİ EFENDİ — (Yenge Kadın'a bakarak)
Anladım!.. Eyvah ettiğimi buldum.. Gâfil aldandım.. Çok bilirken çok yanıldım.. Kazdığım kuyuya düştüm... Cezâ-yı sezâmı gördüm!.. Ah keşke etmeyeydim... Ah hangi derdime yanayım. Ah!.. Nikâhı da çok kıydırdım... Varım gidecek!.. Aman!.. İstemem!.. Bu sümüklüyü gönderin babasının evine... Ah!.. El-cezâü min cinsi'l-amel.* Edib'e yaptığımın aksi başıma geldi. Mutlak o yaptı... Aman duramayacağım!.. Aman aklımı bozacağım!..
(Me'yûs bir halde çıkar gider)

YENGE KADIN — (Yalnız kendi kendine)
Canım ben de düşünüyordum. Hâkim efendi kahveci Hasan'ın kızını alsın. Olacak şey değil... Evet kız yüzüne bakılacak bir şey olsa hani ayıp değil.. Lâkin

---

*) *Ceza, işlenilenin aynısıdır.*

Sümüklü Ayşe.. Adı üstünde... Mutlak bunda bir şey var diyordum... İşte çıktı... Anlaşılan zavallı adama bir başkasını bu diyerek göstermişler... aldatmışlar... Bî-çâre adamcağız eski haremini alıp alacağına bıraktığına mı yansın?.. Buna on bin kuruş nikâh kıydırmış. Şimdi onu verecek ona mı yansın? Ey!.. Rabbimin her işinde bir hikmet var... Elbet sebepsiz değil. Dediler ki hâkim efendi kaymakamın kızını dekle bir bayağı adama verdirmiş. Eğer aslı varsa, amma aslı olmalı demin kendi de Edib medib diye bir şey çıtlattı... Ah işte kendini de böyle aldatırlar.. Etme bulma dünyası bu!... Elbet fenalık edenlere fenalık ederler... Kaz kuyuyu boyunca. Ne ise ben de kalkayım geç olmadan evime gideyim!..

(Yenge kadın gider. Perde iner)

Nihayet